

سنة ابرار و اولياء عبيد ميامين

Ankara, Kastamonu, Sivas
OSMANLI VİLAYET SALNAMESERİNDE

ÇORUM

(1869-1908)

Prof.Dr. Mehmet ÇANLI

ÇORUM BELEDİYESİ KÜLTÜR YAYINI

Çorum'da Yaşanmış Balkanlıların Anısına...

Ankara, Kastamonu, Sivas
OSMANLI VİLAYET SALNAMELERİNDE

ÇORUM

(1869-1908)

Prof.Dr.Mehmet ÇANLI

Çorum-2013

Baskı Bilgileri

Eylül 2013

Birinci Baskı

ISBN: 9786056425301

Kapak Tasarım

İrfan YİĞİT

Basım Yeri

Ormat Matbaa San. Tic. Ltd. Şti.
Anbar Mah. Demirciler Sitesi 20. Cad. No: 64 Kayseri

İsteme Adresi:

Çorum Belediyesi Kent Arşivi
Turgut Özal İş Merkezi Kat:4
0 364 225 08 10 / 1539

Bu eser Çorum Belediyesi'nin Kültür Yayını'dır. PARA İLE SATILAMAZ

TAKDİM

Tarihin ve kültürel değerlerin her millet için büyük önemi vardır. İnsanlar, tarihlerini, kültürlerini, medeniyetlerinin kökenlerini, ortaya koydukları medeniyetin gelişimini tarihin sayfalarından öğrenebilirler. İnsanlar geçmişin güzel hatıraları ile zaman zaman sevindikleri, üzüldükleri gibi milletler de zaferleriyle sevinir, yenilgileriyle üzüülürler. Yani insanların olduğu gibi devletlerin de hatıraları ve hafızaları vardır. Bu hatıralar aynı topraklarda yaşayan insanlar arasında hem ortak duygunun oluşmasında hem de milli kimliklerin oluşmasında çok önemli bir etkiye sahiptir. Köklü ve ihtişamlı bir geçmişe sahip olan millet, asla tarihinden bağımsız ve ayrı düşünülemez. Millet olma şuurunu bütün bireyleriyle hep birlikte yüreğinde hisseden toplumlar, iktisadi, siyasi ve kültürel hayatın içinde diğer toplumlardan her zaman bir adım öndedirler.

Tarihte insanlığın hayrına güzide eserler meydana getiren bir milletin şimdiki zamanı ve geleceği de aydınlıktır. Özellikle ilim ve irfan adamlarıyla insanîyet namına eserler meydana getiren bizim milletimizin de geleceği daha ihtişamlı ve aydınlık olacaktır.

Bunu başarabilmemiz ve millet olarak daima inkişaf eden bir geleceğimizin olması için ecdadımızın hayatını, özellikle insanı ve insanlığın hayrını esas alan yaşantısını iyi araştırıp, incelemeliyiz. Bize miras kalan maddi ve manevi hazinelerin kıymetini bilmeli ve ondan azami derecede istifade etmeliyiz. Maddi ve manevi hayatımızın ışığı olan inançlarımızı, dilimizi, örfümüzü, ahlakımızı, kültürümüzü iyi öğrenmeli ve öğretmeliyiz. Bu gerçek sadece bireysel olarak bizlerin değil aynı zaman da devletimizin ve kurumlarının da görevidir.

Son yıllarda bu amaçla yapılan çalışmalarda Çorum Belediyesi olarak çok büyük mesafeler kat ettik. Çorum'un tarihine, kültürüne kazandırdığımız eserlerde görüyoruz ki bu şehir, Türk milletinin ve medeniyetinin bir yansımasıdır. Daha önce 1839 – 1911 yılları arasında kapsayan Çorum Şer'iyye Sicilleri, 1938-1946 yılları arasında Halkevi tarafından yayınlanan ÇORUMLU Dergisi, Çorum Nüfus Defterleri ve Osmanlı Dönemi Nüfus Defterlerinde Çorum Bölgesi Aşiretleri kitaplarının basımını gerçekleştirmiştik. Şimdi de şehirlerin hatıra defteri niteliğinde olan, hadiselerin ve gelişmelerin meydana geldiği anda yazılan, bir senelik olayları topluca ve kronolojik olarak göstermek üzere hazırlanan 1839 – 1908 yılları arasında "Ankara, Kastamonu, Sivas Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Çorum" kitabının basımını yaptık. Çorum'umuzun sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel hayatına ışık tutan bu eseri hazırlayan, Prof. Dr. Mehmet Çanlı hocamızı tebrik ediyorum. Çorum'umuzun kültür hafızasına katkı sağlayan herkese teşekkür ediyor saygılarımı sunuyorum.

Muzaffer Külcü
Belediye Başkanı

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
I. Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Çorum ve Bağlı Kazalarının Değerlendirilmesi	7
1. Çorum Kazası (Sancağı)	8
1.1. Çorum Kazasının Mahalle ve Köyleri	9
1.2. Çorum Kazasının Kaymakam ve Belediye Başkanları	11
1.3. Çorum Kazasının Nüfusu	11
1.4. Çorum Kazasının Eğitim Durumu	13
1.5. Çorum Kazasının Askeri Durumu	13
1.6. Çorum Kazasının Dini ve Kültürel Hayatı	14
1.7. Çorum Kazasının Ekonomik yapısı	16
2. Sungurlu (Budaközü) Kazası	17
2.1. Sungurlu Kazasının Köyleri	18
2.2. Sungurlu Kazasının Kaymakam ve Belediye Başkanları	19
2.3. Sungurlu Kazasının Nüfusu	19
2.4. Sungurlu Kazasının Eğitim Durumu	21
2.5. Sungurlu Kazasının Askeri Durumu	21
2.6. Sungurlu Kazasının Dini ve Kültürel Hayatı	22
2.7. Sungurlu Kazasının Ekonomik yapısı	23
3. Alaca (Hüseyinabad) Nahiyesi	24
3.1. Alaca (Hüseyinabad) Nahiyesinin Müdürleri	25
3.2. Alaca (Hüseyinabad) Nahiyesinin Nüfusu	25
3.3. Alaca (Hüseyinabad) Nahiyesinin Ekonomik Yapısı	26
3.4. Alaca (Hüseyinabad) Nahiyesinin Askeri Durumu	26
3.5. Alaca (Hüseyinabad) Nahiyesinin Dini ve Kültürel Hayatı	27
4. İskilip Kazası	27
4.1. İskilip Kazasının Köyleri	28
4.2. İskilip Kazasının Kaymakam ve Belediye Başkanları	28
4.3. İskilip Kazasının Nüfusu	30
4.4. İskilip Kazasının Eğitim Durumu	30
4.5. İskilip Kazasının Askeri Durumu	30
4.6. İskilip Kazasının Dini ve Kültürel Hayatı	30

4.7. İskilip Kazasının Ekonomik yapısı	31
5. Kargı Nahiyesi	32
5.1. Kargı Nahiyesinin Köyleri	33
5.2. Kargı Nahiyesinin Müdür ve Belediye Başkanları	33
5.3. Kargı Nahiyesinin Nüfusu	33
5.4. Kargı Nahiyesinin Eğitim Durumu	34
5.5. Kargı Nahiyesinin Dini ve Kültürel Hayatı	34
6. Osmancık Kazası	34
6.1. Osmancık Kazasının Kaymakam ve Belediye Başkanları	35
6.2. Osmancık Kazasının Nüfusu	36
6.3. Osmancık Kazasının Eğitim Durumu	36
6.4. Osmancık Kazasının Askeri Durumu	37
6.5. Osmancık Kazasının Dini ve Kültürel Hayatı	37
6.6. Osmancık Kazasının Ekonomik yapısı	38
7. Mecitözü Kazası	38
7.1. Mecitözü Kazasının Kaymakam ve Belediye Başkanları	39
7.2. Mecitözü Kazasının Nüfusu	39
7.3. Mecitözü Kazasının Eğitim Durumu	40
7.4. Mecitözü Kazasının Askeri Durumu	41
7.5. Mecitözü Kazasının Dini ve Kültürel Hayatı	41
7.6. Mecitözü Kazasının Ekonomik yapısı	41
SONUÇ	42
KAYNAKÇA	44
Dünya TarihiKronolojisi	47
Osmanlı Padişahlarının doğum tarihleri, tahta çıkışları, saltanat müddetleri ve mezarları ile ilgili bilgiler	55
Rütbeler	65
Nişanlar	69
Madalyalar	71
II. Ankara Vilayet Salnamelerinde Çorum, Sungurlu Kazaları ve Alaca (Hüseyinabad) Nahiyesi	74

H. 1288 Ankara Vilayet Salnamesinde Çorum, Sungurlu ve Alaca (Hüseyinabad)	75
H.1289 Ankara Vilayet Salnamesinde Çorum, Sungurlu ve Alaca (Hüseyinabad)	82
H. 1290 Ankara Vilayet Salnamesinde Çorum, Sungurlu ve Alaca (Hüseyinabad)	92
H. 1291 Ankara Vilayet Salnamesinde Çorum, Sungurlu ve Alaca (Hüseyinabad)	102
H. 1293 Ankara Vilayet Salnamesinde Çorum, Sungurlu ve Alaca (Hüseyinabad)	112
H. 1295 Ankara Vilayet Salnamesinde Çorum, Sungurlu ve Alaca (Hüseyinabad)	119
H. 1299 Ankara Vilayet Salnamesinde Çorum, Sungurlu ve Alaca (Hüseyinabad)	128
H. 1300 Ankara Vilayet Salnamesinde Çorum, Sungurlu ve Alaca (Hüseyinabad)	137
H. 1307 Ankara Vilayet Salnamesinde Çorum,Sungurlu ve Alaca (Hüseyinabad)	150
H. 1311 Ankara Vilayet Salnamelerinde Çorum, Sungurlu ve Alaca (Hüseyinabad)	166
III. Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip	
Kazası ve Kargı Nahiyesi	189
H. 1286 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	190
H. 1287 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	199
H. 1288 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	207
H. 1289 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	214
H. 1290 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	220
H. 1291 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	228
H. 1292 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	237
H. 1293 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	246
H. 1294 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	252
H. 1295 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	258

H. 1296 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	263
H. 1297 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	269
H. 1298 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	275
H. 1299 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	281
H. 1306 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	287
H. 1310 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	296
H. 1311 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	306
H. 1312 Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı	321
IV. Sivas Vilayet Salnamelerinde Osmancık ve Mecitözü Kazaları	328
H. 1287 Sivas Vilayet Salnamelerinde Osmancık ve Mecitözü	329
H. 1288 Sivas Vilayet Salnamelerinde Osmancık ve Mecitözü	336
H. 1289 Sivas Vilayet Salnamelerinde Osmancık ve Mecitözü	344
H. 1292 Sivas Vilayet Salnamelerinde Osmancık ve Mecitözü	348
H. 1293 Sivas Vilayet Salnamelerinde Osmancık ve Mecitözü	360
H. 1298 Sivas Vilayet Salnamelerinde Osmancık ve Mecitözü	369
H. 1300 Sivas Vilayet Salnamelerinde Osmancık ve Mecitözü	377
H. 1301 Sivas Vilayet Salnamelerinde Osmancık ve Mecitözü	386
H. 1302 Sivas Vilayet Salnamelerinde Osmancık ve Mecitözü	392
H. 1304 Sivas Vilayet Salnamelerinde Osmancık ve Mecitözü	399
H. 1306 Sivas Vilayet Salnamelerinde Osmancık ve Mecitözü	405
H. 1308 Sivas Vilayet Salnamelerinde Osmancık ve Mecitözü	411
H. 1321 Sivas Vilayet Salnamelerinde Osmancık ve Mecitözü	419
H. 1325 Sivas Vilayet Salnamelerinde Osmancık ve Mecitözü	427
V. Ankara Vilayet Salnamelerinde Çorum Sancağı ve Bağlı Kazaları	433
H. 1318 Ankara Vilayet Salnamelerinde Çorum Sancağı ve Bağlı Kazaları	434
H. 1320 Ankara Vilayet Salnamelerinde Çorum Sancağı ve Bağlı Kazaları	468
H. 1325 Ankara Vilayet Salnamelerinde Çorum Sancağı ve Bağlı Kazaları	501
EKLER	556

ÖNSÖZ

Osmanlı Vilâyet Salnamelerinde “Çorum” adlı bu çalışma, bu günkü Çorum İlinin Osmanlı Devletinin son dönemlerindeki (1870-1908) siyasi, sosyal, ekonomik durumunun aydınlatılmasına katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu günkü Çorum ilini oluşturan coğrafya’da salnamelerin hazırlandığı tarihlerde çok farklı idari teşkilat bulunmaktaydı. Çorum ve kazalarının her biri ya müstakil, bir kısmı ya köy ya da nahiye durumundaydı. Vilayet salnamelerinin hazırlanmaya başladığı 1870’lerde Çorum, Sungurlu ve Alaca Ankara Vilayeti Yozgat Sancağına bağlıdır. İskilip ve Kargı, Kastamonu Vilayeti Kastamonu Sancağına bağlıdır. Osmancık ve Mecitözü, Sivas Vilayeti Amasya Sancağına bağlıdır.

Farklı idari birimlere bağlı olan Çorum ve kazalarının bilgilerini, Ankara, Kastamonu ve Sivas vilayet salnameleri titiz bir tarama sonucunda tespitini yapmaya çalıştık. Konu ile ilgili daha önce bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar, daha çok Çorum merkez ya da her bir kaza hakkında salnamelere dayanılarak makaleler yazılmıştır. Bizim buradaki amacımız, yapılan çalışmaları tekrarlama yerine vilayet salnamelerindeki bu günkü Çorum ve bağlı kazalarının orijinal bilgilerini bir araya getirmektir. Aynı zamanda bu bilgileri eski harflerden Latin harflerine transkripsiyonunu yaparak kalıcılığını sağlamaktır.

Çalışmamızı beş ana bölümde ele aldık. Giriş kısmında salnameler hakkında genel bilgi verdik. Birinci bölümde salnamelere göre Çorum ve kazalarının genel bir değerlendirmesini yaptık. İkinci Bölümde Ankara Vilayet Salnamelerinde Çorum, Sungurlu ve Alaca, üçüncü bölümde Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip ve Kargı, dördüncü bölümde ise Sivas Vilayet Salnamelerinde Osmancık ve Mecitözü’nün bilgilerinin transkripsiyonunu verdik. Beşinci bölümde ise Çorum’un sancak haline getirilmesiyle merkez ve kazalarının bilgilerinin transkripsiyonunu verdik.

Çalışmalarım esnasında ve basım aşamasında yardımcı olan herkese minnet duygularıyla teşekkürü borç bilirim.

Çorum 2013

GİRİŞ:

Türkçe'de "yıllık" anlamına gelen Salname,¹ Farsça'da iki kelimedenden oluşan bir sözcüktür. Başka bir ifade ile salname, bir senelik hadiseleri göstermek üzere oluşturulmuş yazılı eserlerdir. Tanzimat'tan sonra Türkçeye girmiş olan bu kelime, anlamı itibarıyla yıllık, belli konulara dayanarak bir senelik zamanı kapsayacak şekilde çıkarılan kitap, dergi olarak tanımlanabilir.² H 1321 tarihli Sivas Vilayet salnamesinde yapılan tanıma göre "Bir yerin havasının iyiliği veya güzelliği, ulaşımı, coğrafi durumu, toprak yapısı ve zirai durumu, tarihi ticari ve sanayisinin durumu, kalkınmışlık durumu, ucuzluk ve pahalılığı, bir dereceye kadar örf ve adeti, memurların isimleri, rütbe ve sanatını öğrenmek için tutulan sağlam bir rehber" dir.³

Salnamenin tanımı ve tarihi gelişimi hakkında H. 1307, H. 1321 Ankara Vilayet salnamelerinde detaylı bilgiler bulunmaktadır.⁴ Salname sözcüğü, "almanak" ve "takvim" kelimesinden farklıdır. Takvim, herhangi bir şeyin yerini doğru göstermek için kullanılır. Günlerin, ayların, mevsim ile yıllar ve bayramların bir cetveli olarak değerlendirilebilir. Almanak ise, yapı itibarıyla salnameye çok yakın bir türdür, ancak konuları itibarıyla halka hitap etme zorunluluğu ile ev idaresi, oyunlar, sağlık örgütleri, fıkralar ve mizahi birçok şeye yer veren eserlerdir. Salnameler, devlet eli ile hazırlandığı gibi bunun yanında özel kurumlar tarafından da neşredilebilir.⁵

Almanakların içeriği olarak sayılan konular, salnamelerde yer almamıştır. İngilizcesi "Year-book", Fransızcası "Annuaire"⁶ olan salnameler, Fransa'da Miller tarafından ilk annuaire (sâlnâme) 1793 yılında, "L'annuaire de la Republiqaine" ismiyle Paris'te neşredilmiştir. Daha sonra Fransa'da çeşitli konularda "Annuaire Politique", "Annuaire Historique" gibi daha birçok konuda salname türü eserler meydana getirilmiştir.

1 Mehmed Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. III, MEB Yayınları: 2507, İstanbul, 1993, s.105

2 Hasan Duman; **Osmanlı Salnameleri ve Nevsalleri**, C. I, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara 2000, s.1.

3 **H 1321 Sivas Vilayet Salnamesi**, Sivas Vilayeti Matbaasında tab olunmuştur., s. 2

4 **H. 1307 Ankara Vilayet Salnamesi**, s. 4-6; **H. 1311 Ankara Vilayet Salnamesi**, s. 4-6

5 "Sâlnâme", **İslam Ansiklopedisi**, C. X, MEB Yay., İstanbul 1980, s.134

6 Duman, s.1.2

Osmanlı'da ilk resmi salname, 19. yüzyılın ortalarında Sadrazam Koca Reşit Paşanın teşviki ile, tarihçi Hayrullah Efendi, Ahmet Vefik Efendi ve Ahmet Cevdet Paşanın ortak çalışmaları sonucu 1847'de "Salname-i Devlet-i Aliye-i Osmaniye" adı ile yayınlanmıştır.⁷

1847 yılında ilk olarak küçük bir kitapçık şeklinde yayınlanan ilk salnamede, bir takvim ile devlet teşkilatı kısaca yazılmıştır. Devlet salnameleri 1912 yılına kadar düzenli olarak her sene neşredilmiştir. Zamanla hacimlerinin artması ile beraber içerikleri de çeşitlenmiştir. İlk salnameler 100 sayfayı geçmezken, son salnameler 700-800 sayfayı bulmuştur. Bu salnamelerde devletin resmi teşkilatının yanı sıra, memurların isimleri, atama tarihleri, rütbeleri ve nişanları gösterilmiştir. Devlet salnamelerinin yanında, askeri, bahriye, hariciye, ilmiye, maarif, rasathane, rüsumat ve özel kurumlar ve şahıslarca hazırlanmış ve yayınlanmış salnameler, nevsaller ve takvimler mevcuttur.

Vilayet salnameleri: Devlet salnamelerinin yararının görülmesi üzerine vilayet salnameleri çıkarılmaya başlanmıştır. Osmanlı'da ilk vilayet salnamesi, H.1283 (M.1866) yılında neşredilen Bosna Vilayeti Salnamesidir. Son vilayet salnamesi ise, 1337-38 (1919-20) Bolu Livası Salnamesidir.

Özellikle 1867'de Vilayet Nizamnamesinin çıkarılmasından sonra, vilayet salnamelerinde ciddi bir artış görülmüştür. Bununla ilgili sadrazamlığın bir emrinin olduğunu görmekteyiz. Örneğin H. 1321 tarihli Sivas Vilayet salnamesinde ifade edildiğine göre, salnamelerin her yıl düzenli çıkarılması ve her yıl yapılan yeniliklerin aktarılması gerektiği, gerek vali ve gerekse padişah tarafından istenilmektedir.⁸

Osmanlı Devletinin salnameleri yayınlamaya başlamasının birçok sebebi vardır: Öncelikli sebeplerden biri batılılaşma hareketidir. Ankara Vilayet salnamelerinde de ifade edildiğine göre, İngiltere'de, Fransa'da ve Almanya'da salnamelerin yayınlandığı ve bunun birçok yönden faydasının görüldüğünden bahsedilerek, Osmanlı'da da çıkartılmasından söz edilmektedir.

Diğer bir sebep de siyasideir. 1860'lı yıllar, Osmanlı Devletinde merkezileştirme faaliyetlerinin en yoğun yaşandığı dönemdir. 1867'de Vilayetler Kanunu çıkartılarak vilayetler oluşturuldu. Vilayetlerin daha iyi yönetilmesi ve her yönden merkezle ilişkilerinin sağlıklı yürütülmesi için salnamelerin her yıl çıkarılmasına önem verilmiştir. Buna bağlı olarak her vilayet, sorumlu olduğu bölgenin sosyal, ekonomik ve her türlü bilgisini

7 İA, s.134

8 H 1321 Sivas Vilayet Salnamesi, Sivas Vilayeti Matbaasında tab olunmuştur., s. 2, 3

derleyerek merkezi yönetime ve diğer vilayetlere göstermiş, bir bakıma merkeze bağlılık derecesini ve vilayetler arasında rekabetin oluşmasını sağlamıştır. Osmanlı merkezi yönetimi, bununla, kendi idaresi altındaki coğrafyayı tekrar keşfetme imkanını bulmuştur. Diğer yandan merkezi yönetim, ülke kaynaklarını tekrar tespit ettirerek, kalkınma hamlesini yakalamaya çalışmıştır.

Merkezi yönetimin bu amaçlarla yayınlattığı salnameler, Vilayet yöneticileri tarafından yeterince sağlıklı hazırlanmış mıdır? İncelediğimiz Ankara, Kastamonu ve Sivas salnamelerinde, yerel idarecilerinin salnameleri sağlıklı hazırladığından söz etmek mümkün değildir, çünkü yukarıda bahsettiğimiz üç vilayetin salnameleri, başlangıçta çok yüzeysel ve dar kapsamlıdır. Daha sonraki dönemlerde bilgiler detaylandırılmaya çalışılmıştır. Hemen her üç vilayetin salnamelerinde dikkati çeken bir özellik, öncelikle merkezi yönetim ve yerel yöneticilere aşırı övgünün olmasıdır. Hatta bölgelerinin tanıtılmasında da aşırı övgü ile birlikte bazı yanlış bilgiler de verilmiştir.

Vilayetlerde salnameler, Valinin Mektubi Kalemi ve matbaa müdürleri tarafından hazırlanmıştır. Bağlı sancak ve kazalarda ise mutasarrıf ve kaymakamların görevlendirdiği kişiler tarafından bilgiler toplanmıştır. Bilgilerin toplanması aşamasında genelde başvurulan yöntem, sözlü tarih metodudur. Salnamelerde özellikle sosyal ve ekonomik konularla ilgili verilen bilgiler, resmi bilgilerden çok sözlü bilgilerdir. Bir bakıma salnameler, sözlü tarih geleneği açısından da önem arz etmektedir. Sözlü tarih metodu, önemlidir, ancak diğer kaynaklar desteklenmelidir.

Çorum, 1867 Vilayetler Nizamnamesine göre, sancak değildir. H. 1310 (1894) yılında sancak haline dönüştürülmüştür. Bu tarihten önce Çorum ve diğer ilçelerin her biri, kaza konumunda olup, her biri farklı sancak veya vilayetlere bağlıdır. Örneğin Çorum ve Sungurlu, Ankara Vilayeti Yozgat Sancağına bağlıdır. İskilip ve Kargı, Kastamonu Vilayeti Kastamonu Sancağına, Osmancık ve Mecitözü, Sivas Vilayeti Amasya Sancağına bağlıdır.

İncelediğimiz dönem itibarıyla, bu günkü Çorum ve bağlı kazalarının bilgilerini, salnamelerde geçen orijinal şekliyle vereceğiz. Buna göre Öncelikli olarak Çorum, Sungurlu kazası ve Alaca Nahiyesi ile ilgili bilgileri, Ankara Vilayeti salnamelerindeki kronolojiyi takip ederek vereceğiz. İskilip ve kargı hakkındaki bilgileri, Kastamonu Vilayeti salnamelerinden, Osmancık ve Mecitözü ile ilgili bilgileri de Sivas Vilayeti Salnamelerinden vereceğiz. Planlamamızı bu çerçevede yaptık.

Ankara, Kastamonu ve Sivas vilayet salnamelerinin bulunduğu kütüphaneler, yayınlandığı yıl ve sayfa sayısı hakkında bilgiler aşağıdaki listelerdedir:

Ankara Vilayet Salnameleri:

Yılı	Bulunduğu Kütüphane	Sayfa Sayısı
H. 1288 (1871)	AMK 1677	96+15
H 1289 (1872)	AMK 1677 MK 1	94+6
H 1290 (1873)	TTK A II-2177	127
H 1291 (1874)	BK 2/4	127
H 1293 (1876)	BK 2/5; MK 4	144
H 1295 (1878)	MK 5	142
H 1299 (1881)	BK 2/10; MK 6	192+1
H 1300 (1882)	MİL 1960 SA 123 TTK A II-6615	192
H 1308 (1890)	MİL 1960 SA 123	322
H 1311 (1893)	MİL 1960 SA 123	359+2
H 1318 (1900)	MİL 1960 SA 123	293
H 1320 (1902)	MİL 1960 SA 123	297+1
H 1325 (1907)	MİL 1960 SA 123	252+16

Ankara Vilayet Salnameleri on üç adettir. Bu salnamelerde Yozgat Sancağına bağlı olarak Çorum merkez, Sungurlu (Budaközü) ve Alaca (Hüseyinabad Nahiyesi) kazalarıyla ilgili bilgi bulunmaktadır.

Kastamonu Vilayet Salnameleri:

Yılı	Bulunduğu Kütüphane	Sayfa Sayısı
H 1286 (1869)	İÜ 058 (563.1) 9435 SA 3	132
H 1287 (1870)	TTK A II-2143	132
H 1288 (1871)	A II- 2144	159
H 1289 (1872)	MİL 1960 SA139	163
H 1290 (1873)	Atatürk Ün.589 Millet Kütüphanesi 452	164
H 1291 (1874)	MİL 1960 SA 139	189
H 1291 (1874)	MK 454	169
H 1293 (1876)	MİL 1960 SA 139	173
H 1294 (1877)	TTK A II- 2142	180
H 1295 (1878)	BK 21/50; MK 456	127
H 1296 (1879)	MİL 1960 SA 139 MK 458	132
H 1297 (1880)	MK 459; BK 21/12	176
H 1298 (1881)	TTK A II-2145	191
H 1299 (1882)	TTK A II-2146	206
H 1306 (1888)	MİL 1960 SA 139	5+560
H 1310 (1892)	TTK A II-2150 MİL 1960 SA 139	1+ 552
H 1311 (1893)	TTK A II-2147; MİL 1960 SA 139	344
H 1312 (1894)	TT A II- 2149; MİL 1960 SA 139	376
H 1314 (1896)	MİL 1960 SA 139; BK 21/19	491+4

Kastamonu Vilayetine ait on dokuz adet salname vardır. Bunlarda İskilip Kazası ve Kargı Nahiyesi hakkında bilgiler bulunmaktadır. H. 1310 (1894) yılında Çorum müstakil sancak haline getirilip İskilip, buraya bağlanmasına rağmen, idari teşkilatın kurulamaması nedeniyle 1893, 1894 ve 1896 yıllarına ait Kastamonu Vilayet salnamelerinde İskilip Kazası hakkında bilgiler mevcuttur.

Sivas Vilayet Salnameleri

Yılı	Bulunduğu Kütüphane	Sayfa Sayısı
H 1287 (1870)	TTK A II-2176 MİL 1960 SA 147	106
H 1288 (1871)	TTK A II-2073; MİL 1960 SA 147	118
H 1289 (1872)	MİL B 109; MK 397	120
H 1292 (1875)	BK 28/5	142
H 1293 (1876)	TTK A II-178; AMK 1692	128
H 1298 (1880)	MİL 109; MK 398	233
H 1300 (1882)	MİL 1960 SA 147; MK 299	189
H 1301 (1883)	MİL 1960 SA 147; K 399	223+103
H 1302 (1884)	TTK A II-2179; MK 399	460
H 1304 (1886)	TTK A I-7322; MİL B 109	266
H 1306 (1888)	MİL 1960 SA 147; MK 403	266
H 1308 (1890)	MİL 1960 SA 147; MK 404	266
H 1321 (1903)	TTK A II-1855; BK 28/16	246
H 1325 (1907)	MK 406; BK 28	272+2

Sivas Vilayet Salnameleri toplam on dört adettir. Bu vilayetin Amasya Sancağına Osmancık ve Mecitözü Kazaları bağlıdır. H. 1310 (1894)'da Osmancık, Çorum Sancağına bağlandı. Mecitözü Kazası ise 1916 Yılına kadar Amasya'ya bağlı kaldı. Mecitözü ile ilgili 1892'den sonraki bilgileri, Sivas Vilayet Salnamelerinden vermeye devam ettik.

İncelediğimiz Ankara, Kastamonu ve Sivas salnamelerinde önsöz mahiyetinde mutlaka bir mukaddime bulunmaktadır. Bunun yanında her birinde vekayi-i meşhure adı altında kısa bir dünya tarihinin kronolojisi ile birlikte yayınlandığı döneme kadar Osmanlı padişahlarının kısa özgeçmişleri verilmiştir. Yine her bir salnamede yayınlandığı dönem ile ilgili geçerli mülkiye, askeriye ve ilmiyenin rütbe ve elkabları bulunmaktadır. Aynı zamanda ilgili dönemde nişan ve madalyalar hakkında da bilgiler verilmiştir. Sonraki dönemler de ise bunların yanında her bölgenin iklim ve coğrafyası göz önünde bulundurularak tarım ve hayvancılıkla ilgili bir ziraat takvimi verilmeye başlanmıştır.

Bizde bu çerçevede faydalı olacağı düşüncesiyle orijinal metin içersinde kısaltılmış olarak verdiğimiz rütbe ve nişanların daha iyi anlaşılabilmesi için en son 1907 tarihinde kullanılan rütbe ve nişanları metnin başında verdik. Yine kısa bir dünya tarihi kronolojisiyle birlikte Osmanlı padişahlarının kısa özgeçmişlerini vererek çalışmamızda bir bütünlük sağlamaya çalıştık.

I. BÖLÜM

Vilayet Salnamelerinde Çorum ve Kazalarının Değerlendirilmesi

1. Çorum Kazası (Sancağı-Livası):

Osmanlı Devletinin taşra teşkilatında, idari ve askeri teşkilatın en üst seviyesinde eyalet bulunmaktadır. Eyaletler sancaklara, sancaklar kazalara, kazalar nahiyeye gibi idari birimlere ayrılmıştır.⁹ Bu sistem, kısmen de olsa eski Türk ve İslam devletlerinden alınmıştır. Eyalet ve sancaklar oluşturulurken, bölgenin fetih şekli veya şartı, coğrafi konumu, stratejik durumu, siyasi ve etnik durumu gibi kıstaslar göz önünde bulundurulmuştur. Zaman içinde de değişikliklere gidilmiştir.¹⁰

1362'de ilk defa I Murat döneminde Rumeli Beylerbeyliği kurulmuştur. 1393'te ise Yıldırım Bayezit tarafından Anadolu Beylerbeyliği kurulacaktır. 1413'te Vilayet-i Rum adında üçüncü bir beylerbeyliği oluşturulacaktır. Bu Beylerbeyliği Amasya, Sivas, ve Tokat bölgeleri bir araya getirilerek oluşturulmuştur. Anadolu'nun geneli için söylenen Rum ifadesi ile karıştırılmaması için de bu eyalet, "Vilayet-i Rumiye-i suğra" şeklinde isimlendirilmiştir. Eyalet-i Rum'un merkezi, zaman zaman Tokat, zaman zaman da Amasya ve Sivas olmuştur.

Çorum ve çevresi, XIV. yüzyılın sonlarında kısmen Kadı Burhaneddin Ahmet'in elinde bulunmaktadır. Yıldırım Bayezid'in Osmancığı fethinden sonra Kadı Burhaneddin ile aralarında çıkan anlaşmazlık sonucunda yapılan Çorumlu Savaşı (1393) sonrasında bu bölge, Osmanlı hakimiyetine girmiştir.¹¹ Fetret döneminden sonra da Çelebi Mehmet'in devleti yeniden toparlamasından sonra, Çorum bölgesi, Eyalet-i Rum'a tekrar dahil edilmiştir.

Çorumun ne zaman sancak olduğu tam olarak belli değildir.¹² XVI. yüzyılın sonlarından itibaren Eyalet-i Rum'a bağlı sancaklar kesinleşmiştir. Bu teşkilatlanmaya göre merkez Sivas olmak üzere, Çorum sancak haline getirilmiştir. Bu durum 1867'e kadar devam etmiştir. Bu tarihte çıkarılan Vilayetler Nizamnamesine göre Çorum, Ankara Vilayeti Yozgat Sancağına bağlı olarak, ikinci sınıf kaza konumuna düşürülmüştür.

9 M. Kunt, **Sancaktan Eyalete, 1550-16509 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi**, İstanbul, 1978

10 M. Tayyib Gökbilgin, "15. Ve 16. Asırlarda Eyalet-i Rum", **Vakıflar Dergisi**, Sayı VI, s. 51; Ahmet Şimşirgil, "Osmanlı Taşra Teşkilatında Rum Beylerbeyliği", **Türklük Araştırmaları Dergisi (TAD)**, Sayı 5, (1989), s. 289,290

11 Yaşar Yücel, **Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti (1344-1398)**, Ankara, 1983, s. 113,114

12 S Faroqi, "Fatih Döneminden Evliya Çelebi Seyahatnamesine Kadar Çorum", **Çorum Tarihi**, 1990, s. 87

İncelediğimiz Ankara Vilayeti Salnamelerine göre, 1871 yılında kazada, kaza idari meclisi, dava meclisi, Emlak Komisyonu ve telgrafhane¹³ mevcuttur. Merkezde hükümet konağı bulunmaktadır. Bir hapishanesi ve yirmi beş hayvanlık bir ahır¹⁴ bulunmaktadır. Yine 1892 Yılında şehirde Selçuklulardan kalma Ulu Camiinin yanında yüz altmış dört cami, on bir medrese, yedi han, yirmi bir kahvehane, bir un fabrikası, elli çeşme ve on adet de köprü bulunmaktadır.¹⁵ 1873 yılında kazada, Menafi-i umumiye Sandığı,¹⁶ 1881'de Bidayet Mahkemesi, Aşar Dairesi ve Ziraat Odası,¹⁷ 1882'te Rüşumat İdaresi,¹⁸ 1889'de Nüfus idaresi ve Duyun-ı umumiye idaresi kurulmuştur.¹⁹

1894 Yılında Çorum Kazası, tekrar sancak haline getirilmiştir. Kazalıktan Sancak durumuna geçiş tarihinde Çorum merkezinde, kırk yedi mahalle bulunmaktadır. Merkeze bağlı olarak yüz yetmiş beş köy bulunmaktadır.²⁰ H. 1318 Ankara Vilayet Salnamesindeki bilgilere göre Çorum Kazasına 1894 Yılında, lüzum ve coğrafi konumundan dolayı İskilip, Osmancık, Sungurlu kazaları, Hüseyinabad (Alaca) nahiyesi bağlanarak, sancak haline getirilmiştir,²¹ ancak aynı tarihte idari teşkilat kurulamamıştır. İskilip ve Osmancık kazalarının bilgilerinin, her ne kadar bu kazalar, 1894 tarihinde Çorum'a bağlanmış ise de 1894 tarihinden sonra da Kastamonu ve Sivas vilayet salnamelerinde yerini aldığını görmekteyiz. 1894 tarihinden sonra yayınlanan H. 1311 Ankara Vilayet Salnamesinde de Çorum, hala kaza konumunda görülmekte olup, kaza teşkilatı verilmiştir. H. 1318 Ankara Vilayet Salnamesinde ise, müstakil Çorum Sancağı hakkında bilgiler net olarak verilmiştir.

1.1. Çorum Kazasının Mahalle ve Köyleri:

Vilayet salnamelerinde genelde mahalle ve köy sayıları verilmiştir. Sadece bir salnamede mahalle ve köy sayıları ile birlikte isimleri de verilmiştir. Buna göre Çorum'un mahalleleri şunlardır:

-
- 13 H. 1291 Kastamonu Vilayet Salnamesi, s. 139, 1874'te Çorum Posta ve Telgraf Müdürlüğü beşinci merkez konumundadır. Müdürü Hafız Hüseyin Efendidir.
- 14 H. 1288 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 86
- 15 H. 1311 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 286
- 16 H. 1291 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 75
- 17 H. 1299 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 147,148
- 18 H. 1300 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 142
- 19 H. 1307 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 165
- 20 H. 1311 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 339-341
- 21 H. 1318 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 257

Elecik, Hisar, Sancakdar, Accel-i sâni, Sofular, Şeyh Eyüb, Hacı Receb, Gülâbi Bey, Kibtîyân, Basrar-ı Turna, Accel-i ûlâ, Çakır, Futuşan, Emir Halife, Burhan Kethüda, Çebni, Karaman Çavuş, Çiftlik, Narlı, Hacı Osman, Akpınar, Nurullah, İsa Halife, Oca, Sagrıci, Emir Ahmed, Hacı Nasrullah, Kara Keçili, Cami'-i kebîr, Arakyan, Azab Ahmed, Hacı Gühan, Habertü, Fatma Bacı, Şeyhler, Medrese, Hacı Kemal, Ciriş, Hacı Yusuf, Hacı Davud, Kubbeli, Pazar, Hıdırlık, Erzurum Sultan, Yabancıyan-ı barakendesî, İbrahim Ağa Obası, Yabancıyan.

Yukarıdaki mahalle isimleri, Çorum'un kaza konumunda iken olan mahalle isimleridir. Liva haline getirildiğinde, Çorum merkezinde kırk sekiz mahalle bulunmaktadır.

Köyler:

Yaydığın, Karaca, Höyük, Karapınar, Saray, Abdal Ata Sultan, Hacı Paşa, Aksenun, Hırkalı, Tatar, Sarban, Kınık, Kınık Beyleri, Karabayır, Deli Bekiroğlu, Sarı Dar ma'a Gabaçam, Çayseki, Karadonaşa, İnalözü, İnal Mevzi, Tomuş Oğlu, Cedid, Dut ma'a Hacular, Efkâr ma'a Erdek ve Taşlı Deber, Çahtıcak, Salur, Tozlu Burun Muhâciri, Tuzluca, Kum Çiftliği, Kara Kısık, Ahi İlyas, Lagcık, Sağpazar, Mehmed Ali, Kalenderoğlu, Berce, Kara Evliya, Alamuslu, Orta Kışla, Gevîh, Kızlar Miran, Cender, Bekaroğlu, Arpalık, Seydim Sultan, Oluk akdı, Lagla, Sarha, Kara Bürcek, İsmail, Buluz, Elemin, Çanakçı, Hacı Receboğlu, Gürcü, Balya, Serben, Tepegöl, Deliler, Kolaca, İkice, Beğdili, Yenigöl nâm diğer Ömer Bey, Ezil, Karaca Viran, Kuru Çay, Hacılar Muran, Küçük Emir, Gözü Büyükoğlu, Yalak, Büyük Emir, Hacı Bekar, Aksacar, Kızılınar, Abbas, Şeyh Hamza, Ferus, Çatak, Taşpınar, Hamam Çay, Akçakaya, Harmancık, Kuyumcu, Gökce Kaya, Tazı, Bey, Kara Köse, Mescidli, Laçın-i sagîr, Laçın-i kebîr, Kara Pınar ma'a Şeybezenli, Sarı, Badise, Saray, Rum Buğet, Kırk Dilim, Türkler, Çukur Viran, Kavak, Calak Bekir Oğlu, Berk Mezrası, Deli Osmanoğlu Kışlası, İmalı, tebçarık, Karaağaç, Karasar, Sarı Hüseyin, Tanrı Vermiş, Bekmezci, Şaca, Ayvalı, Elbeter, Eskice, Kız Tepe, Hacı Musa, Güher Salık, Alikî, Mehmed Kethüda, Şeker Bey, Yakuse Pelit, Calıca, Kayı, Cankışla, Buğetkadir, Kılinc Viran, Harzadın, Ahmed Şahna, Boz Boğa, Yenice, Misler Mila, Çay Hatab, Hamdi, Mormabosin, Seyfe, Enbol Lival, Büğrü, Misler Ocağı, Avcı Kınıklar Kışlası, Avcı Beyli, Göl, Cağşak, Han Kışlası, Deniz, Eliceck, Baba Oğlu, Balma Sultan, Telbiyecek, Domu, Gelenciler, Albagut, Avcı Orta Kışla, Saz Değirmeni, Göl Dere, Kara Don Muhâciri, Gölcük kebîr, Divan-ı kebîr, Göcen Ocağı, Çakır, Tezhan, Tercan, Kudisi, Kadı Kırı Mihri, Lal Oğlu, Salkuşe, Sarih, Saraylı ma'a Oyma Ağaç, Aksu ma'a Kiranlık, Kireç Ocağı, Laskerelik, Aktaş, Divân-ı sagîr

1.2. Çorum Kazasının Kaymakam ve Belediye Başkanları:

Salnamelerden tespit edebildiğimiz kadarıyla, Çorum Kazasında Kaymakamlık ve Belediye Başkanlığı yapmış olan idarecilerin isimleri aşağıdaki listede verilmiştir.

Yıl	Kaymakamlar	Belediye Başkanları
1871	Ali Zahir Efendi (Hacegandan)	Habeş Efendi
1872	" "	" "
1873	Mahmud Sezayi Paşa (Mirmirandan)	" "
1874	Halil Hilmi Efendi	Hacı Ahmed Ağa
1876	" "	Kaymakam Halil Hilmi Efendi (Vekaleten) Muavini Hacı Ahmed Ağa
1878	İsmi verilmemiş	İsmi verilmemiş
1881	Mahmud Hamdi Efendi	Halil Hilmi Efendi
1882	Halil Rasih Efendi	" "
1889	Mahmud Bey	Zarif Efendi
1893	Ahmed Reşid Bey	" "

Çorum Sancağının Mutasarrıf ve Belediye Başkanları:

Yıl	Mutasarrıflar	Belediye Başkanları
1900	Asaf Paşa (Rumeli Beylerbeyi 3 O, Girit Madalyası)	Halil Efendi (Saniye 3 M)
1902	Celal Bey (Ula, 3 M, 4 O)	"
1907	Ahmet Kemal Paşa (Mirmiran 4A)	Nuri Efendi

Başlangıçtan 1881'e kadar belediye başkanı olarak ismini verdiğimiz kişiler, belediye meclisi başkanıdır. 1881'den itibaren ismini verdiğimiz kişiler belediye başkanıdır. Buna göre Çorum'un ilk belediye başkanı Halil Hilmi Efendidir. Buna göre Çorum merkezde belediyenin kurulması tahminen 1880 yılındadır.

1.3. Çorum Kazasının Nüfusu:

İncelediğimiz salnamelerde nüfusla ilgili ilk bilgiler, 1878 Yılından itibaren bulunmaktadır. Buna göre 19. yüzyılın son çeyreğine girildiğinde Çorum Kazasının nüfusu yirmi iki bin civarındadır. Bu nüfus, erkek

nüfusunu ifade etmektedir. Çorum merkez kasabası ve genel kaza nüfus dökümleri aşağıdadır:

Yıl	İslam	Kıbtî Müslim	Rum	Ermeni	Katolik	Protestan	Genel toplam	Yer
1878	6482	-	-	52	-	-	6534	Çorum merkez ²²
1881	21 543	288	4	80	-	-	21 915	Çorum Kazası ²³
1882	21 524	281	1	80	-	-	21 886	Çorum Kazası ²⁴
1889	45 569		573				46 142	Çorum Kazası ²⁵
1893	15 750	168	146	513	19	33	16 629	Çorum merkez
1893	33 738	286					34 024	Çorum Kazası ²⁶

Yukarıdaki listede görüleceği gibi, Çorum Kazasında 1880'lerin başında ortalama yirmi iki bin civarında nüfus bulunmaktadır. Gayri Müslim nüfus olarak da ağırlıklı Ermeni nüfusun varlığı söz konusudur. Çok az miktarda da Rum nüfus bulunmaktadır. 1890'lı yıllara gelince Ermeni ve Rum nüfusunda bir artış görülmektedir. Listede verilen rakamlar, sadece askerlik ve vergi mükellefi erkek nüfusunu göstermektedir. 1889'dan itibaren bayan nüfus da sayıma dahil edilmeye başlanmıştır.

Çorum Sancağı nüfusu aşağıda listede verilmiştir.

Yıl	İslam	Gayri Müslim	Rum	Ermeni	Katolik	Protestan	Genel toplam	Yer
1900	16 488	-	135	608	22	14	17 267	Çorum merkez
1900	55 507	-	128	597	22	13	56 267	Çorum merkez kazası
1902	55 582	-	128	657	22	13	56 342	Çorum merkez kazası
1907	58 773	836					59 609	Çorum merkez kazası

22 H. 1295 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 112,113

23 H. 1299 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 163

24 H. 1300 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 163

25 H. 1307 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 311

26 H. 1311 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 286

Yukarıdaki listeye göre, 20. yüzyılın başlarında Çorum merkez kazası ve köylerinde ortalama elli dokuz bin civarında Müslüman nüfus bulunmaktadır. Buna karşılık sekiz yüz elli civarında bir gayri Müslim nüfus bulunmaktadır. Bu dönemde Ermeni ve Rum nüfus da az da olsa bir artış görülürken, Katolik ve Protestan nüfusda bir artışın olmadığını görmekteyiz. Ermeni ve Rum nüfus, bölgenin yerleşik insanı iken Protestan ve Katolik nüfus, tahminen ticari amaçla bölgeye gelmiş ecnebi olan kişilerdir. Bu kişiler, genelde Çorum merkezde oturmaktadır.

1.4. Çorum Kazasının Eğitim Durumu:

Salnamelere göre Çorum'da, medreselerin yanında sıbyan mekteplerinin de varlığını görmekteyiz. Rüştiye Mektebi 1860'lı yıllarının sonlarında kurulmuştur. Ankara Vilayet Salnamelerine göre, 1872 yılında Çorum Rüştiye Mektebi dört sınıflı olup, toplam seksen bir öğrencisi bulunmaktadır. Bunun yanında Çorum ve bağlı köylerinde Sıbyan Mektebinde ve Medreselere toplam iki bin yüz altmış beş öğrenci bulunmaktadır.²⁷ Şehir merkezinde iki kütüphane bulunmaktadır.

Çorum'un sancak (liva) olmasından sonra, okullaşma ve öğrenci sayısı bakımından ciddi bir artışın olduğunu görmekteyiz. Örneğin Çorum merkezde on medrese olmak üzere toplam 11 medrese bulunmaktadır. Bununla birlikte mekteb-i ibtidai, mekteb-i idadi, sıbyan ve Rüştiye mektepleri bulunmaktadır. Müslüman okullarının yanında bir Rum ve bir de Ermeni mektebi bulunmaktadır. Çorum'da okul isimlerine baktığımızda şunları görmekteyiz: Hamidi Mektebi, Tefeyyüz Mektebi, Burhanı-ı Terakki Mektebi, Mekteb-i Edeb, İrfan Mektebi...

Kütüphane sayısına baktığımızda, Çorum merkezde iki olmak üzere toplam üç kütüphane bulunmaktadır. Bunun yanında üç adet de kıraathane bulunmaktadır. Kitap sayısı açısından kütüphaneler, dönemine göre çok sayıda kitaba sahiptir.

1.5. Çorum Kazasının Askeri Durumu:

Tanzimat fermanıyla birlikte başlayan batılılaşma hareketlerinden, askeri sistem de etkilenmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda Mart 1846'da yeni düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Buna göre Osmanlı toprakları, "Hassa, Dersaadet ve Anadolu" olmak üzere üç bölgeye ayrılmıştır. Dersaadet Ordu-yı Hümayun Dairesine Ankara, Kastamonu, Edirne, Konya, Amasya ... gibi yerler dahil edilmiştir. Merkezi ise Sivas seçilmiştir.

---

27 H. 1289 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 71

Daha sonra Harput bölgesi merkez haline getirilmiştir.²⁸ 1879'da yapılan bir değişiklikle fırka (Tümen) sistemi getirilmiştir.

Salnamelerden elde ettiğimiz bilgilere göre yapılan yeni düzenlemelerle, 1871'de Çorum merkezde İkinci Orduya bağlı olarak 6. Alayın 1. Taburunun sekiz bölüğü bulunmaktadır. Bu bölükler için mükemmel bir kışla yapılmıştır.²⁹ Daha sonra yapılan değişiklikle İkinci Ordu 6. Alayın 1. Taburunun adı, 1882'de Hassa Ordusu Sınıf-ı mukaddem 16. Fırka 62. Sınıf-ı mukaddem Alayı İkinci Taburu olmuştur. Dört bölükten oluşmuştur.³⁰ Bu dönemde askeri teşkilat sık sık değiştirildiği için Çorum'daki Taburun adının 1883'te Kayseri 28. Tali Fırka Yozgat 55. Tali Liva Kumandanlığı İkinci Tabur şeklinde değiştirildiğini görmekteyiz. Bölük sayısı yine dördtür. Bu bölüklerde toplam kırk beş asker ve komutan bulunmaktadır.³¹

1882'de Çorum'da Zaptiye teşkilatının var olduğunu görmekteyiz. Piyade ve süvari olmak üzere toplam otuz asker ve komutanı bulunmaktadır.³² 1844'te kurulan zaptiye teşkilatı, bu günkü anlamda hem polis hem de jandarma olarak görev yapan kişilerden oluşmaktadır. İşleyiş bakımından daha çok jandarmayı andırmaktadır. Vali ve kaymakamların yönetiminde faaliyet göstermektedir. Zaptiye erleri asker sayılmakta olup, suçluları mahkemeye getirip götürmekte ve vergi memurlarını korumaktadır.³³

Çorum Kazası, 1894 Yılında sancak haline tekrar getirildiğinde, askeri teşkilatın aynen korunduğunu, sadece zaptiye teşkilatının genişletildiğini görmekteyiz. Bağlı ilçelerdeki askeri teşkilatta bazı değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişikliklerde dikkati çeken bir husus da, bölgelerdeki gayri Müslim nüfus hareketliliğinin durumuna göre yapılmasıdır.

1.6. Çorum Kazasının Dini ve Kültürel Hayatı:

İncelediğimiz dönemin (1870-1907) Çorum ve yakın çevresinde bulunan cami, kilise, köprü, türbe, çeşme, dini hayat ve kültürel hayat ile ilgili bilgileri de vermeye çalışacağız. İlk yayınlanan salnamelerde cami, köprü, çeşme gibi yapılar hakkında bilgiler verilmezken, sadece din büyüklerinin türbe ve yatırlarının isimleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Dini ve kültürel hayat ile ilgili bilgiler 1890'dan sonra salnamelerde yer

28 Musa Çadırcı, **Tazminat Sürecinde Türkiye Askerlik**, Ankara, 2008, s. 105,106

29 H. 1288 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 71

30 H. 1299 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 105

31 H. 1300 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 85, 93

32 H. 1299 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 115

33 Çadırcı, 107

almaya başlamıştır. Örneğin 1895 Ankara Vilayet Salnamesine göre, Çorum ve çevresinde yüz altmış beş cami ve mescit bulunmaktadır. Bunların yirmi üçü minareli, üçü minaresiz olmak üzere yirmi altı adet cami ve yirmi bir adette mescit Çorum merkezde bulunmaktadır. Bölgede Ermenilere ait bir de kilise bulunmaktadır. Camilerin yanında bölgede on bir medrese, iki kütüphane, dört hamam, yirmi kahvehane³⁴, elli çeşme³⁵ ve on adet de ahşap köprü bulunmaktadır. Camilerden en önemlisi, günümüzde Ulucami olarak bilinmektedir. Bu Cami, Selçuklular döneminde yapılmış olup, daha sonra IV. Murat döneminde yeniden inşa edilmiştir.³⁶

Bölgenin dini hayatını renklendiren başka bir mimari de türbe ve yatırırlardır. 1870'li yıllarda yayınlanan Ankara Vilayet Salnamelerine göre, Çorum ve çevresinde İmam Zeynelabidin ve Veysel Karani sülalesinden bazı kişilerin türbeleri mevcuttur. Bunun yanında Kırklar demekle bilinen Emir Ahmet Çelebi, Ahi Menteşe, Şeyh Eyüb, Şeyh İsa Halife'nin türbeleri bulunmaktadır. Civar köylerinde ise Abdal Ata, Şeyh Murad-ı Veli, Şeyh Sadreddin, Abdal Bedevi, Balım Sultan, Baba Mehmet, Tor Çelebi ve Erzurum Sultan gibi kişilerin mezar ve türbeleri bulunmaktadır.

Bölgede birçok türbe ve yatırırlar daha bulunmaktadır. Salnamelerdeki bilgiye göre, adı bilinmeyen türbe ve yatırırlar, vakıfnameleri araştırılarak ortaya çıkarılacağından söz edilmektedir. Nitekim sonraki yıllarda yayınlanan salnamelerde birçok din büyüğünün kabirlerinin tespit edilerek ortaya çıkarıldığını görmekteyiz. Araştırmalar sonucunda 1900'lerin başında Çorum ve yakınlarında iki yüzü aşkın türbe ve yatırırlar tespit edilmiştir. Bunlardan biri de Ashab-ı kiramdan Süheyb-ı Rumi'nin³⁷

34 1900'lü yılların başında kahvehane sayısı 25' çıkmıştır.

35 1900'lü yılların başında çeşme sayısı 126'ya çıkmıştır. 1907'de 135'e çıkmıştır.

36 1903 tarihli Ankara Vilayet Salnamesine göre, Ulucami'nin havlusunda bu dönemde 2 şadırvan, 1 çeşme, 5 odadan ibaret bir medrese ve Müşir (7-8) Hasan Paşa tarafından yaptırılan bir de ahşap bir kütüphane bulunmaktadır. Caminin ahşaptan minberi ve taştan yapılmış mihrap ve minaresi sanat ve mimari açıdan çok önemli olduğu bahsedilmektedir.

37 Çorum'da yaşamış olan Tarık-ı Nakşi-i Üveysiye Şeyhlerinden Ethem Babazâde İzzed Efendi'nin yazmış olduğu "Tezkere-i makâmât" adlı eserinde Süheyb-i Rumi hakkında şu bilgiler bulunmaktadır. "Süheyb-i Rûmî – İbn-i Sinan- Kasabaya çeyrek sâ'at mesâfede (Hıdırlık) nâm mevki' mürtefi'inde defin-i hân itr-nâk olub akdemce türbe-i şerîfeleri ve cenûbunda bulunan câmi'-i şerif ve zâviyeleri mülûk-i Selcûkiye taraflarından binâ ve inşâ ve ta'âmiye ve müstahdimin vezâ'ifi için civârda bulunan arâziden kifâyet mikdarı arâzi-i ma'lûme ile (Karaca) nâm Karye hasılâtı vakf ve tahsis edilmiş ve selâtin-i Osmâniye taraf-ı hümâyûnlarından civâr kasaba hâsılâtından hâiz ve vezâ'if hasr ve tahsisi ile i'mârına lutf ve ihtimâm kılınmış olub bilâhare câmi'-i şerif ve zâviye ve türbe-i şerife müşşerref harâb olmakla veli ni'met-i bi-nimet âli tebâr, padişâh-ı diyânet-i şî'âr (Abdulhamid-i hân-ı sâni) efendimiz hazretleri taraf-ı zi-şeref şehriyâriyelerinden (150 000) kuruş sarfiyla ebniye-i mezkûrenin müceddeden binâ ve inşâsı emr-ı fermân buyrulmuş olmakla bin üç yüz yedi senesinde bir tarz-ı nûvîn ve dilnişinde inşâ ve ikmâl edilmiştir. Türbe-i şerife derûnunda ashâb-ı kirâmdan (Abid Gâzi) ve (R.A) hazretleri de medfûndur.

(Ebu Yahya Süheyb Bin Sinan Mâlikü'r-rub'ü't-temri) hazretlerinin masdar-ı velâdetleri muvassal beldesi olub sebâvetinden Rum tarafından esir olarak Rum da neş'et etmesinden nâşi (Rumi)

türbesidir. Aynı türbenin yanında Abid, Kereb-i gazi, Hoca Yusuf Bahri, Beyler Çelebi'nin mezarları bulunmaktadır. Çorum'un içinde ve köylerinde ise Sa'ad Bin Vakkas,³⁸ Hoca Yusuf, Londoha Sultan, İbrahim Gazi, Hoş İbcizade Seyyid Osman Efendi, Esved-i Yümni, Pir Said Baba, Şeyh Seyyid Yahya, Şeyh Abdulhamid, Şeyh Zeyneddin, Piri Baba, Ebu İshak Sultan, Ümid Halife, Penahi Sultan ... gibi din alimi ve büyüğünün mezar ve türbeleri bulunmaktadır.

Bölgenin dini hayatının başka bir rengi de tarikatlardır. 1890'larda Çorum merkezde Mevleviye, Halidiye, Rifaiye ve Kadiriye tarikatlarının tekkeleri bulunmaktadır.

1.7. Çorum Kazasının Ekonomik yapısı:

Çorum Kazasının ekonomisi tarım, hayvancılık ve ormancılığa dayanmaktadır. 1872 verilerine göre, Çorum'da ekilen arazi miktarı toplam 152 490 dönümdür. Bunun yarısı nöbet usulü ile ekilmektedir. Yetiştirilen ürünler, buğday, arpa, burçak, darı, nohut, mercimek, bakla,

---

lâkâbıyla telkib edilmiş ve Mekke'de âzâd olunarak imânı kabul ve şeref-i İslâm ile müşerref ve sohbet-i nebevîyeye nâil olanların otuz yedincisi olmuş ve sefer-i hazırda olsun hizmet-ı pür-şerâfet-i peygamberîde bulunarak hakk-ı âlilerinde (Ve minennâsı min yeşri nefsehü ibtigâ'i merzâtehü) ayet-i kerimesi nâzil olduğu gibi birçok da ehâdis-i nebevîye şeref sudür ve ez cümle (ni'me'l-abdü sahibü lev lem yehfehüllahü ya'sehü) buyrulmuştur.

Müşârun ileyh hazretleri sebâvetlerinde Rumlar beyinde büyüdüğünden Lisân-ı Arabîyi şive-i mahsûsuyla söylemez ve tarz-ı tekküllümleri Rum şivesinin andırır. Hülafâ-yı râşidin zamân-ı hilâfetlerinde muhârebât-ı müte'addidede bulunmuş ve Mu'aviye bin Ebu's-süfyân zamanında oğlu Yezidin kumandasıyla Kostantiniye fethine me'mûren azimete esnâ-yı avdet veya azimetinde Çorumda vefâtları vukû' bulduğu ve hîn-ı irthâllerinde yetmiş yaşında oldukları hâtimetül-Muhâradisîn Yusuf Bahri Seleme'hül-bâri hazretlerinden naklen (Künhül-ahbâr) da mezkûrdur. Kamüsü'l-a'lâm müşârun ileyh'in hicret-i nebevîyenin 38 nci sâlinde 73 yaşında olduğu halde Medine-i münevverede irthâllerini kayd etmiştir.

(Ebu Sevr Amr Bin Ma'di Kereb-i Zübeydül-müzccehi) ashab-ı kirâmdan olup Süheyb-ı Rûmî hazretlerinin türbe-i şerîfelerinin ittisâlinde diğer ahşâb bir türbe derûnunda medfûndur. Yemen muzafâtından Zübeyd tarafından elçilikle nezd-i nebevîye gelerek şeref-i İslâmla müşerref olmuş ve hülafâ-yı râşidin zamân-ı sa'âdetlerinde muhâberâtta ve bi'l-hassa (Yermük) ve (Kadisiye) muhârebelerinde hazır bulunarak bu da Süheyb-ı Rûmî hazretleriyle birlikte Kostantiniye fethine azimet veya avdet ederken şimdiki ziyâretleri mevki'inde şehiden irthâlleri vukû' bulmuştur. Kadisiye Muhârebesinde şehiden ve bir rivâyette susuzluktan vefât ettiği veyahut (Nihâvend) Muhârebesinden sonra (Revde) nâm Karyede vefât ettiğine dâ'ir rivâyât-ı muhtelifedir. **H. 1325 Ankara Vilayet Salnamesi**, s. 298, 299

38 Aşara-i mübeşşire-i kirâmdan (Sa'ad İbn-i Vakkas) hazretlerini makâm-ı âlileri de kasaba dâhilinde mahallât arasında mevcûd ve ma'mûr ve ziyâretgâh havas ve avâmdır. Gazve-i Uhudda **sinn-i sa'adet-i nebevîyeyi** şehid etmeyi cür'et eden kendi birâderi Akabe Bin Ebu Vakkas ba'dehü bularak ahz-ı sâr için diyâr-ı Ruma geldiği hakkında bazı tevârihte ma'lûmât olduğundan müşârun ileyh nâmına Çorumda bir makam bulunması ihtimâlden ba'id olmadığını (Tezkire-i makâmât) yazıyor. Müşârun ileyh hazretleri zamân-ı mes'adet iktirân-ı nebevî de ve hülafâ-yı râşidin asr-ı sa'âdetlerinde muhârebâtta bulunmuş ve fütühât-ı azimeye nâil olmuş olup Kadisiye Muhârebesini müte'akib medâyin-i feth ile İranın tamâmen zabtına muvaffak ve Kufe Şehrini te'sis ile Irak Vâlisî olmuşdur. Medine-i münevvere kurbunda akik nâm mevzu'da (55) târih-i hicrisinde vefâtla Medine-i mutahharaya nakl ve defin olunmuştur.

kendir, cehri (bir tür çalı türü), üzüm, elma, armut, zerdali, kiraz, ceviz, dut ve diğer sebzelerdir.

Merası 47 500 dönümdür. Bu meralarda ortalama üç yüz'e yakın koyun ağılları bulunmaktadır. Hayvan sayısına baktığımızda 1872'de Koyun adedi doksan dokuz bin yedi yüz üç, keçi adedi de yedi bin yirmi beşdir. 1893 yılına gelindiğinde hayvan sayısı artmıştır. Bu yılın verilerine göre koyun sayısı geçmişe göre düşmüştür. (Yirmi sekiz bin yüz seksen altı). Bunun yerine keçi ve tiftik keçi sayısında bir artışın olduğunu görmekteyiz. Keçi otuz dokuz bin dört yüz altmış dokuz, tiftik keçi on iki bin doksan sekiz adettir. Büyükbaş hayvan olarak da altı bin sekiz yüz elli kara siğir sekiz yüz manda bulunmaktadır.

Ormancılığa baktığımızda Çorum Kazasında beş adet büyük orman bulunmaktadır. Ağaç türü olarak sarı ve kara çam'ın yanında köknar'da vardır. Bu ormanlardan yıllık ortalama 34-35 bin ağaç kesilmektedir.

Sanayi üretiminde İrankari yünden şal, pamuk ipliğinden gömlek bez, aba gibi şeyler üretilmektedir. Hayvan koşumlarının yanında demirden her türlü tarım aletleri üretilmektedir.

Çorum'un sancak haline getirilmesiyle, başlangıçta hayvan üretimi ve tahıl üretiminde fazla bir artışın olmadığı dikkat çekmektedir, ancak ilerleyen yıllarda tahıl üretiminde ve hayvan sayısında belirgin bir artışın olduğu görülmektedir. Buna paralel olarak bölgede debbaghanelerin sayısında bir artış olmuştur. Bu dönemde Çorum'a bağlanan kazalarla irtibatının sağlanması amacıyla şose yolların yapımına başlanmıştır. Ticari faaliyetlerde ciddi anlamda bir artışın varlığı söz konusudur. Haftada pazar ve pazartesi günleri olmak üzere iki gün pazar kurulmaktadır.

2. Sungurlu (Budaközü) Kazası:

Çok eski bir yerleşim alanı olan Sungurlu, İç Anadolu Bölgesinden Karadeniz'e geçişi sağlayan bir koridor üzerinde kurulmuştur. 1867 Vilayetler Nizamnamesine göre, Ankara Vilayeti Yozgat Sancağına bağlı üçüncü sınıf bir kaza konumunda olan Sungurlu'nun adı, bu tarihlerde Budaközü'dür. Tahminen 1873 tarihinde Sungurlu adını aldığını görmekteyiz.³⁹ Kazaya, Salmanlı Nahiyesi bağlıdır.⁴⁰

39 H. 1291 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 72

40 1871'de Salmanlı Nahiyesi Müdürü Feyzi Efendidir. 1872'de Müdür Süleyman Efendidir. 1876' müdür Hasan Beydir.1878'de müdür İsmail Efendidir.

Ankara Vilayeti Salnamelerine göre, 1871 yılında kazada, kaza idari meclisi, dava meclisi, Belediye meclisi ve Emlak Komisyonu mevcuttur. 1880'lerin başından itibaren Bidayet Mahkemesi, Aşar Dairesi, Ziraat Odası, Menafi Sandığı, Ziraat Bankası, Duyun-ı Umumiye İdaresi, Reji İdaresi, Maarif Komisyonu ve Nüfus İdaresi kurulmuştur.

1890'ların başında kazada bir hükümet konağı, bir belediye binası, yüz elli altı cami, yüz yetmiş bir mektep, üç kütüphane, bir medrese, gayri Müslimlere ait üç mektep, üç yüz on çeşme, on dört köprü, bir hapisane, bir hamam, üç han, sekiz fırın, iki yüz doksan dört dükkan, bir cephane ve bir karakol bulunmaktadır. Çorum'a bağlanmadan önce Sungurlu Kazasının yüz altmış köyü bulunmaktadır. 1894'te Çorum Sancağına bağlanmıştır. Kazanın bazı köyleri bu dönemde Yozgat'a bağlılığı devam etmiştir.

2.1. Sungurlu Kazasının Köyleri:

Salnamelerden tespit edebildiğimiz kadarıyla Sungurlu Kazasının köy isimleri aşağıda verilmiştir:

İstakran, Yaşatam, Arisa-i Gazili, Kıran Kışla, Demirci Şeyh, Akdere, Kara Oğlu, Gerence, Kara Hocalı, Esce, Çavuş, Hacılar Hanı, Murat Kolu, Digi, Merkebli Ağcalı, Fındıklı Zir, Çiçekli, İrinci, Mahmudlu, Tuğcu, Bozşid, Emirli, Şenikler, Dertli, Çulca genükdü, Sarı Kamış, Çavuşcu, Hilallı, Bitdik, Çayan, Tokullu, Çadır Höyük, Tokullu, Yamad-ı sagır, Yamad-ı kebir, Evce Oluk, Oyaca Topuz, Kızılca Kışla, Hacı Osmanlı, Sabciler, Kale Deresi, Kışla, Kara Çay, Yörüklü, Egezli, Denizli, Arab Hacı, Baki Abad, Katl-i kebir, Mehcanlı, Dertli, Turakatli, Kız sagır, Beş Pınar, Beş Pınar Bâlâ, Terken, Çiftlik, Karamak, Ekmekçi, Hamallı, Şeker Hacı, Gökçam, Bancık, Kaymas, Mehmed Beyli, Emirler, Bekis, Yozgad Kale, Avcı, Kara Keçili, Yazır, Sarı Çiçek, Fındıklı Bâlâ, Çartu Deresi, Kayılı, Ayağı Büyük, Kamseki, Dizlik, Tagı, İnce Sulu ma'a Kub, İnce Sulu sagır, Çoğul, Kemallı, Bolatlı sagır, Taytak, Bolatlı kebir, Yerli, Alem Beyli, Milhaka, Akça Koyunlu, Debderi, Bahşılı, Akpınar, Medri, Sarı Kaya, Yorgalı, Dere Kışla, Görgü, Süleyman, Nakıs-ı kebir, Tasisan, Veli Hanlı, Ak Doğan, Calkalı, Günlük, Bacılı, Çatma, Kuru Bakkal, Sarı Fatma, Çavdardih, Karalar, Haydar Beyli, Susuz, Totan, Poyraz, Camvar, Yakubalı, Orta Kışla, Merkebli, Ziyabeti, Sedir, Esrailli, Çiçekli Gülleri, İsla Hacı, Çakır Hacı, Derzili, Cabi, Sülünlü Seki, Baraklı, Cedikli, Göçerli, Koruk, Arife Oğlu, Alaçorak, Serban, Buruncuk, Belfidan, Mengen, Kızılı, Kuyucak Gölleri, Salih, Dayıs Oğlu, Yamaklar, Medih Oğlu, Gömdiren, Karaca Ağaç, Derecik, Küpeli, Bicikler, Hacı Osman, Anyandık, Hatib, Köşviran, Nefs-i sagır, Ağzı Kara, Hacı

Uşığı, Terkeşan, Ahan Gazili Zir, Ahan Gazili Bâlâ, Karlı, Kubadlı, Koca Oğlu

2.2. Sungurlu Kazasının Kaymakam ve Belediye Başkanları:

Ankara Vilayet Salnamelerine göre Sungurlu Kazasında kaymakamlık ve belediye başkanlığı yapmış olan idarecilerin isimleri aşağıdaki listede verilmiştir:

Yıl	Kaymakamlar	Belediye Başkanları
1866		Grogeryan Efendi (Ermeni) ⁴¹
1871	Mehmed Asım Efendi (Hacegan)	Seyyid Ağa
1872	" "	" "
1873	Sadık Efendi	" "
1874	Mahmud Efendi	Mehmed Efendi
1876	Ahmed Hamdi Efendi (Salise)	Sıddık Efendi
1878	Ahmed Rüşdü Efendi	İsmi verilmemiş
1881	Hüseyin Hüsnü Efendi	Ahmed Efendi
1882	Mahmud Hamdi (Vekil)	" "
1889	Sadeddin Efendi (Saniye 4M)	İsim verilmemiş
1893	Ahmed Raif Efendi (Rabia)	Mehmed Kasım Efendi
1900	Mustafa Edib Bey	Kasım Efendi
1902	"	"
1907	Mustafa Rakım Efendi	Hacı Sıddık Bey (Salise 4 A)

Başlangıçtan 1881'e kadar belediye başkanı olarak ismini verdiğimiz kişiler, belediye meclisi başkanıdır. 1881'den itibaren ismini verdiğimiz kişiler belediye başkanıdır. Sungurlu'da belediyenin kurulması Çorum ile aynı tarihte kurulmuştur. Buna göre Sungurlu'da ilk belediye başkanı Ahmet Efendidir. Çorum merkezde olduğu gibi Sungurlu'da belediyenin kurulması tahminen 1880 yılındadır.

2.3. Sungurlu Kazasının Nüfusu:

19. yüzyılın son çeyreğine girildiğinde, Sungurlu Kazasının nüfusu otuz bin civarındadır. Salnamelere göre Sungurlu merkez kasabası ve genel kaza nüfus dökümleri aşağıda verilmiştir:

41 <http://corumprovince.blogspot.com/p/sungurlu.html>

Yıl	İslam	Kıbtî müslim	Kıbtî gayri Müslim	Rum	Ermeni	Katolik	Protestan	Gayri Müslim	Genel toplam	Yer
1878	4258	3	254	105	139	-	-		4756	Sungurlu merkez ⁴²
1881	13471			194	549	-	6	225	14445	Sungurlu Kazası ⁴³
1882	12 470	-	-	194	529	-	6	255	13454	Sungurlu Kazası ⁴⁴
1889	35 487	751	460	549	1063	-	78	-	38388	Sungurlu Kazası ⁴⁵
1893	3274	460	-	223	653	-	97	-	4707	Sungurlu merkez
1893	29 282	388	-	-	-	-	-	-	29670	Sungurlu Kazası ⁴⁶
1900	3711	121		584	1511		203		6130	Sungurlu merkez
1902	3723	472		327	1148		138		5808	Sungurlu merkez
1902	25 159			192					25351	Sungurlu köyleri
1907	4699							2993	7692	Sungurlu merkez
1907	29 166							226	29392	Sungurlu köyleri

Yukarıdaki listede görüleceği gibi, Sungurlu Kazasında 1880'lerin başında ortalama otuz bin civarında nüfus bulunmaktadır. Gayri Müslim nüfus olarak da ağırlıklı Ermeni nüfus ile birlikte Rum nüfus da bulunmaktadır. Bu nüfusun büyük bir kısmı Sungurlu merkez ve yakın köylerinde otururken, Sadece Rum nüfustan bir kısmı köylerde oturmaktadır. Kazada misyonerlik faaliyetleri çerçevesinde Çingenelerin Hıristiyanlaştırıldığını görmekteyiz. Diğer yandan Duyun-ı umumiye idaresinin kurulmasından sonra bölgedeki maden kaynakları ve diğer ticari faaliyetlerden dolayı, Protestan ve ecnebi nüfusunun varlığını görmekteyiz. 1890'lı yıllara gelince Ermeni ve Rum nüfusunda bir artış görülmektedir. Bu nüfus artışının birçok nedeni olsa da, ağırlıklı sebebi

42 H. 1295 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 112,113

43 H. 1299 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 163

44 H. 1300 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 163

45 H. 1307 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 311

46 H. 1311 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 287

bölgedeki maden kaynakları, tuz işletmeleri ve orman işletmesinin artarak yoğun bir şekilde faaliyet göstermesidir.

2.4. Sungurlu Kazasının Eğitim Durumu:

Ankara Vilayet Salnamelerinde başlangıçta Sungurlu'daki eğitim konusunda fazla bilgiye rastlanılmamaktadır. Kaza dahilinde üç medrese, üç kütüphane bulunmaktadır. Bunun yanında gayri Müslimlere ait üç adet mektep bulunmaktadır.

1894 te Çorum'a bağlandıktan sonra her kazada olduğu gibi Sungurlu'da da okullaşma oranında belirgin bir artışın ortaya çıktığını görmekteyiz. Örneğin 20. yüzyılın başlarında kazada elli dört mektep, altı medrese, bir Rüştîye ve üç gayri müslim mektebi bulunmaktadır. Öğrenci sayıları salnamelerde verilmemiştir.

2.5. Sungurlu Kazasının Askeri Durumu:

Yukarıda bahsettiğimiz gibi askeri teşkilatda sık değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliği Sungurlu Kazasında da görmekteyiz. Başlangıçta Sungurlu'da II. Orduya bağlı olarak 6. Alayın 2. Taburuna bağlı 5. Bölük bulunmaktadır. Aynı Taburun 4. Bölüğü de Salmanlı⁴⁷ Nahiyesinde⁴⁸ II. Ordu'nun adı, 1882'de Hassa Ordusu Sınıf-ı mukaddem 16. Fırka 62. Sınıf-ı mukaddem Alayının 4. Taburu şeklinde değiştirilerek Salmanlı Nahiyesinde oluşturulmuştur. Bu tabur üç bölükten oluşturulmuştur.⁴⁹ Askeri yapıdaki sık sık yapılan değişikliklerden dolayı Salmanlı'daki Taburun adı, Hassa Ordusuna bağlı olarak Redif sınıf-ı mukaddem 62. Yozgat Alayına bağlı olarak da Salmanlı Dördüncü Taburu olmuştur. Daha sonra da Redif sınıf-ı tali 55.Yozgat Livasına bağlı olarak da 4. Salmanlı Taburu oluşturulmuştur.

Kazanın askeri açıdan önemli olduğu görülmektedir, çünkü Kaza merkezinde ve bağlı Salmanlı Nahiyesinde askeri birlikler vardır. Bu askeri birlikler, çok olmasının yanında bölüklerdeki kadroların ve asker sayısının fazla olması da dikkati çekmektedir. Bunun sebeplerine baktığımızda, her ne kadar coğrafi konumu önemli olsa da, en önemli sebebi bölgede yaşayan gayri müslimlerin yoğun olmasıyla ilgili açıklanabilir. Salnamelere baktığımızda bu bölge ve diğer bölgeler için de bu durum geçerlidir.

47 Sungurlu Kazasının Çorum'a bağlanmasıyla bu Nahiye, Yozgat'a bağlı kalmaya devam etmiştir.

48 H. 1288 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 72

49 H. 1299 Ankara Vilayet Salnamesi, s.106

2.6. Sungurlu Kazasının Dini ve Kültürel Hayatı:

İncelediğimiz dönemde (1870-1907), kaza ve bağlı köylerinde başlangıçta merkezde beş cami olmak üzere toplam yüz elli altı cami bulunmaktadır. Bunun yanında merkezde başlangıçta üç kilise bulunmaktadır. Daha sonra 1900'lü yıllarının başında dördüncü bir kilise açılmıştır. Merkezdeki en önemli cami Sunguroğlu tarafından yaptırılan Sunguroğlu Camisidir. Yapılışı H. 1170'dir. Daha sonra bu camiye H. 1194'te üç kubbe ilave edilmiştir. Cami avlusunda medrese, şadırvan ve yakın bir yerde eski mezar kalıntısı bulunmaktadır.

Kaza dahilinde birçok tarihi eser mevcuttur. Bunlar içinde incelediğimiz tarihlerde ayakta kalmış üç kalıntı dikkati çekmektedir. Bunlardan birincisi, Nefes Köyü bölgesinde (TAVIUM)⁵⁰ Yozgat-Sungurlu arasındadır. İkincisi Boğazköyün doğusunda olan (PTERIUM)⁵¹dur. Üçüncüsü de

50 TAVIUM: Turukmeyenlerin mühim şehirlerinden biri olmak üzere zan olunuyor. icrâ kılınan hafriyât esnâsında mermerden bir binâ-ı kadim meydana çıkarılmışdır. Üzerinde mebnî (Nefes Köy) ahâlisi burada kışın oturub yazın yaylağa çıkarlar. Esnâ-yı hafriyâtda bazı meskûkât ve sâ'ireye de tesâdüf olunmuşdur.

51 PTERIUM: İşbu harâbenin civârında bulunduğu (Boğazköyü) nâm karye yüz hânedan ibâret ve Yozgadla Sungurlu arasında vâkî'dir. Yozgaddan bil'-itibâr Kapak Tepe ve müte'âkibi silsilecikler murûr edildiğinden sonra dar fakat münbit ve seçirât ile müzeyyen bir vâdi geçilir bu vâdinin nihâyetinde beyaz kayalıklarda nihâyet buldukdan sonra gâyet düz bir ova başlar ki Boğazköyü, Sungurluya müntehî olan işbu ovanın ibtidâsında (TAVIUM) harâbesi de Boğazköyün on beş dakikalık bir mesâfe şarkında ve mârû'z-zîkr beyaz kayalıklar şimâle doğru imtidâdı üzerindedir. Harâbe-i mezkûre beyne'l-ahâli (Yazlıkaya) nâmiyla müte'ârif olub ziren tafsîl olunacağı vecihle gâyet azîm kayalar üzerinde ve henüz dest-i mahâret san'atından çıkmış gibi hâleldâr olmadan duran âsâr ve tesâvir ta'bîr-i mezkûru muvâfık gördürür.

İşbu şehrin (Medye) kadim şehirlerinden biri olub (Lidya) Hükümdârî (Kirezüs-Cresus) tarafından tahribâtına uğrayarak bir daha inşâ ve ihyâ olunamadığı ve fakat ne Roma ve ne de Yunan kadim vesâ'ire âsârıyla kat'iyen müşâbeheti olmayan âsâr-ı bakiyeye nazaran Medyelilerde aid olmamak lâzım geleceği bir eserde mezkûrdur.

Mahal-i mezkûrede âhiren icrâ-yı hafriyât olunmuşdur. Buna dâir evrâk-ı havâdisde yazılan ma'lûmatı derç ediyoruz: Boğazköyünde Avâza şehir-i kadimi harâbelerinde icrâ olunan hafriyâtda ezmine-i mütেকaddimedede Asyâ-yı sugrada yaşayan ahvâlî târihçe lâyıkıyla ma'lûm olmayan Hitit veya Huttan kavmine âid gâyet mühim bazı âbideler keşfedilmişdir. Zâhire çıkarılan bu âsardan biri Hititlerin Mısır-ı kadim ile olan münâsebetine müte'allik bir mu'âhedenâmedir. Kable'l-milâd 1272 senesinde Hitit Kralı Hatazar ile Fira'ine-i Mısırye'den ikinci Ramses ve Yasezostiris arasında akdedilmiş olan bu mu'âhedenâme ezmine-i mütেকaddime mu'âhedâtının en kadimidir. Metni mahrutiyû's-şekl hurûf ile bir gümüş tepsi üzerine yazılmışdır. Bunun Mısır-ı kadim lisâniyla muharrer suret-i mütercem olması muhtemeldir.

Hitit veya Huttan kavmine gelince, hiyeroglif harfiyle (Ha ta) hat meyhî ile (Hati) veya (Hatu) bu kavim-i kadimin (samiyet), (Hindü-Avrupa) ırkından ayrı bir kavim olduğu şübhesiz gibidir. Asyâ'yı sagirde Suriyenin şimâl taraflarında bazı âbideler bulunmuş ve e'l-ân da bulunuyor. Âsar-ı mezkûre ne kadim-i Misrîlere ne de akvâm-ı sâ'ire-i ma'lûmeye âiddir. Aradaki müşâbehet yalnız kitâblerde hiyeroglif hurûfunun bulunmasından ibârettdir. Elif bâsî iki yüz harften mürekkebe ve gâyet karışıkdr. Anın için bu lisân ile muharrer kitâbeler kısmen kırâ'at edilebilmesinden dolayı Hitit devrine âid ma'lûmât Tevrâddan, Mısır-ı kadim ve Asuriye âsârından ahz ve iktibâs edilmişdir.

Hititlerin Avrupadan Asyaya muhâceret etmiş oldukları zan olunuyorsa da bu cihet muhakkak değildir. Yalnız târihçe ma'lûm olan şey kable'l-milâd iki bin sene evvel Hititlerin yavaş yavaş Asyâ-yı sugrâdan Suriye ve El-Cezireye doğru ilerlediklerinden ve kadim Mısır ve Bâbil medeniyetiyle

Çorum ile Alaca Nahiyesi arasındaki (HÜYÜK)'tür. İncelediğimiz dönemde kazı çalışmaları yapılmış olup, birçok eşyanın ortaya çıktığı salnamelerde belirtilmektedir.

Salnamelere göre kaza'da türbe, yatır ve tarikat tekkesi bulunmamaktadır.

2.7. Sungurlu Kazasının Ekonomik yapısı:

Kazanın ekonomisi tarım, hayvancılık, tuz madenleri ve ormancılığa dayanmaktadır. 1893 verilerine göre Sungurlu'nun arazi miktarı dokuz yüz bin dönümdür. Bunun üç elli bin dönümü ekilebilir, üç yüz yirmi beş bin dönümü de meradır. 1900'lü yılların başında ekilebilen arazi miktarı yedi yüz bine çıkmıştır. Mera ise iki yüz bin dönüme düşmüştür. Yetiştirilen ürünler, buğday, arpa, burçak, darı, nohut, mercimek, üzüm, ayva, pamuk ve diğer sebzelerdir.

---

ihtilât etmeleri üzerine tarîk-i medeniyete dâhil olmalarından ibârettdir. Babiller milâddan iki ve Hattî üç bin sene evvel (hâttî) memleketi biliyorlar idi. Bu kavmin yalnız Mityani şu'besi hakkında daha ziyâde ma'lumât-ı târihiyede mevcûddur. Târih Mityanilerin kable'l-milâd bin beş yüz târihinde şimâli El-cezire ve Suriyede bulduklarını ve o zaman Ninova Şehrinin bunların elinde olduğunu beyân ediyor. Kable'l-milâd bin üç yüz sene evvel Hititler (Hermon) a kadar ilerleyib o esnâda ikinci Ramsese balâda zıkr olunan mu'âhedenâmeyi akdetmişdir. Ma'mâfih kable'l-milâd sekiz yüz târihinde Hititler buralardan çekilib akvâm-ı sâ'ireye karışmışlardır. Hititler Asya-yı suğrânın hemen her tarafına yayılmış olup kable'l-milâd 700 târihinde Avrupanın taht-ı nüfûsuna girmişlerdir.

Hititlerin mezhebine dâir ma'lumât-ı kat'îye mevcûd olmayıb yalnız buldukları memâlikde mukîm akvâmın itikâdını kabul ettikleri zan olunuyor. Hititlerin Mısır-ı kadîm ve bil'-hassa Bâbil Medeniyetinin taht-ı te'sirinde bulunmuşdur.

Yazılıkaya denilen âsar Karyenin şarkında az meyilli bir tepenin üzerinde olup şark, garb ve cenûba mütevecceh yalnız bir ciheti açık kâ'imen yükselmiş ve yekdiğeriyle muzâvâten muttasıl üç kayanın üzerindedir. Şarka mütevcih olan kayanın üzerinde şekl-i tabî'de iki insan tasviri kabartma olarak yapılmıştır. Bunlardan birinin başında bir kı'ta-i kûrre şeklinde tamâmiyle bir tâkiye biçiminde bir serpuş ve arkasında e'l-yevm müsta'mel olunduğu vecihle kollu ve uzun etekli bol bir libâs olup yüzü şimâle mütevecceh ve sağ elinde kanadlı bir şekilli musaver bir nev'i arma tutmaktadır.

Diğer tasvirde aynı tarzda ve birincinin hizâsındadır. Cenûba mütevecceh kayanın üzerindeki tesâvir müte'addidedir. Sağ cihetde kanadlı bir şekil ve bu kanadlar üzerinde veçheleri garba nâzîr, belden aşağı bir peştemâl ile mestûr ve ellerinde ufak bir asâ başlarında mahrûtun kâ'idesine muvâzi olarak kat'ından hâsil olma şeklinde birer serpuş iki tasvir ve omuzuna müstenid bir hırba ve başında tamâmen mahrût şeklinde bir serpûş, ayaklarının altında yürür vaziyetde bir arslan bunun önünde yine bir arslan üzerinde ve aynı şekil ve vaziyetin fakat diğerinden daha büyük bir tasvir mevcûd ki cem'an dört tasvir garbe müteveccehidir. Sol cihetde ise birer dizleriyle yere çökmüş iki şahsın omuzlarına binmiş ve şarka mütevecceh gayet büyük bir tasvir var. Hâl-i vaz'iyet dört ewelkilerin sonuncuya takaddüme ibrazı zimmında gelmekte olup hey'et-i umûmiyenin âdetâ bir resmi kabul demek olduğu anlaşılıyor.

Diğer şarka nâzar kayanın derûnunda müte'addid ve vaz'iyât-ı muhtelifede ve fakat şekl-i tabî'iden ufak tesâvir mevcûd olup bunların alçılarla kalıbları alınmıştır. Tesâvir-i mezkûredeki tarz-ı telbîs Fars-i kadîmi andırır. Roma ve Yunan ve Mısır heykeltraşisinde görülen çıplaklık bunlarda yoktur. İlk kayanın arka cihetinde gayet dar bir delhiz mevcûd olup buradada tesâvir-i müte'addide vardır. **H.**

1325 Ankara Vilayet Salnamesi,

Hayvan sayısına baktığımızda 1893'de Koyun 64902, kıl keçi 29133, tiftik keçi beş bin sekiz yüz otuz bir tanedir. Bunun yanında on sekiz bin iki yüz kırk dört kara sığır bin sekiz yüz yirmi üç manda bulunmaktadır. 1900'lü başlarında bölge halkı, hayvancılıkta tiftik keçiciliği ve sığır yetiştiriciliğinde yoğunlaşmıştır.

Bölgenin diğer bir geçim kaynağı tuz işletmeleridir. Bunların bir kısmı kaya tuzu işletmesidir. Diğerleri ise memlehalardır. Memlehalı: Sekilü, Çoğul, Akçakoyunlu, Sarı Kaya, Çayan, Ali Baba ve Boncuk memlehalıdır. Buralarda üretilen tuz, kaliteli olup özellikle deri sanayiinde kullanılmaktadır. Tuzlakların idaresi Duyun-ı Umumiyye idaresine bağlıdır. Tuz gelirleri, Kaza Çorum'a bağlanıncaya kadar Ankara merkez Duyun-ı Umumiye İdaresince tahsil edilirken, daha sonra Çorum Duyun-ı Umumiye İdaresince tahsil edilmeye başlanmıştır. Buralardan çıkan tuz, yakın bölgelere (Amasya, Çorum, Sivas ve Merzifon) gönderilmektedir.

Ormancılığa baktığımızda Uurlu Dağının bir kısmı Sungurlu'ya yakındır. Burada çam ve meşe ormanları bulunmaktadır. Halk buradan kereste ve yakacak kesmektedir. Yine Salmanlı Nahiyesinde de meşe ormanları bulunmaktadır.

Sanayi üretimine baktığımızda ise, Kilim, seccade, pamuktan bez ve yünden mamül aba türü şeyler üretilmektedir.

3. Alaca (Hüseyinabad) Nahiyesi:

1867 Vilayetler Nizamnamesine göre Hüseyinabad Nahiyesi, Yozgat Sancağı merkezine bağlıdır. Bu nahiyeye yetmiş dört köy bağlıdır. Ankara Vilayet Salnamelerinde nahiyeye ile ilgili pek fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Salnamelerde sadece nahiyeye müdürlerinin ve katiplerinin isimleri ve çok az da olsa nüfus ve ekonomi ile ilgili bir takım bilgiler verilmiştir. İdari olarak başlangıçta sadece müdüriyet varken 1882'den itibaren nahiyede, Aşar idaresi ve Tapu idaresinin kurulduğunu görmekteyiz. 1883'te ise naiblik, nüfus idaresi, Sandık idaresi ve ambar emniyetinin kurulduğunu görmekteyiz. 1894 Yılında Alaca (Hüseyinabad), Çorum Sancağına bağlanmıştır.

3.1. Alaca (Hüseyinabad) Nahiyesin Müdürleri:

Yıl	Nahiye Müdürünün ismi
1871	Kamil Bey
1872	"
1873	"
1874	"
1876	Hüseyin Efendi
1878	"
1882	Rasim Efendi
1883	Hasan Efendi (Vekil)
1890	İsim verilmemiş
1893	Osman Zühdü Bey
1900	Salih Fikri Efendi
1902	"
1907	Hafız Mehmet Salim Efendi

3.2. Alaca (Hüseyinabad) Nahiyesinin Nüfusu:

Ankara Vilayet Salnamelerinde, Nahiyenin nüfus verileri ile ilgili bilgileri, derli toplu olarak sadece 1878 Yılında görmekteyiz. Daha sonraki nüfus verileri ile ilgili bilgiler, Çorum merkez kazası nüfus verileri arasında toplu olarak değerlendirilmiştir. 1878 Ankara Vilayet Salnamesine göre Nahiyenin nüfusu aşağıda verilmiştir:

Yıl	İslam	Kıbtî müslim	Kıbtî gayri Müslim	Rum	Ermeni	Katolik	Protestan	Hane	Genel toplam	Yer
1878	1628			105	586	-	19	3600	2338	Hüseyinabad merkez ⁵²

Verilen nüfus bilgileri Hüseyinabad Nahiyesi merkezine aittir. Bu rakamlar erkek nüfusunu ifade etmektedir. Gayri müslim nüfus merkezde yaşamaktadır.

52 H. 1295 Ankara Vilayet Salnamesi, s. 112,113

3.3. Alaca (Hüseyinabad) Nahiyesinin Ekonomik Yapısı:

Hüseyinabad Nahiyesinin ekonomisi tarım, hayvancılık ve ormancılığa dayanmaktadır. 1872 verilerine göre nahiyede ekilen arazi miktarı toplam doksan bir bin üç yüz yetmiş dönümdür. Bunun yarısı nöbet usulü ile ekilmektedir. Yetiştirilen ürünler, buğday, arpa, burçak, darı, nohut, mercimek, bakla, üzüm, elma, armut, zerdali, ve diğer sebzelerdir.

Merası ise yirmi altı bin dokuz yüz yirmi dönümdür. Bu meralarda ortalama seksen dokuz koyun ağılı bulunmaktadır. Hayvan sayısına baktığımızda 1872'de Koyun adedi otuz dört bin sekiz yüz elli iki, tiftik keçi üç bin sekiz yüz otuz bir ve keçi adedi de yirmi iki bin iki yüz yirmi beşdir.

Ormancılığa baktığımızda nahiyede iki küçük orman bulunmaktadır. Ağaç türü olarak sarı ve kara çam'ın yanında meşe de görülmektedir.

Sonraki yıllarda tarım ve hayvansal ürünlerin de bir artışın olduğu görülmektedir. 1894'te Nahiyeye, Çorum'a bağlanınca salnamelerdeki bu tür bilgiler Çorum merkez Kazası içersinde verilmiştir.

3.4. Alaca (Hüseyinabad) Nahiyesinin Askeri Yapısı:

1882 Yılında nahiyeye'de üç adet zaptiye askeri bulunmaktadır. Sungurlu Kazası bölümünde belirtildiği gibi, Alaca Nahiyesinde de gayri Müslimlerin yoğun olarak yaşamasından dolayı, burada da askeri birliklerin varlığını görmekteyiz. 1893 Yılı Ankara Vilayet Salnamesine göre burada Hassa Ordusu Redif 4. Kayseri Fırkası 8. Yozgat Liva Kumandanlığına bağlı olarak 2. Alaca Taburu bulunmaktadır. Bu tabur dört bölükten oluşmaktadır. Nahiyeye, Çorum'a bağlandıktan sonra da bu askeri yapı aynen devam ettirilmiştir.

3.5. Alaca (Hüseyinabad) Nahiyesinin Dini ve Kültürel Hayatı:

İncelediğimiz dönemde nahiyede türbe ve yatır olarak Seyyid Nizameddin Efendinin türbesini görmekteyiz. Bunun yanında yatır olarak, Ankara Bala Kazasında mezarı bulunan Hüseyin Gazinin bir kolundan olan kişilerin mezarları bulunmaktadır, ancak isimleri salnamelerde verilmemiştir. Salnamelerde cami ve diğer kültürel hayat ile ilgili bilgiler bulunmamaktadır.

4. İskilip Kazası:

Bizans döneminde "Hacılar Yolu" olarak bilinen ve İzmit'ten Amasya'ya uzanan askeri ve ticari amaçlarla kullanılan yol üzerinde bulunan İskilip Kazası, Beylikler döneminde vilayet konumunda bir yerleşim merkezidir.⁵³ Osmanlı döneminde ise Çorum Sancağına bağlı bir kaza konumundadır. 1867 Vilayet Nizamnamesine göre Kastamonu Vilayeti Tosya Kazasına bağlı olarak nahiye konumuna düşürülmüştür. 1869 Kastamonu Vilayet Salnamesinden edindiğimiz bilgilere göre, idari teşkilat ve kurumlar bazında nahiyede, dönemin bütün kazalarında olan kurumların mevcut olduğunu görmekteyiz. Kısacası önceki teşkilat yapısı dağıtılmamıştır. Nitekim 1870 Yılında tekrar üçüncü sınıf bir kaza yapıldığını görmekteyiz.

Kastamonu Vilayet Salnamelerine göre, başlangıçta kazada, kaza idari meclisi, dava meclisi, Belediye meclisi ve Emlak Komisyonu mevcuttur. 1880'lerin başından itibaren Bidayet Mahkemesi, Aşar Dairesi, Ziraat Odası, Menafi Sandığı, Ziraat Bankası, Duyun-ı Umumiye İdaresi, Reji İdaresi, Maarif Komisyonu ve Nüfus İdaresi kurulmuştur.

Yerleşim alanı dağlık olan İskilip'in iklimi ılımandır. Bağ ve bahçelik olduğu için de dağınık bir yerleşim alanı mevcuttur. 1869'da kazada bir hükümet konağı, bir belediye binası, otuz sekiz cami, kırk dört mektep, bir medrese, üç hamam, dört han ve üç yüz dükkan⁵⁴ bulunmaktadır. Nahiyeye konumunda iken kırk dokuz mahalle ve köy bulunmaktadır. 1874'te otuz sekiz cami⁵⁵, üç kütüphane, sekiz medrese, elli mektep, altı han, beş yüz dükkan, seksen asiya ve iki su hizarı bulunmaktadır. 1880'lere gelindiğinde debbaghanelerin ortaya çıktığını görmekteyiz. Kazaya on dokuz mahalle, yüz yirmi sekiz köy bağlıdır. Daha sonra köy sayısı yüz altmış dört'e çıkmış ise de en son 1894'de Çorum Sancağına bağlandığı sırada kazaya yüz on beş köy bağlıdır. 1894 Yılında Çorum'a bağlandıktan sonra köy sayısı yüz yetmiş dört'e çıkmıştır.

4.1. İskilip Kazasının Köyleri:

İskilip Kazasının mahalle ve köy isimleri ilk defa 1869 Yılında yayınlanan Kastamonu Vilayet salnamesinde verilmiştir. Daha sonra gerek Kastamonu ve gerekse Ankara Vilayet Salnamelerinde mahalle ve köy isimleri verilmemiştir. 1869 Kastamonu Vilayet Salnamesine göre İskilip Kazası mahalle, köy ve aşiretlerin isimleri aşağıdadır:

53 Yücel, s. 114

54 1872'de İskilip merkezde 63 dükkan bulunmaktadır. 1877'de dükkan sayısı köyleriyle birlikte 998'e çıkmıştır.

55 Cami sayısı 1877'de köyleriyle birlikte 128'e çıkmıştır.

Meydan, Büyüktaş, Cami-i cedid, Çavuş Sokağı, Hacı Ağa fevkâni, Ulu Dere, Ali Bey, Sarac İsa, Debbaghâne, Aşağı Oymak, Yukarı Oymak, Çukur Oymak, Hacı Piri, Ekiz oğlu müytâb, Kal'a Boğazı Mahalleleri, Fevkâni Viran, Kaya ağız pancarlık, Tepe, Bahaeddin, Kunduzlu, Labe, Asarcık, Ovacık, Kuşlu, Akdoğan, Sakiözü, Urubağı, Kayı karabudak, Ereğ, Karaviran, Yavru, Avhad Yakası, Kuzuluk, Haruta, Van, Elmalı, Kurusaray, Cemur, Karmaş, Kil Kuyu Yaylacık Seki, Göbekli, İshaklı, Eski Ali Bey, Ziveli Aşireti.

4.2. İskilip Kazasının Kaymakam ve Belediye Başkanları:

Kastamonu Vilayet Salnamelerine göre İskilip Kazasında kaymakamlık ve belediye başkanlığı yapmış olan idarecilerin isimleri aşağıdadır:

Yıl	Kaymakamlar	Belediye Başkanları
1869	Osman Ağa (Nahiye Müdürü)	Verilmemiş
1870	Ali Rıza Efendi	Ebu Bekir Sıtkı Efendi
1871	"	"
1872	Verilmemiş	Verilmemiş
1873	Ali Galip Efendi	Abdurrahman Ağa
1874	Mehmet Emin Efendi	"
1875	Elhac Mehmet Efendi	Hacı Salih Efendi
1876	Niyazi Efendi	"
1876	"	Hacı Osman Efendi
1877	"	Hacı Şakir Efendi
1878	"	Ömer Bey
1879	Kadri Bey	Mehmet Memiş Ağa
1880	Ahmet Raşit Efendi	Memiş Ağa
1881	"	Hacı Salih Efendi
1888	Mehmet Muhlis Efendi	Osman Efendi
1892	"	Osman Nuri Efendi
1893	Mehmet Asım Efendi	"
1900	Ahmet Tefrik Efendi	Ethem Efendi
1902	"	Raşit Efendi
1907	Ali Hilmi Bey	Ahmet Hamdi Efendi (Vekil)

Başlangıçtan 1892'ye kadar belediye başkanı olarak ismini verdiğimiz kişiler, belediye meclisi başkanıdır. 1892'den itibaren ismini verdiğimiz kişiler belediye başkanıdır. Buna göre İskilip'in ilk belediye başkanı Osman Nuri Efendidir. İskilip'te belediyenin kurulması tahminen 1891 yılındadır.

4.3. İskilip Kazasının Nüfusu:

İskilip merkez kasabası ve genel kaza nüfus dökümleri aşağıda verilmiştir.

Yıl	İslam	Kıbtî Müslim	Kıbtî gayri Müslim	Rum	Ermeni	Katolik	Protestan	Gayrimüslim	Genel toplam	Yer
1869	11 921								11 921	İskilip Nahiyesi ⁵⁶
1870	11 921								11 921	İskilip Kazası ⁵⁷
1871	11 921								11 921	İskilip Kazası ⁵⁸
1872	11 921								11 921	İskilip Kazası ⁵⁹
1873	11 921								11 921	İskilip Kazası
1874	14 120								14 120	İskilip Kazası ⁶⁰
1875	15 000	65							15 000	İskilip Kazası ⁶¹
1876	15 500	65							15 500	İskilip Kazası ⁶²
1878	15 500	65							15 500	İskilip Kazası ⁶³
1878	11 000	65							11 00	İskilip Kazası ⁶⁴
1879	11 000	40			5				11 005	İskilip Kazası ⁶⁵
1880	11 000	40			8				11 008	İskilip Kazası ⁶⁶
1888 ⁶⁷	37 776				43				37 819	İskilip Kazası
1892	42 779				-(⁶⁸)				42 779	İskilip Kazası
1893	43 486			5	20				43 511	İskilip Kazası ⁶⁹
1900	11 075									İskilip mekez
1900	35 432								35 432	İskilip Kazası
1902	11 115							36	11 190	İskilip merkez
1902									35 579	İskilip Kazası
1907	12 914								12 914	İskilip merkez
1907	48 788								48 788	İskilip Kazası

Yukarıdaki listeye göre Kaza'da 1870'lerin başında yirmi bin civarında bir erkek nüfusu bulunmaktadır. 1890'larda ise genel nüfus kırk bin civarında olmuştur. 20. yüzyılın başlarında ise kazanın nüfusu elli bin civarındadır. Gayri Müslim olarak 1880'lerin başında Ermeni nüfus ilk defa görülmektedir. 1890'ların başında ise Rum nüfus gelmiştir.

56 H. 1288 Kastamonu Vilayet Salnamesi, s. 107

57 H. 1287 Kastamonu Vilayet Salnamesi, s. 117

58 H. 1288 Kastamonu Vilayet Salnamesi, s. 147

59 H. 1289 Kastamonu Vilayet Salnamesi, s. 145

60 H. 1290 Kastamonu Vilayet Salnamesi, s. 164

61 H. 1292 Kastamonu Vilayet Salnamesi, s. 175

62 H. 1293 Kastamonu Vilayet Salnamesi, 2. 148

63 H. 1295 Kastamonu Vilayet Salnamesi, s. 120

64 H. 1296 Kastamonu Vilayet Salnamesi, s. 120

65 H. 1297 Kastamonu Vilayet Salnamesi, s. 105; 4000 İslam Hane, 2 Ermeni hane mevcuttur.

66 H. 1298 Kastamonu Vilayet Salnamesi, s. 108

67 H. 1306 Kastamonu Vilayet Salnamesi, s. 337, 339; 7084 Hanedir.

68 H. 1310 Kastamonu Vilayet Salnamesi, s. 425 Ermeni nüfus verilmemiş.

69 H. 1311 Kastamonu Vilayet Salnamesi, s. 289

4.4. İskilip Kazasının Eğitim Durumu:

Kaza, stratejik konumu ve iklim açısından elverişli bir bölge olduğu için eğitim ve kültürel açıdan da geçmişten beri önemli bir yere sahiptir. Kastamonu Vilayet Salnamelerine göre İskilip'te 1869'da yedi adet medresenin varlığını görmekteyiz. Medreselerin isimleri ve öğrenci sayıları aşağıda verilmiştir:

Medresenin ismi ⁷⁰	Öğrenci sayısı	Yılı
Hacı Emir Sultan Medresesi	39	1869
Ahmet Ağa Medresesi	37	1869
Köprübaşı Medresesi	10	1869
Debbaghane Medresesi	22	1869
İstanbuluoğlu Medresesi	13	1869
Hocazade Medresesi	17	1869
Kurban Efendi Medresesi	15	1869

Medreselerin yanında İskilip merkez ve köylerinde 1869'da kırk dört adet sıbyan mektebi⁷¹ bulunmaktadır. 1882'de ise kazada üç adet kütüphane bulunmaktadır.⁷² 1888'de Rüştiye Mektebi, 1890'ların başında ibtidai mekteplerinin açıldığını görmekteyiz.

1894'te Çorum'a bağlandıktan sonra okullaşma oranında bir artışın olduğunu görmekteyiz. Buna paralel olarak da öğrenci sayısında da bir artış söz konusudur. Kazada beş kütüphane, on dört medrese, bir Rüştiye, iki ibtidai ve doksan yedi sıbyan mektebi bulunmaktadır.

4.5. İskilip Kazasının Askeri Durumu:

1892'de İskilip'te Hassa Ordusu İkinci Kastamonu Fırkasına bağlı olarak Üçüncü İskilip Taburu bulunmaktadır. Bu tabur, dört bölükten oluşmaktadır. Çorum'a bağlandıktan sonra askeri yapıda bir değişiklik yapılmamıştır.

4.6. İskilip Kazasının Dini ve Kültürel Hayatı:

İskilip Kazasında dini ve kültürel hayat, başlangıçtan beri çok zengindir. Şehir merkezinde cami, mescit, medrese, kütüphane ve tekkeler

70 H. 1286 Kastamonu Vilayet Salnamesi, s.74,75

71 Sıbyan mektebi sayısı sonraki yıllarda bazen artmış, bazen da düşmüştür.

72 H. 1289 Kastamonu Vilayet Salnamesi, s. 129; Serbes Ahmet Ağa Medresesi Kütüphanesi kitap sayısı 120, Hocazade Medresesi Kütüphanesi kitap sayısı 350, Debbaghane Medresesi Kitap sayısı 45. Kütüphane ve Kitap sayısı sonraki yıllarda artmıştır.

çoktur. İncelediğimiz dönemde İskilip ve bağlı köylerinde otuz sekiz cami ve mescit, altı tane de zaviye bulunmaktadır. Türbe ve yatır sayısı açısından da hatırı sayılmakla birlikte, Osmanlı Devletinin din politikasının oluşturulmasında büyük emeği olan Şeyhülislam Ebu Suud Efendinin, bu bölgede yaşamış olması, bölgeye büyük bir saygınlık kazandırmıştır.

Kasabanın dışında Ebu Suud Efendinin babası Şeyh Muhiddin-ı Yavsi Efendi, çocukları Şeyh Ebu'n-nasr, Şeyh Ebu'l-feth Efendinin türbeleri bulunmaktadır. Yine dönemin önemli şeylerinden Şeyh Habib, Şeyh Muslihiddin, Elhac Karani, Şeyh Muslihiddin, Şeyh Siraceddin, Şeyh Hacı Ferani, Şeyh Ahmedçe Sultan, Şeyh Ahmed Dede, Şeyh Akşemseddin, Karadonlu Can Baba, Şeyh Hamza, Mümin Dede, Şeyh Ali Dede ve Şeyh İshak Dede'nin yatırları bulunmaktadır.

4.7. İskilip Kazasının Ekonomik yapısı

İskilip Kazasının ekonomisi tarım, hayvancılık, tuz madenleri ve ormancılığa dayanmaktadır. Kazanın arazisi geniş ve verimlidir. 1900'lü başlarında ekilebilen arazisi 320 bin dönüm civarındadır. 41 bin dönüm civarında da mezrası bulunmaktadır. Yetiştirilen ürünler, buğday, arpa, melez, karnik, mısır, cehri,⁷³ pamuk, çeltik, kendir, tütün, kitre ve diğer sebzelerdir.

Kastamonu Vilayet Salnamelerine göre, başlangıçta kazanın hayvan sayısı hakkında bilgi verilmemiştir, ancak agnam vergisinin fazla olmasından, hayvan sayısının da yüksek olabileceğini tahmin etmekteyiz. 1900'lü yılların başında hayvancılığın geliştiğini görmekteyiz. Hayvancılıkta koyun ve tiftik keçi yetiştiriciliği yoğun olarak yapılmaktadır. Bölgede on sekiz adet debbaghanenin bulunması da bunu ispatlamaktadır.

Bölgenin başka bir geçim kaynağı da tuz işletmeleridir. Bunların bir kısmı kaya tuzu işletmesidir. Diğerleri ise memlehalardır. Memlehaler: Yorga, Kocec, Kecec, Yerli ve Taytak memlehalardır. Bu memlehaler beş yüz kadar gölden oluşmaktadır. Yıllık yirmi beş milyondan fazla kıyıye üretim yapılmaktadır. Bunların bir kısmının geliri Duyun-ı Umumiye İdaresine bağlıdır. Buralardan çıkan tuz, yakın bölgelere gönderilmektedir.

Ormancılığa baktığımızda bölgede, yüz km genişliğinde bir ormanlık arazi bulunmaktadır. Bunlar da Kise Gölü, Beyoğlan, Köse, Sarıyar, Çatak Öbek, Sülük Gölü, Karatepe, Sakar Öküz, Delik Taş ormanlarıdır. Bu ormanlarda çam, köknar, kavak ve diğer ağaç çeşitleri yetişmektedir. Halk,

73 Boya sanayinde kullanılan bir bitki.

buradan kereste ve yakacak kesmektedir. Elde edilen ürünler, yakın yerlere ve Çankırı'ya gönderilmektedir. Orman ürünlerinden yıllık ortalama beş yüz bin kuruş civarında vergi alınmaktadır. 1870'lerin başlarından itibaren her yıl orman ve meyve çeşitliliğini arttırmak ve bataklıkların kurutulması amacıyla, resmi görevlilerin teşvikiyle cehri, üzüm ve diğer ağaç çeşitleri diktilmiştir.

Sanayi üretimine baktığımızda ise, Çorap, Kilim, seccade, yün kuşak, tiftik, yünden mamül aba türü şeyler üretilmektedir. 1890'lardan itibaren kazada dericilik gelişmiştir. Bu dönemde kazada on sekiz adet debbaghane bulunmaktadır. Kazada ticaret çok canlıdır. Önceleri ticarete sermayeyi Menafi-i umumiye Sandığı sağlarken, daha sonra Ziraat Bankası şubesi kurulmuştur. Her yıl 12 Eylül'de başlayan ve sekiz gün devam eden bir panayır kurulmaktadır. Bölgeden yapılan ihracat, Sinop ve İnebolu limanlarına aktararak dış piyasalara satılmaktadır.

5. Kargı Nahiyesi:

Kargı ve çevresinin Türk egemenliğine girişi, Alparsların komutanlarından ve Danişmendli devletinin kurucusu olan Emir Danişmend Gazi döneminde olmuştur. Danişment Gazi, kumandanlarından Emir Karatekin'in 1083-1084 yılları arasında Kargı ve çevresini ele geçirdiği tahmin edilmektedir. Osmanlı Dönemine kadar Kargı, Danişmendli egemenliğinden sonra sırası ile Anadolu Selçukluları, Çobanoğulları ve Candaroğullarının egemenliğine girmiştir.

Osmanlı Devleti, 1392-1393 tarihlerinde Kargı ve çevresini Candaroğullarından aldıysa da, 1402 Ankara Savaşı ile Timur'a yenildiğinden bu bölge tekrar Candaroğullarına geçmiştir. Osmanlı Devletinin ikinci kurucusu sayılan Çelebi Mehmet döneminde, Candaroğlu İsfendiye Bey'in Oğlu Kasım Bey ile dostluk kurulduğundan, Candaroğulları arazisinden Çankırı, Kalecik, Tosya ile muhtemelen Kargı, Çelebi Mehmet'in emri ile Kasım Bey'e terk edilmiştir.(1416-1417). 1430'dan sonra Kasım Beyin ölümüyle Kargı ve çevresi Tosya ile birlikte Osmanlı egemenliğine girmiştir.

Salnamelere göre 1869 Yılında Kargı, Tosya Kazasına bağlı bir nahiyedir. 1900 Yılında ise Osmancık Kazasına bağlıdır. Kızılirmağın kenarında büyük bir dağın eteğinde kurulan, bağ ve bahçelik olan bu kasabada, dört cami, bir han, bir hamam ve elli beş dükkan mevcuttur. Çorum sancak haline getirildiğinde bu nahiyenin Tosya'ya bağlılığı devam etmiştir, ancak 1957 yılında Çorum'a bağlanmıştır.

5.1. Kargı Nahiyesinin Köyleri:

Kastamonu Vilayet Salnamelerine göre, 1869'da Kargı Nahiyesine bağlı mahalle ve köyler aşağıda verilmiştir:

Mahalle: İmam Bey, Orta ve Mihir Hatun.

Köyler: Dere, Zangoş, Karakise, Hatib, Göl, Örencik, Tekkenişin, Saraycık, Karacaoğlak, Egzen, Maksudlu, Civelek, Öküz.

5.2. Kargı Nahiyesinin Müdür ve Belediye Başkanları:

Kastamonu Vilayet Salnamelerine göre, Kargı Nahiyesinde müdürlük ve belediye başkanlığı yapmış olan idarecilerin isimleri aşağıda listede gösterilmiştir.

Yıl	Nahiye Müdürleri	Belediye Başkanları
1869	Hacı Ömer Ağa	-
1873	"	-
1874	Nuri Bey	-
1875	"	-
1878	Yahya Efendi	-
1879	Nuri Bey	-
1879	"	-
1880	"	-
1888	Kerim Bey	Hafız Numan Efendi
1893	İshak Efendi	Hacı Nuri Bey
1900	Yahya Efendi	-
1902	"	-
1907	Hakkı Efendi	-

Belediye başkanı olarak verdiğimiz Hafız Numan Efendi Belediye Meclisi başkanıdır. Burada belediye 1892'de kurulmuştur. İlk başkanı Hacı Nuri Efendidir.

5.3. Kargı Nahiyesinin Nüfusu:

1870'lerin başında Kargı Nahiyesinin nüfusu beş bin civarındadır. Kargı kasabasının genel nüfus dökümleri aşağıda verilmiştir:

Yıl	İslam	Kıbtî Müslim	Kıbtî gayri Müslim	Rum	Ermeni	Katolik	Protestan	Gayrimüslim	Genel toplam	Yer
1869	5042 ⁷⁴								5042	Kargı Nahiyesi
1870	5042								5042	Kargı Nahiyesi

Yukarıdaki listede görüleceği gibi, Kargı Nahiyesinde 1870'lerin başında ortalama beş bin civarında erkek nüfusu bulunmaktadır. Bayanlar da dahil edilirse bölgede ortalama on bin civarında bir nüfus bulunmaktadır. Gayri Müslim bulunmamaktadır. Salnamelerde nüfus ile ilgili başka bilgi bulunmamaktadır.

5.4. Kargı Nahiyesinin Eğitim Durumu:

Nahiye ve bağlı köylerinde 1870'lerin başında otuz üç sıbyan mektebi bulunmaktadır. Bu mekteplerin öğrenci sayısı zaman zaman nüfusa bağlı olarak azalma göstermiştir. 1890'ların başında ise bölgede ibtidai mektebi ve Rüştiye Mektebinin açıldığını görmekteyiz. Örneğin 1889'da ibtidai mektebi öğrenci sayısı yirmi ikidir.

5.5. Kargı Nahiyesinin Dini ve Kültürel Hayatı:

Kargı Nahiyesi, Kızılırmak kenarında bağlık ve bahçelik bir yerleşim alanıdır. Nahiye'de dört cami ve bir'de zaviye bulunmaktadır. Bölgenin dini ve kültürel hayatını süsleyen, Sultan Murat'ın eşi Mihir Hatun ve kızı Sultan'ın türbeleridir. Bunun yanında bölgenin Türkleşmesi ve İslamlaşmasını sağlayan alperenlerin türbeleri de bölgenin dini ve kültürel hayatını zenginleştirmektedir. Bunlar da, Horasani Şeyh Muhiddin Hasan, Şeyh Hacı Yusuf Baba ve Şeyh Aydın Baba türbeleridir.

6. Osmancık Kazası:

Osmancık tarih boyunca; Hitit, Pers, Selçuklu ve Osmanlı imparatorluklarının egemenliğinde kalmıştır. Eski ismi Eflanos olan bu kent, 1075 yılından itibaren Türk egemenliğine girmiş ve buraya Oğuzların Alayuntlu boyundan Sorgun Oymağı'nın adı verilmiştir.

74 H. 1286 Kastamonu Vilayet Salnamesi, s. 107; 1205 hanedir. 17 mahalle ve köy bağlıdır.

İskilip, Hacıhamza ile Çorum havalisi bir süre buradan yönetilmiştir. Danişmentlilerin yıkılmasından sonra Osmancık, 1177 yılında Anadolu Selçuklu Devleti'nin, 1392 yılında da Osmanlı Devletinin egemenliğine girmiştir.⁷⁵

Osmancık 1423 yılında Amasya'ya, 1596 yılında Çorum Sancağı'na, 1867 yılında yeniden Amasya'ya bağlanmış, 1894 Yılında da tekrar Çorum'a bağlanmıştır.

Sivas Vilayet salnamelerine göre, 1870'lerin başlarında Amasya Sancağına bağlı ve kaza konumunda olan Osmancık Kazasına on dört mahalle, iki nahiye (Zeytün, Hacı Hamza) bağlıdır. Bu tarihlerde yedi yüz elli hane olup, yüz on dokuz köy bağlıdır. 1880'den itibaren Nahiye sayısı beşe çıkarılmıştır. (Hacı Hamza, Kızıltepe, Dodurga, Akviran, Karaviran nahiyeleri) Bu tarihte Zeytün Nahiyesi idari teşkilattan kaldırılmıştır.

6.1. Osmancık Kazasının Kaymakam ve Belediye Başkanları:

Sivas Vilayet Salnamelerine göre, Osmancık Kazasında kaymakamlık ve belediye başkanlığı yapmış olan idarecilerin isimleri aşağıdaki listede gösterilmiştir:

Yıl	Kaymakamlar	Belediye Başkanları
1870	Hami Mustafa Ağa	Ahmet Ağa
1871	Ahmet Efendi	Ahmet Ağa
1872	Ahmet Tevfik Efendi	İsmail Ağa
1875	İzzet Bey	Hacı Osman Efendi
1876	Hasan Tahsin Efendi	Mustafa Efendi
1880	Mehmet Şevki Efendi	Hasan Efendi
1882	"	"
1883	"	"
1884	"	Mustafa Ağa
1886	"	İbrahim Tufan Bey
1888	İsmail Hakkı Efendi	Mustafa Ağa
1890	Hasan Rıza Efendi	Mustafa Efendi
1900	Mustafa Sadık Bey	-
1902	"	Hacı Mehmet Ağa
1907	Osman Feyzi Efendi	İbrahim Ağa

Başlangıçtan 1902'ye kadar belediye başkanı olarak ismini verdiğimiz kişiler, belediye meclisi başkanıdır. 1902'den itibaren ismini verdiğimiz kişiler belediye başkanıdır. Buna göre Osmancığın ilk belediye başkanı

75 Yücel, s. 112-114

Hacı Mehmet Ağa'dır. Osmancık'ta belediyenin kurulması tahminen 1902 yılındadır.

6.2. Osmancık Kazasının Nüfusu:

1870'lerin başında Osmancık Kazasında on bir bin beş yüz civarında erkek nüfusu vardır. Osmancık merkez kasabası ve genel kaza nüfus dökümleri aşağıda verilmiştir.

Yıl	İslam	Gayri Müslim	Muhacir	Rum	Ermeni	Katolik	Protestan	Gayrimüslim	Genel toplam	Yer
1870									11 224	Osmancık Kazası
1871									11 397	Osmancık Kazası
1872	20 206		86						20 292 ⁷⁶	Osmancık Kazası
1875	22 276	20 ⁷⁷							22 296	Osmancık Kazası
1876	12 454	2121							14 575	Osmancık Kazası
1880	7 652	43 kıbtı	114	3	1				7 813	Osmancık Merkez
1882	7 573	4							7 577	Osmancık Merkez
1890	7 855	43 kıbtı	114	3	1				8 016	Osmancık Merkez
1900	4 084				62				4 146	Osmancık Merkez
1900	31 272			3	60				27 895	Osmancık Kazası
1902	31 958			3	60				32 021	Osmancık Kazası
1907	4 687				87				4 753	Osmancık Merkez
1907	29 386				87				29 473	Osmancık Kazası

Yukarıdaki listede görüleceği gibi Osmancık Kazasında 1870'lerin başında ortalama on bir bin beş yüz civarında erkek nüfus bulunmaktadır. Osmancık merkez kasabasının ise ortalama yedi bin beş yüz civarında erkek nüfusu bulunmaktadır. Bayanlar bu sayıya dahil edildiğinde ortalama yirmi iki bin civarında bir nüfusa sahiptir. Gayri Müslimler başlangıçta yok iken, 1876'da muhacir olarak bölgeye gelmiştir. Bu kişilerin milliyetleri konusunda salnamelerde bilgi bulunmamaktadır. Bu kişilerin, daha sonra bölgeden gittiği görülmektedir, ancak az miktarda da olsa Çingen gayri Müslimler, bölgede kalmıştır. 1900'lerin başında Ermeni nüfusun varlığını görmekteyiz. Bunun yanında çok az da olsa Rum bulunmaktadır.

⁷⁶ Kazadaki erkek nüfusedir.

⁷⁷ Osmancık merkez olup, milliyeti verilmemiştir.

6.3. Osmancık Kazasının Eğitim Durumu:

1870'lerin başında kaza'da on dört mektep ve iki İlmîye medresesi bulunmaktadır. Bu okullarda dört yetmiş küçük çocuk, üç tane de medrese öğrencisi bulunmaktadır. Sonraki yıllarda okul sayısı on dokuz'a çıkmıştır. Öğrenci sayısı ise binin üzerine çıkmıştır.

1900'lü yılların başında bölgede elli beş ibtidai mektebi, bir Rüştiye ve sekiz medrese bulunmaktadır. Öğrenci sayısı hakkında salnamelerde bilgi bulunmamaktadır.

6.4. Osmancık Kazasının Askeri Durumu:

Osmancık Kazasında askeri birlik bulunmamaktadır. Ancak H. 1293 (1876) Sivas Vilayet Salnamesinden edindiğimiz bilgilere göre kaza'da, zaptiye teşkilatının varlığını görmekteyiz. Zaptiye teşkilatı, bir bölük muavini ve on üç askerden oluşmaktadır.

6.5. Osmancık Kazasının Dini ve Kültürel Hayatı:

Osmancık Kazasının Türk tarihinde, Türklerin dini ve kültürel hayatında önemli bir yere sahiptir. Osmanlı Devletinin kurucusu Osman Bey döneminde H. 720 tarihinde bölgenin fethedilmesi ve burada bir cami yaptırması, önemli bir kültürel özellik taşımaktadır. Hatta kazanın isminin de Osman Bey'e atfen Osmancık olduğu yönünde rivayetler, günümüze kadar gelmiştir.

Kasabanın ortasında bir kale bulunmaktadır. Bu kale incelediğimiz dönemde harap bir durumdadır. Kazayı süsleyen birçok dini yapı bulunmaktadır. Bunlardan biri de Sadrazam Koca Mehmet Paşa'nın H. 830 tarihinde yaptırdığı camidir. Bu iki caminin yanında kazada on beş cami daha bulunmaktadır.

Kazayı süsleyen başka bir yapı da II. Bayezit tarafından H. 901 tarihinde Kızılırmak üzerine yaptırılan onbeş gözlü bir köprüdür. Bunun yanında eski sadrazamlardan Pir Mehmet Paşa H. 1117 tarihinde kazada beş adet çeşme yaptırmıştır. Bu çeşmeler daha sonra hayırsever vatandaşlar tarafından tamir ettirilmiştir.

Bölgenin dini ve kültürel hayatını zenginleştiren başka bir yapı da tekke ve zaviyenin yanında, Hz. Ali'nin sekizinci kuşaktan akrabası Seyyid Ali Koyun Baba'nın türbesidir.

6.6. Osmancık Kazasının Ekonomik yapısı:

Osmancık Kazasının ekonomisi tarım, hayvancılık ve ormancılığa dayanmaktadır. Kazanın arazisi 214 bin dönüm civarındadır. Bunun yarısı ekilebilmektedir. Yetiştirilen ürünler, buğday, arpa, pamuk, pirinç, üzüm ve her türlü sebze ve meyvelerdir.

Hayvan olarak koyun, keçi, tiftik keçisi, manda, sığır, katır, eşek yetiştirilmektedir. Salnamelerde başlangıçta hayvan sayısı hakkında bilgi verilmezken, sonraki yıllarda verilmiştir. Buna göre bölgede küçükbaş hayvancılık yaygındır, ancak tiftik keçisi yetiştiriciliğinin son dönemlerde yaygınlaştırıldığını görmekteyiz.

Sanayi üretimine baktığımızda ise, az miktarda siyah beyaz keçe dokuması yapılmaktadır. Haftada bir gün, perşembe günleri pazar kurulmaktadır.

7. Mecitözü Kazası:

Tarihi süreç içerisinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Mecitözü, 1075'te Selçuklu Komutanlarından Danişment Ahmet Gazi tarafından fethedilmiştir. Bu bölgenin Osmanlı hakimiyetine girmesi Yıldırım Bayezit döneminde olmuştur. Mecitözü Kazası, Türk hakimiyeti döneminde her zaman Sivas Vilayeti Amasya Sancağına bağlı küçük bir kaza olarak idari teşkilatta yerini korumuştur. İncelediğimiz 1869-1907 döneminde idari yapı aynen korunmuştur. Ancak 1916 Yılında yapılan bir değişiklikle Çorum Sancağına bağlanmıştır.

Sivas Vilayet Salnamelerine göre Mecitözü Kazası, üçüncü sınıf bir kazadır. 1873 Yılında birçok idari birimin kazada teşkilatlandırıldığını görmekteyiz. Bu dönemde Mecitözü'ne dört nahiye bağlıdır. (Hacı Kasabası, Veray, Zünnun ve Gelengiras). 1880 Yılından itibaren nahiye sayısı, altıya çıkmıştır. (Efgani, Elvan Çelebi, Tuğla (Doğla), Gök, Kara Hacib ve Veray).

Mecitözü Kazası, 2170 hane olup, 134 köy bağlıdır. 1890'da köy sayısı 160'a çıkmıştır. Ancak Sivas Vilayet Salnamelerinde köy isimleri verilmemiştir.

7.1. Mecitözü Kazasının Kaymakam ve Belediye Başkanları:

Sivas Vilayet Salnamelerine göre Mecitözü Kazasında kaymakamlık ve belediye başkanlığı yapmış olan idarecilerin isimleri aşağıdaki listede gösterilmiştir:

Yıl	Kaymakamlar	Belediye Başkanları
1870	Abdulkadir Nafiz Bey	Verilmemiş
1871	Hulusi Bey	"
1872	"	Abdi Bey
1875	Ahmet Rifat Efendi	"
1876	Süleyman Salim Efendi	Ahmet Efendi
1880	Akif Efendi	Ethem Efendi
1882	Mehmet Cemil Efendi	Sadık Efendi
1883	Akif Efendi	Ethem Efendi
1884	"	Ahmet Efendi
1886	Mehmet Akif Efendi	Elhac Ahmet Nuri Efendi
1888	"	Abdulhalim Efendi
1890	Halim Efendi	"
1903	Mahmut Muhittin Bey	Nuri Efendi
1907	Vefa Efendi	Hasan Ağa

Başlangıçtan 1903'e kadar belediye başkanı olarak ismini verdiğimiz kişiler, belediye meclisi başkanıdır. 1903'ten itibaren ismini verdiğimiz kişiler belediye başkanıdır. Buna göre Mecitözü'nün ilk belediye başkanı Nuri Efendidir. Mecitözü'de belediyenin kurulması tahminen 1902 yılındadır.

7.2. Mecitözü Kazasının Nüfusu:

1870'lerin başında Mecitözü Kazası, on bir bin beş yüz civarında erkek nüfusa sahipti. Mecitözü merkez ve genel kaza nüfus dökümleri aşağıda verilmiştir:

Yıl	İslam	Kıbtî Müslim	Kıbtî gayri Müslim	Rum	Ermeni	Muhacir	Protestan	Gayrimüslim	Genel toplam	Yer
1870	11324 ⁷⁸							85	11 409	Mecitözü Kazası
1871	"							"	"	Mecitözü Kazası
1872	5817					879		57	6 753	Mecitözü Kasabası
1875	11 583							58	11 641	Mecitözü Kazası
1880	12 260					513		134	12 907	Mecitözü Kazası
1882	10 260							134	10 394	Mecitözü Kazası
1890	14 046					513		163	14 722	Mecitözü Kazası
1903	35 419		26	305	126		122		35 998	Mecitözü Kazası

Yukarıdaki listede görüleceği gibi, Mecitözü Kazasında incelediğimiz dönemde ortalama on iki bin civarında erkek nüfus bulunmaktadır. Az miktarda da olsa gayri Müslim bulunmaktadır. 1900'lü yılların başında ise otuz altı bin civarında bir nüfus bulunmaktadır. Listedeki dikkat çeken bir durum da bölgede muhacir nüfusun varlığıdır. Bu muhacir nüfus, uzun yıllar bölgede kalmasına rağmen, kalıcı nüfusa dahil edilmemiştir. Gayri Müslim nüfusa baktığımızda Rum ve Ermeni'nin yanında Protestan nüfus da bulunmaktadır. Bunun yanında misyoner faaliyetlerinin sonucu gayri Müslim Çingenelerde bölgede yaşamaktadır.

7.3. Mecitözü Kazasının Eğitim Durumu:

Kazada 1870'lerin başında bir medrese, bir müderris ve yirmi öğrencisi bulunmaktadır. 1875'ten itibaren medrese sayısı dokuza çıkarken, Sıbyan mektepleri ve idadi mekteplerinin de kurulduğunu ve bu mekteplere kız çocuklarının da alındığını görmekteyiz. Bölgedeki idadi mektep sayısı altmış bir olup, iki bin civarında erkek öğrencisi bulunurken, bin civarında da kız öğrencisi bulunmaktadır.

Buna karşılık gayri Müslimlerin de iki idadi mektebi bulunmaktadır. Bu mekteplerin öğrenci sayısı ise ortalama erkek ve kız toplam yirmi dört civarındadır. 1882'de gayri Müslimlerin okul ve öğrenci sayısı sabit kalırken, Müslüman okul ve öğrenci sayısında ciddi bir artışın olduğunu

78 Bir nahiyenin nüfusu verilmemiştir.

görmekteyiz. 1890 yılında bölgede rüştiyenin açıldığını görmekteyiz. Okul sayısı, zaman içerisinde öğrenci sayısına paralel olarak bazen yükselmiş, bazen de düşme eğilimi göstermiştir. Salnamelerde okul ve öğrenci sayıları hakkında bilgiler bulunurken, öğretmen sayısı hakkında bilgi bulunmamaktadır.

7.4. Mecitözü Kazasının Askeri Durumu:

Başlangıçta kazada askeri birlik bulunmamaktadır. Ancak 1876 yılında zabtiye teşkilatının varlığını görmekteyiz. Bu teşkilat ta altı piyade neferi görev yapmaktadır. 1903 Yılında bölgede artan gayri Müslim nüfusa paralel olarak askeri birliklerin arttığını görmekteyiz. Örneğin 1903'de kazada, IV. Ordu 16. Sivas Redif Fırkası 32. Tokat Livasına mensup 64. Amasya Alayına bağlı 3. Mecitözü Taburu bulunmaktadır. Salnamelerde taburdaki asker sayısı verilmezken, görevli subay sayısı ve isimleri bulunmaktadır. Bu taburla birlikte aynı yıl, ilave alay ve taburunun da kurulduğunu görmekteyiz.

7.5. Mecitözü Kazasının Dini ve Kültürel Hayatı:

Mecitözü Kazasının merkezi, Hacı Köyü'dür. Kazada elli cami, sekiz mescit bulunmaktadır. Kazayı süsleyen bu camilerin en önemlisi Büyük Cami diye adlandırılan camidir. H. 1200 tarihinde Avukanlızade Süleyman Bey tarafından yaptırılmıştır.

Bölgede birçok türbe ve yatır bulunmaktadır. Bunlar da Elvan Çelebi, Zünnun-ı misri, Şeyh Şibli, Dillik Ata Sultan, Meyane Sultan ve Balım Sultan türbeleridir. Aşık Paşa sülalesinden olan Elvan Çelebi'nin tekke ve zaviyesi günümüzde hala faal durumdadır.

7.6. Mecitözü Kazasının Ekonomik yapısı:

Kazanın ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Kazanın arazisi orta büyüklükte olup, verimlidir. Üç yüz altmış dört bin üç yüz seksen üç dönümlük tarım arazisine sahiptir. Yetiştirilen ürünler, buğday, arpa, haşhaş, elma, armut, ayva, erik, kızılıçık ve üzümdür.

Hayvancılığa baktığımızda 1870'lerde hayvancılık yaygın değil iken, sonraları az da olsa küçükbaş ve büyükbaş hayvan yetiştirilmeye başlanmıştır.

Sanayi üretimi olarak, yünden acem şalına benzer şal, pamuktan beyaz bez, kıldan çul ve çuval, kendirden sicim, urgan ve çuval imal edilmektedir. Cuma günleri pazar kurulmaktadır.

SONUÇ:

XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti, batılılaşma sürecinde kendi coğrafyasını, kaynaklarını .... tanıma fırsatını bulmuştur. Bu tanıma ve tanıtma sürecinde salnameler ön plana çıkmaktadır. XIX. Yüzyılın son çeyreğinde yayınlanması yaygınlaştırılan salnamelerle, ülkenin maddi ve manevi kültürel varlıkları tespit edilerek, kalkınma planlarının yapılması başlatılmıştır.

1870-1907 yılları arası çıkarılan vilayet salnameleri, bir bakıma II. Abdulhamid döneminin bir özeti şeklinde de değerlendirilebilir. Devlet veya vilayet salnamelerinin, Abdulhamid döneminden önce çıkarılmaya başlanmış olması, bir bakıma eski yönetimlerle II. Abdulhamid döneminin karşılaştırılmasına imkan vermiştir.

1867 Vilayet Nizamnamesine göre, bu günkü Çorum ve kazalarının her biri ayrı idari taksimat içerisinde yer almıştır. Bölgede artan eşkıyalık hareketleri ve diğer nedenlerden dolayı bu coğrafya, stratejik olarak önem kazanmıştır. Bu konumu sebebiyle, 1894'te Çorum tekrar sancak haline getirilecektir. 1870'li yılların ortalarında bu coğrafyada ortalama yüz altmış bin civarında bir nüfus varken, yirminci yüzyılın başlarında ise iki yüz bin civarında bir nüfus yaşamaktadır. 20. yüzyılın başlarında Çorum merkez, Sungurlu, Osmancık, İskilip ve Mecitözü kazalarında nüfus hareketliliğinin fazla olduğu görülmektedir. Hatta bu kazalarda muhacirin komisyonlarının kurulduğunu ve bunların faaliyet gösterdiğini salnamelerde görmekteyiz. Salnamelerde bölgeye göçün olduğu yönünde bilgiler varken, göçün nerden geldiği ve etnik yapısı konusunda bilgi verilmemektedir. Gelen kişilerin kaza nüfusu içerisinde değerlendirilmediği dikkati çekmektedir, ancak gelen göçmenler için bataklıklar kurularak toprak verildiğini görmekteyiz.

Gayri Müslim nüfus, olarak Sungurlu ağırlıklı olmak üzere Çorum merkez ve Mecitözü'nde bulunmaktadır. Diğer kazalarda da az da olsa yaşamaktadır. Gayri Müslim nüfusa paralel olarak bu bölgelerde askeri birlikler arttırılmıştır.

Bölgenin eğitim durumuna baktığımızda başlangıçta İskilip Kazası dışında bölgede fazla medrese ve okul bulunmamaktadır. 1890'lardan sonra Çorum merkez, Sungurlu, İskilip, Osmancık kazalarında okullaşma ve öğrenci sayısında ciddi bir gelişim görmekteyiz.

Dini hayat, özellikle Çorum merkez, Alaca, Osmancık ve İskilip'te çok canlıdır. Çorum merkezde ashab-ı kiramdan Suheyb-ı Rumi'nin mezarının bulunması ve bunun etrafında tarikatların oluşması, bölgeye dini bir canlılık getirmiştir. Çorum ve çevresinde ve özellikle Alaca, Osmancık kazalarında ehl-i beyt sülalesinden bazı kişilerin mezarlarının varlığı, buralarda baba dede kültürünün oluşmasını sağlamıştır. Diğer yandan İskilip'te eski şeyhülislamlardan Ebu Suud Efendinin babası ve ailesinin mezarlarının bulunması ve buranın eski bir eğitim merkezi olması sebebiyle, bölgenin hem ilmi hem de tasavvufi açıdan bir merkez haline geldiğini görmekteyiz. Sungurlu'da Hititlerden kalma birçok kalıntıların bulunması ve bu dönemde buraların keşfedilmesi, bölgede bir hareketliliğin oluşmasına neden olmuştur. İncelediğimiz dönemde dini ve kültürel yapıların büyük bir kısmı tamir ettirilerek, bölgeye bir canlılık getirilmiştir.

Kültürel hayata baktığımızda bölge, idari teşkilatta farklı birimlere bağlı olmasından dolayı kültürel olarak farklı kaynaklardan beslenmiştir. Kazaların yakın döneme kadar birbiriyle karayolu bağlantısı yoktu. Çorum merkezi ile de iletişimi sağlıklı kurulamamıştı. 1890'lardan itibaren Çorum ile kazaların arasında karayolu çalışmaları başlatılmış olmasına rağmen yakın döneme kadar bitirilememiştir. Bu kopukluk, bir şekilde Çorum bölgesi ortak kültürünün oluşmasını engellemiştir. Örneğin İskilip ve Kargı, geçmişte Kastamonu'ya bağlı olduğu için kültürel olarak Kastamonu bölgesi kültüründen beslenmiştir. Günümüzde de bu şekilde devam etmektedir. Osmancık ve Mecitözü, Amasya bölge kültüründen beslendiği için aynı şekilde günümüzde de ağırlıklı olarak kültürü Çorum kültüründen farklı özellikler taşımaktadır. Kültürel çeşitliliğin farklı olmasını sadece bir sebebe dayandıramayız. Bunun yanında yukarıda da belirttiğimiz gibi göçlerin fazla olması dolayısıyla, göçmenler de bölgeye farklı bir kültürel zenginlik katmıştır.

Bölge ekonomisi, ağırlıklı olarak tarım, hayvancılık, ormancılık ve madencilğe dayanmaktadır. Tarım ürünlerine baktığımızda fazla bir çeşitliliğin olmadığını görmekteyiz. Hayvancılık açısından baktığımızda başlangıçta, geleneksel küçükbaş hayvancılığı olarak koyun ve kıl keçisi yetiştiriciliği yapılırken, 1890'lardan sonra koyun ve kıl keçiciliğinin yerine tiftik keçisi yetiştiriciliği başlamıştır. Bu geçiş sadece Çorum bölgesine özel bir durum değildir. Bu tarihlerde Avrupa sanayisinin hammadde ihtiyacına paralel olarak ürün değiştirilmesinden kaynaklanmıştır. Bu dönemde genel olarak küçükbaş hayvan yetiştiriciliği artmıştır. Buna paralel olarak da özellikle Çorum merkez ve İskilip'te deri sanayi gelişmiştir.

KAYNAKÇA:

Salnameler:

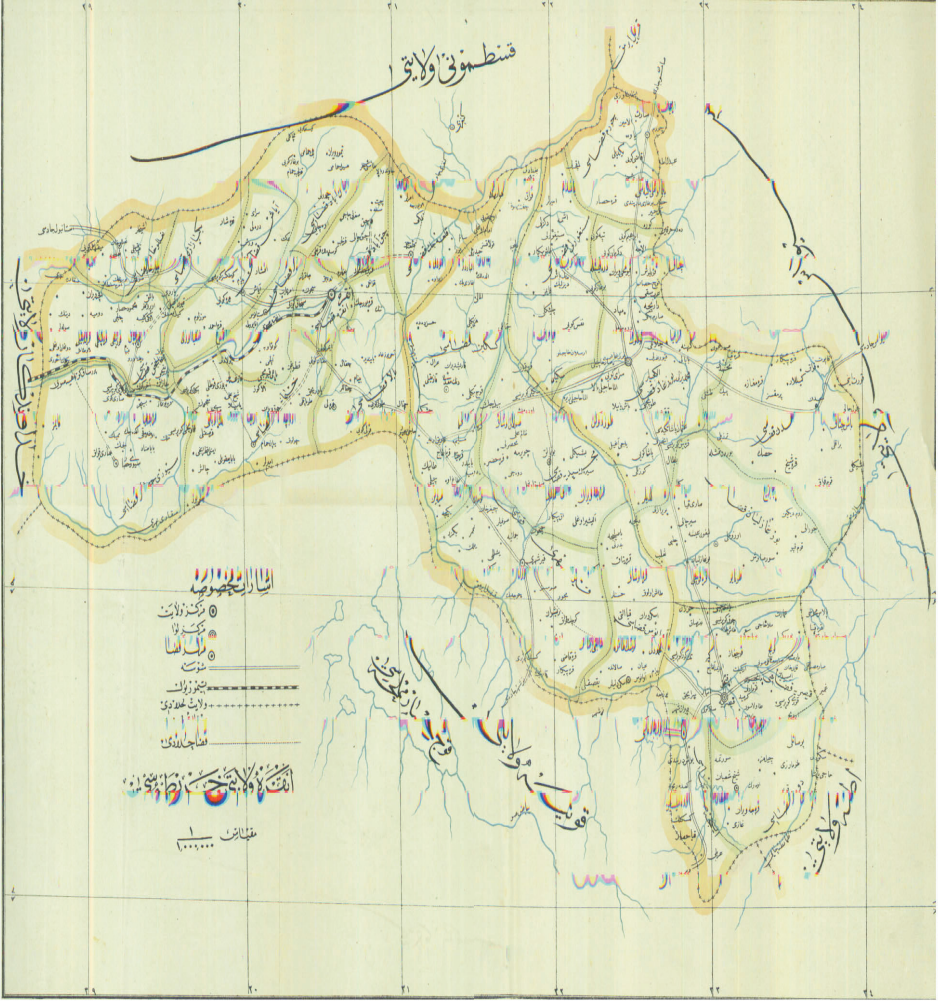
Ankara Vilayet Salnameleri
Kastamonu Vilayet Salnameleri
Sivas Vilayet Salnameleri

Kitap:

ÇADIRCI, Çadirci, **Tazminat Sürecinde Türkiye Askerlik**, Ankara, 2008
DUMAN, Hasan, **Osmanlı Salnameleri ve Nevsalleri**, C. I, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara 2000
KUNT, M., **Sancaktan Eyalete, 1550-16509 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi**, İstanbul, 1978
PAKALIN, Mehmed Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. III, MEB Yayınları: 2507
YÜCEL, Yaşar, **Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti (1344-1398)**, Ankara, 1983

Makale:

GÖKBİLGİN, M. Tayyib, "15. Ve 16. Asırlarda Eyalet-i Rum", **Vakıflar Dergisi**, Sayı VI
"Sâlnâme", İslam Ansiklopedisi, C. X, MEB Yay., İstanbul 1980
Süreyya Faroqi, "Fatih Döneminden Evliya Çelebi Seyahatnamesine Kadar Çorum", **Çorum Tarihi**, 1990
ŞİMŞİR, Ahmet, "Osmanlı Taşra Teşkilatında Rum Beylerbeyliği", **Türklük Araştırmaları Dergisi (TAD)**, Sayı 5, (1989), s. 289,290

OSMANLI VİLAYET SALNAMESİNDE ÇORUM

Dünya Tarihi Kronolojisi

Bazı Vekâyi'-i meşhûre

(Hicret-i şeref menkabetden mukaddem)

- Sinîn
- 6212 Hilkat-i Hazret-i Adem (Aleyhisselam)
- 3974 Tufân-ı Hazret-i Nuh (Aleyhisselam)
- 3548 Mısırın ibtidâ-yı ma'mûriyeti
- 2812 Mülûk-ı Benî Asurun ibtidâ-yı zuhûru
- 2570 Velâdet-i Hazret-i İbrahim (Aleyhisselam)
- 2479 Hitân-ı Hazret-i İsmail (Aleyhisselam)
- 2317 Hazret-i Yakub (Aleyhisselam) Mısıra teşrifleri
- 2291 Mısırdaki yedi sene mümted olan kaht ü galâ
- 2176 Firavunun Mısırdaki etfâl-i zükûru itlâfı
- 2166 Latin Krallığının teşekkülü
- 2165 Atina Krallığının teşekkülü
- 2075 Hazret-i Musa (Aleyhisselamın) Mısırdan hurûç buyurdukları
- 2034 Mülûk-ı Yehûdun ibtidâ-yı hükûmeti
- 1638 Hazret-i Davud (Aleyhisselamın) Suriyede pâdişâhlığı
- 1598 Hazret-i Süleyman (Aleyhisselamın) pâdişâhlığı

(Sâlnâme-i Vilâyet)

Sinîn

- 1353 Mülûk-ı Benî Asurun Babil Hükûmetinden ayrılması
1337 Roma Şehrinin binâsı
1155 Buhtü'n-Nasrın Suriye ile Kudüs-i şerîfi tahrîbi
1110 İnan Şâhlığının Keyaniyân tabakasına intikâli
1108 İnanlıların Mısırını istilâsı
916 İskenderin Mısırını İnanlılardan istirdâdı
915 İskenderin İnanı istilâsıyla Daranın maktûliyeti
612 Mısırın Romaya iltihâkı
585 Milâd-ı Hazret-i İsa (Aleyhisselam)
517 Romada papa nasbı
484 Cam icâdı
368 Tabaka-i Sasaniyânın zuhûru
234 Ayasofyanın binâsı
201 Su terâzisinin icâdı
163 Fransa Krallığının teşekkülü
40 Tüy kalemi icâdı

(Hicret-i şeref menkabetden mu'ahhar)

- 1 Gazâ-yı kübrâ-yı Bedr
10 Hacc-ı vedâ
10 Feth-i celîl-i Mekke-i Mükerrrem
10 Feth-i Bülend-i Hayber
10 Hilâfet-i Celîle-i Hazret-i Ebu Bekir (Radiyallahü anh)
13 Hilâfet-i Celîle-i Hazret-i Ömer (Radiyallahü anh)
14 Binâ-ı Basra

(Sâlnâme-i Vilâyet)

Sinîn

- 14 Feth-i Şam
19 Feth-i Kayseriye
20 Feth-i Mısır
24 Hilâfet-i celîle-i Hazret-i Hazret-i Osman (Radyallahü anh)
27 Feth-i Cezîre-i Kıbrıs
35 Hilâfet-i celîle-i Hazret-i Ali (Radyallahü anh)
36 Ehl-i İslâm cânibinden İstanbulun ibtidâki muhâsarası
41 Zuhûr-ı Benî Ümeyye
39 Galata Arab Cami'inin evvelki binâsı
60 Vaka'-ı Dilsiz Kerbelâ
75 Darb-ı sikke-i İslâmiye
80 Velâdet-i İmâm A'zâm (Radyallaü anh)
82 Sicilya Cezîresiyle Sina Boğazının fethi
92 İslâmın Endülüse Ubûru
95 Galatada Arab Cami'inin ikinci binâsı
120 Kağıd icâdı
121 Arablar beyninde ilm-i kimyânın şuyû'u
133 İnkirâz-ı Benî Ümeyye
139 Zuhûr-ı Devlet-i Abbâsiye
139 Endülüsde Devlet-i Benî Ümeyye teşekkülü
150 İntikâl-ı Hazret-i İmam A'zâm (Radyallah anh)
183 Danimarka Krallığının teşekkülü
297 Magribde Devlet-i Fâtimiyenin teşekkülü

(Sâlname-i Vilâyet)

Sinîn

- 362 Rusya Devletinin teşekkülü
422 Devlet-i Selçûkiyenin zuhûru
455 Macar Krallığının teşekkülü
480 Velâdet-i celîle-i Hazreti Abdulkadir (Küddise sırrihü)
516 Sâ'at icâdı
561 İntikâl-i Hazret-i Abdulkadir (Kuddise sırrihü)
567 Mülûk-ı Eyyübiyenin zuhûru
604 Mevlîd-i şerîf kıra'atının ve velâdet-i celîle-i Hazret-i Mevlânâ (Kuddise sırrhül'-âlî)
656 Devlet-i Abbâsiyenin inkirâzı
672 İntikâl-i Hazret-i Mevlânâ
686 Gözlük icâdı
687 Gemi pusulası icâdı
687 Devlet-i Selçûkiyenin inkirâzı
688 Zuhûr-ı devlet ebed müddet-i Osmâniye
699 Mebde-i istiklâl ve kıra'at-ı hutbe-i şerîfe
766 Feth-i Bursa ve tevellüd-ı Hazret-i Hüdâvendigâr Gâzi
728 Darb-ı sikke-i hümâyûn-ı Osmâniye
728 Devlet-ı aliyyede muvazzaf asker tanzîmi
758 Şehzâde Süleyman Paşa Hazretlerinin bahren Rumeliye gecib Gelibolu ve havâlisini fethi
762 Top icâdı
773 Feth-i Edirne
783 Mısırdaki Devlet-i Çerâkizenin zuhûru

(Bazı Vekâyi'-i Meşhûre)

Sinîn

- 791 İntikâl-i Hazret-i Şâh-ı Bahaddin-ı Nakşibend
(Kuddise sırruhü)
- 792 Hüdâvendigâr Gâzi Hazretlerinin Kosavada muzafferiyet
ve şehâdeti
- 796 Feth-i Selanik ve Yenişehir
- 797 Yıldırım Bayezit Hân Hazretlerinin Niğbolu gâlibiyeti
- 798 Bursada Câmî'-i kebîre vaz'-ı esâs buyurdıkları
- 803 Vaka'-ı Timur
- 833 Bursada Emir Sultan Hazretlerinin intikâli (Kuddise sırrihü)
- 835 Feth-i Yanya
- 858 Sultan Murad Hân-ı sâni Hazretlerinin Varna gâlibiyeti
- 851 San'at-ı tıbâ'at icâdi
- 852 Kosava muzafferiyet-i sâni
- 856 Fatih Hazretlerinin Rumeli Hisârını binâ buyurdıkları
- 857 Karadan gemiler imrârıyla İstanbullu feth buyurdıkları
- 858 Eski Sarayın binâsı
- 862 Amerikanın keşfi
- 865 İtmâm-ı Câmî'-i Fâtih
- 875 Saray-ı cedîdin itmâmı
- 880 Mengli Giray Hânın Devlet-i Osmâniyeye mutâva'atı
- 892 Kemal Re'isin donanma ile İspanyaya azîmeti
- 903 Binâ-yı Câmî' Sultan Bayazıt Hân-ı sâni
- 903 Ümid Burnu Tarîkinin keşfi

(Sâlnâme-i Vilâyet)

Sinîn

- 920 Sultan Selim-i evvel Hazretlerinin Çaldıran vaka'a-ı meşhûresi
- 922 Selim-i evvel Hazretlerinin Mısırı fethi
- 922 Ceb Sâ'ati icâdı
- 932 Feth-i Haleb ve Şam
- 923 Dersa'âdetde Tersâne binâsı
- 935 Viyananın birinci muhâsarası
- 937 Canberd Gazâlinin vefâtı
- 944 Adenin teshîri
- 947 İmparator Karlosun hezîmeti
- 961 Bahr-ı Muhit-ı şarkiye Seydi Re'isin birinci seferi
- 965 Süleymaniye Câmî'inin itmâmı
- 979 Kılıç Ali Paşanın Kaptân-ı deryâ nasbı
- 985 Endülüsün tahliyesi
- 987 Nakiyüddin rasdının inşâsı. Hesâb-ı usûl-ı a'şârı
- 1005 Sultan Mehmed Hân-ı sâlis Hazretlerinin Eğri Kal'asını feth-i galebesi
- 1012 Memâlik-i İslâmiyede duhan isti'mâli
- 1050 Enfiyenin İstanbulda isti'mâli
- 1051 Avrupada gazete icâdı
- 1094 Viyananın ikinci muhâsarası
- 1116 Büyük Petronun Rusyaya nizâm vaz'ı
- 1135 Üsküdar da Dârü't-tıbâ'a te'sîsi
- 1167 Çiçek aşısı ihtirâ'ı
- 1199 Balon icâdı
- 1206 Telgraf icâdı

(Bazı Vekâyi'-i Meşhûre)

Sinîn

1213 Sultan Selim-i sâlis Hazretlerinin Mısırı Bonapartdan feth ve istilâsı

Musarrâ': (Selim-i sâlis oldu mülûk-ı Mısıra Fâtih-i sâni)

1215 Taş basması icâdı

1222 Vapur Gemisi icâdı

1222 Sultan Mahmud Hân-ı sâni Hazretlerinin Haremeyn-i muhteremeyni

Vehhâbilerden tahliyeye himmet-i celîleleri

1233 Avrupa Mesâliha-i Umûmiyesi

1240 Şimendüfer icâdı

1241 Vaka'-i Hayriye ve te'sîs-i âsâkir-i nizâmiye

1242 Dersa'âdetde Mekteb-i tıbbiye te'sîsi

1253 Cîsr-i atîkın inşâsı

1254 Karantina nizâmının vaz'ı

1255 Tanzimât-ı hayriye

1259 Sultan Abdulmecid Hân Hazretlerinin sahîhül-ayâr meskûkât darbına himmetleri

1265 Ayasofya Câmî'-i şerîfini i'mâr buyurdıkları

1269 Hırka-i sa'âdet dâ'ire-i âliyesini müceddeden inşâyâ muvaffakiyetleri

1277 Ebniye-i mukaddese-i Harem-i sa'âdete muvaffakiyetleri

1277 Bursa Câmî'-i kebîrini tecdîd buyurdıkları

1278 Torpil icâdı

1281 Teşkil-i vilâyet mebd'e'i

1281 Prusyalıların Avusturya ile Sadova Muhârebesi

(Sâlnâme-i Vilâyet)

Sinîn

- 1283 Menâfi'-ı Umûmiye Sandıklarının te'sîsi
1283 İğneli tüfenk icâdı
1284 Sultan Abdulaziz Hân Hazretlerinin Avrupaya seyâhati
1286 **Süveys** Cedvelinin küşâdı
1287 Prusya ve Fransa devletlerinin muhârebesi
1287 Almanya İmparatorluğunun i'lânı
1287 İtalya Devletinin Romayı istilâsı
1287 Fransa'nın cumhûriyete inkılâbı
1288 Dersa'âdetde tranvay ihdâsı
1289 Tütünün taht-ı inhisâra idhâli
1289 Tersâne-i âmirede havz-ı sâbih isti'mâlî
1290 Galatada tünel küşâdı
1290 İzmir Demiryolunun inşâsı
1293 Kanûn-ı esâsi vaz'ı
1293 Rusya Muhârebe-i âhiresi
1295 Berlin Kongresi
1296 Sicil-i ahvâl te'sîsi
1297 Dersa'âdetde müzenin resmi küşâdı
1312 Dersa'âdet rıhtımlarının vaz'-ı esâsi
1313 Dersaâdetde Dârü'l-acezenin resmi küşâdı
1315 Devlet-i aliyyenin Yunan ile vukû' bulan muhârebe ve muzafferiyeti
1316 Hamîdiye etfâl hastahânesinin resmi küşâdı
1318 Hicaz telgraf hattının resmî küşâdı
1318 Hicaz demir yolunun vaz'-ı esâsi

Osmanlı Padişahlarının Özgeçmişleri
(Sâlnâme-i Vilâyet)
Selâtin-i izâm şevket-ittisâm-ı Osmâniye hazerâtının târîh-i velâdet ve cülûs-ı hümâyûn ve müddet-i ömr ve saltanatlarıyla merâkid-ı müteberrikeleri
Mü'essis-i bünyân-ı Saltanat Gâzi Sultan Osman Han Âlem-i menkabd Hazretleri
Ertuğrul Gâzi Hazretlerinin sulbünden altı yüz elli altı sene-i hicrîsinde tevellüd ile altı yüz doksan dokuz senesi Cemâziye'l-ewvelisinin dördüncü günü bi'l-istiklâl câlis-i taht-ı saltanat olub yedi yüz yirmi altı senesi şehr-i Ramazânının yirmi birinci günü irtihâlleri vukû' bulmuşdur. Medfen-i şerîfleri Bursada Hisâr içinde Osmâniye Meydanı nezdindedir.
(Bursa Fâtihi Gâzi Sultan Orhan Hazretleri)
Sultan Osman Hazretlerinin mahdûm-ı ma'âli-i mevsûmlarıdır. Altı yüz seksen senesinde tevellüd ederek yedi yüz yirmi altı senesi şehr-i Ramazânında câlis-i serîr-i saltanat olmuş ve yedi yüz altmış bir senesinde irtihâlleri vukû'yla peder-i mu'azzamları civârındaki diğerk türbe-i mahsûsaya defn olunmuşdur.
(Hüdâvendigâr Gâzi şöhretiyle meşhûr Sultan Murad Hân-ı evvel Hazretleri)
Sultan Orhan Hazretleri sulbünden 726 senesinde tevellüd ve 761'de pederi cennet makarları makâmına cülûs buyurmuşlardır. 791 senesi şehr-i Ramazân-ı şerîfi

(Selâtin-i izâm)

evâilinde Kosova Muhârebe-i meşhûresinde şehîden irtihâl buyurmalarıyla na'ş-ı mağfiret nakşları Bursaya nakl ile Çekirge nâm mahaldeki câmi-i şerîf ve i'mâret-i âmireleri karşısında kâ'in türbe-i muhteremeye defn olunmuşdur. Mahal-i şehâdetlerinde dahi başkaca türbe-i münîfeleri vardır. Müberrât-ı adîdelerinden Bursada Saray-ı hümâyûn mahalli karşısında ve Osmâniye Meydanı nezdinde Şehâdet Câmi'i nâmıyla bir ma'bed-i vesî' inşâ buyurmuşlardır.

(Gâzi Sultan Yıldırım Bayezit Hân Hazretleri)

Sultan Murad Hân-ı evvel Hazretlerinin mahdûm-ı besâlet mevsûmleridir. 761 senesinde kadem nihâde-i mehd-i şuhûd olub 791 senesinde câlis-i taht-ı Osmânî ve 805 senesi Şa'bânının on beşinci günü târik-i dâr-ı fâni olmuşlardır. Medfen-i şerîfleri Bursada meşhûr câmi'-i kebîr pûrnûrlarının gayri olan ve şehrin cânib-i şarkisine müsâdif bulunan diğerk câmi'-i şerîfleriyle medrese ve su kemerleri ve sâ'ir âsâr-ı latîfeleri civârındadır.

(Çelebi Sultan Mehmed Hân-ı Gâzi Hazretleri)

Sultan Yıldırım Bayezit Hân Hazretleri sulbünden 781 senesinde tevellüd eylemişlerdir. 816 senesinde cülûs-ı hümâyûnları ve 824 senesinde irtihâlleri vukû' bulmuşdur. Bursada gâyet musanna' câmi'-i şerîfleri pişgâhında ve Sultâniye nâmıyla müştêhîr medrese-i şerîfe ve i'mâret-i ma'mûreleri civârında kâ'in Yeşil Türbe-i refî'aya defn olunmuşlardır.

(Gâzi Sultan Murad Hân-ı sâni Hazretleri)

Çelebi Sultan Mehmed Hân Hazretlerinin mahdûm-ı mufahhamlarıdır. 806 senesinde tevellüd ve 814 senesinde cülûs ile 855 senesi Muharreminin beşinci günü Edirne'de âzem-i gülşen-i saray rAhmed olub Bursadaki Murâdiye Semtinde kâ'in câmi'-i şerîfleri ittisâlinde

(Sâlnâme-i vilayet)

kubbesinin üzeri açık türbe-i mahsûsalarına nakl ve defn olunmuşlardır. İşbu türbe-i mübâreke harîminde Sultan Cem Hazretlerinin gâyet müzeyyen türbeleriyle diğerk şehzadegân-ı zî-şân hazerâtının da müte'addid ve mükellef türbe-i şerîfe ve yanında medrese ve imâret-i âmireleri vardır.

(Ebü'l-Feth ve'l-megâzi Sultan Mehmed Hân-ı sâni Hazretleri)

Sultan Murad Hân-ı sâni Hazretlerinin mahdûm-ı sa'âdet mevsûmlarıdır. İstanbul ve Trabzon ve nice bilâd-ı azîme fethine muvaffakiyetleri cihetiyle Ebü'l-feth ünvân-ı celîli ile iştihâr bulmuşlardır. 833 senesi Recebinin yedinci günü kadem-nihâde-i âlem-i vücûd ve 855 senesi Muharreminde câlis-i taht- ı ma'âli nümûd oldular ve 886 senesi Rebî'ül-evvelinin dördüncü günü gazâyâ azîmet esnâsında Kekboze [Gebze] merhalesi civârında irtihâl buyurdular. Türbe-i âlileri İstanbulda câmi'-i cesîm ve münevverleri pişgâhında ve sâ'ir âsâr-ı celîleleri civârındadır.

(Gâzi Sultan Bayezit Hân-ı sâni Hazretleri)

Ebü'l-feth Sultan Mehmed Han Hazretleri sulbünden 851 senesinde tevellüd ile 886 senesinde cülûs ve 918 senesi Rebî'ül-âhirinin onuncu günü irtihâl buyurdular. Medfen-i şerîfleri İstanbulda Bâb-ı Seraskeri Meydanındaki câmi'-i şerîfleri pişgâhındadır.

(Fâtihi-i Mısır Sultan Selim Hân-ı evvel Hazretleri)

Sultan Bayezit Hân-ı sâni Hazretlerinin mahdûm-ı âli güherleridir. 875 senesinde tevellüd ile 918 senesinde câlis-i taht-ı âli baht-ı Osmâni ve 926 senesi Şevvâlinin dokuzuncu günü âzim-i gülşen saray câvidânı oldular ve az vakitde çok âsâr-ı celîleye

(Selâtîn-i İzâm)

muvaffak buyuruldu. Türbe-i mübârekeleri İstanbulda vâkî câmi'-i şerîfleri pişgâhındadır.

(Gâzi Sultan Süleyman Hân-ı evvel Hazretleri)

Kanûni ünvanıyla meşhûrdur. Yavuz Sultan Selim Hân-ı kadîm Hazretlerinin mahdûm-ı mufahhamlarıdır. 900 senesinde velâdet-i seniyeleri ve 926 senesinde cülûs-ı hümâyûnları ve kırk sekiz sene saltanattan sonra Sigetvar Gazâsında hastalanarak 974 senesi Saferinin yirminci günü irtihâlleri vukû'a gelmiştir. Bâb-ı fetvâ civârında cesîm ve metîn câmi'-i şerîfi bi-nazîrleri pişgâhında vâkî türbe-i mahsûsalarına defn olunmuşlardır. Edirnedeki Eski Câmi'-i şerîfde olduğu misillü türbe-i mezkûre kapısının üstünde dahi Hacer- i Esved-i es'adın bir cüz'î bulunduğu meşhûr ve eser-i meşhûd olmakla pişgâhından âmâle-i enzâr ziyâretle kesb-i şeref olunmaktadır.

(Gâzi Sultan Selim Hân-ı Sâni Hazretleri)

Sultan Süleyman Hân-ı evvel Hazretleri sulbünden 930 senesi Recebinin altıncı günü tevellüd ve 974 senesinde cülûs buyurmuşlar ve 983 senesi Şa'bânının yirmi yedinci günü irtihâl eylemişlerdir. Medfen-i şerîfleri Ayasofya Câmi'i harîmindedir. Müberrât-ı mükemmelelerinden Edirne'de meşhûr ve bi-hemtâ câmi'-i şerîfleri ve Ayasofyanın cesîm minâreleriyle derûn ve birûnunda ve Konya ve bilâdî sâ'irede âsâr-ı hayriyeleri vardır.

(Gâzi Sultan Murad Hân-ı sâlis Hazretleri)

953 senesi Cemâziye'l-evvelisinin beşinci günü Sultan Selim Hân-ı sâni Hazretleri sulbünden tevellüd ile 983 senesinde cülûs buyurmuşlardır. 1003 senesi Cemâziye'l-evvelisinin sekizinci günü irtihâl etmeleriyle Ayasofya harîminde peder-i efhamları türbe-i şerîfesi ittisâlinde kâ'in türbe-i mahsûsalarına defn olunmuşdur.

(Sâlnâme-i Vilâyet)

(Eğri Fâtihi Gâzi Sultan Mehmed Hân-ı sâlis Hazretleri)

Sultan Murad Hân-ı sâlis Hazretlerinin mahdûm-ı muvafahamlarıdır 974 senesi zi'l-ka'desinin yedinci günü tevellüd ve 1003 senesi cemâziye'l-evvelisinde cülûs ve 1012 senesi Recebinin on ikinci günü rihlet eylemişlerdir. Medfen-i şerîfeleri Ayasofya pişgâhında eski Dârü'l-fünûn karşısındaki köşede türbe-i müzeyyene derûnundadır.

(Gâzi Sultan Ahmed Hân-ı evvel Hazretleri)

Sultan Mehmed Hân-ı sâlis Hazretleri sulbünden 998 senesi cemâziye'l-âhiresinin on ikinci günü tevellüd ile 1012 senesi Recebinde câlis-i taht-ı Osmânî olmuşlar ve 1026 senesi Zi'l-ka'desinin yirmi ikinci günü irtihâl eylemişlerdir. İstanbulda At Meydanındaki altı minâreli câmi'-i şerîfleri civârında vâki' türbe-i mahsûsada medfûndurlar. On dördüncü pâdişâh-ı âlicâh olub on dört yaşlarında cülûs ile on dört sene makâm-ı mu'allâ-yı saltanata revnaksâz olmuşlardır.

(Sultan Mustafa Hân-ı evvel Hazretleri)

Sultan Mehmed Hân-ı sâlis Hazretleri sulbünden 1001 senesinde tevellüd ile 1026 senesi Zi'l-ka'desinin yirmi ikinci günü birâderleri Sultan Ahmed Hân Hazretleri makâmına câlis olub 1028 senesi Rabi'ü'l-evveli guresinde ferâgat eylemişlerdir.

(Sultan Osman Hân-ı sâni Hazretleri)

Sultan Ahmed Hân-ı evvel Hazretlerinin mahdûm-ı kebîr-i mekârim mevsûmlarıdır. 1013 senesinde tevellüd ile 1028 senesi Rebi'ü'l-evvelinde cülûs etmişler ve 1031 senesi Recebinin dokuzuncu günü irtihâl etmeleriyle peder-i muhteremleri yanına defn olunmuşlardır.

(Selâtin-i İzâm)

(Sultan Mustafa Hân-ı evvel Hazretleri)

1031 senesi câlis-i taht-ı âli-i Osmânî olub 1048 senesinde âlem-i ukbâya rihlet eylemişler ve Ayasofya Câmî'-i şerîfine muttasıl kütüphâne kurbunda vâki' türbe-i mahsûsaya defn edilmişlerdir.

(FâtiH-i Bağdat Gâzi Sultan Murad Hân-ı Râbi Hazretleri)

Sultan Ahmed Hân-ı evvel Hazretleri sulbünden 1018 senesi Cemâziye'l-evvelisinin yirmi sekizinci günü tevellüd ve 1032 senesi Zî'l-ka'desinin on beşinci günü taht-ı Osmânî olmuşlar ve 1049 senesinde irtihâl ile peder-i mu'azzamlarının yanına defn olunmuşlardır. Kemâl-i kuvvet ve şecâ'at-ı fevku'l-âde ile şöhret bulmuşlar idi.

(Sultan İbrahim Hân Hazretleri)

Sultan Ahmed Hân-ı evvel Hazretleri sulbünden 1024 senesi Şevvâlinin on üçüncü günü tevellüd ve 1049 senesi Şevvâlinin on altıncı günü birâder-i âlileri Sultan Murad Sultan Murad Hân-ı râbî' Hazretleri makâmına cülûs ile 1058 senesi Recebinin yirmi dokuzunda âlem-i fâniden rihlet etmeleriyle Ayasofya Câmî'-i Şerîfi ittisâlinde amm-ı ekremleri Sultan Mustafa Hân-ı evvel Hazretleri nezdine defn olunmuşlardır.

(Gâzi Sultan Mehmed Hân-ı râbi Hazretleri)

1051 senesi şehr-i Ramazân-ı şerîfinin dokuzuncu günü Sultan İbrahim Hân Hazretleri sulbünden tevellüd ile 1058 senesi Recebinde cülûs etmişler ve kırk bir sene saltanattan sonra 1099 senesi Muharreminin ikinci günü ihtiyâr-ı uzlet ve 1104 senesinde Edirne'de rihlet buyurmuşlardır. Na'ş-i âlileri İstanbula getirilib Bahçe

(Sâlnâme-i Vilâyet)

Kapısında vâlide-i muhteremeleri Turhan Sultan Hazretlerinin eser-i mükemmelleri olan Yeni Câmî' -i şerîf havlusundaki türbe-i cesîmeye defn edilmiştir.

(Sultan Süleyman Hân-ı Sâni Hazretleri)

1052 senesinde Sultan İbrahim Hân Hazretleri sulbünden tevellüd ile 1099 senesinde câlis-i taht-ı Osmânî olmuşlar ve 1102 senesinde irtihâl buyurmuşlardır. Medfen-i şerîfleri cedd-i âlileri Sultan Süleyman Hân-ı evvel Hazretleri türbesindedir.

(Sultan Ahmed Hân-ı sâni Hazretleri)

Sultan İbrahim Hân Hazretlerinin mahdûm-ı ekremleridir. 1052 senesi Zi'l-hiccesinin altıncı günü tevellüd ile 1102 senesi şehir-i Ramazânının yirmi altıncı günü birâder-i mükerrerleri Sultan Süleyman Hân-ı sâni Hazretleri makâmına cülûs eylemişlerdir. 1106 senesinde irtihâl ile cedd-i emcedleri Sultan Süleyman Hân-ı evvel Hazretleri türbesine defn olunmuşlardır.

(Sultan Mustafa Hân-ı sâni Hazretleri)

1074 senesinde Sultan Mehmed Hân-ı râbi Hazretleri sulbünden tevellüd ve 1106 senesi Cemâziye'l-âhiresinin yirmi ikinci günü amm-ı mükerrerleri Sultan Ahmed Hân-ı sâni Hazretleri makâmına câlis olmuşlar ve 1115 senesinde irtihâl-i dâr-ı bekâ ile Yeni Câmî'-ı şerîf havlusundaki Turhan Vâlide Sultan Hazretleri Türbe-i şerîfesine defn edilmişlerdir.

(Gâzi Sultan Ahmed Hân-ı sâlis Hazretleri)

Sultan Mehmed Hân-ı râbi Hazretlerinin necl-i necîl-i âlileri olub 1084 senesinde tevellüd ve 1115 senesi Rebi'ül-âhirin ikinci günü cülûs etmişlerdir. 1149

(Selâtîn-i İzâm)

senesinde irtihâl-i dâr-ı bekâ ile Yeni Câmi'-i şerîf harîminde Vâlîde Sultan Hazretleri Türbe-i münîfesine defn olunmuşlardır.

(Gâzi Sultan Mahmud Hân-ı evvel Hazretleri)

1108 senesi Muharreminin dördüncü günü Sultan Mustafa Hân-ı sâni Hazretleri sulbünden tevellüd ile 1143 senesi Rebî'ül-evvelinin on beşinci günü taht-ı âli baht-ı Osmânîye cülûs etmişler ve 1168 senesi Saferinin yirmi sekizinci Cum'a günü irtihâlleri vukû'uyla Yeni Câmi' yanındaki Vâlîde Sultan Hazretleri Türbe-i münîfesine defn olunmuşlardır.

(Sultan Osman Hân-ı sâlis Hazretleri)

Sultan Mustafa Hân-ı sâni Hazretleri sulbünden 1110 târîhinde velâdetle 1168 senesi Saferinin yirmi sekizinci günü birâder-i mu'azzamları Sultan Mahmud Hân-ı evvel Hazretleri makâmına câlis olmuşlar ve 1171 senesi Saferinin on altıncı günü irtihâl ile Yeni Câmi' yanındaki Vâlîde Sultan Hazretleri Türbe-i şerîfesine defn olunmuşlardır.

Gâzi Sultan Mustafa Hân-ı sâlis Hazretleri)

1129 senesinde Sultan Ahmed Hân-ı sâlis Hazretleri sulbünden tevellüd ve 1172 senesi Saferinin on altıncı günü serîr-i saltanâta cülûs ile 1187 senesi Zî'l-ka'desinin sekizinci günü irtihâl buyurmuşlardır. Ma'âbid-i münîfe-i müte'addidelerinden Laleli nâmıyla ma'rûf Câmi'-i şerîfleri civârında ve cadde üzerinde vâkî türbe-i mahsûsalarına defn olunmuşlardır.

(Sâlnâme-i Vilâyet)

(Gâzi Sultan Abdülhamid Hân-ı evvel Hazretleri)

Sultan Ahmed Hân-ı sâlis Hazretlerinin mahdûm-ı muhtemleridir. 1137 senesinde tevellüd etmişler ve 1187 senesi Zî'l-ka'desinin sekizinci günü birâderleri Sultan Mustafa Hân-ı sâlis Hazretleri yerine câlis-i taht-ı Osmânî olmuşlardır ve 1203 senesi Recebinin on ikinci günü irtihâl ile muvaffak buyurdıkları müberrât-ı adîdeden Bahçe Kapısı nezdinde medrese-i münîfe ve imârat-ı âmireleri kurbunda olan türbe-i mahsûsalarına defn olunmuşlardır.

(Fatih-i Sâni-i Mısır Gâzi Sultan Selim Hân-ı sâlis Hazretleri)

Sultan Mustafa Hân-ı sâlis Hazretleri sulbünden 1175 senesinde tevellüd ve 1203 senesinde amm-i efhamları makâm-ı âlisine câlis olmuşlar ve 1223 senesinde irtihâl eylemişlerdir. Peder-i ekremleri türbe-i şerîfesinde medfûndurlar.

(Sultan Mustafa Hân-ı râbi Hazretleri)

1193 senesinde Sultan Abdülhamid Hân-ı evvel Hazretleri sulbünden tevellüd edib 1222 senesi Rebi'ül-âhirinin yirmi birinci günü cülûs etmişler ve 1223 senesinde irtihâl ile ve peder-i mufahhamları Türbe-i münîfesine defn olunmuşlardır.

(Gâzi Sultan Mahmud Hân-ı sâni Hazretleri)

1199 senesi şehir-i Ramazânının on üçüncü günü Gâzi Sultan Abdülhamid Hân-ı evvel Hazretlerinin sulbünden ziver-i kehvâre-i şuhûd olub 1223 senesi Cemâziye'l-evvelisinin dördüncü günü câlis-i taht-ı âli-baht-ı saltanat ve 1255 senesi Rebi'ül-evvelinin on dokuzuncu Pazartesi günü âzim-i gülşen-i saray âhîret olmuşlardır. Çenberlitaş civârında türbe-i mükemmele-i mahsûsada medfûndurlar.

(Selâtîn-i İzâm)

(Gâzi Sultan Abdülmecid Hân-ı sâni Hazretleri)

Sultan Mahmud Hân-ı sâni Hazretlerinin sulb-ı hümayûnlarından 1238 senesi Şa'bânının on birinci günü bi'l-yümni ve'l-ikbâl ziynet-bahşâ-yı mehd-i vücûd olub, 1255 senesi Rebî'ül-evvelinin on dokuzuncu Pazartesi günü peder-i âli güherleri makâmına şeref efzâ-yı şân ve iclâl olmuşlar ve 1277 senesi Zi'l-hiccesinin on yedinci günü irtihâlleri vukû'uyla Sultan Selim Hân-ı evvel Hazretleri Câmî'-i şerîfleri civârında vâki' türbe-i mahsûsalarına defn olunmuşlardır.

(Sultan Abdülaziz Hân Hazretleri)

Sultan Mahmud Hân Hazretlerinin necl-i mükerrerleridir 1245 senesi Şa'bânının on dördüncü günü kadem-nihâde-i âlem vücûd olub 1277 senesi Zi'l-hiccesinin on yedinci günü birâderleri Sultan Abdülmecid Hân hazretleri makâm-ı ma'âli ittisâmına câlis olmuş ve 1293 senesi Cemâziye'l-evvelisinin on yedinci günü ferâg ve beş gün sonra şehîden irtihâl ile peder-i mu'azzamları Sultan Mahmud Hân-ı sâni Hazretleri türbe-i latîfesine defn olunmuşdur.

(Sultan Murad Hân-ı hâmis Hazretleri)

Gâzi Abdülmecid Hân Hazretlerinin mahdûmlarındandır. 1256 senesi Recebinin yirmi beşinci günü tevellüd etmiş ve üç ay üç gün saltanatda bulunub mübtelâ oldukları illetden dolayı 1322 Cemâziye'l-âhiresinin on yedinci Pazartesi günü irtihâlleri vukû'uyla Yeni Câmî'-i şerîf kurbunda Vâlîde-i muhteremeleri Türbesinde defn olunmuşlardır.

Rütbeler

**Rütbe-i Mülkiye ve İlmiye ve Askeriyenin Tertibâtı
Teşriifyesi**

Rütbe-i vezâret ve müşîriyet - Sadr-ı Rumeli ve Anadolu - Rütbe-i bâlâ

.....
İstanbul Kadılığı - ferîklik - rütbe-i ûlâ sınıf-ı ûlâ - Rumeli Beylerbeyliği

.....
Haremeyn-i Şerîfeyn mevleviyeti - mîrlivâlık - mir-mirânlık - Rütbe-i
ûla sınıf-ı sânisî

.....
Bilâd-ı hamse mevleviyeti - miralaylık - rütbe-i sâniye - sınıf-ı
mütemâyizi

.....
Mahrec mevleviyeti - rütbe-i sâniye sınıf-ı sânisî - mîrül-ümerâlîk
Askerî kâ'im-makâmlığı - İstabl-ı âmire Müdürlüğü pâyesi

.....
Kibâr-i müderrisîn - binbaşılık - rütbe-i sâlîse - rikâb-ı hümâyûn -
Kapıcı başlığı

.....
Mûsıla-i Süleymâniye Mâ-dûnunda Bulunan Müderrisîn - Alay
Emînliğı rütbesi

.....
Rütbe-i râbî'a - Kolağası rütbesi

.....
Hâcegân rütbesi - Rütbe-i hâmise- Yüzbaşılık rütbesi

(Elkâb-ı Resmîye)

(Zât-ı fahâmet semâd Sadr-ı a'zamiye hitâben)

Ulemâ-yı kirâm cânibinden: *Ma'rûz-ı dâ'î-i kemîneleridir ki.*

Sâ'ir zevât taraflarından: *Ma'rûz-ı çâkir-i kemîneleridir ki.*

İbâre arasında isimleri zikr olundukda giyâben

Fehâmetlü Devletlü Hazretleri

(Mesned-i celîl-i sadâret-i uzmâyı ihrâz etmiş olan vüzerâ-yı îzâm)
(hazerâtına hitâben)

Ulemâ-yı kirâm cânibinden: *Ma'rûz-ı dâ'îleridir ki*

Sâ'ir zevât taraflarından: *Ma'rûz-ı çâkirleridir ki.*

İbâre arasında isimleri zikr olundukda giyâben

Übbehettü Devletlü Hazretleri

(Emir-i Mekke-i Mükerrreme Hazretleriyle ma'zûlleri hazerâtına)

Devletlü Seyâdetlü Efendim Hazretleri

(Darü's-sa'âdetü'ş-şerîfe Ağası Hazretlerine)

Devletlü İnâyetlü Efendim Hazretleri

(Makâm-ı Celîl-i Seraskeriye ve Şeref-i sıhriyet-i seniyyeye nâ'il olan)

(vüzerâ-yı izâm hazerâtına)

Devletlü Atûfettü Efendim Hazretleri

Zât-ı Serdâr-ı ekremiye) *Devletlü Re'fettü Efendim Hazretleri*

(Vüzerâ-yı îzâm ve müşîrân-ı kirâm hazerâtına) *Devletlü Efendim Hazretleri*

(Rütbe-i bâla ricâl-ı kirâmına) *Atûfettü Efendim Hazretleri*

(Sâlnâme-i Vilâyet)

(Ferîkân-ı kirâma, rütbe-i ûla sınıf-ı ûlâ ricâl-i kirâmına, Rumeli Beylerbeyliği) pâyelü ümerâ-yı kirâma) *Sa'âdetlü Efendim Hazretleri*

(Mîr-livâlara, mîrmirân-ı kirâma, rütbe-i ûla sınıf-ı sânisî ricâline) *Sa'âdetlü Efendim*
(Miralaya, rütbe-i sâniye sınıfı mütemâyizi eshâbına) *izzetlü Efendim*

(Rütbe-i sâniye sınıf-ı sânisine, mirü'l-ümerâya, askerî kâ'im-makâmına İstabl-ı âmire müdürliği pâyelülerine) (İzzetlü) (Efendi) (Paşa) (Bey) (Ağa)

(Binbaşılara, Rütbe-i sâliseye, rikâb-ı hümâyûn kapıcıbaşılığı pâyelülerine Alay ümenâsına) (*Rif'atlu*) (*Bey*) (*Efendi*) (*Ağa*)

(Rütbe-i râbî'aya, kolağalarına, hâcegâna, rütbe-i hâmiseye, yüzbaşılara) (*Fütüvvetlü*) (*Bey*) (*Efendi*) (*Ağa*)

(Rütbe-i mezkûre mâ-dûnunda bulunanlar ile sâ'ir me'mûriyetde olanlara) (*Hamiyetlü*) (*Bey*) (*Efendi*) (*Ağa*)

(Elkâb-ı resmiye)

(Mesned-i celîl-i Meşihat-ı islâmiyeye hitâben)

Cânib-i ulemâ-yı kirâmdan: *Ma'rûz-ı dâ'î-i dirîneleridir ki*
Sâ'ir zevât taraflarından: *Ma'rûz-ı bende-i dirîneleridir ki*
İbâre arasında gıyâben
Devletlü Semahatlü Hazretleri

(Meşihat-ı celîle-i İslâmiyeden münfasıl zevât-ı fihâma hitâben)

Cânib-i ulemâ-yı kirâmdan: *Ma'rûz-ı dâ'ileridir ki*
Sâ'ir zevât taraflarından: *Ma'rûz-ı bendeleridir ki*
İbâre arasında gıyâben *Devletlü Faziletlü Hazretleri*

Sudûr-ı izâma: *Semâhetlü Efendim Hazretleri*

İstanbul Kadılığı pâyelü zevât-ı kirâma: *Faziletlü Efendim Hazretleri*

Haremeyn-i muhteremeyn mevleviyeti pâyelü zevât-ı kirâma:
Faziletlü Efendim

Bilâd-ı hamse ve mahrec ve devriye mevâli-i kirâma: *Faziletlü Efendim*

Müderisîn-i kirâma: *Mekremetlü Efendi*

Kuzâtdan bulunan zevâta: *Meveddetlü Efendi*

Nişanlar
(Sâlnâme-i Vilâyet)
Saltanat-ı seniyyenin Nişân-ı zî-şânları (Hânedân-ı Âl-i Osman) Murassa' Hânedan-ı âl-i Osman nişân-ı zî-şân velî ni'met-i bî-minnetimiz şevketlü pâdişâhımız Gâzi Sultan (Abdülhamid) Hân-ı sâni Efendimiz Hazretlerinin mü'essir-i celîle-i hümâyûnlarındandır. Ortasındaki kıt'a-i zerrine menkûş tuğrâ- yı hümâyûnunun zirinde beyaz minadan ma'mûl bir defne dalı ve nişânın kılâdeye rabt edileceği mahallinde kezâlik beyaz minadan masnû' bir kordon bağı vardır.
(Ertuğrul Nişâni) Ertuğrul nişân-ı zî-şânı velî ni'met-i bî-minnetimiz şevketlü pâdişâhımız Gâzi Sultan (Abdülhamid) Hân-ı sâni Efendimiz Hazretlerinin mü'essir-i celîle-i hümâyûnlarındandır. Altından ma'mûl ve yıldız şeklinde olub on iki tırtılı ve köşelerinde altın ve mina ile işlenmiş on iki yıldız hâvi ve ortasında Ertuğrul kelime-i mübeccelesi ve bir cihetinde Ertuğrul Hazretlerinin Büyük Asyadan hicret-i târihi ve diğ er cihetinde nişân-ı âlinin taraf-ı eşref-i hazret-i hilâfetpenâhiden te'sis buyurulduğu târihi muhtevîdir.
(İftihâr) Murassa' Nişân-ı iftihâr cennet mekân Sultan Mahmud Hân-ı sâni Hazretlerinin zamân-ı saltanatlarında ihdâs buyurulmuşdur. Rütbe-i müte'addideye münkasım olmayıb yalnız kıt'a-i murassa'ası vardır.

<p style="text-align: center;">(Nişân-ı zî-şânlar)</p>
<p style="text-align: center;">(Nişân-ı imtiyâz) Murassa'</p> <p>Nişân-ı imtiyâz velî ni'met-i bî-minnetimiz şevketlü pâdişâhımız Gâzi Sultan (Abdülhamid) Hân-ı sâni Efendimiz Hazretlerinin cümle-i mü'essir-i celîle-i hümâyûnlarındandır. Rütbe-i müte'addideye münkasım altın ve gümüş madalyaları vardır. Kordonunun nisf-ı tolânisi yeşil, nisf-ı diğeri kırmızı renktedir.</p>
<p style="text-align: center;">(Nişân-ı Osmânî) Murassa'</p> <p style="text-align: center;">Birinci, İkinci, üçüncü, dördüncü</p> <p>Nişân-ı Osmânî cennet mekân Sultan Abdülaziz Hân Hazretlerinin icâd gerde-i âlîleridir. Birinci rütbesi murassa' ve sim kıt'alarının ortası yeşil, kenarları kırmızı renkli ve kordonu vardır.</p>
<p style="text-align: center;">(Nişân-ı Mecidî) Murassa'</p> <p style="text-align: center;">Birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci</p> <p>Nişân-ı Mecidî vâlid-i kesîrû'l-mehâmid-i şehriyâri cennet mekân Sultan Abdülmecid Hân-ı Gâzi Hazretlerinin mü'essir-i âliyelerinden birinci rütbesi murassa' ve sim kıt'alarının ortası kırmızı kenarı yeşil renkli kordonu vardır.</p>
<p style="text-align: center;">(Nişân-ı Şefkat)</p> <p style="text-align: center;">Birinci, ikinci, üçüncü</p> <p>Şefkat nişânı velî ni'met-i bî-minnetimiz Gâzi Sultan (Abdülhamid) Hân-ı sâni Efendimiz Hazretlerinin mü'essir-i celîle-i hümâyûnlarındandır. Tâ'ife-i nisâyâ mahsûs olup birincisiyle ikincisi murassa'dır ve kordonu ortası beyaz kenarı yeşil ve kırmızı renktedir.</p>

Madalyalar
(Sâlnâme-i vilâyet)
(MADALYALAR)
-Yunan Muhârebesi Madalyası- Zât-ı şevket-semât cenâb-ı hilâfetpenahînin cümle-i âsârı seniyyelerinden olub 27 Zi'l-ka'de sene 1314 târîhinde ihdâs buyurulmuşdur.
-Tahlîsiye Madalyası - Gümüş Cümle-i mü'essir-i âliye-i cenâb-ı pâdişâhîden olarak 25 Rebi'ül-âhir sene 1310 târîhinde ihdâs buyurulmuşdur.
-Liyâkat Madalyası - Altın ve Gümüş Cümle-i mü'essir-i âliye-i cenâb-ı pâdişâhîden olarak 1308 senesinde ihdâs buyurulmuşdur.
-Girit Madalyası - Altın ve Gümüş Cümle-i mü'essir-i âliye-i cenâb-ı pâdişâhîden olarak 1308 senesinde ihdâs buyurulmuşdur.
-Sınâyi' Madalyası - Altın ve Gümüş Cümle-i mü'essir-i âliye-i cenâb-ı pâdişâhîden olarak terakki-i sînâyi'a hâdim olanlara ihsân buyurulmaktadır.
-İftihâr Madalyası- Cümle-i mü'essir-i âliye-i cenâb-ı pâdişâhîden olarak 2 Rebi'ül-âhir sene 1306 târîhinde ihdâs buyurulmuşdur.
-İmtiyâz Madalyası - Altın ve Gümüş Cümle-i mü'essir-i âliye-i cenâb-ı pâdişâhîden olarak 21 Zi'l-ka'de sene 1300 târîhinde ihdâs buyurulmuşdur.
-Plevne Madalyası- Cümle-i mü'essir-i cenâb-ı pâdişâhîden olarak 1294 senesinde ihdâs buyurulmuşdur.

-Rusya Madalyası-

Cümle-i mü'essir-i âliye-i cenâb-ı pâdişâhiden olarak 1294 senesinde ihdâs buyurulmuştur.

-Girit Madalyası-

Firdevs-i-âşiyân Sultan Abdülaziz Hân Hazretlerinin zamân-ı saltanatlarında 1285 senesinde ihdâs buyurulmuştur.

-Karadağ Madalyası-

Firdevs-i âşiyân Sultan Abdülaziz Hân Hazretlerinin zamân-ı saltanatlarında 1272 senesinde ihdâs buyurulmuştur.

-Kars-

Firdevs-i âşiyân Sultan Abdülmecid Hân Hazretlerinin zamân-ı saltanatlarında 1272 senesinde ihdâs buyurulmuştur.

-Kırım – Silistre-

İşbu madalyalar dahi cennet mekân Sultan Abdülmecid Hân Hazretlerinin zamân-ı saltanatlarında 1271 senesinde ihdâs buyurulmuştur.

-Sivastopol Madalyası-

Hâkân-ı müşârün ileyhin zamân-ı saltanatlarında 1270 senesinde ihdâs buyurulmuştur.

-Bosna Madalyası-

Hâkân-ı müşârün ileyhin zamân-ı saltanatlarında 1266 senesinde ihdâs buyurulmuştur.

-Kürdistan Madalyası-

Hâkân-ı müşârün ileyhin zamân-ı saltanatlarında 1263 senesinde ihdâs buyurulmuştur.

-Hıttâ-i Yemâniyeye mahsûs Madalya-

Hâkân-ı müşârün ileyhî zamân-ı saltanatlarında 1263 senesinde ihdâs buyurulmuştur.

-Beriyetü'ş-Şam ve Kal'a-i Akka Madalyası-

Hâkân-ı müşârün ileyhî zamân-ı saltanatlarında 1256 senesinde ihdâs buyurulmuştur.

-İşkodra Madalyası-

Firdevs-i âşîyân Sultan Gâzi Mahmud Hân-ı sâni Hazretlerinin zamân-ı saltanatlarında 1247 senesinde ihdâs buyurulmuştur.

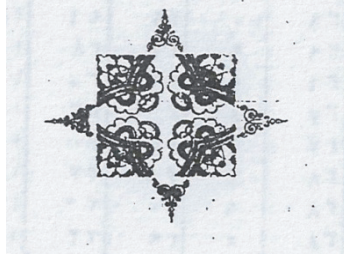
II. BÖLÜM
Ankara Vilayet Salnamelerinde Çorum,
Sungurlu Kazaları
ve Alaca (Hüseyinabad) Nahiyesi

Sâlnâme-i Vilâyet-i Ankara

**Def'a
1**

**SÂLNÂME
Sene 1288**

	Yozgad Sancağı	
--	-----------------------	--

49

Nevâhi-i Mülhaka Müdürleri	
Hüseyinabad Nâhiyesi Müdürü Kamil Bey	Kâtibi Mustafa Efendi

51

Budaközü Kazâsı			
	Kâ'im-makâm Mehmed Asım Efendi Nâ'ib Mehmed Sadık Efendi Müfti Hüseyin Efendi Mal Müdürü Eşref Efendi Tahrirât Kâtibi Mehmed Esad Bey Sandık Emîni Mehmed Sâ'id Efendi		<i>Hâcegân</i>
Kazâ İdâre Meclisi		De'âvi Meclisi	
Re'is	Kâ'im-makâm Efendi	Re'is	Nâ'ib Efendi
	Arslan Bey	<i>Mümevzân</i>	Ömer Lütü Efendi
	Hüseyin Bey		Osman Efendi
	Nurlu Ağa		Mihail Ağa
Kâtib	Mehmed Esad Bey		Ahmed Lütü
Beledî Meclisi		Emlâk Komisyonu	
Re'is	Seyyid Ağa	Vukû'ât Kâtibi Akif Efendi	
	Ömer Efendi	<i>A'zâ</i>	Hâfız Muhammed
	Ahmed Efendi		Efendi
	Hacı Ağa		Hüseyin Ağa
	Agob Ağa		Emrullah Ağa
Kâtib	Mustafa Efendi		Sava Ağa
	Sandık Emîni Hâfız Ömer Efendi	Vukû'ât Kâtibi Refikî Sâlih Efendi	
Müteferrik Me'mûrîn		Mülhak Nevâhî	
Mizân-ı harîr ve Rûsûmât Me'mûru Hamdi Efendi		Salmanlı Nâhiyesi Müdürü Fevzi Efendi	
Kâtib ve Sandık Emîni Hakkı Efendi		Kâtib Sâkib Efendi	
Arazi Kâtibi Ali Nadir Efendi			

	Çorum Kazâsı	
	Kâ'im-makâm Ali Zahir Efendi Nâ'ib Hasan Sabri Efendi Müfti Mehmed Sadık Efendi Mal Müdürü Tevfik Efendi Tahrirât Kâtibi Mustafa Bey Sandık Emîni	<i>Hâcegân Kuzâtdan</i>
	Meclis-i İdâre-i Kazâ	
	Re'is Kâ'im-makâm Efendi Azâ Hacı Veli Ağa Hacı Osman Ağa Hacı Osman Şükrü Ağa Kâtib Mustafa Efendi	<i>Istabl-ı Âmire Serbevâbîn-i Rikâb Serbevâbîn-i Dergâh-ı Âlî</i>
	De'âvî Meclisi	
	Re'is Nâ'ib Efendi Mümevzân Hacı Ahmed Ağa Mustafa Ağa İbrahim Ağa Kâtib Derviş Efendi	

Emlâk Komisyonu		
	<p>Re'is Hacı Osman Şükrü Ağa</p> <p style="text-align: center;">Vukû'ât Kâtibi Enver Efendi Abdullah Efendi Hacı Mehmed Ağa Mehmed Efendi Hacı Ahmed</p> <p style="text-align: center;">A'zâ</p> <p>Vukû'ât Kâtibi Refîkî Halil Efendi</p>	<p><i>Serbevvâbîn-i Dergâh-ı Âlî</i></p>
	<p style="text-align: center;">Beledî Meclisi</p> <p>Re'is Habeş Efendi</p> <p style="text-align: center;">A'zâ</p> <p style="text-align: center;">Muhammed Efendi Hamdi Efendi Hacı Hüseyin Ağa Muhammed Ağa</p> <p>Kâtib Bekri Efendi Sandık Emîni Arif Efendi</p>	
Telgraphâne Me'mûrları	Müteferrik Me'mûrlar	
<p>Müdür Hâfız Efendi Mûsıl-ı muharrerât Hasan Ağa</p> <p style="text-align: center;">A'zâ</p> <p style="text-align: center;">Mehmed Ağa Bekir Mehmed Ağa</p> <p style="text-align: center;">Çavuşân</p>	<p>Rüsûmât Me'mûru Tevfik Efendi Arazi Kâtibi Abdullah Efendi Mahkeme-i şer'îye Kâtibi Emin Efendi Refîkî Ahmed Efendi</p>	

71

	İkinci Ordu-yı Hümâyûnun Altıncı Alayı		Çorum
Mirâlay Tevfik Bey Efendi	Alay kâtibi Muhammed Sancakdâr Mehmed Ağa		
	Alay-ı Mezbûrun Birinci Taburu		
Binbaşı Mehmed Raşid Efendi Sağkol Ağası Ali Ağa	Solkol Ağası Halim Efendi Tabur kâtibi Ali Efendi		
	Bölük Zâbitânı		
Bölük	Yüzbaşı	Mülâzım	Merkez ve mevâki'
1	Hacı Hasan Ağa	Mehmed	Çorum
2	İsmanil Ağa	Ağa	Kezâ
3	Memiş Ağa		Kezâ
4	Mustafa Ağa	Hasan Ağa	Kezâ
5	Ahmed Ağa		Kezâ
6	Mahmud Ağa	Ömer Ağa	Kezâ
7	Dastan Ağa		Kezâ
8	Hacı Hasan Ağa	Halil Ağa	Kezâ

72

Alay-ı Mezbûrun İkinci Taburu		Kırşehir	
Binbaşı Hurşid Ağa Sağkol Ağası Mehmed Ağa		Solkol Ağası Hüseyin Ağa Tabur kâtibi Osman Nuri Bey	
Bölük Zâbitânı			
Bölük	Yüzbaşı	Mülâzım	Merkez ve mevâki'
4	Musa Ağa		Salmanlı Nâhiyesi
5	.	Mehmed Ağa	Sungurlu kazâsı

75

Vilâyet dâhilinde kâ'in merkez-i vilâyete ve bir sancak merkezinin diğer sancak merkezine ve kazâ ve nâhiyelerin livâ merkezlerine ba'id mesâfelerini mübeyyin cedveldir

76

	Livâ-yı Yozgad			
İlâ Merkez-i livâ-yı Yozgad Sâ'at 7 12 9 18	An Merkez-i kazâ . Sungurlu kasabası . Çorum kasabası .	An Merkez-i nâhiye Hüseyinâbâd . Salmanlı .	Esâmi-i kazâ ve nevâhi Yozgada tâbi' Sungurlu kazâsı Sungurlu kazâsına tâbi' Çorum kazâsı	

Yozgad Sancağı kazâları âsâr-ı kadîme ve ziyâretgâh ve sâ'iresi

85

Nevâhi
Hüseyinabad Nâhiyesinde Seyyid Nizameddin Hazretleri terk-i mâsivâ ve Ankara Sancağında Bâlâ Kazâsında medfûn olduğu beyân kılınan Hüseyin Gazinin bir kolu dahi Hüseyinabad Nâhiyesinde mütevârî-i merkad mağrifet-ı rabbü'l-berayâdır.

86

Çorum Kazası

Çorum kasabasının yirmi dakika hâricinde dört tabur piyâde ve iki bölük süvâri asâkir-i şahâneye kâfi mükemmel bir bâb kışla-yı hümâyûn mevcûddur.

Sâye-i ma'mûriyetvâye-i hazret-i mülûkânede geçen sene kasaba-ı mezkûreye inşâ olunan depo begâyet metin ve muntazam ve kapısının fevkinde "üç ta'miye ile Çoruma yaptı Aziz Han delârâ-yı depo" mısra'î târih olunarak muharrer ve murakkamdır.

Hükûmete mahsûs olan mîri konağı on sekiz oda ve hapishâne ve yirmi re's hayvan alır ahır ve üç odalı bir telgraphâneden ibârettdir.

Civar ve derûn-ı kasabada İmam Zeynelabidin ve Uveysül Karâni evlâdından bazı zevât ve kibâr-ı ehlullahdan Kırklar demekle ma'rûf Emir Ahmed Çelebi ve Ahi Menteşe ve Şeyh Eyüb ve Şeyh İsa halife ve kurâ-yı mütecâverede Abdal Ata ve Seyyid Murad-ı veli ve Şeyh Sadreddin ve Abdal Bedevi ve Balım Sultan ve Baba Mehmed ve Tor Çelebi ve Erzurum Sultan gibi e'izze-i kirâm müstağrak-ı bahr-ı rahmetü rabbü'l-enâm ve medfenleri ziyâretgâh

87

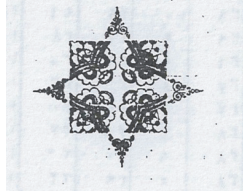
ehl-i kulûb ve müstecâbü'd-da've olmakla ma'rûf ve mergûbdur.

Ashâb-ı kirâm rıdvanullâhi aleyhim ecma'în hazerâtından bazı zevât kazâ-yı mezbûr hâkinde mazhar-ı bekâ-yı ebedî ve hayat oldukları dahi mahmûl-ı makâl-ı râset-i zevât ise de tafsîl-i tahkik olunamadığından inşallah vakfiye ve berevât-ı şerîfeleri vâsıtasıyla sene-i âtide mecmû'an tedkikât ber-vech-i sıhhat mahv ve isbât olunur.

Sâlnâme-i Vilâyet-i Ankara
Def'a
2

SÂLNÂME

Sene
1289

43

	Yozgad Sancağı	
--	-----------------------	--

46

	Memleha Me'mûrları	
	Sekilü Memleha Me'mûru Hamid Efendi Sandık Emîni Hasan Efendi Kâtibi İbrahim Efendi Çoğul Memleha Me'mûru Tahir Efendi Akçakoyunlu Me'mûru Nakib Efendi Kâtibi Kamil Efendi	
	Mevâhi-i Mülhaka	
	Hüseyinabad Nâhiyesi Müdîri Kamil Bey Hüseyinabad Nâhiye Kâtibi Süleyman Efendi	

	Budaközü Kazâsı		
	Kâ'im-makâm Mehmed Asım Efendi Nâ'ib Yusuf Rıza Efendi Müfti Hasan Efendi Mal Müdürü Eşref Efendi Tahrirât Kâtibi Serkiz Efendi Sandık Emîni Mehmed Said Efendi		<i>Hâcegân</i>
	İdâre Meclisi		
	Re'is	Kâ'im-makâm Efendi	
	A z â	Arslan Bey Hüseyin Efendi Nuri Ağa	
	Kâtib	Serkiz Efendi	
	De'âvî Meclisi		
	Re'is	Nâ'ib Efendi	
	M ü m e y i z â n	Ömer Lütfi Efendi Osman Efendi	
	Kâtib	Ahmed Lütfi Efendi	

Beledi Meclisi		
Re'is	Seyyid Ağa	
Azâ	Ömer Efendi Ahmed Efendi Hacı Ağa Agob Ağa Mustafa Efendi	
Kâtib	Mustafa Efendi	
Sandık Emîni	Hâfız Ömer Efendi	
Emlâk Komisyonu		
Vukû'ât Kâtibi	Akif Efendi	
Azâ	Hâfız Mehmed Efendi Hüseyin Ağa Emrullah Ağa Sava Ağa	
Kâtib	Sâlih Efendi	
Müteferrika Me'mûrlar	Mülhak Nevâhi	
Rüsûmât Me'mûru Hamdi Efendi Kâtib ve Sandık Emîni Hakkı Efendi	Salmanlı Nâhiyesi Müdürü Süleyman Efendi Kâtib Sâlih Efendi	

	Çorum Kazâsı		
	Kâ'im-makâm Ali Zahir Efendi Nâ'ib Hasan Sabri Efendi Müfti Ahmed Feyzi Efendi Mal Müdürü Tevfik Efendi Tahrirât Kâtibi Mustafa Efendi Sandık Emîni Kâzım Efendi		<i>Hâcegân</i>
	İdâre Meclisi		
	Re'is	Kâ'im-makâm Efendi	
	A'zâ	Hacı Veli Ağa Hacı Osman Ağa Hacı Şükrü Ağa	<i>Istabl-ı Âmire</i> <i>Kapıcıbaşı</i> <i>Kapıcıbaşı</i>
	Kâtib	Mustafa Efendi	
	De'âvî Meclisi		
	Re'is	Nâ'ib Efendi	
	Azâ	Hacı Ahmed Ağa Mustafa Ağa İbrahim Ağa	
	Kâtib	Derviş Efendi	

51

	Emlâk Komisyonu		
	Re'is	Hacı Şükrü Ağa	<i>Kapıcıbaşı</i>
	A'zâ	Enver Efendi Abdullah Efendi Ömer Ağa Hacı Mehmed Ağa Mehmed Efendi Hacı Ahmed Efendi	
		Vukû'ât Kâtibi Refîkî Halil Efendi	
	Beledî Meclisi		
	Re'is	Habeş Efendi	
	A'zâ	Mehmed Efendi Hamdi Efendi Hacı Hüseyin Ağa Mehmed Ağa	
		Kâtib	
	Me'mûrîn-i Müteferrika		
Rüsûmât Me'mûru Tevfik Efendi	Mahkeme Kâtibi Emin Efendi Refîkî Ahmed Efendi		

65

Dâhil-i vilâyetde bulunan asâkir-i redife alay ve zâbitânı

68

	İkinci Ordu-yı hümâyûnun Altıncı Alayı		Çorum
Mirâlay Tevfik Bey		Alay kâtibi Muhammed Efendi	
		Sancakdâr Mehmed Ağa	
	Alay-ı mezbûrun Birinci Taburu		
Binbaşı Mehmed Raşid Efendi		Solkol Ağası Halim Efendi	
Sağkol Ağası Ali Ağa		Tabur kâtibi Ali Efendi	
	Bölük zâbitânı		
Bölük	Yüzbaşı	Mülâzım	Merkez ve mevâki'
1	Hacı Hasan Ağa	Mehmed Ağa	Çorum
2	İsmanil Ağa	..	Kezâ
3	Memiş Ağa	Hasan Ağa	Kezâ
4	Mustafa Ağa	..	Kezâ
5	Ahmed Ağa	Ömer Ağa	Kezâ
6	Mahmud Ağa	..	Kezâ
7	Dastan Ağa	Halil Ağa	Kezâ
8	Hacı Hasan Ağa	..	Kezâ

69

Alay-ı mezbûrun İkinci Taburu		Kırşehir	
Bölük zâbitânı			
Bölük	Yüzbaşı	Mülâzım	Merkez ve mevâki'
4	Mehmed Ağa	..	Salmanlı Nâhiyesi
5	Musa Ağa	Mehmed Ağa	Sungurlu Kazâsı

71

Dâhil-i vilâyetde bulunan Rüştiye Mektebi						
Mevâki'	Mu'allim-i ewel	Mu'allim-i sâni	Sınıf-ı ewel	Sınıf-ı sâni	Sınıf-ı sâlis	Sınıf-ı râbi'
			Şakirdânı	Şakirdânı	Şakirdânı	Şakirdânı
Çorum	Mehmed Ali Ef.	Osman Efendi	11	40	14	16

72

Çorum Telgraphânesi Me'mûrları	
Müdir	Hafız Efendi
Mûsil-ı muharrerât	Hasan Efendi
Çavuş	Mehmed Ağa
Diğeri	Mehmed Ağa

73

Kazâ ve nevâhinin livâ merkezlerine ba'id mesâfesi

74

Livâ-i Yozgad			
İlâ merkez-i livâ-yı Yozgad	An merkez-i kazâ	An merkez-i nevâhi	Esâmi-i kazâ ve nevâhi
7	.	Hüseyinâbâd	Yozgada tâbi
12	Sungurlu	.	Sungurlu kazâsı
9	.	Salmanlı	Sungurlu
18	Çorum	.	kazâsına tâbi' Çorum kazâsı

85

Çorum Kazâsı

86

Çorum Kasabasının yirmi dakika hâricinde dört tabur piyâde ve iki bölük süvâri asâkir-i şâhâneye kâfi mükemmel bir bâb kışla-i hümâyûn mevcûddur.

Sâye-i ma'mûriyetvâye-i hazret-i mülûkânede geçen sene kasaba-i mezbûreye inşâ olunan depo begâyet metin ve muntazamdır.

Hükûmete mahsûs olan mîri konağı on sekiz oda ve hapishâne ve yirmi re's hayvan alır ve üç odalı bir telgraphânedden ibâretidir.

Civar ve derûn-ı kasabada İmam Zeynelabidin ve Uveysül Karâni evlâdından bazı zevât ve kibâr-ı ehlullahdan Kırklar demekle ma'rûf Emir Ahmed Çelebi ve Ahi Menteşe ve Şeyh Eyüb ve Şeyh İsa Halife ve kurâyî mütecâverede Abdal Ata ve Seyyid Murad-ı veli ve Şeyh Sadreddin ve Abdal Bedevi ve Balım Sultan ve Baba Mehmed ve Tor Çelebi ve Erzurum Sultan gibi zevât-ı kirâm müstagrîk bahr-ı rahmetü rabbi'l-enâmdır. Ve medfûnları ziyâretgâh ehl-i kulûb ve müstecâbü'd-du'â olmakla ma'rûf ve mergûbdur.

Ashâb-ı kirâm rıdvanullahi aleyhim ecma'în hazerâtından bazı zevât kazâ-i mezbûr hâkinde mazhar-ı bekâyâ idi ve hayat oldukları muhakkaktır.

Tablo 3

8	Tefsir-i şerif Talebe	
15	Hadis- i şerif Talebe	
25	Ala kelam ve celal Talebe	
30	Me'ani Talebe	
35	Mantık	
25	İzhar ve Molla Câmi' Talebe	
10	Avâmil Talebe	
35	Sarf Talebe	
77	Mahallat ve kurâ mekâtib-i sibyaniye Müslim	
2165	Şakirdân mekatib	
	Mahallat ve kurâ mekâtib-i sibyan gayrimüslim	
	Şakirdân mekatib	
2165	İcmâl-i Şakirdân	
9	Medâris	
183	İcmâl-i talebe	
	Livâ-yı Yozgad	Çorum Kazası

Tablo 4

-	Mezrû'ât Dönüm	-	76245	45685	-
-	Sene-i ebniyeye terk olunan mezrû'ât Dönüm	-	76245	45685	-
-	Kabil-i Zirâ'at olunan arazi Dönüm		0	0	
-	Ahahliye mahsûs mer'a Dönüm	-	47500	26920	-
-	Agnâm agılları	-	298	89	-
-	Agıllara mahsûs arazi Dönüm	-	47500	0	-
-	Bir senede koşulan çift	-	2541	1096	-
-	Bir senede ekilen kil İstanbul vüs'at	-	153490	22981	-
-	Cibâl-i kebire	-	3	9	-
-	Cibâl-i sagîre	-	2	77	-
-	Kebir orman	-	5	0	-
-	Sagîr orman	-	0	2	-
-	Agnâm	-	99703	34852	-
-	Tiftik keçisi	-	7025	3831	-
-	Kara keçi	-	0	22225	-
Budaközüne tabi' Salımanlı	Livâ-yı Yozgad	Budaközü Kazası	Çorum Kazası	Yozgad Hüseyinabad Nâhiyesi	

Sâlnâme-i Vilâyet-i Ankara

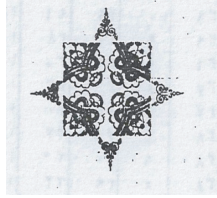
Def'a

3

SÂLNÂME

Sene

1290

56

	Yozgad Sancağı	
--	-----------------------	--

59

Memleha Me'mûrları	
Sekilü Me'mûru Abdullah Efendi Kâtibi Efendi Sandık Emîni Ali Efendi Çoğul Me'mûru Mustafa Efendi Kâtibi Mustafa Efendi Sarıkaya Me'mûru Mustafa Efendi Kâtibi Şevket Efendi	Akçakoyunlu Me'mûru Hacı İsmail Efendi Kâtibi Derviş Efendi Ali Baba Me'mûru Memiş Efendi Kâtibi Ali Efendi
Nevâhi Müdirleri	
Hüseyinabad Nâhiyesi Müdürü Kâmil Bey Hüseyinabad Kâtibi Muhammed Efendi	Salmanlı Müdürü Rıza Bey Salmanlı Kâtibi Abdi Efendi

61

	Budaközü Kazâsı		
	Kâ'im-makâm Sadık Efendi Nâ'ib Ziya Efendi Müfti Hüseyin Efendi Mal Müdürü Eşref Efendi Tahrirât Kâtibi Osman Efendi Mal Refikî Sandık Emîni Bedros Efendi		
	İdâre Meclisi		
	Re'is	Kâ'im-makâm Efendi	
	A'zâ	Arslan Bey Hüseyin Efendi Nuri Ağa	
	Kâtib	Osman Efendi	
	De'âvî Meclisi		
	Re'is	Nâ'ib Efendi	
	Mümeyyizân	Ömer Lütfi Efendi Osman Efendi	
	Kâtib	Ahmed Lütfi Efendi	

62

		Beledî Meclisi		
	Re'is	Seyyid Ağa		
	A'zâ	Ömer Efendi Ahmed Efendi Hacı Ağa Agob Ağa		
	Kâtib	Mustafa Efendi		
	Sandık Emîni	Hâfız Ömer Efendi		
		Emlâk Komisyonu		
	Vukû'ât Kâtibi	Akif Efendi		
	A'za	Hâfız Mehmed Efendi Hüseyin Ağa Emrullah Ağa Sava Ağa		
	Vukû'ât Kâtibi Refikî Sâlih Efendi			
Me'mûrîn-i Müteferrika		Mülhak Nevâhi		
Rüsûmât Me'mûru Sandık Emîni		Salmanlı Nâhiyesi Müdîri Süleyman Efendi Kâtib Sâlih Efendi		

63

	Çorum Kazâsı		
	Kâ'im-makâm Mahmud Sezayi Paşa Nâ'ib Hasan Hayri Efendi Müfti Ahmed Feyzi Efendi Mal [Müdîri] Tevfik Efendi Tahrirât Kâtibi Mustafa Efendi Sandık Emîni Kâzım Efendi		<i>Mîr-i mîrân</i> <i>Müderris</i>
	İdâre Meclisi		
	Re'is	Kâ'im-makâm Paşa	
	Azâ	Hacı Veli Ağa Hacı Osman Ağa Hacı Şükrü Ağa	<i>Istabl-ı Âmire</i> <i>Kapıcıbaşı</i> <i>Kapıcıbaşı</i>
	Kâtib	Mustafa Efendi	
	De'âvî Meclisi		
	Re'is	Nâ'ib Efendi	
	Azâ	Hacı Ahmed Ağa Mustafa Ağa İbrahim Ağa	
	Kâtib	Derviş Efendi	

Emlâk Komisyonu				
	Re'is	Hacı Şükrü Ağa		<i>Kapıcıbaşı</i>
	Vukû'ât Kâtibi		Enver Efendi	
	A'zâ	Abdullah Efendi Ömer Ağa Hacı Muhammed Ağa Mehmed Efendi Hacı Ahmed Efendi		
	Vukû'ât Kâtibi Refîkî Halil Efendi			
Beledî Meclisi				
	Re'is	Habeş Efendi		
	A'zâ	Mehmed Efendi Hamdi Efendi Hacı Hüseyin Ağa Mehmed Ağa		
	Kâtib	Bekir Efendi Sandık Emîni Arif Efendi		
Müteferrik Me'mûrîn				
Rüsûmât Me'mûru	Mahkeme Kâtibi Emin Efendi Refîkî Ahmed Efendi			

İkinci Ordu-yı hümâyûnun Altıncı Alayı				
Miralay Alay kâtibi Muhammed Efendi Sancakdâr Mehmed Ağa				
Alay-ı mezbûrun Birinci Taburu Çorum				
Binbaşı Muhammed Raşid Bey Solkol Ağası Ali Ağa		Sağkol Ağası Abdülhalim Efendi Tabur kâtibi Ali Efendi		
Bölük zâbitânı				
Bölük	Yüzbaşı	Mülâzımân	Merkez ve mevâki'	
1	Hacı Hasan Ağa	Mehmed Ağa	..	
2	İsmail Ağa	..	..	
3	Memiş Ağa	Hasan Ağa	..	
4	Mustafa Ağa	..	..	
5	Ahmed Ağa	Ömer Ağa	..	
6	Mahmud Ağa	..	..	
7	Dastan Ağa	Halil Ağa	..	
8	Hacı Hasan Ağa	..	..	

87

Alay-ı mezbûrun İkinci Taburu			Kırşehir
Binbaşı Hurşid Ağa Solkol Ağası Hüseyin Ağa		Sağkol Ağası Mehmed Ağa Tabur kâtibi Nuri Bey	
Bölük zâbitânı			
Bölük	Yüzbaşı	Mülâzım	Merkez ve mevâki'
4	Musa Ağa	..	Salmanlı Nâhiyesi
5	..	Mehmed Ağa	Sungurlu kazâsı

91

Vilâyet dâhilinde bulunan rüşdiye mektepleri						
Çorum	Mehmed Ali Efendi	Osman Efendi	11	40	14	16

92

Dâhil-i vilâyetde bulunan telgraf me'mûrları

94

Çorum telgrafhânesi me'mûrları	
Müdîr Hâfız Hasan Efendi Çavuş Diğeri	

Kazâ ve nevâhinin livâ merkezlerine ba'id mesâfesi

96

Livâ-i Yozgad

İlâ merkez-i livâ-yı Yozgad	An merkez-i kazâ	An merkez-i nevâhi	Esâmi-i kazâ ve nevâhi
7	.	Hüseyinâbâd	Yozgada tâbi
12	Sungurlu	.	Sungurlu kazâsı
9	.	Salmanlı	Sungurlu kazâsına tâbi'
18	Çorum	.	Çorum kazâsı

112

Yozgad Sancağı kazâları âsâr-ı kadîme ve ziyâretgâh vesâ'ire

113

Nevâhi

Hüseyinabad Nâhiyesinde Seyyid Nizameddin Hazretlerinin terk-i mâsivâ ve Ankara Sancağında Bâlâ Kazâsında medfûn

114

olduğu beyân kılınan Hüseyin Gazinin bir kolu dahi Hüseyinabad Nâhiyesinde mütevâri-i murakkad mağfîret-i rabbi'l-berâyâdır.

115

Çorum Kazâsı

Çorum Kasabasının yirmi dakika hâricinde dört tabur piyâde ve iki bölük süvâri asâkir-i şahâneye kâfi mükemmel bir bâb kışla-i hümayûn mevcûddur.

Sâye-i ma'mûriyetvâye-i hazret-i mülûkânede geçen sene kasaba-i mezbûreye inşâ olunan depo begâyet metin ve muntazamdır.

Hükûmete mahsûs olan mîri konağı on sekiz oda ve hâpishâne ve yirmi re's hayvan alır ve üç odalı bir telgrafhânedenden ibâretedir.

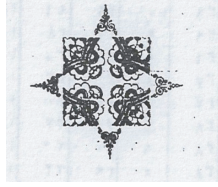
Civar ve derûn-ı kasabada İmam Zeynelabidin ve Uveysül Karani evlâdından bazı zevât ve kibâr-ı ehlullahdan Kırklar demekle ma'rûf Emir Ahmed Çelebi ve Ahi Menteşe ve Şeyh Eyüb ve Şeyh İsa Halife ve kurâ-yı mütecâverede Abdal Ata ve Seyyid Murad-ı veli ve Şeyh Sadreddin ve Abdal Bedevi ve Balım Sultan ve Baba Mehmed ve Tor Çelebi ve Erzurum Sultan gibi zevât-ı kirâm müstagrîk bahr-ı rahmetü rabbi'l-enâmıdır. Ve medfûnları ziyâretgâh ehl-i kulûb ve müstecâbü'd-duâ olmakla ma'rûf ve mergûbdur.

116

Ashâb-ı kirâm rıdvanü'l-lâhi aleyhim ecma'în hazerâtından bazı zevât kazâ-i mezbûr hâkinde mazhar-ı bekâyâ idi ve hayat oldukları muhakkaktır.

Sâlnâme-i Vilâyet-i Ankara

Def'a
4

Sâlnâme

Sene
1291

Yozgad Sancağı

71

Memleha Me'mûrları

Sekilü Memlehası Me'mûru Hacı
Mahmud Ağa
Kâtibi Nuri Efendi
Sandık Emîni Ali Rıza Efendi
Çavuş Mehmed Ağa
Çoğul Memlehası Me'mûru
Mustafa Ağa
Kâtib Ali Efendi

Akçakoyunlu Memlehası
Me'mûru
Sadık Efendi
Kâtib Derviş Efendi
Sarıkaya Memlehası Me'mûru
Mehmed Efendi
Kâtib Hasan Efendi
Ali Baba Me'mûru Ömer Efendi
Kâtib Zekeriya Efendi
Ali Baba Memlehası Me'mûru Ömer
Efendi
Kâtib Zekeriya Efendi

Sungurlu Kazâsı	
Kâ'im-makâm Mahmud Efendi Nâ'ib Numân Vehbi Efendi Müfti Hasan Efendi	Mal Müdîri Osman Bey Tahrirât Kâtibi Osman Efendi Sandık Emîni Bedros Efendi
İdâre Meclisi	De'âvî Meclisi
Re'is Kâ'im-makâm Efendi	Re'is Nâ'ib Efendi
<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); font-weight: bold; margin-right: 10px;">A'zâ</div> <div> Arslan Bey Hüseyin Efendi Hacı Hızır Ağa Ermeni Re'is-i Ruhânisi Kirkor Ef. Protestan Ruhânisi Markos Efendi </div> </div>	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); font-weight: bold; margin-right: 10px;">Mümevizân</div> <div> Ömer Lütfi Efendi Seyyid Ağa Mihail Ağa </div> </div>
Kâtib Osman Efendi	Kâtib Esad Bey

Beledî Meclisi		Emlâk Komisyonu	
Re'is Mehmed Efendi		Re'is Mehmed Efendi	
A'zâ	Hacı Ömer Efendi Ahmed Efendi Hacı Ağa Bazih Ağa	A'zâ	Hâfız Mehmed Efendi Ahmed Efendi Ohannes Ağa Sava Ağa
Kâtib Ahmed Efendi		Vukû'ât Kâtibi Abdullah Efendi Refikı Sâlih Efendi Nüfûs Mukayyidi Hüseyin Efendi	
Me'mûrîn-i Müteferrika			
Tapu Kâtibi Latif Bey Tahsildâr Mehmed Efendi Mal Müdîri Refikı Şevki Efendi Rûsûmât Me'mûru Ahmed Efendi Kâtibi İsmail Efendi			

Çorum Kazâsı		
<p>Kâ'im-makâm Halil Hilmi Efendi Nâ'ib Ahmed Muhtar Efendi Müfti Ahmed Feyzi Efendi</p>	<p><i>Kuzâtdan İstanbul Müderrisi</i></p>	<p>Mal Müdîri Hüseyin Tevfik Efendi Tahrîrât Kâtibi Mustafa Efendi Mal Refikı Ahmed Tevfik Efendi Sandık Emîni Halil Efendi</p>
İdâre Meclisi		De'âvî Meclisi
<p>Re'is Kâ'im-makâm Efendi</p>	<p><i>Kapıcıbaşı Kapıcıbaşı</i></p>	<p>Re'is Nâ'ib Efendi</p>
<p style="text-align: center;">Azâ</p> <p>Hacı Osman Ağa Hacı Şükrü Ağa Bedros Ağa</p>	<p style="text-align: center;">Mürmeyizân</p> <p>Said Efendi Ömer Ağa Hacı Ali Efendi</p>	<p>Kâtib Mustafa Latif Efendi</p>
		<p>Kâtib Derviş Efendi</p>

Beledî Meclisi		Emlâk Komisyonu	
Re'is Hacı Ahmed Ağa		Re'is Hacı Ahmed Ağa	
A'zâ	Elvan Efendi Habeş Efendi Hacı Hüseyin Efendi Hamdi Ağa Mustafa Ağa	A'zâ	Elvan Efendi Habeş Efendi Hacı Hüseyin Efendi Mehmed Ağa
Sandık Emîni Hacı Efendi		Vukû'ât Kâtibi Enver Efendi Refîkî Halil Efendi Mukayyid Ömer Efendi	
Menâfi'-i umûmiye Sandığı vekilleri			
Re'is Hacı Ahmed Ağa			
A'zâ	Hasan Efendi Hacı Hasan Efendi Habeş Efendi Mehmed Ağa		
			

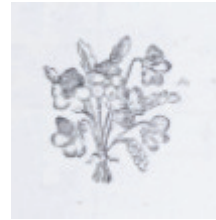
84

Yozgad Sancağı telgraf me'mûrları

85

Çorum telgraf me'mûrları

Müdür Hâfız Hasan Efendi
İki nefer çavuş olduğu

İkinci Ordu-yı hümâyûnun Altıncı Alayı		
	Miralay Alay kâtibi Mehmed Efendi Sancakdâr Mehmed Ağa	
Alay-ı mezbûrun Birinci Taburu		Çorum
	Binbaşı Mehmed Raşid Bey Sağkol ağası Abdülhalim Efendi Solkol ağası Ali Ağa Tabur kâtibi Ali Efendi	
Bölük zâbitânı		
	Yüzbaşı Hacı Hasan Ağa Diğeri İsmail Ağa Diğeri Memiş Ağa Diğeri Mustafa Ağa Diğeri Ahmed Ağa Diğeri Mahmud Ağa Diğeri Dastan Ağa Diğeri Hacı Hasan Ağa Mülâzım Mehmed Ağa Diğeri Hasan Ağa Diğeri Ömer Ağa Diğeri Halil Ağa	

98

Vilâyet dâhilinde bulunan Rüşdiye mektepleri						
Mevâki'	Mu'allim-i evvel	Mu'allim-i sâni	Sınıf-ı evvel şâkirdânı	Sınıf-ı sâni şâkirdânı	Sınıf-ı sâlis şâkirdânı	Sınıf-ı râbi' şâkirdânı
Çorum	Mehmed Ali Efendi	Osman Efendi	11	40	14	16

Kazâ ve nevâhinin livâ merkezlerine bu'd u mesâfesi

100

Livâ-i Yozgad			
İlâ merkez-i livâ-yı Yozgad	An merkez-i kazâ	An merkez-i nevâhi	Esâmi-i kazâ ve nevâhi
7	.	Hüseyinâbâd	Yozgada tâbi'
12	Sungurlu	.	Sungurlu kazâsı
9	.	Salmanlı	Sungurlu kazâsına tâbi'
18	Çorum	.	Çorum kazâsı

115

Yozgad Sancağı kazâları âsâr-ı kadîme ve ziyâretgâh vesâ'ire

116

Nevâhi

Hüseyinabad Nâhiyesinde Seyyid Nizameddin Hazretlerinin terk-i mâsivâ ve Ankara Sancağında Bâlâ Kazâsında medfûn olduğu beyân

117

kılınan Hüseyin Gazinin bir kolu dahi Hüseyinabad Nâhiyesinde mütevâri-i merkad-ı mağfîret-i rabbi'l-berâyâdır.

Çorum Kazâsı

Çorum Kasabasının yirmi dakika hâricinde dört tabur piyâde ve iki bölük süvâri asâkir-i şahâneye kâfi mükemmel bir bâb kışla-i hümâyûn mevcûddur.

118

Sâye-i ma'mûriyetvâye-i hazret-i mülûkânede geçen sene kasaba-i mezbûreye inşâ olunan depo be-gâyet metin ve muntazamdır.

Hükûmete mahsûs olan mîri konağı on sekiz oda ve hapishâne ve yirmi re's hayvan alır ve üç odalı bir telgrafhânedden ibârettdir.

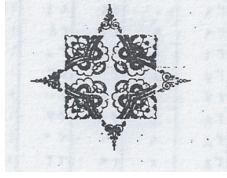
Civar ve derûn-ı kasabada İmam Zeynelabidin ve Uveysül Karâni evlâdından bazı zevât ve kibâr-ı ehlullahdan Kırklar demekle ma'rûf Emir Ahmed Çelebi ve Ahi Menteşe ve Şeyh Eyüb ve Şeyh İsa Halife ve kurâ-yı mütecâverede Abdal Ata ve Seyyid Murad-ı veli ve Şeyh Sadreddin ve Abdal Bedevi ve Balım Sultan ve Baba Mehmed ve Tor Çelebi ve Erzurum Sultan gibi zevât-ı kirâm müstagrik bahr-ı rahmetü rabbi'l-enâmdır. Ve medfûnları ziyâretgâh ehl-i kulûb ve müstecâbü'd-du'â olmakla ma'rûf ve mergûbdur.

Eshâb-ı kirâm ve rıdvanullahi aleyhim ecma'în hazerâtından bazı zevât kazâ-ı mezbûr hâkinde mazhar-ı bakâya idi. Ve hayat oldukları muhakkaktır.

Sâlnâme-i Vilâyet-i Ankara
Def'a
5

Sâlnâme

Sene
1293

Yozgad Sancağı

82

Memleha Me'mûrları

Sekilü Memleha Me'mûru Hacı
Mehmed Ağa
Kâtib Mehmed Efendi
Sandık Emîni Cemal Efendi
Çavuş Halil Kethüda
Çogul Memleha Me'mûru Mehmed
Efendi
Kâtibi İbrahim Efendi
Ali Baba Me'mûru Mustafa Efendi
Kâtibi Şevket Efendi

Akçakoyunlu Me'mûru Ali Efendi
Kâtibi Abdullah Efendi
Sarı Kaya Me'mûru Bekir Çavuş
Kâtibi Musa Efendi
Çayan Me'mûru Abdulgani Efendi
Kâtibi Ahmed Efendi
Çorum Me'mûru Sadık Efendi

Nevâhi Müdirleri

83

Hüseyinabad Müdürü Hasan Efendi Kâtibi Ahmed Efendi		Salmanlı Müdürü Ömer Bey Kâtibi Abdülcabbar Efendi	
Çorum Kazâsı			
Kâ'im-makâm Halil Hilmi Efendi Nâ'ib Muhammed Said Efendi Müfti Ahmed Feyzi Efendi Mal Müdürü Hüseyin Tevfik Efendi		<i>Devriye Müderrisi</i> <i>Müderrisi</i>	
İdâre Meclisi			
Re'is Kâ'im-makâm Efendi			
Azâ-1 Tabiiye	Nâ'ib Efendi Müfti Efendi Mal Müdürü Efendi	Azâ-1 Müntehabe	Kara Alemdarzâde Hacı Ali Ağa Hacı Battalzâde Hacı Mehmed Ağa Ölçekzâde Hacı Ahmed Ağa Dadyan Ağa
Tahrirât Kâtibi Mustafa Efendi Mal Refîkı Hasan Efendi Sandık Emîni Halil Efendi			
De'âvî Meclisi		Emlâk Kalemî	
Gökeşmezâde Hacı Ali Efendi Dârendeli Hacı Ahmed Ağa Kazaklızâde Hacı Emin Efendi Kâtib Mehmed Derviş Efendi İnce Ağa		Vukû'ât Kâtibi Enver Efendi Re'is Hacı Ahmed Ağa Hamdi Efendi Hacı Halil Ağa Hacı Hüseyin Efendi Abdülmennan Efendi Refîkı Halil Rüşdü Efendi	
		Nüfus Mukayyidi Hamdi Efendi	

Beledî Meclisi	Menâfi' Sandığı	
Re'is Kâ'im-makâm Halil Hilmi Efendi Mu'âvin Hacı Ahmed Ağa Hacı Abdurrahmanzâde Hamdi Efendi Tombuşzâde Hacı Hüseyin Ağa Keküllüzâde Hacı Hasan Efendi Kavalcızâde Ahmed Ağa Çiziklizâde Hacı Ali Efendi Celebzâde Ahmed Efendi Kâtib Mustafa Efendi Sandık Emîni Ârif Efendi	Hacı Hüseyin Efendi Hacı Halil Ağa Ali Efendi Me'mûrîn-i Müteferrika Telgraf ve Posta Müdürü Elvan Efendi Arazi Kâtibi Abdülkadir Şerif Efendi Rüsûmât Me'mûru Sadık Efendi Mahâkeme Başkâtibi Ahmed Efendi Refîkı Ali Efendi Diğerî Sâlim Efendi Diğerî Mustafa Efendi	
Sungurlu Kazâsı		
Kâ'im-makâm Ahmed Hamdi Efendi	Sâlise	
Nâ'ib Said Efendi Müfti Muhammed Efendi Mal Müdürü Osman Bey		
İdâre Meclisi		
Re'is Kâ'im-makâm Efendi		
A'zâ-ı Dâ'ima	Nâ'ib Efendi Müfti Efendi Mal Müdürü Efendi	A'zâ Arslan Bey Hüseyin Efendi Bedos Ağa Rum Milletinden Mihail Ağa
Tahrirât Kâtibi Mustafa Efendi Mal Müdürü Mu'âvini Ahmed Efendi Sandık Emîni Serkiz Efendi		

85

De'âvî Meclisi		Emlâk Komisyonu	
Mürmevzân	Mustafa Efendi Nuri Ağa Narlıyan Serkiz Ağa Rum Milletinden Sava Ağa Kâtib Said Bey	A'zâ	Re'is Said Bey Tâhir Efendi Muhammed Efendi Ahmed Efendi Sava Ağa Bogos Ağa
Belediye A'zâları		Vukû'ât Kâtibi Sâlih Efendi Refik İbrahim Efendi	
Re'is Sıddık Bey Mustafa Ağa Hâlid Efendi Berham Ağa Sava Ağa Avadis Ağa Kâtib Memiş Efendi		Menâfi' A'zâları	
		Re'is Muhammed Sabri Efendi Abdullah Ağa Ohan Ağa	

104

Dâhil-i vilâyetde bulunan Rüşdiye Mektepleri

106

Mu'allim-i evvel Efendi Mu'allim-i sâni Bekir Efendi Rık'a Mu'allimi Halil Efendi Sülüs Mu'allimi Emrullah Efendi Bevvâb Mustafa Efendi Çorum Rüşdiye Mektebi
--

Kazâ ve nevâhinin livâ merkezlerine ba'id mesâfesi

100

Livâ-i Yozgad

İlâ merkez-i livâ-yı Yozgad	An merkez-i kazâ	An merkez-i nevâhi	Esâmi-i kazâ ve nevâhi
7	.	Hüseyinâbâd	.
12	Sungurlu	.	Yozgada tâbi'
9	.	Salmanlı	Sungurlu kazâsı
18	Çorum	.	Sungurlu kazâsına tâbi'
			Çorum kazâsı

125

Yozgad Sancağı Kazâkarı âsâr-ı kadîme ve ziyâretgâh vesâ'iresi

126

Nevâhi

Hüseyinabad Nâhiyesinde Seyyid Nizameddin Hazretlerinin terk-i mâsivâ ve Ankara Sancağında Bâlâ Kazâsında medfûn olduğu beyân

127

kılınan Hüseyin Gazinin bir kolu dahi Hüseyinabad Nâhiyesinde mütevâri-i merkad-ı mağfîret-i rabbi'l-berâyâdır.

Çorum Kazâsı

Çorum Kasabasının yirmi dakika hâricinde dört tabur piyâde ve iki bölük süvâri asâkir-i şahâneye kâfi mükemmel bir bâb kışla-i hümâyûn mevcûddur.

128

Sâye-i ma'mûriyetvâye-i hazret-i mülûkânede geçen sene kasaba-i mezbûreye inşâ olunan depo be-gâyet metin ve muntazamdır.

Hükümete mahsûs olan mîri konağı on sekiz oda ve hapishâne ve yirmi re's hayvan alır ve üç odalı bir telgrafhânedden ibâretedir.

Civar ve derûn-ı kasabada İmam Zeynelabidin ve Uveysü'l-Karâni evlâdından bazı zevât ve kibâr-ı ehlullahdan Kırklar demekle ma'rûf Emir Ahmed Çelebi ve Ahi Menteşe ve Şeyh Eyüb ve Şeyh İsa halife ve kurâ-yı mütecâverede Abdal Ata ve Seyyid Murad-ı veli ve Şeyh Sadreddin ve Abdal Bedevi ve Balım Sultan ve Baba Mehmed ve Tor Çelebi ve Erzurum Sultan gibi zevât-ı kirâm müstagrik bahr-ı rahmetü rabbi'l-enâmıdır. Ve medfûnları ziyâretgâh ehl-i kulûb ve müstecâbü'd-du'â olmakla ma'rûf ve mergûbdur.

Ashâb-ı kirâm rıdvânullahi aleyhim ecma'în hazerâtından bazı zevât kazâ-i mezbûr hâkinde mazhar-ı bekâyâ idi ve hayat oldukları muhakkaktır.

144

Tashîh-i İlâve

Salmanlı Müdîri Hasan Efendi

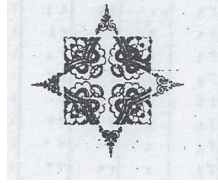
Hüseyinabad Müdîri Hüseyin Ağa

Sâlnâme-i Vilâyet-i Ankara

**Def'a
2**

Sâlnâme

**Sene
1295**

Dâhil-i vilâyetde Mekâtib-i rüşdiye

68

Mu'allim-i evvel Mustafa Efendi
Mu'allim-i sâni Bekir Efendi
Mu'allim-i Rık'a Halil Efendi
Mu'allim-i sâlis Emrullah Efendi
Bevvâb Mustafa Efendi
Şâkirdân
Nefer

Çorum Mekteb-i Rüşdiyesi

Yozgad Sancağı

84

Çorum Kazâsı

İdâre A'zâsı		De'âvi A'zâsı
Re'is Kâ'im-makâm Bey Dâ'ime Nâ'ib Mehmed Said Efendi Müfti Ahmed Efendi Mal Müdîri Şefik Efendi Tahrirât Kâtibi Mustafa Efendi Müntehabe Ali Efendi Mehmed Raşid Efendi Ahmed Feyzi Efendi	<i>Müderris</i>	Re'is Nâ'ib Efendi Mümeyyizân Hacı Ahmed Efendi Hacı Ali Efendi Hacı Emin Efendi Ahmed Feyzi Efendi <hr/> Mal Kalemi <hr/> Mal Müdîri Şefik Efendi Mu'âvin Hamdi Efendi

Çorumun Emlâk Kalemi			
Vukû'ât Kâtibi Enver Efendi		Refîkî Halil Efendi	
Sungurlu Kazâsı			
Kâ'im-makâm Ahmed Rüşdü Efendi			
İdâre Meclisi		De'âvi Meclisi	
Re'is Nâ'ib Esad Efendi		<i>Müderresinden</i>	Re'is Nâ'ib Esad Efendi
A'zâ-ı dâ'ime	Arslan Bey Hüseyin Efendi Mal Müdîri Mustafa Efendi Tahrirât Kâtibi Münib Bey		Mümeyyzân Hacı Mustafa Efendi Diğeri Sava Ağa Hacı Nikola Kâtib Said Bey
A'zâ-ı müntehave Kâtib	Re'is-i ruhâni Kirkor Efendi Bedros Efendi Mihail Efendi Mal Kalemi Mal Müdîri Mustafa Efendi Refîkî Şeyh Ahmed Efendi		Emlâk Kalemi Vukû'ât Kâtibi Salih Ef. Refîkî İbrahim Efendi Kazâ-i mezkûre mülhâk Salmanlı Kasabası Müdür İsmüallah Efendi Kâtib Hamdullah Efendi

87

Hüseyinabad Nâhiyesi
Müdir Hüseyin Efendi Kâtib Ahmed Efendi

88

Mülhakât Rüsûmât Me'mûrları	
Sungurlu Me'mûru Abdulhalim Efendi Çorum Me'mûru Osman Bey	Kâtib Osman Efendi Kâtib Mehmed Efendi

89

Livâ dâhilinde bulunan tahsildârlar		
Çorum Kazâsı	Sungurlu Kazâsı	Hüseyinabad
Hasan Efendi Mehmed Efendi Hüseyin Efendi Kazım Efendi	Onnik Efendi İbrahim Efendi Diğeri Seyyid Efendi Memiş Efendi	Ali Efendi
Mülhakât Memleha Me'mûrları		
Sekilü Memlehası Me'mûru Mehmed Nazif Efendi	Kâtib Hikmet Efendi Sandık Emîni Mehmed Efendi	

90

Çoğul Memleha Me'mûru Edhem Efendi Sarı Kaya Me'mûru Ali Efendi Akçakoyunlu Memleha Me'mûru Hasan Efendi	Kâtibi Ahmed Efendi Kâtibi Osman Efendi Kâtibi Ömer Efendi
--	--

112

Yozgad Sancağı						
İcmâl-i nüfus	İslâm nüfusu	Rum nüfusu	Ermeni nüfusu	Katolik nüfusu	Protestan nüfusu	Yahudi nüfusu
10800	10800					
2595	1628	105	586		19	
4558	4258	105	139			
6432	6482		52			

113

Kıbtî müslim	Kıbtî gayri müslim	Hâne	Kasaba ma'a kurâ	Esâmi	Mülhakâtı
-	-	3600	74	Hüseyinabad Nâhiyesi kurâsı	Bu dahi
3	254	-	1	Sungurlu Kâ'im-makâmılgı Kasabası	Bu dahi
-	-	1570	1	Çorum Kâ'im-makâmılgı Kasabası	Bu dahi

Kazâ ve nevâhinin livâ merkezlerine ba'id mesâfesi
117

Livâ-i Yozgad

İlâ merkez-i livâ-yı Yozgad	An merkez-i kazâ	An merkez-i nevâhi	Esâmi-i kazâ ve nevâhi
7	.	Hüseyinâbâd	Yozgada tâbî'
12	Sungurlu	.	Sungurlu kazâsı
9	.	Salmanlı	Sungurlu kazâsına tâbî'
18	Çorum	.	Çorum kazâsı

130

Yozgad Sancağı kazâkarı âsâr-ı kadîme ve ziyâretgâh vesâ'iresi

131

Nevâhi

Hüseyinabad Nâhiyesinde Seyyid Nizameddin Hazretleri terk-i mâsivâ ve Ankara Sancağında Bâlâ Kazâsında medfûn olduğu beyân kılınan Hüseyin Gazi Hazretlerinin bir kolu dahi Hüseyinabad Nâhiyesinde mütevâri-i merkad-ı mağfîret-i rabbü'l-berâyâdır.

Çorum Kazası

Çorum Kasabasının yirmi dakika hâricinde dört tabur piyâde ve iki bölük süvâri asâkir-i şahâneye kâfi mükemmel bir bâb kışla-i hümâyûn mevcûddur.

Sâye-i ma'mûriyetvâye-i hazret-i mülûkânede geçen sene kasaba-i mezbûreye inşâ olunan depo be-gâyet metin ve muntazamdır.

Hükûmete mahsûs olan mîri konağı on sekiz oda ve hapishâne ve yirmi re's hayvan alır ve üç odalı bir telgrafhânedden ibâretidir.

Civar ve derûn-ı kasabada İmam Zeynelabidin ve Uveysü'l-Karani evlâdından bazı zevât ve kibâr-ı ehllahdan Kırklar demekle ma'rûf Emir Ahmed Çelebi ve Ahi Menteşe ve Şeyh Eyüb ve Şeyh İsa halife ve kurâyı mütecâverede Abdal Ata ve Seyyid Murad-ı veli ve Şeyh Sadreddin ve Abdal Bedevi ve Balım Sultan ve Baba Mehmed ve Tor Çelebi ve Erzurum Sultan gibi zevât-ı kirâm müstagrık bahr-ı rahmetü rabbi'l-enâmdır. Ve medfûnları ziyâretgâh ehl-i kulûb ve müstecâbü'd-du'â olmakla ma'rûf ve mergûbdur.

Ashâb-ı kirâm rıdvanullahi aleyhim ecma'in hazerâtından bazı zevât kazâ-i mezbûr hâkinde mazhar-ı bekâyâ idi ve hayat oldukları muhakkaktır.

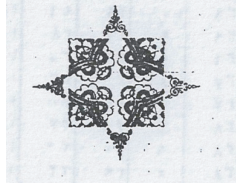

Sâlnâme-i Vilâyet-i Ankara

H. 1299

Onuncu Def'a

Matba'a-i vilâyetde tab' olunmuşdur.

98
Telgraf Dâ'iresi

Çorum merkezi
Me'mûru Hasan Efendi

101

Hassa Ordu-yı hümâyûn Sınıf-ı mukaddem On altıncı Fırka-i askeriye Hey'eti

105

Altmış İkinci Sınıf-ı mukaddem Alayının İkinci Çorum Taburu

Bölük	Rütbe	Esâmi	Bölük	Rütbe	Esâmi
1	Binbaşı	Hacı Hasan Efendi	3	Sâni	Mehmed Efendi
	Kolağası	Mustafa Ağa		Mülâzım	Hasan Efendi
2	Tabur Kâtibi	Mustafa Efendi	4	Evvel Yüzbaşı	Hüseyin Ağa
	Mülâzım-ı sâni	Depo Me'mûrî Bekir Ef.		Sâni	Habib Ağa
2	Yüzbaşı-ı evvel	Osman Ağa	4	Mülâzım	Tahir Efendi
	Sâni	Mustafa Ağa		Evvel Yüzbaşı	Abdullah Efendi
2	Mülâzım-ı sâni	Mustafa Ağa	4	Sâni	Ömer Efendi
	Yüzbaşı	Hüseyin Ağa		Mülâzım	Ali Efendi

106

Altmış İkinci Sınıf-ı mukaddem Alayının Dördüncü Salmanlı Taburu

Bölük	Rütbe	Esâmi	Bölük	Rütbe	Esâmi
1	Binbaşı	Hüseyin Efendi	3	Sâni	Musa Efendi
	Kolağası	Bilal Efendi		Mülâzım	Salih Ağa
2	Tabur Kâtibi	Halil Efendi	4	Yüzbaşı	Mümin Ağa
	Mülâzım	Depo Me'mûrî Latif Ef.		Sâni	Hasan Ağa
2	Yüzbaşı	Ömer Ağa	4	Mülâzım	Ali Efendi
	Sâni	Ahmed Ağa		Yüzbaşı	Fethi Efendi
2	Mülâzım	Hüseyin Ağa	4	Sâni	Ahmed Efendi
	Yüzbaşı	Osman Ağa		Mülâzım	Ahmed Ağa

Vilâyet-i asâkir-i Zabtiye Zâbitânı

115

İkinci Tabur Dâ'iresi	Tabur Ağası	Emîni	Bölük Ağası	Murâvini	Emîni	Kol Vekîli	Murâvini	Neferât	Yekûn	Bölük Ağası	Murâvini	Emîni	Kol Vekîli	Murâvini	Neferât	Yekûn	Kazâhâ	Yekûn-i piyâde ve süvârî
															3	3	Hüseyinabad	3
							1	2	3				1	1	8	10	Sungurlu	13
							1	7	8			1	1	1	19	22	Çorum	30

116

Dâhil-i Vilâyetde bulunan Mekâtib-i Rüşdiyye

Çorum Mekteb-i Rüşdiyyesi

Mu'allim-i evvel Ali Efendi
Sâni Mehmed Efendi
Sülüs Mu'allimi Emrullah Efendi
Rik'a Mu'allimi Mustafa Efendi

143

Yozgad Sancağı

146

Çorum Kazası

Kâ'im-makâm Mahmud Hamdi Efendi

Kâ'im-makâm Mahmud Hamdi Efendi
Müfti Ahmed Feyzi Efendi
Tahrirât Kâtibi Mustafa Efendi

Nâ'ib Hasan Efendi
Mal Müdîri Tahir Efendi
Sandık Emîni Said Efendi

147

İdâre A'zaları	
A'zâ Mehmed Habeş Efendi Hacı Ahmed Ağa Hacı Ali Ağa	Tornik Efendi Serkez Efendi
Bidâyet Mahkemesi	
Halil Rüşdi Efendi Müstantik Artin Efendi Başkâtib Mustafa Efendi Mu'âvini Bekir Efendi	Mukayyid Mahmud Fevzi Efendi Mübâşir Halil Efendi " Hasan Efendi
Belediye Dâ'iresi	
Re'is Halil Hilmi Efendi A'zâ Ebu Bekir Said Efendi Arif Efendi Hacı Arif Efendi Hacı Arif Ağa	A'zâ Hacı Bekir Ağa Hasan Efendi Kâtib Mehmed Şükrü Efendi Sandık Emîni Ömer Lütfi Efendi Müfettiş Mahmud Fevzi Efendi
A'şâr Dâ'iresi	
Me'mûr Arif Efendi Başkâtib Enver Efendi	Refîkî Sıdkı Efendi Anbar Emîni Nuri Efendi
Emlâk Dâ'iresi	
Re'is Abdulmennan Efendi A'zâ Halil Hilmi Efendi Arif Efendi Bekir Efendi	Vukû'ât Kâtibi Mehmed Avni Efendi Diğeri Bekir Efendi

148

Zirâ'at Odası		Menâfi' Komisyonu	
Re'is Münhal Kâtib Elvan Efendi Ahmed Ağa Şükrü Bey		Hacı Halil Hilmi Efendi Sandık Emîni Abdulmennan Efendi Bekir Efendi Ali Rıza Efendi	
Me'mûrîn-i müteferrika			
Mahkeme-i şer'îye Kâtibi Ahmed Efendi Rüsûmât Me'mûru Ahmed Efendi Kâtib Hüseyin Efendi		Tapu Kâtibi Haşim Efendi Evkâf Vekili Hacı Ali Efendi Nüfûs Mukayyidi Hamdi Efendi	
Tahsildarân			
Sertahsildâr Süleyman Fevzi Efendi Süvâri tahsildârı Hüseyin Efendi " " Kazım Efendi " " Hacı Mehmed Ağa " " Hasan Çavuş		Piyâde tahsildârı Muhâcir Mehmed Efendi " " Mehmed Efendi " " Bekir Efendi	
Sungurlu Kazâsı			
Kâ'im-makâm Hüseyin Hüsnü Efendi			
Nâ'ib Mehmed Emin Efendi Müfti Mehmed Rüşdi Efendi E'l-hac Mehmed Arslan Bey Said Bey Mal Müdîri Mustafa Edib Bey		<i>Devriye Müderrisi</i>	

149

İdâre Meclisi	
Re'is Kâ'im-makâm Efendi Dâ'ime Nâ'ib Efendi Müfti Efendi Arslan Bey Said Bey Mal Müdiri Efendi	Tahrirât Kâtibi Mustafa Rahmi Efendi Müntehabe Metropolit Vekili İlya Efendi Ruhani Re'is Kırkor Efendi Muhtar Efendi Mihail Ağa Sandık Emîni Şeyh Ahmed Efendi
Bidâyet Mahkemesi	
Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Seyyid Efendi Ohannes Ağa Başkâtib Mehmed Nuri Efendi Mu'âvini Salih Efendi	Mukayyid Abdullah Şevki Efendi Şer'îye Kâtibi Hacı Tahir Efendi İcrâ Mübâşiri Kamil Efendi " " Mehmed Efendi
A'şâr Dâ'iresi	
Me'mûr Rüşdü Efendi Birinci Kâtib Mahmud Celaleddin Efendi	Sâni Kâtib Hüseyin Efendi Anbar Emîni Hoca Mustafa Efendi
Emlâk Kalemi	
Vukû'ât Kâtibi Akif Efendi Refikı Bekir Efendi	Tabur Kâtibi Mehmed Efendi Nüfûs Mukayyidi Hafız Efendi
Zirâ'at Odası	
Re'is Ahmed Efendi A'zâ Osman Efendi	A'zâ Menas Efendi Kâtib Mehmed Efendi

150

Belediye Dâ'iresi	
Re'is Ahmed Efendi A'zâ Rıfat Bey Şakir Efendi Ali Ağa Yorki Ağa	A'zâ Avadis Ağa Kâtib İsmail Efendi Sandık Emîni Arif Efendi
Rusûmât Dâ'iresi	
Me'mûr Mahmud Efendi Kâtib Osman Efendi	Fabrika Me'mûru Vasil Ağa Kâtib
Salmanlı Nâhiyesi	
Müdür Mehmed Halim Efendi A'şâr Kâtibi Kamil Efendi	Kâtib Veysel Efendi Nüfûs Mukayyidi Osman Nuri Bey Tahsildâr Ali Efendi

153

Hüseyinabad Nâhiyesi	
Müdür Rasim Efendi Kâtib Atullah Efendi A'şâr Kâtibi Mustafa Efendi	Tapu Kâtibi Sadık Bey Tahsildâr Ali Efendi

Kazâ ve nevâhinin livâ merkezlerine ba'id mesâfesi

161

Livâ-i Yozgad

İlâ merkez-i livâ-yı Yozgad	An merkez-i kazâ	An merkez-i nevâhi	Esâmi-i kazâ ve nevâhi
7	.	Hüseynâbâd	Yozgada tâbi'
12	.	.	Sungurlu kazâsı
9	Sungurlu	.	Sungurlu kazâsına tâbi'
18	.	Salmanlı	Çorum kazâsı
	Çorum	.	

162

Vilâyet dâhilinde bulunan nüfûs-ı mevcûde ile kasaba ve kurâ ve nevâhinin mikdârını mübeyyin cedveldir.

163

Yozgad Sancağı

İslâm	Rum	Ermeni	Katolik	Protestan	Kıbtî müslim	Gayri müslim	Yahudi	Esâmi
21543	4	80			288			Çorum Kazâsı
13471	194	549		6		225		Sungurlu Kazâsı

165

Ma'lûmât

172

Nevâhi

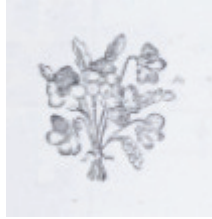
Hüseynabad Nâhiyesinde Seyyid Nizameddin Hazretleri terk-i mâsivâ ve Ankara Sancağında Bâlâ Kazâsında medfûn olduğu beyân kılınan Hüseyin Gazi Hazretlerinin bir kolu dahi Hüseynabad Nâhiyesinde mütevâri-i merkad-ı mağfîret-i rabbü'l-berâyâdır.

Çorum Kazâsı

Çorum Kasabasının yirmi dakika hâricinde dört tabur piyâde ve iki bölük süvâri asâkir-i şahâneye kâfi mükemmel bir bâb kışla-i hümayûn mevcûddur.

Hükümete mahsûs olan mîri konağı on sekiz oda ve hapishâne ve yirmi re's hayvan alır ve üç odalı bir telgraphânededen ibâretdir.

Civar ve derûn-ı kasabada İmam Zeynelabidin ve Uveysü'l-Karani evlâdından bazı zevât ve kibâr-ı ehlullahdan Kırklar demekle ma'rûf Emir Ahmed Çelebi ve Ahi Menteşe ve Şeyh Eyüb ve Şeyh İsa Halife ve kurâ-yı mütecâverede Abdal Ata ve Seyyid Murad-ı veli ve Şeyh Sadreddin ve Abdal Bedevi ve Balım Sultan ve Baba Mehmed ve Tor Çelebi ve Erzurum Sultan gibi zevât-ı kirâm müstagrik bahr-ı rahmetü rabbi'l-enâmdır. Ve medfûnları ziyâretgâh ehl-i kulûb ve müstecâbü'd-du'â olmakla ma'rûfdur. Ashâb-ı kirâm rıdvanullahi aleyhim ecma'în hazerâtından bazı zevât kazâ-i mezbûr hâkinde mazhar-ı bekâyâ idi ve hayat oldukları muhakkaktır.

1300

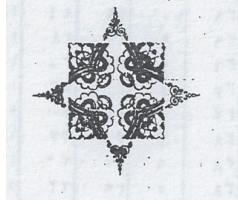
**Sene-i hicriyesine mahsûs
Ankara Vilâyeti Sâlnâmesi**

On birinci def'a

İstanbul

1300

Matba'a-i Ebu'z-ziyâ – Der-Galata

2

Ankara ve Sivas vilâyet-i Celîleleri Telgraf Ve Posta İdâresi
Çorum merkez me'mûrları Hasan Efendi

Hassa Ordu-yı Hümâyûn Sınıf-ı mukaddem On altıncı Fırka-i askeriye Hey'eti
---

70

Altmış ikinci Sınıf-ı mukaddem Alayının İkinci Çorum Taburu	
Hacı Hasan Efendi	Binbaşı
Mustafa Ağa	Kolağası
Mustafa Efendi	Tabur Kâtibi
Bekir Efendi	Depo Me'mûrı

71

Esâmi	Rütbe	Bölük
Osman Ağa	Evvel Yüzbaşı	1
Mustafa Ağa	Sâni Yüzbaşı	
Mustafa Ağa	Mülâzım	
Hüseyin Ağa	Evvel Yüzbaşı	2
Mehmed Efendi	Sâni	"
Hasan Efendi	Mülâzım	
Hüseyin Ağa	Evvel Yüzbaşı	3
Habib Ağa	Sâni	"
Tahir Efendi	Mülâzım	
Abdullah Efendi	Evvel Yüzbaşı	4
Ömer Efendi	Sâni	"
Ali Efendi	Mülâzım	

72

Altmış İkinci Sınıf-ı mukaddem Alayının Dördüncü Salmanlı Taburu		
Hüseyin Hüsnü Efendi	Binbaşı	
Bilal Efendi	Kolağası	
Halil Efendi	Tabur Kâtibi	
Latif Efendi	Depo Me'mûrı	
Ömer Ağa	Evvel Yüzbaşı	1
Ahmed Ağa	Sâni	"
Hasan Ağa	Mülâzım	
Osman Ağa	Evvel Yüzbaşı	2
Musa Efendi	Sâni	"
Salih Efendi	Mülâzım	
Mümin Ağa	Evvel Yüzbaşı	3

76

Esâmi	Rütbe	Bölük
Hasan Ağa	Sâni	"
Ali Efendi	Mülâzım	
Fethi Efendi	Evvel Yüzbaşı	4
Ahmed Efendi	Sâni	"
Ahmed Ağa	Mülâzım	

Kayseryede Yirmi sekizinci Tâli Fırkası
Yozgadda Elli beşinci Tâli Livâ Kumandanı

85

Sınıf-ı Tâli İkinci Çorum Taburu

Esâmi	Rütbe	Bölük
" "	Binbaşı	
Mehmed Raşid Efendi	Kolağası	
Hmed Rahmi Efendi	Tabur Kâtibi	
İbrahim Efendi	Evvel Yüzbaşı	1
Mehmed Tefvik Efendi	Sâni "	1
Hüseyin Ağa	Mülâzım	1
Hafız Ömer Efendi	Evvel Yüzbaşı	2
Hamdi Efendi	Sâni "	2
Mehmed Ağa	Mülâzım	2
Maksud Ağa	Evvel Yüzbaşı	3
Emrullah Ağa	Sâni "	3
Eyüb Ağa	Mülâzım	3
Mehmed Efendi	Evvel Yüzbaşı	4
Ali Ağa	Sâni "	4
İbrahim Efendi	Mülâzım	4
Ömer Ağa	Açıkda Mülâzımlar	
Mehmed Ağa	" "	
Ali Ağa	" "	
Mehmed Ağa	" "	

86

Sınıf-ı Tâli Dördüncü Salmanlı Taburu	
Hacı İbrahim Ağa Salih Ağa	Binbaşı Kolağası

87

Esâmi	Rütbe	Bölük
Hüseyin Avni Efendi	Kâtib	
Mustafa Ağa	Evvel Yüzbaşı	1
" "	Sâni "	1
Süleyman Ağa	Mülâzım	1
Hasan Ağa	" evvel	2
İsmail Efendi	" sâni	2
İbrahim Efendi	Mülâzım	2
Mehmed Efendi	" evvel	3
Osman Ağa	" sâni	3
İbrahim Efendi	Mülâzım	3
Mehmed Ağa	" evvel	4
Mehmed Efendi	" sâni	4
Osman Ağa	Mülâzım	4
Hasan Ağa	Misâfirân	1
Ahmed Ağa	"	2
İsmail Ağa	"	3
Mustafa Ağa	"	4

93

Sınıf-ı piyâdegân										Sınıf-ı süvâriyân								
İkinci Tabur Dâ'iresi	Tabur Ağası	Hesâb Emîni	Bölük Ağası	Mu'âvini	Emîni	Kol Vekîli	Mu'âvini	neferât	Yekûn	Bölük Ağası	Mu'âvini	Emîni	Kol Vekîli	Mu'âvini	Neferât	Yekûn	Yekûn-ı Piyâde ve Süvâri	Kazâhâ
							1 1	2 7	3 8			1 1	1 1	1 1	2 8 19	2 10 22	2 13 30	Hüseyinabad Sungurlu Çorum
						2	9	11			1	2	2	29	34	45	Yekûn	

140

Çorum Kazası

Kâ'im-makâm

Nâ'ib

Müfti

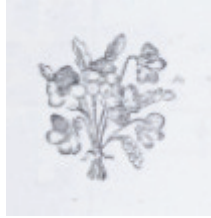
Mal Müdiri

Halil Rasih Efendi

Abdulvahab Efendi

Tahir Efendi

Nafiz Ahmed Efendi

*Mahrec Mevâlisi**Müderris*

141

Tahrirât Kâtibi Evkâf Müdüri vekili Sandık Emîni	Mustafa Nazif Efendi Ali Rıza Efendi Mustafa Efendi
İdâre Meclisi	
Re'is Kâ'im-makâm Efendi A'zâ-ı Dâ'ime Nâ'ib Efendi Müfti Efendi Mal Müdüri Efendi Tahrirât Kâtibi Efendi Ruhâni Ermeni Tornik Efendi	A'zâ-ı muvakkete Mehmed Hüseyin Efendi Hacı Ahmed Ağa Hacı Ali Ağa Serkez Ağa
Bidâyet Mahkemesi	
Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Halil Rüşdi Efendi Artin Efendi Başkâtib Ebubekir Sıdkı Efendi Müstantik Mahmud Fevzi Efendi	Müstantik Mu'âvini Hasan Efendi İcrâ Me'mûrı Halil Sermed Efendi Mübâşir Ömer Fazlı Efendi Mahkeme-i şer'îye Kâtibi Ahmed Ef. Odacı Mehmed Ağa
A'şâr İdâresi	
Me'mûr Mehmed Yaşar Efendi Kâtib-i sâni Sabit Efendi	Başkâtib Ebubekir Enver Efendi Anbar Emîni Osman Ağa
Emlâk İdâresi	
Re'is Abdulmennan Efendi Kâtib Şefik Efendi	

142

Re'is Hacı Halil Hilmi Efendi A'zâ Abdulgennan Efendi Hacı Arif Ağa Ebubekir Sıdkı Efendi Arif Ağa Hacı Zarif Ağa Hacı İsmail Efendi	Kâtib Mehmed Şükrü Efendi Sandık Emîni Ömer Lütü Efendi Müfettiş Mahmud Hamdi Efendi Çavuş Osman Efendi " Mehmed Ağa " Emin Ağa
Menâfi' Komisyonu	Zirâ'at Komisyonu
Re'is Hacı Halil Hilmi Efendi A'zâ Abdulgennan Efendi Ebubekir Sıdkı Efendi Ali Rıza Efendi	Re'is Hacı Elvan Efendi Şükrü Efendi Ahmed Ağa
Rüsûmât İdâresi	
Me'mûr Ahmed Efendi Tahsildârân Sertahsildâr Süleyman Vecdi Efendi Süvâri Tahsildârı Mehmed Ağa " " Hüsnü Efendi " " Hacı Mehmed Ağa " " Osman Ağa	Kâtib Hüseyin Efendi

143

Piyâde Tahsildârı Mehmed Efendi
" " Enver Efendi
" " Mehmed Efendi

145

Sungurlu Kazâsı

Kâ'im-makâm Vekîli Mahmud Hamdi Efendi	
Nâ'ib Hüseyin Hüsni Efendi	Müfti Mehmed Efendi
Mal Müdüri Mustafa Edib Efendi	
Tahrirât Kâtibi Mustafa Efendi	
Metropolid Vekîli İsa Efendi	
Ermeni Ruhâni Re'isi Kirkor Efendi	
Sandık Emîni Şeyh Ahmed Efendi	

İdâre Meclisi

Re'is Kâ'im-makâm Efendi	
A'zâ	
Nâ'ib Efendi	Müfti Efendi
Mal Müdüri	Tahrirât Kâtibi Efendi
Metropolid Efendi	Ruhâni Re'is Efendi

A'zâ-ı müntehabiye		
Arslan Bey	Serkez Zeki Efendi	
Said Bey	Muhtar Efendi	
Mihail Efendi		
Bidâyet Mahkemesi		
Re'is Nâ'ib Efendi	A'zâ	
Başkâtib Mehmed Nuri Efendi	Seyyid Ahmed Ağa	
Müstantik Salih Efendi	Serkez Zeki Efendi	
Mukayyid Abdullah Şevki Efendi	İcrâ Me'mûru Kamil Efendi	
Mahkeme-i şer'îye Kâtibi Hacı Efendi	" " Mehmed Efendi	
	Odacı Salih Ağa	
A'şâr Dâ'iresi		
Me'mûru Rüşdü Efendi	Başkâtib Mahmud Bey	
Kâtib-i sâni Mehmed Ferid Bey	Anbar Emîni Hüseyin Efendi	
Anbar Emîni Salih Efendi	Diğeri Ahmed Bey	
Emlâk Kalemi		
Vergü Kâtibi Akif Efendi	Refkî Bekir Efendi	
Tapu Kâtibi Osman Bey	Nüfûs Mukayyidi Hafız Efendi	
Belediye Dâ'iresi		
Re'is Ahmed Efendi		
A'zâ		
Rıfat Bey	Şakir Efendi	Ali Efendi
	Avidis Efendi	İbrahim Ağa
Sandık Emîni Arif Efendi		Kâtib İsmail Efendi

147

Tahsildârân	
Sertahsildâr	Mahmud Efendi
Süvâri Tahsidârı	Hakkı Efendi
" "	Sabit Efendi
" "	Ali Nadir Efendi
" "	Safvet Efendi
Menâfi' Sandığı	Rüsûmât
Mehmed Efendi Rıfat Efendi Karabet Ağa Nevrîsi Ağa	Me'mûr Süleyman Bey Kâtib Osman Efendi Fabrika Me'mûru Vasil Efendi Mu'âvini İbrahim Efendi
Salmanlı Nâhiyesi	
Müdür Vekili Osman Bey Kâtib Ömer Efendi Anbar Emîni Hüseyin Efendi	Nüfûs Mukayyidi Osman Bey Diğeri Haşim Efendi

149

Hüseyinabad Nâhiyesi	
Müdür Vekili Hasan Efendi Nâ'ib Mahmud Fevzi Efendi Kâtib Hayreddin Efendi Nüfûs Mukayyidi Hasan Efendi Arazi Kâtibi Hacı Efendi	Süvâri Tahsildârı Osman Efendi " " Fettah Bey Sandık Emîni Serupi Efendi Anbar Emîni Osman Efendi

Kazâ ve nevâhinin livâ merkezlerine ba'id mesâfesi**162**

Livâ-i Yozgad			
İlâ merkez-i livâ-yı Yozgad 7 12 9 18	An merkez-i kazâ . Sungurlu . Çorum	An merkez-i nevâhi Hüseynâbâd . Salmanlı . .	Esâmi-i kazâ ve nevâhi Yozgada tâbi' Sungurlu kazâsı Sungurlu kazâsına tâbi' Çorum kazâsı

163

**Vilâyet dâhilinde bulunan nüfûs-ı mevcûde ile Kasaba ve kurâ
ve nevâhinin ta'dâdını mübeyyin cetveldir.**

164

Yozgad Sancağı								
İslâm	Rum Milleti	Ermeni Milleti	Katolik	Protestan	Yahudi Milleti	Kıbtî Müslim	Ve Gayri Müslim	Esâmi
21524	1	80				281		Çorum Kazâsı
12470	194	529		6			225	Sungurlu "

166**Vilâyet Dâhilinde Mevcûd Nüfûsun Mikdârı****Yozgad Sancağı**

7999 Sungurlu Kazâsı 12 Kanûn-ı evvel sene 97 telgraf mûcibince
.... Çorum Kazâsı

Çorum Kazası

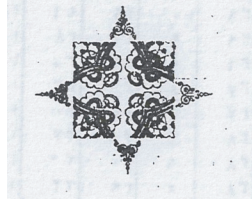
Çorum Kasabasının yirmi dakika hâricince dört tabur piyâde ve iki bölük süvâri asâkir-i şahâneye kâfi mükemmel bir bâb kışla-i hümayûn mevcûddur. Hükümet dâ'iresi on sekiz oda ve hapishâne ve yirmi re's hayvan alır. Ahur ve bir telgraphânedden ibâretidir.

Civâr ve derûn-ı kasabada sahâbe-i kirâmdan (Sahib-i Rumî) radiyallahü anh. Hazretleri ve (Zeynelabidin) ve (Üveysül Karâni) evlâdından bazı zevâd ve (Kırklar) demekle ma'rûf Emir (Ahmed Çelebi) ve (Ahi Menteşe) ve (Şeyh Eyüb) ve (Şeyh İsa) Halîfe ve (Abdal Ata)ve (Seyyid Murad) veli ve (Şeyh Sadreddin) ve (Abdal Bedevi) ve (Balım Sultan) ve (Baba Mehmed) ve (Turhanlı) ve Erzurum Sultan gibi zevât-ı kirâm müstagrık-ı bahr rahmet-i rabbül-enâmdir.

(Ankara)
(Vilâyetine mahsûs salnâmedir)

On birinci def'a
Matba'a-ı Vilâyetde tab'olunmuşdur
Sene-i mâliye
307

Yozgad Sancağı

164

"Sâlnâme"

(Çorum)			
Me'mûrîn			
Kâ'im-makâm Nâ'ib Mâl Müdîri Tahrirât Kâtibi	Mahmud Bey Mehmed Emin Efendi Ahmed Efendi Halil Efendi	Sâniye Sâlise	
Meclis-i Idâre-i Kazâ			
Re'is Kâimmakâm Bey			
A'zâ-i tabî'ye	Nâ'ib Efendi Mal Müdîri Efendi Tahrirât Kâtibi Efendi	Zarif Efendi Sâlise Hacı Bey Abdülbaki Ağa Kabril Ağa	A'zâ-i müntehabe
Mal Kalemi			
Mâl Müdîri Mu'âvini Refikî Sandık Emîni	Ahmed Efendi Mustafa Efendi Mustafa Efendi Sabit Efendi		

"Ankara"

165

Mahkeme-i Bidâyet	
Re'is	Nâ'ib Efendi
A'zâ	Mustafa Efendi
"	Kirkor Ağa
Başkâtib	Mehmed Nuri Efendi
Müstantık Mu'âvini	İsmail Hakkı Efendi
İkinci Kâtib	Esad Bey
Mübâşir nefer 2	
Nüfûs İdâresi	
Me'mûr	Mehmed Tevfik Efendi
Kâtib	Mustafa Efendi
Bank Şu'besi	
Re'is	Hacı Halil Efendi
A'zâ	Hacı Arif Efendi
"	Hacı Mustafa Efendi
"	Hacı Bekir Efendi
Kâtib	Emin Efendi
Duyûn-ı umûmiye	
Me'mûr	Şakir Efendi
Kâtibi	Ahmed Hamdi Efendi

Mekteb-i Rüşdi

Mu'allim-ı evvel
" sâni
" sâlis
Rık'a Mu'allimi
Sülüs Mu'allimi
Bevâb

Ali Rıza Efendi
Bekir Efendi
Naim Efendi
Fazlı Efendi
Emrullah Efendi
Abdullah Efendi

(Sungurlu Kazâsı)			
Me'mûrîn			
Kâ'im-makâm	Sadeddin Efendi	<i>Sâniye 4 M</i>	
Nâ'ib	Ali Rıza Efendi		
Mâl Müdîri	Hasan Efendi		
Tahrirât Kâtibi	Hamdi Efendi		
Meclis-i İdâre-i Kazâ			
Re'is Kâ'im-makâm Efendi			
A'zâ-I tabî'ye	Nâ'ib Efendi Mal Müdîri Efendi Tahrirât Kâtibi Efendi	Hacı Arslan Bey Kirkor Ağa Mihail Ağa	A'zâ-I müntehabe
Mal Kalemi			
Mâl Müdîri	Hasan Efendi		
Mu'âvini	Akif Efendi		
Refîkı	Fehmi Efendi		
Sandık Emîni	Nazaret Efendi		

170

"Sâlnâme"

Mahkeme-i Bidâyet	
Re'is	Nâ'ib Efendi
A'zâ	Şeyh Ahmed Efendi
"	Muhtar Efendi
Başkâtib	Osman Nuri Efendi
Müstantık mu'âvini	Necib Ahmed Efendi
İkinci Kâtib	İsmail Emin Efendi
Nüfûs Kalemi	
Me'mûr	Nuri Efendi
Kâtib	Mehmed Efendi
Zirâ'at Bank Şu'besi	
Re'is	Hüseyin Efendi
A'zâ	Mehmed Efendi
"	İsmail Efendi
"	Nevreser Ağa
"	Hulusi Efendi
Kâtib	Agob Efendi
Duyûn-ı umûmiye	
Me'mûr	Estefan Efendi
Kâtibi	Bekir Efendi
Kolcu	Nefer 2

"Ankara"

171

Salmanlı Nâhiyesi	
Müdîr	Salih Efendi
Kâtib	Raşid Efendi
Sandık Emîni	Artaki Efendi

"Sâlnâme"

216

Hassa Ordu-yı hümayûnuna mensûb Redif Sınıf-ı mukaddem Altmış ikinci Yozgad Alayı
--

"Ankara"

219

Mezkûr Alayın Dördüncü Salmanlı Taburu		
Binbaşı	Hâbil Efendi	
Kol Ağası	İsmail Zühdü Efendi	
Tabur Kâtibi	Halil Efendi	
Tüfenkci	Hüsnü Usta	
Depo Me'mûru	Mülâzım Latif Efendi	5 M

Birinci Bölük	
Yüzbaşı Mülâzım-i evvel Mülâzım-i sâni	Münhall Mustafa Efendi Mehmed Efendi
İkinci Bölük	
Yüzbaşı Mülâzım-i evvel “ sâni	Mustafa Efendi Ali Efendi Hüseyin Hüsnü Efendi
Üçüncü Bölük	
Yüzbaşı Mülâzım	Osman Ağa Ali Ağa
Dördüncü Bölük	
Yüzbaşı Mülâzım-i evvel “ sâni	İsmail Efendi Mehmed Ağa Ahmed Ağa

224

“Sâlnâme”

Hassa Ordu-yı hümâyûnuna mensûb Redif Sınıf-ı tâlî Elli beşinci
Yozgad Livâsı

“Ankara”

227

Mezkûr Alayın Dördüncü Salmanlı Taburu

Binbaşı	İbrahim Efendi	4 M
Kol Ağası	Sâlih Efendi	5 "
Tabur Kâtibi	Hüseyin Avni Efendi	

Birinci Bölük

Yüzbaşı	Mustafa Ağa
Mülâzım-i evvel	Süleyman ağa
Mülâzım-i sâni	İhsan Efendi

İkinci Bölük

Yüzbaşı	İsmail Efendi
---------	---------------

228

"Sâlnâme"

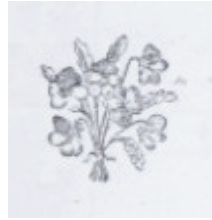
Mülâzım-i evvel Mülâzım-i sâni	Mehmed Efendi Salih Ağa
Üçüncü Bölük	
Yüzbaşı Mülâzım-i evvel Mülâzım-i sâni	Mehmed Efendi 5 M İbrahim Efendi İbrahim Ağa 5 M
Dördüncü Bölük	
Yüzbaşı-yı evvel Yüzbaşı-yı sâni Mülâzım-i evvel	Mehmed Ağa Mehmed Efendi Mustafa Ağa

(Sungurlu Kazâsı)

Sungurlu Kasabası merkez-i vilâyete 36 ve merkez-i livâya 12 sâ'at mesâfede vâki'dir.

Kazâ-ı mezkûr 17936 zükûr 17551 inâs Müslim, 296 zükûr 253 inâs Rum 586 zükûr 567 inâs Ermeni 26 zükûr 52 inâs Protestan 242 zükûr 218 inâs Kıbtî gayri Müslime ki cem'an 37495 nüfûsu ve 6764 hâne ve 156 câmi' 171 mekteb 3 kütübhâne 1 medrese 3 kilise milel-i gayri müslimeye mahsûs 3 mekteb 1 hükümet konağı 1 Belediye dâ'iresi 302 çeşmedir. Kârkîr önü ahşâb olmak üzere 14 köprü bir hapishâne, bir hamam, üç han, sekiz fırın, 294 dükkân, bir cebhâne, bir karakolhâneyi hâvidir. Sungurlu Kasabasında her perşembe günleri bir pazar kurulduğu gibi mayısın on beşinci gününden ağustos nihâyetine kadar devam etmek üzere hayvan alım ve satımına mahsûs perşembe ve cuma' günleri bir panayır küşâd edilmektedir.

Çorum Kazâsıyla hem hudûd olan Uurlu Dağından ahâli kereste ve mahrukât gibi levâzimâtı kat' ve istihsâl etmekte ve mezkûr orman ekseriyetle çam ve meşe ağaçlarını hâvi bulunmaktadır.

Kazâ-ı mezkûre merbût Salmanlı Nâhiyesinde (Aykır ?) nâmiyla ma'rûf ve sırf ufak meşe ağacını hâvi diğerk bir orman vardır.

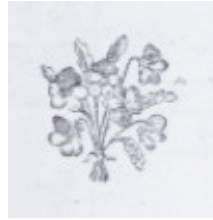
Sungurlu Kazâsında zikre şayân enhâr-ı kebîre mevcûd olmayıb dağların akıntılarından mütehasıl ufak derelerle mevcûd bağ ve bostanlar ve bir hayli mezârî' sakı ve ervâ edilmektedir.

Bu kazâda hubûbâtın her nev'i ve başlıca bugday, arpa, yulaf, mısır, darı, nohud, burçak, mercimek ile elma, armud, zerdali, üzüm, erik, ayva gibi fevâkihin envâ'ı idrâk etmekte ve bir hayli pamuk yetişmektedir.

Kazânın hâvi olduğu 900 000 dönüm arâziden 350 000 dönümü mevrû' 325 000 dönümü mer'a küsûru da gayri mevrû' arâzi-i hâliyedir. Mürettebât-ı umûmiyesi 279 010 A'şâr bedeli 112 488 agnâm rûsûmu 342 000 kuruşdan ibârettdir.

Kazâda 27830 koyun 27552 kıl keçi 30173 tiftik keçi mevcûd olub bunlardan senevî 23950 yapağı 28250 tiftik 18500 okka kıl hâsıl olmaktadır. Hayvanât ve mevâşisi 18244 kara sığır 1823 manda 4958 merkeb 1329 eseb 80 ester 551 deveden ibârettdir.

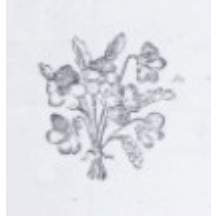
Mensûcâtı kilim seccâde pamukdan bez yünden aba emsâli şeylerdir. Bu kazâda tahminen 1 300 000 kile hınta ve 350 000 kile şa'ir hâsıl olmaktadır.

Ankara Duyûn-ı umûmiye Nezâreti dâhilinde bulunan yerde muharrer memlehalardan bir sene zarfında ihrâc ve sarf olunan tuzun mikdârını mübeyyin cedveldir.

Sarfiyât Mülâhazât	İhrâcât	Esâmi-i memleha
2265004	3198894	İskilib Memlehası
274460	229503	Yerli
176358	164818	Taytak
333264	386485	Ali Baba
184320	227470	Boncuk
172275	62597	Çayan
725741	691753	Sekilü
358632	531487	Çoğul
701845	686729	Akçakoyunlu
436520	427176	Sarı Kaya

Yekûn-ı umûmi

"Ankara"

305

Ankara Vilâyetinin hâvi olduğu ormanların istatistik cedvelidir.

İstifâ olunan rûsûm	i'mâl ve ihrâc olunan kereste	Mesâha - i sathiye	Ormanların mevki' ve isimleri	Hâvi olduğu şecârın cinsi
Kuruş 11858	Aded 34075	Harîb ( ) 28000	Çorumda Urlu Dağı	Sarı kara çam köknar

(*) Bir harîb takrîben yedi atîk dönüme müsâvidir.

"Ankara"

307

Ormanların cümle-i Vâridâtı	İstifâ olunan rüsûm	Katran	Titre Yaprağı	Kereste ve mahsûlât-ı sâ'irenin nakl ve tenzîl olunduğu mahallerin esâmisi
Kuruş	Kuruş	Kıyye	Kıyye	
12342	6	60	0	Samsun Ankara-Sungurlu
15897	1967	3247	0	Sungurlu Keskin
<u>13757</u>	<u>1303</u>	<u>226</u>	<u>0</u>	Çorum-Çorum Yekûn

310

"Sâlnâme"

(Vilâyet Dâhilinde Bulunan Nüfûs-ı umûmiyeyi mübeyyin) (Cedveldir)

"Ankara"

311

Yozgad Sancağı							Esâmi-i kazâ
İcmâl	İslâm	Rum	Ermeni	Protestan	Katolik	Kıbtî gayri müslim	
46142	45569	0573	0000	00	00	000	Çorum Kazâsı
37633	35487	0549	1063	78	00	751	Sungurlu "

Kazâ ve nevâhînin livâ merkezlerine ba'id mesâfesi

314

"Sâlnâme"

(Livâ-yı Yozgad)

İlâ merkez Yozgad	An merkez kazâ	An merkez nevâhi	Esâm-i kazâ
Sâ'at	Esâmi-i merkez kazâ ve nevâhi	Esâmi-i nevâhi	
7 12 09 18	Sorgun Kasabası Sungurlu Salmanlı " Çorum	Hüseyinabad Salmanlı	Yozgada tâbi' Sungurlu Kazâsı Sungurluya tâbi' Çorum Kazâsı

(ANKARA)

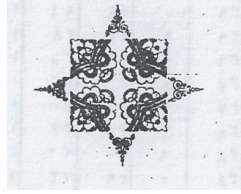
(Vilâyeteh mahsûs sâlnâmedir)

(On ikinci def'a)

(Matba'a-i Vilâyetde tab' olunmuşdur)

Sene-i Hicreye-i Kameriye

1311

180

"Sâlnâme"

Yozgad Sancağı

184

"Sâlnâme"

Hüseyinabad Nâhiyesi

Müdü Osman Zühdü Efendi
Kâtib Rıza Efendi
Tapu Kâtibi Mustafa Efendi
Orman Ondalık Me'mûru Sabit Efendi

Nâ'ib Mahmud Efendi
Vergi Kâtibi Mehmed Şükrü Efendi
Sandık Emîni Ahmed Cevdet Bey

186

"Sâlnâme"

(Yozgad Sancağına Mülhak Kazâlar)

(Çorum Kazâsı)

Me'mûrîn

Kâ'im-makâm Ahmed Reşid Bey *Sâlise İftihâr Madalyası*
Nâ'ib Osman Efendi
Mal Müdiri Osman Raif Efendi *Sâniye*

Müfti İbrahim Nuri Efendi
Tahrirât Kâtibi Halil Efendi

Meclis-i İdâre-i Kazâ

Re'is Kâ'im-makâm Bey
A'zâ-ı tabi'ye
Nâ'ib Efendi
Mal Müdiri Efendi
Tahrirât Kâtibi Efendi

A'zâ-ı muntehabe
Zarif Efendi
Hacı Bey
Ahmed Ağa
Serkez Ağa

Mal Kalemi

Mal Müdiri Osman Raif Efendi
Sandık Emîni Serupi Efendi

Mu'avini Enver Efendi

Mahkeme-i Bidâyet

Re'is Nâ'ib Efendi
A'zâ Şükrü Efendi
" Kabril "
Mübâşir 2

Başkâtib Mehmed Nuri Ef.
Müstantik Mu'avini Besim Ef.
İkinci Kâtib Said Efendi

187

"Ankara"

Nüfus İdâresi	
Me'mûr Sabit Efendi	Kâtib Mustafa Efendi
Bank Şu'besi	
Re'is Hacı Halil Efendi " Hacı Arif Efendi Kâtib Emin Efendi	A'zâ Hacı Hasan Ağa " Hilmi Ağa
Duyûn-ı umûmiye	
Me'mûr Şakir Efendi	KâtibAhmed Hamdi Efendi
Mekteb-i Rüşdi	
Mu'allim-i evvel Ali Rıza Efendi Rık'a Mu'allimi Fenli Efendi	Mu'allim-i sâni Bekir Efendi Sülûs Mu'allimi Emrullah Efendi
Tarik ve Mu'âbir Komisyonu	
Re'is-i evvel Müfti İbrahim Nuri Efendi A'zâ Rüşdiye Mu'allim-i evveli Ali Rıza Efendi " Mehmed Efendi " Hafız Mustafa Efendi Hacı Ömer Ağa	Re'is-i sâni Belediye Re'isi Hacı Halil Efendi A'zâ Arif Efendi " Halil Rüşdi Efendi " Fazlı Efendi Sandık Emîni ve Kâtib Hüseyin Ef.

Evkâf Komisyonu	
Re'is Hacı Mehmed Efendi A'zâ Nuri Efendi Evkâf Vekîli Ahmed Efendi	A'zâ Hacı Mehmed Ağa " Elvan Efendi
Vesâit-i Nakliye Komisyonu	
Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Vergi Kâtibi Enver Efendi A'zâ Evkâf Vekîli Ahmed Efendi	A'zâ Hacı Zarif Efendi " Tapu Kâtibi Haşim Efendi
Zâbita Dâ'iresi	
Zâbita Me'mûru Mülâzım-ı sâni Ömer Ağa	
Bazı Me'mûrîn	
Mahkeme-i Şer'îye Kâtibi Mahmud Fevzi Ef. Reji Memûru Nuri Efendi " Kâtibi Kamil Efendi	Telgraf ve Posta Me'mûru Hüseyin Ef. Duyûn-ı Umûmiye Me'mûru Abdunnafi Ef. Orman Ondalık Me'mûru Mustafa Ef.

191

“Ankara”

(Sungurlu Kazâsı)	
Me'mûrîn	
Kâ'im-makâm Ahmed Raif Efendi <i>Râbi'a</i> Mal Müdüri Akif Efendi <i>Mahrec</i>	Nâ'ib Ali Rıza Efendi Tahrirât Kâtibi Hamdi Efendi
Meclis-i İdâre-i Kazâ	
Re'is Kâ'im-makâm Efendi A'zâ-ı tabi'ye Nâ'ib Efendi Mal Müdüri Efendi Tahrirât Kâtibi Efendi	A'zâyı müntehabe Hacı Arslan Bey <i>Râbi'a</i> Mehmed Hilmi Efendi Mihail Efendi Onnik Ağa
Mal Kalemi	
Mal Müdüri Mehmed Sadık Efendi Mu'âvin refiki Ömer Efendi	Mu'âvini Akif Efendi Sandık Emîni Yuvanaki Efendi

Maḥkeme-i Bidâyet	
Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Şeyh Ahmed Efendi A'zâ Kirkor Efendi Mübâşir Nefer	Başkâtib Salih Efendi Müstantik Mu'âvini Şükrü Efendi Kâtib-i sâni Yusuf Efendi
Nüfûs Kalemi	
Me'mûr Nuri Efendi	Kâtib Mehmed Efendi
Zirâ'at Bank Şu'besi	
Re'is Hüseyin Efendi A'zâ İsmail Efendi " Hulusi Efendi	A'zâ Mehmed Efendi " Nurser Ağa Kâtib Revin Efendi
Duyûn-ı umûmiye İdâresi	
Me'mûr Ali Rıza Efendi Kolcu Nefer 2	Kâtib Vicin Efendi
Reji İdâresi	
Me'mûr Dimitraki Efendi	Kolcu Sadık Ağa
Ma'ârif Komisyonu	
Re'is-i ewel Müfti Mehmed Rüşdi Ef. A'zâ Mehmed Hulusi Efendi	Re'is-i sâni Belediye Re'isi Mahmud Ef. A'zâ Hüseyin Efendi

193

“Sâlnâme”

Belediye Dâ'iresi	
Re'is Mehmed Kasım Efendi A'zâ Siddık Bey “ Tahir Efendi “ Karabet Ağa Kâtib İsmail Efendi	A'zâ Hüseyin Efendi “ Şükrü Efendi “ Nikola Efendi “ Avadis Ağa Müfettiş Kasım Efendi Tabib Kostantin Efendi
Bazı Me'mûrîn	
Mahkeme-i Şer'îye Başkâtibi Mehmed Tahir Efendi Tapu Kâtibi Mehmed Nuri Efendi	İkinci Kâtib Mehmed Nuri Efendi Zâbita Me'mûru Mülâzım Hacı Kahraman Efendi
Salmanlı Nâhiyesi	
Müdür Musa Şevket Efendi Tapu Kâtibi Yusuf Efendi	Nâhiye Kâtibi Veysel Efendi Sandık Emîni Ali Mahir Efendi

217

"Ankara"

(Hassa Ordu-yı hümâyûnu Redif Dördüncü Kayseri)
(Fırka-i Askeriyesi)

220

"Sâlnâme"

(Dördüncü Kayseri Fırkasının Sekizinci Yozgad Livâ)
(Kumandanlığı)

221

"Ankara"

(İkinci Alaca Taburu)

Binbaşı Mehmed Said Bey 5 M Plevne
Sağ Kolağası Mehmed Raşid Ağa Girid
Tabur Kâtibi Münhal

(Birinci Bölük)

(İkinci Bölük)

Yüzbaşı Mehmed Tevfik Efendi
Mülâzım-ı evvel Hüseyin Ağa
Mülâzım-ı sâni Hacı İsmail Efendi

Yüzbaşı İsmail Hakkı Efendi
Mülâzım-ı evvel Mehmed Ağa
Mülâzım-ı sâni Münhall

(Üçüncü Bölük)

(Dördüncü Bölük)

Yüzbaşı Maksud Ağa
Mülâzım-ı evvel Faik Efendi
Mülâzım-ı sâni Mehmed Ağa

Birinci Yüzbaşı Mehmed Efendi
Yüzbaşı Ali Ağa
Mülâzım-ı evvel İbrahim Efendi

225

"Ankara"

(Dördüncü Sungurlu Taburu)	
Binbaşı Habil Efendi Kolağası İsmail Zühdü Efendi Tabur Kâtibi Halil Efendi Tüfenkçi Hüsnü Usta Depo Me'mûru Mülâzım Latif Efendi	
(Birinci Bölük)	(İkinci Bölük)
Yüzbaşı Hasan Efendi Mülâzım-ı evvel Mustafa Efendi Mülâzım-ı sâni Mehmed Efendi	Yüzbaşı Mustafa Efendi Mülâzım-ı evvel Ali Efendi Mülâzım-ı sâni Hüseyin Hüsnü Efendi
(Üçüncü Bölük)	(Dördüncü Bölük)
Yüzbaşı Osman Ağa Mülâzım-ı sâni Ahmed Ağa	Yüzbaşı Mehmed Mehmed Rifat Efendi Mülâzım-ı sâni Ahmed Ağa

233

“Ankara”

Sekilü Memlehası- Yozgada elli ve Mecidiyeye on beş kilometre uzaklığındadır. Bu kaya tuzu ma’deni gâyetle cesim olub tahminen üç yüz bin kilometre sathındadır.

Bu memlehadan şimdiye kadar lağım barutuyla endahat edilen lağımlar vasıtasıyla tuz ihrâc edilmekte iken bu kere sâye-i teshilât-vâye-i cenâb-ı pâdişâhide her tarafda te’sis ve inşâ edilen “galeri” minareler vasıtasıyla icrâ-yı ameliyât ve ihracât edilmektedir.

334

“Sâlnâme”

Üç yüz beş senesinde bir milyon kiloyu mütecâviz tuz ihrâc edilerek on beş bin kuruş masârîf-ı ihrâciye vukû’ bulmuşdur. Sene-i mezkûrenin vâridât-ı sâfiyesi dört elli bin kuruş raddesindedir. İhrâc edilen tuzun kısm-ı a’zamı Yozgad Sancağı dâhilinde sarf edilir. Sekilü Memlehası Müdürlük merkezi olub Çoğul, Akçakoyunlu, Sarı Kaya göl memlehaları buraya merbûtdur.

Çoğul Memlehası- Sekilüden otuz beş kilometre mesâfede ve Delice Nehrinin civarındaki dağın eteğinde vâki’dir. Bu Memleha göl halinde olub kırk dört aded havuzlara iki membadan cereyan eden tuzlu sulardan hâsil olmaktadır. Çoğul Memlehasından bir sene zarfında ihrâc olunan tuzun mikdarı beş yüz bin kıyye ve hâsilât-ı gayri sâfiyesi iki yüz bin kuruş raddesindedir. Ma’a mâfih terakkiyât-ı sına’iyenin buraya tatbik halinde istifâdenin birkaç misli tezâyüd edeceği şüphesizdir.

Akçakoyunlu Memlehası- Sungurludan yirmi kilometre ba’idindedir. Bu memleha dahi göl halinde olub her ne kadar altmış aded havuz yapılmış ise de bunlardan ancak kırk beş aded işledilmektedir. Bir senede altı yüz bin kaya tuzu çıkarılır. Hâsilât-ı gayri sâfiyesi yüz elli bin kuruşa bâlig olmaktadır.

Bu kere hâsilâtın tezyîdi için burada dahi ameliyât-ı sına’iye icrâsı derdest olduğundan yakında bu memleha hâsilât-ı seneviyesinin dahi pek ziyâde terakki edeceği akvâ-yı me’mûlâtındadır.

Sarı Kaya Memlehası- Sungurludan on Sekilüden kırk kilometre mesâfede vâki’dir. Mezkûr memleha iki memba bir kuyu ve kırk yedi havuzdan ibârettdir. İhracât-ı seneviyesi beş yüz bin kıyye hâsilâtı dahi yüz seksen bin kuruş raddesinde olub bu memlehada dahi derdest i’ mârdır.

Çayan Memlehası- Sungurludan on beş kilometre mesâfede vâki' olub kadimden beri işletilmekte ise de geçen sene burada dahi mükemmel (galeri) açılarak terakkiyât-ı sına'îye mezkûr memlehadan dahi tatbik edilmiş ve bu sâyede beher sene iki yüz elli bin kilo mikdarı vukû' bulan ihracâtın yakında fevku'l-âde terakki edeceği me'mûl bulunmuşdur. Bu memlehadan ihrâc edilen tuzlar koyu ma'î renkde isede lezzetçe diğer tuzlardan farkı yokdur. Bir senelik hâsîlât-ı gayri sâfiyesi yüz otuz yedi bin kuruş mikdarındadır.

Ali Baba Memlehası- Bu memleha Çayandan beş kilometre mesâfede ve Sungurlunun cihet-i cenûbiyesinde vâki'dir. Kırk dokuz aded havuzlarına on dakika mesâfesi olan ve bir dağ eteğinde bulunan tuzlu su ceryan eder. Bu havuzlardan e'l-yevm otuz adedi işledilmektedir. Mezkûr memlehadan çıkarılan tuzlar Zile ve Merzifon ve civarında sarf edilmektedir.

Boncuk- Bu memleha dahi Çayan Memlehasına beş ve Sungurluya on beş kilometre ba'idinde bulunan bir derenin içersindedir. Mevcûd bulunan kırk aded havuza iki membadan tuzlu su ceryan eder. Bir senelik ihracâtı iki yüz elli bin kıyye ve hasîlât-ı gayri sâfiyesi yüz yirmi beş bin kuruşdur. Mezkûr Çayan, Ali Baba ve Boncuk memlehaları dahi Ankara Duyûn-ı umûmiye Nezâretine mülhak İskilib Memlehası Müdîriyetinin taht-ı idâresindedir.

Bâlâda ta'dât edilen tuzlardan başka Sekilü ve Kayseri civarlarında birçok tuz şoraları mevcûd isede sarfa kabiliyeti olmadığından bi't-tabî mahv oluncaya kadar idâre cânibinden taht-ı muhâfazada bulundurulmaktadır.

(Çorum Kazâsı)

Vilâyetin şark cihetinde ve müntehâ-yı hududunda merkez livâya 18 ve merkez vilâyete 54 sâ'at ba'id mesâfede vâki'dir.

Kasaba mevki'ân basit ise de etraf ve nevâhisi ufak dağlar ve tepelerle muhât bulunmak mülâbesesiyle havası ceyyid ve manzarası latifdir. Çorumda fusûl-ı erba'a hükmünü tamamıyla icrâ ettiğiinden civarında mevcûd olan mükemmel bağ ve bahçelerde her nevi' esmâr ve fevâkih mebzûl bir suretde yetişmektedir.

Kasabanın cihet-i garbiyesinde ve bir tepecik üzerinde alemdar cenâb-ı risâletpenâhi (Süheyb-i Rûmi) Radıyallahü anhü'l-bâri Hazretleri defn-i hak atırnândır.

Bundan başka civar kasabada ve şark cihetinde (Zeynelabidin) Hazretleriyle ve (Abid) ve (Kereb-i Gazi) ve (Pir Lendoha) ve (Seyyid Zeyneddin) ve (Pir Baba) ve (Üveysü'l-karâni) ve derûn-ı kasabada (Sa'ad İbn-i Vakkas) ve (Kırklar) demekle ma'rûf (Emir Ahmed Çelebi) ve (Ahi Menteşe) ve (Şeyh Eyüb) ve (Şeyh İsa Halife) ve (Abdal Ana) ve (Seyyid Murad-ı veli) ve (Şeyh Sadreddin) ve (Abdal Bedevi) ve (Balım Sultan) ve (Baba Mehmed) ve (Turhanlı) ve (Erzurum Sultan) ve daha pek çok zevât-ı kirâm medfûndurlar.

Kasabada tarikat-ı aliye-i mevleviye, Halidiye, Kadiriyyeye mensûb birer tekke-i şerif mevcûd olup eyyâm-ı mahsûsasında âyin-i şerif icrâ edilmektedir.

Çorum Kasabası emsâr-ı kadimeden medûd olub eski bir kal'ası ve kal'a derûnunda yirmi bir hâneyi şâmil birde Kale Mahallesi vardır.

Anadolunun oldukça mühim bir noktasına tesâdüf eden Çorum ve Yozgad ve havâlisinin İstanbul Caddesi üzerinde vâki' olmak hasebiyle mürûr ve ubûru pek kesretlidir. Kable't-teşkilât sancak i'tibâr edilen Çorum Kazâsı şimdiki halde ikinci sınıf kâ'im-makâmlıdır.

Kasaba-i mezkûrenin vüstunda yirmi odayı şâmil ve muntazam bir hükümet konağı ve hapishâne ve yirmi re's hayvan alır ahır, bir telgrafhâne ve yine hükümet dâ'iresine muttasıl ve İstanbul Caddesine nâzır mücedded on altı odayı ve tahta zabtiye koğuşu ve beş dükkandan ibâret diğer bir dâ'ire, ve hükümet havâlisinde kârkîr ve muntazam bir depo, evrâk mahzeni, bir dâ'ire-i askeriye ve hâric-i kasabada ve Yozgad Caddesi üzerinde bir alay piyâde ve bir alay süvâri asâkir-i şahâne isti'âyene kâfi cesîm bir kışla ve iki bâb derbend ve karakolhâne ve bir selhhâne ve bir gazhâne mevcûddur.

Selcukîler zamanında inşâ ve âhiren mücedded denilecek bir suretde tamîr ve ihyâ buyrulan câmi'-i şerîf ile beraber 164 câmi' ve mescid 11 medrese ve derûnunda 2960 kütüb-ı mütenevvî'a ve nefiseyi hâvi 2 kütüphane kasaba-i mezkûreyi tezyîn eden ebniye-i aliyyedendir. Bunlardan başka 8283 hâne 4 hamam 7 han 21 kahvehâne bir dakik fabrikası 50 çeşme ayakları kârkîr üzeri ahşâb olmak üzere on aded köprü vardır.

Kasabada 7831 zükûr ve 7919 inâs-ı müslim ve 101 zükûr ve 45 inâs Rum ve 308 zükûr 205 inâs Ermeni 11 zükûr 8 inâs Katolik 17 zükûr 16 inâs protestan 91 zükûr 77 inâs kıbti müslim ma'a nâhiye kurâda dahi 17676 zükûr ve 16062 inâs müslim 12 zükûr 12 inâs kıbti müslim mevcûddur.

287

"Ankara"

Kazânın verg-i emvâli 723127 a'şâr bedeli 864487 agnâmı 272943 kuruşdur.

Derûn-ı kazâda 28186 koyun, 39469 keçi, 12098 tiftik, 6850 kara sığır, 800 manda, 5250 merkeb, 320 eseb, 57 ester, 60 deve mevcûddur.

Mahsulâtdan hinta, şa'ir, burçak, darı, yulaf, nohud, mercimek, bakla, kendir, cehri, fevâkihden üzüm, elma, armud, zerdali, kiraz, ceviz, dut, vesâire ile envâ'-i sebzevât mebzûl bir suretde idrâk etmektedir.

Mensucâtı İrankâri yünden şal, pamuk ipliğinden gömlek bez, aba gibi şeylere münhasır olduğu gibi evâni-i nühâsiye ve demirden edevât-ı zer'iye'nin her cinsi i'mâl edilmektedir.

(Sungurlu Kazâsı)

Sungurlu Kasabası merkez vilâyete 36 ve merkez livâya 12 sâ'at mesâfede vâki'dir.

Kasaba 1638 zükûr 1636 inâs-ı müslim 117 zükûr 106 inâs Rum ve 586 zükûr ve 67 inâs Ermeni 45 zükûr 52 inâs protestan 242 zükûr 218 inâs kıbtî müslim kurâsı dahi 14682 zükûr 14600 inâs-ı müslim 197 zükûr 191 inâs Rum Nüfûs ve ma'a kasaba 6784 hâne ve 156 câmi' 171 mekteb 3 kütüphane 1 medrese 3 kilise milel-i gayri müslimeye mahsûs 3 mekteb 1 hükümet konağı

1 Belediye dâ'iresi 310 çeşme dördü kârkîr onu ahşâb olmak üzere 14 köprü bir hapishâne bir hamam üç han sekiz fırın 194 dükkan bir cebehâne bir karakolhâneyi hâvidir.

Sungurlu Kasabasında beher perşembe günleri bir pazar kurulduğu gibi mayısın on beşinci gününden ağustos nihâyetine kadar devam etmek üzere hayvan alım satımına mahsûs perşembe günleri bir panayır küşâd edilmektedir.

Çorum kazâsıyla hem hudûd olan Uurlu Dağından ahâli kereste ve mahrukât gibi levâzmını kat' ve istihsâl etmekte ve mezkûr orman ekseriyetle çam meşe ağaçlarını hâvi bulunmaktadır.

Kazâ-ı mezkûre tâbi' Salmanlı Nâhiyesinde dahi (Aykır) nâmiyla ma'rûf ve sırf meşe ağacını hâvi diğer bir orman vardır.

Sungurlu Kazâsında zikre şâyân enhâr-ı kebîre mevcûd olmayıp dağların akıntılarında mütehassıl ufak derelerle mevcûd bağ ve bostanlar ve bir hayli mezra'ı sakı ve ervâ edilmektedir.

Kazâda hubûbâtın her nev'i ve başlıca buğday, arpa, yulaf, mısır, darı, nohud, burçak, mercimek ile elma, armud, zerdali, üzüm, erik, ayva gibi fevâkihin envâ'ı idrâk etmektedir.

Kazânın hâvi olduğu 900 000 dönüm arâziden 350 000 dönümü mevrû' 325 000 dönümü mer'a kusûruda gayri mevrû' arâzi-i hâliyedir.

Bir senelik vergi emvâli 584326 a'şâr bedeli 795356 agnâm rüsûmu da 495491 kuruşdan ibâretidir.

Kazâda 64902 koyun 29133 kıl keçi 54831 tiftik keçi mevcûd olub bunlardan senevi 63950 yapağı 3825 tiftik 28500 okka kıl hâsil olmaktadır. Hayvanât ve mevâşisi 18244 kara sığır 1823 manda

289

"Ankara"

4958 merkeb 1329 eseb 80 ester 551 deveden ibâretdir.
Mensucâtı kilim seccâde pamukdan bez yünden aba emsâli şeylerdir.

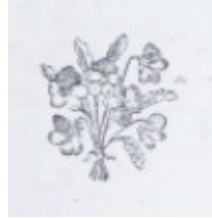
Bu kazâda tahminen 530 000 kile hinta ve 260 000 kile şa'ir hâsıl olmaktadır.

306

"Sâlnâme"

Ankara Duyûn-ı umûmiye Nezâreti dâhilinde bulunan zîrde muharrer memlehalardan bir sene zarfında ihrâc ve sarf olunan tuzun mikdârını mübeyyin cetveldir.

Sarfiyât Kilogramı	Kilo	İhracât Esâmi-i memleha	Mülâhazât
2784512	2332067	İskilib Memlehası	
0228528	0210218	Yerli "	Kastamonu Vilâyeti
0206123	0151388	Taytak "	mülhakâtından olub
0275477	0314884	Ali Baba "	Ankara Duyûn-ı umûmiye
0000000	0135587	Boncuk "	Nezâretine merbûtdur.
0168549	0000000	Çayan "	
0839445	08447702	Sekilü "	Ankara " " "
0422261	0430223	Çoğul "	
1067808	0725188	Akçakoyunlu	
0312146	0342181	Sarı Kaya	

312

"Sâlnâme"

Posta	
(Amasya Ciheti)	
<p>Amasya Tatar Postasıyla Kalecik, Kengiri, Koçhisar, Tosya, İskilib, Çorum, Osmancık, Gümüş Hacıköyü, Merzifon, Amasya merkezlerine ve Kastamonu Vilâyet-i celîlesine pazartesi günleri emânet ve numûne ve ta'ahhütlü ve adi mekâtib kabul olunarak Ankaradan Salı günleri ale's-sahr sevk ve esrâ olunmakta ve bu posta dahi pazar günleri Ankaraya gelmektedir.</p>	

316

"Sâlnâme"

Ankara Vilâyetinin hâvi olduğu ormanların istatistik cedvelidir.					
Ormanların mevâki'i	Hâvi olduğu escârın mebni	Mesahâ-ı sathiyes	İ'mâl ve ihrâc olunan kerestenin mikdârı	Para	İstifa olunan rûsum
					Kuruş
Sungurlu Çorum	Sarı kara çam meşe kavak Sarı ve kara çam meşe	11 000 28 000	92 475 64 577	25 30	45357 9417

317

"Ankara"

Kat' olunan hatab	İstifa olunan rûsum	Mikdar hayvanât	İstifâ olunan rûsum	Orman cüz'iyeye ve arbâni	Kereste mahsulât-ı sâ'irenin zıll ve tenzil olduğu mahaller esâmisi
Kıyye	Kuruş	Aded	Kuruş	Kuruş	
10 400 151 250	52 856	1 600 2 561	1 166 2 662	10 812 12 861	Sungurlu-Keskin Çorum

322

"Sâlnâme"

(Yozgad Sancağı)							
İcmâl	İslâm	Rum	Ermeni	Katolik	Protestan	Kâbil-i gayri mu'allem	Esâmi-i kazâ
50 734 24 880	50 022 22 019	146 611	510 1121	19	022 061		Çorum Kazâsı Sungurlu Kazâ

325

"Ankara"

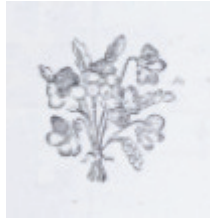
(Livâ-yı Yozgad)			
İlâ merkez Yozgad	An merkez kazâ	An merkez nevâhi	Esâm-i kazâ
Sâ'at	Esâmi-i merkez kazâ ve nevâhi	Esâmi-i nevâhi	
7 12 09 18	Sorgun Kasabası Sungurlu Salmanlı Çorum	Hüseyinabad Salmanlı	Yozgada tâbi' Sungurlu Kazâsı Sungurluya tâbi' Çorum Kazâsı

**(Çorum Kazâsı)
(Mahallât)**

Elecik, Hisar, Sancakdar, Accel-i sâni, Sofular, Şeyh Eyüb, Hacı Receb, Gülâbi Bey, Kıbtiyân, Basrar-ı Turna, Accel-i ûlâ, Çakır, Futuşan, Emir Halife, Burhan Kethüda, Çebni, Karaman Çavuş, Çiftlik, Narlı, Hacı Osman, Akpınar, Nurullah, İsa Halife, Oca, Sagricı, Emir Ahmed, Hacı Nasrullah, Kara Keçili, Cami’-i kebîr, Arakyan, Azab Ahmed, Hacı Gühan, Haberlü, Fatma Bacı, Şeyhler, Medrese, Hacı Kemal, Ciriş, Hacı Yusuf, Hacı Davud, Kubbeli, Pazar, Hıdırlık, Erzurum Sultan, Yabancıyan-ı barakendesı, İbrahim Ağa Obası, Yabancıyan.

(Kurâ-yı Mülhaka)

Yaydiğın, Karaca, Höyük, Karapınar, Saray, Abdal Ata Sultan, Hacı Paşa, Aksenun, Hırkalı, Tatar, Sarban, Kınık, Kınık Beyleri, Karabayır, Deli Bekiroğlu, Sarı Dar ma’a Gabalçam, Cayseki, Karadonaşa, İnalözü, İnal Mevzi, Tombuş Oğlu, Cedid, Dut ma’a Hacular,

Efkar ma'a Erdek ve Taşlı Deber, Çahıtcak, Salur, Tozlu Burun Muhâciri, Tuzluca, Kum Çiftliği, Kara Kısıq, Ahi İlyas, Lagcık, Sağpazar, Mehmed Ali, Kalenderoğlu, Berce, Kara Evliya, Alamuslu, Orta Kışla, Gevih, Kızlar Miran, Cender, Bekaroğlu, Arpalık, Seydim Sultan, Oluk akdı, Lagla, Sarha, Kara Bürcek, İsmail, Buluz, Elemin, Çanakcı, Hacı Receboğlu, Gürcü, Balya, Serben, Tepegöl, Deliler, Kolaca, İkice, Beğdili, Yenigöl nâm diğeri Ömer Bey, Ezil, Karaca Viran, Kuru Çay, Hacılar Muran, Küçük Emir, Gözü Büyükoğlu, Yalak, Büyük Emir, Hacı Bekar, Aksacar, Kızılıpınar, Abbas, Şeyh Hamza, Ferus, Çatak, Taşpınar, Hamam Çay, Akçakaya, Harmancık, Kuyumcu, Gökce Kaya, Tazı, Bey, Kara Köse, Mescidli, Laçın-i sagır, Laçın-i kebîr, Kara Pınar ma'a Şeybezenli, Sarı, Badise, Saray, Rum Buğet, Kırk Dilim, Türkler, Çukur Viran, Kavak, Calak Bekir Oğlu, Berk Mezrası, Deli Osmanoğlu Kışlası, İmalı, tebçarık, Karaağaç, Karasar, Sarı Hüseyin, Tanrı Vermiş, Bekmezci, Şaca, Ayvalı, Elbeter, Eskice, Kız Tepe, Hacı Musa, Güher Salık, Aliki, Mehmed Kethüda, Şeker Bey, Yakuse Pelit, Calıca, Kayı, Cankışla, Buğetkadir, Kılinc Viran, Harzadın, Ahmed Şahna, Boz Boğa, Yenice, Misler Mila, Çay Hatab, Hamdi, Mormabosin, Seyfe, Enbol Lival, Büğrü, Misler Ocağı, Avcı Kınıklar Kışlası, Avcı Beyli, Göl, Cağşak, Han Kışlası, Deniz, Elice, Baba Oğlu, Balma Sultan, Telbiyecek, Domu, Gelenciler, Albagut, Avcı Orta Kışla, Saz Değirmeni, Göl Dere, Kara Don Muhâciri, Gölcük kebîr, Divan-ı kebîr, Göcen Ocağı, Çakır, Tezhan, Tercan, Kudisi, Kadı Kırı Mihri, Lal Oğlu, Salkuşe, Sarih, Saraylı ma'a

341

"Ankara"

Oyma Ağaç, Aksu ma'a Kiranlık, Kireç Ocağı, Laskerelik, Aktaş, Divân-ı sagîr

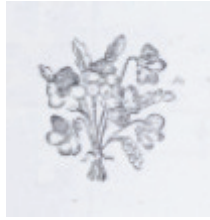
343

"Ankara"

(Sungurlu Kazâsı)

(Kurâ-yı Mülhaka)

İstakran, Yaşatam, Arisa-i Gazili, Kiran Kışla, Demirci Şeyh, Akdere, Kara Oğlu, Gerence, Kara Hocalı, Esce, Çavuş, Hacılar Hanı, Murat Kolu, Digi, Merkebli Ağcalı, Fındıklı Zir, Çiçekli, İrinci, Mahmadlı, Tuğcu, Bozşid, Emirli, Şenikler, Derdli, Çulca genükdü, Sarı Kamış, Çavuşcu, Hilalli, Bitdik, Çayan, Tokullu, Çadır Höyük, Tokullu, Yamad-ı sagîr, Yamad-ı kebîr, Evce Oluk, Oyaca Topuz, Kızılca Kışla, Hacı Osmanlı, Sobiceler, Kale Deresi, Kışla, Kara Çay, Yörüklü, Egezli, Denizli, Arab Hacı, Baki Abad, Katl-i kebîr, Mehcandı, Dertli, Turakatli, Kız sagîr, Beş Pınar, Beş Pınar Bâlâ, Terken, Çiftlik, Karamak, Ekmekçi, Hamallı, Şeker Hacı, Gökçam, Bancık, Kaymas, Mehmed Beyli, Emirler, Bekis, Yozgad Kale, Avcı, Kara Keçili, Yazır, Sarı Çiçek, Fındıklı Bâlâ, Çartu Deresi, Kayılı, Ayağı Büyük, Kamseki, Dizlik, Tagı, İnce Sulu ma'a Kub, İnce Sulu sagîr, Çoğul, Kemallı, Bolatlı sagîr, Taytak, Bolatlı kebîr, Yerli, Alem Beyli,

Milhaka, Akça Koyunlu, Debderi, Bahşılı, Akpınar, Medri, Sarı Kaya, Yorgalı, Dere Kışla, Görgü, Süleyman, Nakıs-ı kebir, Tasiyan, Veli Hanlı, Ak Doğan, Calkalı, Günlük, Bacılı, Çatma, Kuru Bakkal, Sarı Fatma, Çavdardih, Karalar, Haydar Beyli, Susuz, Totan, Poyraz, Camvar, Yakubalı, Orta Kışla, Merkebli, Ziyabeti, Sedir, Esraili, Çiçekli Gülleri, İsla Hacı, Çakır Hacı, Derzili, Cabi, Sülünlü Seki, Baraklı, Cedikli, Göçerli, Koruk, Arife Oğlu, Alaçorak, Serban, Buruncuk, Belfidan, Mengen, Kızıllı, Kuyucak Gölleri, Salih, Dayıs Oğlu, Yamaklar, Medih Oğlu, Gömdiren, Karaca Ağaç, Derecik, Küpeli, Bicikler, Hacı Osman, Anyandık, Hatib, Köşviran, Nefs-i sagîr, Ağzı Kara, Hacı Uşağı, Terkeşan, Ahan Gazili Zir, Ahan Gazili Bâlâ, Karlı, Kubadlı, Koca Oğlu

358

"Sâlnâme"

Eshâb-ı merâtib	Rütbe	Târihi	O	Târihi	M	Târihi
Çorum kazâsı						
Eşrâfdan Esbâk Yozgad Mutasarrıfı Veliyüddin Paşa	Mirmirân	22 ZA 90				İftihâr Madalyası
Kâ'im-makâm Raşid Bey Mal Müdürü Osman Rafet Ef.	Sâlise Sâniye	27 Ş 308 2 N 309				11 SA 303
Eşrâfdan Alay Beyizâde Hacı Osman Ağa	Istabl-ı âmire	1 Ş 308				
Tahrirât Kâtibi Halil Efendi	Sâlise	6 C 307				
İdâre İ'ânesi Mahmud Efendi	"	"				
Belediye Re'isi Halil Efendi	"	"				
Evkâf Müdür Vekili Elvan Ef.	Râbi'a	1 B 94			2	18 R 94
Bank Kâtibi Elvan Efendi						

359

"Ankara"

Sungurlu Kazâsı						
Eshâb-ı merâtib	Rütbe	Târihi	A	Târihi	M	
Kâ'im-makâm Ahmet Raif Efendi İdâre iânesinden Hacı Arslan Bey	Râbi'a "	22 L 310 22 B 302				

III. BÖLÜM

Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İskilip Kazası ve Kargı Nahiyesi

Sâlnâme-i Vilâyet-i Kastamonu

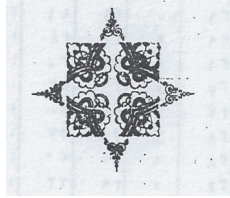
Def'a

1

**Sâlnâme
Sene**

1286

Matba'a-i Vilâyet-i Kastamonu

41

Kazâ-i Tosya
İskilib Nâhiyesi
Müdür Osman Ağa Nâ'ibi Ömer Hulusi Efendi Müftisi Abdulkadir Efendi Kâtibi Mehmed Rüşdü Efendi
Kargı Nâhiyesi Müdürü Hacı Ömer Ağa Nâ'ibi Hamdi Efendi Kâtibi Hasan Efendi

62

Vilâyet dâhilinde bulunan Rüsûmât Me'mûrları		
Müdüriyet mevâki'	Merâkiz mevâki'	Esâmi-i Me'mûrîn

63

İskilib Memlehası	Memûru ve merkez Müdürü İbrahim Ağa Başkâtibi İsmail Efendi Sandık Emîni Memiş Efendi
-------------------	---

64

Kastamonu ve Mülhakâtı Telgraf Me'mûrları		
Kastamonu Ciheti		
	Beşinci sınıfdan İskilib Telgraf Müdürü Ceddi Efendi	
	Beşinci sınıfdan Çorum Telgraf Müdürü Hüseyin Efendi	

65

	Birinci Pusula Merkezi Mecidözü Me'mûru Arif Efendi	
--	---	--

66

Telgraf ücreti cetveli	Kastamonu	Tosya	İskilib	Çorum	Mecidözü	Amasya	Samsun	Bafra
Kastamonu	-	10	10	15	15	15	15	15
Tosya	10	-	10	10	10	15	15	15
İskilib	10	10	-	10	10	10	15	15
Çorum	15	10	10	-	10	10	10	15
Mecidözü	15	10	10	10	-	10	10	10
Amasya	15	15	10	10	10	-	10	10
Samsun	15	15	15	10	10	10	-	10
...								
...								
Dersa'âdet	30	30	30	30	30	35	40	35

73

Vilâyet dâhilinde bulunan medreseler

74

Mevâki'-i esâmi	Esâmi-i medrese	Müdürrisleri esâmisi	Talebesi mikdâr
İskilib	Hacı Emir Sultan Medresesi	Arabzâde Hacı Emin Efendi	39
İskilib	Ahmed Ağa Medresesi	Müfti-i belde Abdulkadir Şükrü Efendi	37
İskilib	Köprübaşı Medresesi	Hafız Ahmed Efendi	10
İskilib	Debbaghâne Medresesi	Ahmed Efendi	22

75

Mevâki'-i esâmi	Esâmi-i medrese	Müdürrisleri esâmisi	Talebesi mikdâr
İskilib	İstanbulluoğlu Medresesi	Hamdi Efendi	13
İskilib	Hocazâde Medresesi	Ömer Efendi	17
İskilib	Kurban Efendi Medresesi	Hasan Efendi	15
Kargı	Câmi'-i kebîr Medresesi	Salih Efendi	6

İskilib Kasabası

Kasaba-ı mezkûre İskilib Nâhiyesinin Müdür-i makarrı olub merkez vilâyetin cânib-i şarkisinde ve yirmi dört sâ'at mesâfede bir nehir kenarında kâ'in oldukça cesimce bir şehir-i meşhûr ve etrâfı dahi bağ ve bahçe ve eşcâr-ı müsmire ile ma'mûr olub dâhil ve hâric-i kasabada kibâr-ı ehlullahdan sâhib-i fetevâ Ebu Suud Efendi Hazretlerinin pederleri Şeyh Muhiddin kuddise sırrihü'l-mu'in Hazretleriyle şeyh-i müşârun ileyhın mahdûmları Şeyh Ebu'n-nasr ve Şeyh Ebu'l-feth hazerâtı ve kezâlik ve kibâr-ı veliyullahdan ve meşâyih-ı kirâmdan Şeyh Muslihiddin ve Şeyh Siracüddin ve Şeyh Hacı

Ferâni ve Şeyh Ahmedce Sultan ve Şeyh Ahmed Dede ve Şeyh Akşemseddin ve Karadonlu Can Baba ve Şeyh Hamza ve Mümin Dede ve Şeyh Ali Dede ve Şeyh İshak Dede hazerâtının merâkîd-ı şerîfleri bulunduğu ve şehir-i mezkûre bir ve iki sâ'at mahallerde dahi beş adet cesim göl tuzu memlehaları mevcûd idüğü.

Kargı Kasabası

Bu dahi merkez vilâyetin cihet-i şarkiyesinde ve yirmi bir sâ'at mesâfede yüksek bir cebelin eteğinde ve meşhûr Kızılırmak kenarında vâkî' küçük kasaba olub Kargı Nâhiyesinin Müdür-i merkezi ve oldukça bağ ve bahçesi bulunduğu ve civar kasabada Firdevs-i âşiyân Sultan Murad Hân Hazretlerinin haremeleri Mihir Hatun ve kerimleri Sultan Hazretleri medfûn olduğu gibi kibâr-ı veliyullahdan ve meşâyih-ı kirâmdan Horasâni Şeyh Muhiddin Hasan ve Şeyh Hacı Yusuf Baba ve Şeyh Aydın Baba nâm zâtların merâkîd-ı şerîfleri mevcûd idüğü.

İskilib Göl Tuzu Memlehaları

İşbu memlehalar nefs-i İskilibin civârında bir iki sâ'at mahalde kâ'in Yorga ve Kocec ve Kecec ve Yerli ve Taytak nâmında beş aded memlehadan ve cümlesi üç yüz seksen sekiz aded gölden ibâret olub bunlardan senevi üç milyon yirmi beş bin kıyye mikdarı göl tuzu hâsıl olmaktadır.

Şehir ve kasabalarda kâ'in âsâr-ı ma'mûrenin cetvelidir.									
Cevâmî' ve mesâcid	Kütüphâne	Hangâh ve zâviye	Ma'a kurâ ve kasabâtda İslâm sıbyân mektebi	Kilise ve manastır	Teb'a-i gayri müslime mekâtibi	Hân	Hammam	Dekâkin	Esâmi-i şehir ve kasabât
38	0	5	044	0	0	04	03	0300	İskilib Kasabası
04	0	1	033	0	0	01	01	0055	Kargı Kasabası

106

Vâridât-ı mürettebe-i seneviyesi				
Vergisi	Bedelât-ı askeriye	Vâridât-ı öşriye	Agnâm rûsûmu bedelâtı	Rûsûmât
211056	000	167500	059750	000600
619482	000	287600	213064	137000

107

Nüfus			Hânesi			Kurâ ve Mahallât	Esâmi-i nevâhi
İslâm	Rum	Ermeni	İslâm	Rum	Ermeni		
05042	00	00	1205	00	00	17	Kargı Nâhiyesi
11921	00	00	3315	00	00	49	İskilib Nâhiyesi

114

Hasbe't-teşkilât İhtiyâr Mecâlisi 'ad ve i'tibâr olunan kurâ ve mahallâtın esâmisi beyân olunur.

119

Kazâ-i Tosya

120

Kargı Nâhiyesi

İmam Bey* Orta* Mihir Hatun Mahalleleri* Dere* Zongoş* Karakise* Hatib* Göl* Örencik* Tekkenişin* Saraycık* Karacaoğlak* Egzen* Maksudlu* Civelek* Öküz*

Kara karyeleri

Ma'a aşâ'ir İskilib Nâhiyesi

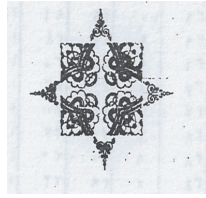
Meydan* Büyüktaş* Cami' -i cedit* Çavuş Sokağı* Hacı Ağa fevkâni* Ulu Dere* Ali Bey* Sarac İsa* Debbaghâne* Aşağı Oymak* Yukarı Oymak* Çukur Oymak* Hacı Piri* Ekiz oğlu müytâb* Kal'a Boğazı Mahalleleri* Fevkâni Viran* Kaya ağzı pancarlık* Tepe* Bahaeddin* Kunduzlu* Labe* Asarcık* Ovacık* Kuşlu* Akdoğan* Sakiözü *Urubağı* Kayı karabudak *Erek* Karaviran* Yavu* Avhad Yakası* Kuzoluk* Haruta* Van* Elmalı* Kurusaray* Cemur* Karmaş* Kil Kuyu Yaylacık Seki* Göbekli* İshaklı* Eski Ali Bey* Ziveli Aşireti*

Karyeleri

Sâlnâme-i Vilâyet-i Kastamonu

Def'a
2

Sâlnâme
Sene
1287

Kazâ-i İskilib	
	Kâ'im-makâm Ali Rıza Efendi Nâ'ib Ahmed Sırrı Efendi Müfti Abdulkadir Efendi Mal Müdîri Hüseyin Hüsnü Efendi
Meclis-i İdâre	Meclis-i De'âvi
Re'is Kâ'im-makâm A'zâ Ebu Bekir Sıtkı Efendi Osman Efendi Ömer Bey Hacı Ahmed Ağa Kâtib Mehmed Rüştü Efendi Mal Müdîri Refîkî Sandık Emîni	Re'is Nâ'ib Mümeyyizân Memiş Ağa Osman Nuri Efendi Hacı Mustafa Ağa Mehmed Mansur Efendi Kâtib
Meclis-i beledî	
Re'is Ebu Bekir Sıtkı Efendi A'zâ Hacı Ahmed Ağa Abdurrahman Ağa	A'zâ Mustafa Ağa Memiş Ağa Kâtib Mustafa Efendi

86

**Vilâyet dâhilinde bulunan Menâfi'-i umûmiye Sandıkları
vekilleri esâmileriyle sermâyesinin mikdârı**

87

İskilib Kazâsı

Ali Efendi
Hafız Emin Efendi
Hacı Şakir Efendi
Ahmed Efendi
Sermâyesi
32919 –

Diğer Ali Efendi

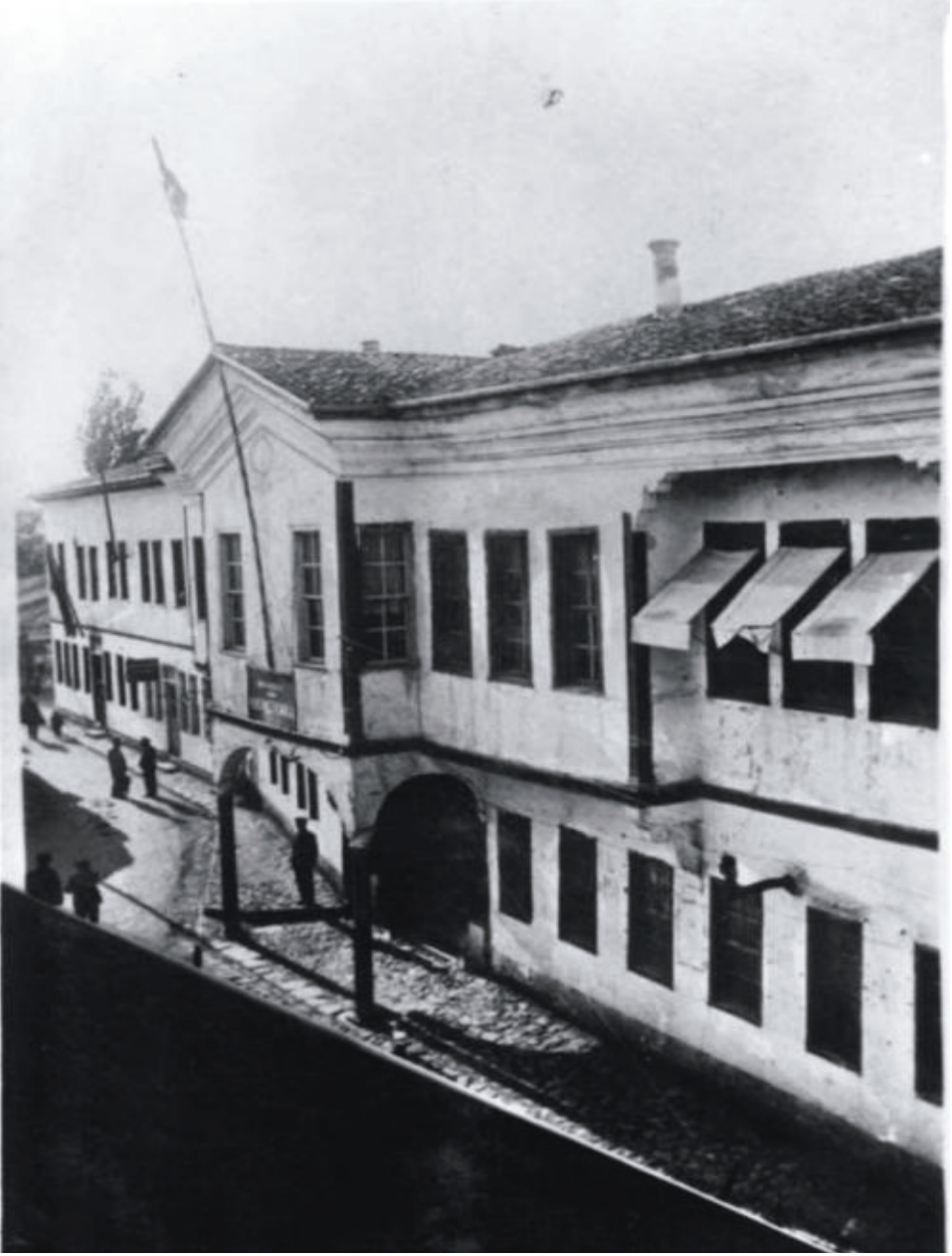
106

İskilib Göl Tuzu Memlehaları

İşbu memlehalar nefsi-i İskilibin civârında bir iki sâ'at mahalde
kâ'in Yorga ve Kocec ve Yerli ve Taytak nâmında beş adet
memlehadan ve cümlesi üç yüz seksen sekiz adet
gölden ibâret olub bunlardan senevi
üç milyon yirmi beş bin kıyye
mikdârı göl tuzu hâsıl
olmaktadır.

Şehir ve Kasabalarda kâ'in âsâr-ı ma'mûrenin cetvelidir.									
Cevâmî ve mesâcid	Kütüphane	Hangâh ve zâviye	Ma'a kuirâ kasabâtında bulunan İslâm sıbyân mekâtibi	Kilise ve manastır	Teb'a-ı gayri müslim mekâtibi	Han	Hamam	Dekâkin	Esâmi-i şehir ve kasabât
37	0	5	044	0	0	04	03	0300	İskilib Kazâsı
04	0	1	023	0	0	01	01	0055	Kargı Kasabası

116

Vâridât-ı mertebe-i seneviyesi			
Vergisi	Bedelât-ı askeriyesi	Vâridât-ı öşriye	Agnâm rûsûmu bedelâtı
211056	00000	167500	059750
619482	00000	288600	213064

117

Nüfûsu			Hânesi			Esâmi-i Nevâhi
İslâm	Rum	Ermeni	İslâm	Rum	Ermeni	
05042	00	00	1205	00	00	Kargı Nâhiyesi
11921	00	00	3315	00	00	İskilib Kazâsı

126

Dâhil-i vilâyetde bulunan ormanların tûl ve arzı ile Kasaba-i metbu'asına ve ve livâya ve iskelelere ba'id ve mesâfesi Cetveli.													
İskelelere ba'id mesâfesi						Kasaba ve livaya mesafesi		Ormanların tûlu ve arzı ve adedi			Esâmi-i kazâ		
Sinop		İnebolu		Amasra		Kasaba-i metbu'a		Livâya		Tûlu Arzı Adedi			
An at	ilâ at	An at	ilâ at	An at	ilâ at	An at	ilâ at	An at	ilâ at	At	At	At	
00	00	28	42	00	00	03	06	22	28	35	27	05	İskilib Kazâsı

Sâlnâme-i Vilâyet-i Kastamonu

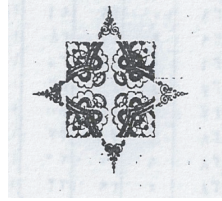
Def'a

3

Sâlnâme

Sene

1288

Kazâ-i İskilib	
	<p>Kâ'im-makâm Ali Rıza Efendi Nâ'ib Müfti Abdulkadir Şükrü Efendi Mal Müdîri Hüseyin Muhsin Efendi</p>
Meclis-i İdâre	Meclis-i De'âvi
<p>Re'is Kâ'im-makâm A'zâ Ebu Bekir Sıtkı Efendi Osman Nuri Efendi Ömer Bey Hacı Ahmed Ağa Kâtib Mehmed Rüştü Efendi Mal Müdîri Refikî Abdullah Efendi Sandık Emîni Ali Efendi</p>	<p>Re'is Nâ'ib Mümeyyizân Osman Nuri Efendi <i>Müderris</i> Mehmed Mansur Efendi Memiş Ağa Hacı Mustafa Ağa Kâtib Mehmed Rahmi Efendi</p>
Meclis-i Beledî	
<p>Re'is Ebu Bekir Sıtkı Efendi A'zâ Hacı Ahmed Ağa Abdurrahman Ağa</p>	<p>A'zâ Mustafa Ağa Memiş Ağa Kâtib Mustafa Efendi</p>

89

**Vilâyet dâhilinde bulunan Menâfi'-i umûmiye Sandıkları
vekilleri esâmileriyle sermâyesinin mikdârı**

90

İskilib Kazası

Ali Efendi
Diğer Ali Efendi
Hacı Şakir Efendi
Hacı Emin Efendi
Sermâyesi
26597 sene 85

Seksen altı senesine
mahsûben iki bin dört yüz
kırk altı ölçek şa'ir derdest
henüz furuht olmadığı

119

İskilib Göl Tuzu Memlehaları

İşbu memlehaler nefsi-i İskilibin civârında bir iki sâ'at mahalde
kâ'in Yorga ve Kocec ve Yerli ve Taytak nâmında beş adet
memlehadan ve cümlesi üç yüz seksen sekiz adet
gölden ibâret olub bunlardan senevi
üç milyon yirmi beş bin kıyye
mikdârı göl tuzu hâsıl
olmaktadır.

124

Şehir ve Kasabalarda kâ'in âsâr-ı ma'mûrenin cedvelidir.

Cevâmi' ve mesâcid	Kütüphane	Hankah ve zâviye	Ma'a kurâ kasabâtında bulunan islâm sıbyân mekâtibi	Kilise ve manastır	Teb'a-i gayri müslim mekâtibi	Han	Hamam	Dekâkin	Esâmi-i şehir ve kasabât
04	0	1	32	0	0	01	01	0055	Kargı Nâhiyesi
38	0	5	044	0	0	04	03	0300	İskilib Kazâsı

132

İskilib Kazâsı

Tesviye olunan tarik	İnşâ olunan kaldırım	Cevâmi'-i şerife		Minâre		Med-rese	Mekteb-i sıbyân	
Sâ'at	Dakika	Müceddeden	Ta'miren	Müceddeden	Ta'miren	Ta'miren	Müceddeden	Ta'miren
-	10	2	1	2	2	1	1	2
Çeşme		Köprü		Dekâkin		Ahâli tarafından gars edilen cehri fidanı		
Müceddeden 4	Ta'miren 8	Müceddeden 1	Ta'miren 3	Müceddeden 15	Ta'miren 20	Aded 5000		

Vilâyetin Vâridât-ı seneviyesi ile nüfûs				
Vâridât-ı mertebe-i seneviyesi				
Vergisi	Bedelât-ı askeriyesi	Vâridât-ı öşriye	Agnâm rûsûmu	Rûsûmât-ı müteferrika
Kastamonu Sancağı				
0619482	00000	340321	238500	013526

Ve hânesinin mikdârını mübeyyin cedveldir.						
Nüfûsu			Hânesi			Esâmi-i Nevâhi
			Kastamonu Sancağı			
İslâm	Rum	Ermeni	İslâm	Rum	Ermeni	
11921	00	00	3315	00	00	İskilib Kâ'im-makâmlığı

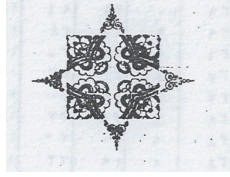
Sâlnâme-i Vilâyet-i Kastamonu

**Def'a
4**

Sâlnâme

**Sene
1289**

Matba'a-i Vilâyet-i Kastamonu

116

Üçüncü sınıf pusula merâkizi	
Sınıf	
3	İskilib Telgraf ve Posta Me'mûru Elvan Efendi
Dördüncü sınıf pusula merâkizi	
Sınıf	
4	Mecidözü Telgraf Me'mûru Hafız Abdullah Efendi) Bu dahi
4	Orta Köy Telgraf Me'mûru İzzet Efendi) Bu dahi

120

Memleha Me'mûrları	
	İskilib Me'mûru Mansur Efendi Kâtibi Tahir Efendi Sandık Emîni Abdullah Efendi Memleha Muhâfızı Hacı Mustafa Ağa Taytak Me'mûru Hasan Efendi

124

İskilib Göl Tuzu Memlehaları	
<p>İşbu memlehalar nefsi-i İskilibin civârında bir iki sâ'at mahalde kâ'in Yorga ve Kocec ve Yerli ve Taytak nâmında beş adet memlehadan ve cümlesi üç yüz seksen sekiz adet gölden ibâret olub bunlardan senevi üç milyon yirmi beş bin kıyye mikdârı göl tuzu hâsıl olmakda idüğü.</p>	

126

Dâhil-i vilâyetde küşâd olunan panayırların mevsim ve mahalleri
İskilib Panayırı
Nefs-i İskilibde Ağustosun yirmi beşinci günü Yapraklı Panayırı hitâmında ekseri tüccârân İskilib avded ve mahsûsan civar kazâlardan külliyyetlü tüccâr vürûd ederek beş gün ahz ve i'tâ ve ol vecihle panayır küşâd olunmakda idüğü.

128

Vilâyetde dâhilinde bulunan kütüphâneler ile derûnlarında mevcûd ketebe-i mütenevvi'anın mikdârı

129

İskilib Kazâsı	
Câm'î-i kebîr kurbunda Serbes Ahmed Ağa Medresesi Kütüphânesinde mevcûd ketebe-i mütenevvi'a Aded 120	Hocazâde Medresesi Kütüphânesinde mevcûd ketebe-i mütenevvi'a Aded 350
Debbeghâne Medresesi Kütüphânesinde mevcûd Ketebe-i mütenevvi'a Aded 45	

133

İskilib Kazası									
Tesviye olunan tarih	Hükümet konağı	Câmi-i şerif	Medrese	Çeşme	Köprü	Su hararı	Hâne		
Sâ'at 3 -	Müceddeden Aded 1	Ta'mir Aded 1	Ta'mir Aded 1	Ta'mir Aded 4	Ta'mir Aded 1	Müced- deden Aded 1	Müced- deden Aded 10	Ta'mir Aded 40	
	Dekâkin Müced- deden	Ta'miren	Gars olunan Cehri fidanı Aded						
	8	12	3000						

140

Şehir ve kasabalarda kâ'in âsâr-ı ma'mûrenin cedvelidir.										
Cevâmî ve mesâcid	Kütüphane	Hankah ve zâviye	İslam Sıbyân mekâtibi	Kilise ve manastır	Teb'a-ı gayri müslim mekâtibi	Han	Hamam	Dekâkin	Esâmî-i şehir ve kasabât	
04	0	1	33	0	0	01	01	0055	Kargı Nâhiyesi	
38	3	5	044	0	0	0	0	0063	İskilib Kazası	

144

Vilâyetin vâridât-ı seneviyesi ile nüfûs				
Vâridât-ı mertebe-i seneviyesi				
Vergisi	Bedelât-ı askeriyesi	Vâridât-ı öşriye	Agnâm rûsûmu	Rûsûmât
Kastamonu Sancağı				
0619482	00000	438245	436000	08766

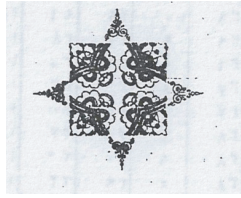
Nüfûs ve hânesinin mikdârını mübeyyin cedvelidir.						
Nüfûsu			Hânesi			Esâmi-i Nevâhi
			Kastamonu Sancağı			
İslâm	Rum	Ermeni	İslâm	Rum	Ermeni	
11921	00	00	3315	00	00	İskilib Kâ'im-makâmlığı

Sâlnâme-i Vilâyet-i Kastamonu

**Def'a
5**

**Sâlnâme
1290**

Matba'a-i Vilâyet-i Kastamonu

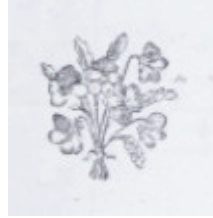
65

Kazâ-i Tosya

66

Kargı Nâhiyesi

Müdir Hacı Ömer Ağa
Nâ'ibi İsmail Hakkı Efendi
Kâtibi Mehmed Rahmi Efendi

Kazâ-i İskilib	
	<p>Kâ'im-makâm Ali Galib Efendi Nâ'ib Ali Faiz Efendi Müfti Abdulkadir Şükrü Efendi Mal Müdürü Mehmed Rüştü Efendi</p> <p style="text-align: right;"><i>Kuzâtdan</i></p>
İdâre Meclisi	De'âvi Meclisi
<p>Re'is Kâ'im-makâm Efendi A'zâ Ebu Bekir Sıtkı Efendi Hacı Mustafa Ağa Ömer Bey Ali Ağa Kâtib Mehmed Tahir Efendi</p>	<p>Re'is Nâ'ib Efendi Mümeyyizân Osman Nuri Efendi <i>Müderris</i> Osman Efendi Mehmed Rasim Efendi Kâtib Hüseyin Hilmi Efendi</p>
<p>Mal Müdürü Refîkî Abdullah Efendi Sandık Emîni Mehmed Efendi Ebniye ve Kontrato Me'mûru Mustafa Efendi Eytâm Müdürü Ali Rıza Efendi Tapu Kâtibi Ahmed Efendi</p>	
Beledî Meclisi	
<p>Re'is Abdurrahman Ağa A'zâ Ahmed Efendi Memiş Efendi</p>	<p>A'zâ Hacı Şakir Efendi Hacı Ömer Ağa Kâtib Nabi Efendi</p>

96

**Vilâyet dâhilinde bulunan Menâfi'-i umûmiye Sandıkları
vekilleri esâmisiyle sermâyesinin mikdârı**

98

İskilib Kazası

Vekilleri
Ali Rıza Efendi
Ali Efendi
Musa Efendi
Mehmed Ağa

Sermâyesi
Para Kuruş
30 59685

117

Üçüncü Sınıf Pusula Merâkizi

3 İskilib Telgraf ve Posta Me'mûru Elvan Efendi

120

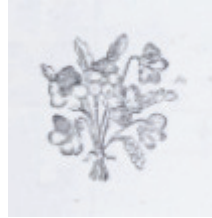
Bolu Rüsûmât Müdüriyeti mülhakâtı

İskilib Me'mûru Mehmed Efendi

121

Memleha Me'mûrları

İskilib Me'mûru Mansur Efendi Başkâtib Ömer Hulusi Efendi
Sandık Emîni Abdullah Efendi Memleha Muhâfızı
Hacı Mustafa Ağa
Taytak Me'mûru Ali Efendi

126

İskilib göl tuzu memlehaları

İşbu memlehalar nefs-i İskilibin civarında bir iki saat mahalde kâin Yorga ve Kocec ve Kecec ve Yerli ve Taytak nâmında beş aded memlehadan ve üç yüz seksen sekiz aded gölden ibâret olub bunlardan senevi üç milyon yirmi beş bin kıyye mikdarı göl tuzu hâsıl olmakda idüğü.

127

**Dâhil-i vilâyetde küşâd olunan
panayırların mevsim ve mahalleri**

İskilib Panayırı

Nefs-i İskilibde Ağustosun yirmi beşinci günü
Yapraklı Panayırı hitâmında ekser tüccerân İskilibe
avdet ve mahsûsan civar kazâlardan külliyetli
tüccar vürûd ederek bir hafta ahz ve i'ta
etmekde ve ol vecihle panayır küşâd
olunmakda
İdüğü
Eyyâm
Aded
8

129

**Vilâyet dâhilinde bulunan kütüphâneler ile
derûnlarında mevcûd kütüb-i mütenevvî'anın mikdârı**

130

İskilib Kazâsı	
Câmi'-i kebîr kurbunda Serbest Ahmed Ağa Medresesi Kütüphânesinde mevcûd ketebe-i mütenevvî'a Aded 130	Hocazâde Medresesi Kütüphânesinde mevcûd ketebe-i mütenevvî'a Aded 350
Debbaghâne Medresesi Kütüphânesinde Mevcûd ketebe-i mütenevvî'a Aded 54	

139

**Dâhil-i vilâyetde bir sene zarfında müceddeden ve ta'miren
inşâ olunan âsâr-ı nâfî'a**

141

İskilib Kazâsı						
Kaldırım	Cevâmi'-i şerîf		Hükümet Konağı		Medrese	Mekâtib-i Sıbyân
Sâ'at Aded -	Müced- deden Aded 1	Ta'miren Aded 4	Oda Aded 18	Ahur Aded 1	Ta'miren Aded 1	Müceddeden Aded 7
Çeşme	Köprü		Hâne		Dekâkin	Gars Olunan Fidan Aded 15 000
Ta'miren Aded 6	Ta'miren Aded 2		Müced- deden Aded 25	Ta'miren Aded 42	Müced- deden Aded 17	Ta'miren Aded 42

142

Mahal-i mezkûr arâzisi her şeye kâbil olduğundan on beş bin aded cehri fidanı ve on üç bağ ihdâsiyla yirmi beş bin üzüm çubuğu gars etdirildiği gibi olunan teşvikât semeresiyle ehl-i servet tarafından nefs-i kasabaya on beş aded pikâre taksîmi kabul eder suretde üç sâ'at mesâfeli mahalde hafr etdirilerek haylice mâ-i leziz icrâ olunduğu mahall-i mazbatası me'âlinden anlaşılmıştır.

153

Dâhil-i vilâyetde bulunan ormanların tûl ve arzı ile kasaba-ı metbu'asına ve livâyâ ve iskelelere ba'id ve mesâfesi cedveli.

Kastamonu Sancağı													
İskelelere ba'id ve mesâfesi						Kasaba ve livaya mesâfesi				Ormanların tûlü ve arzı ve adedi			
Sinob		İnebolu		Emsârı		Kasaba-ı metbu'a		Livâyâ		Tûlü	Arzı	Adedi	
An at	İlâ at	An at	İlâ at	An at	İlâ at	An at	İlâ at	An at	İlâ at	At	at	at	Esâmi-i Kazâ
00	00	28	24	00	00	3	06	22	28	35	27	05	İskilib Kazâsı

158

Dâhil-i vilâyetde bulunan hâne ve nüfusun mikdârını mübeyyin cedveldir.

Kastamonu Sancağı						
Nüfûsu			Hânesi			Esâmi-i kazâ
İslâm	Rum	Ermeni	İslâm	Rum	Ermeni	
11921	000	00	3315	000	00	İskilib Kazâsı

Şehir ve kasabalarda kâ'in âsâr-ı ma'mûrenin cetvelidir.									
Kastamonu Sancağı									
Cevâmi' ve mesâcid	Kütüphâne	Hangâh ve zâviye	İslâm sıbyân mektebi	Kilise ve manastır	Teb'a-i gayri müslime mekâtibi	Hân	Haram	Dekâkin	Esâmi-i şehir ve kasabât
04	0	1	33	0	0	01	01	0055	Kargı
38	3	5	44	0	0	04	03	0300	İskilib

Sâlnâme-i Vilâyet-i Kastamonu

**Def'a
6**

**Sene
1291**

Matba'a-i Vilâyet-i Kastamonu

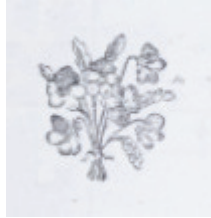
90

Kazâ-i Tosya

91

Kargı Nâhiyesi

Müdüri Nuri Bey
Nâ'ibi İsmail Hakkı Efendi
Kâtibi Abdulfettah Efendi
Tapu Kâtibi Abdulfettah Efendi

Kazâ-i İskilib		
	Kâ'im-makâm Mehmed Emin Efendi Nâ'ib Ali Faiz Efendi Müfti E'l-hâc Mehmed Emin Efendi Mal Müdürü Mehmed Rüşdü Efendi	<i>Kuzâtdan Müderris</i>
İdâre Meclisi		De'âvi Meclisi
Re'is Kâ'im-makâm Efendi A'zâ Ebu Bekir Sıdkı Efendi Hacı Mustafa Ağa Ömer Bey Kâtib Mehmed Tahir Efendi		Re'is Nâ'ib Efendi Mümeyyizân Osman Nuri Efendi Müderris Mehmed Rasim Efendi Hacı Muhsin Efendi Kâtib Mehmed Şükrü Efendi
Mal Müdürü refikı Abdullah Efendi Sandık Emîni Mehmed Efendi		
Beledî Meclisi		
Re'is Abdurrahman Ağa A'zâ Muhsin Efendi Hacı Ömer Ağa Kâtib ve Emîn-i sandık Ali Rıza Efendi		A'zâ Ahmed Efendi Hacı Şakir Efendi Cerrah ve Tabib Osman Efendi

93

Bazı Me'mûrîn	
Eytâm Müdüri Ali Efendi Nüfûs Mukayyidi Mustafa Efendi	Tapu Kâtibi Ahmed Efendi Kontrato Me'mûru Mustafa Efendi

121

Vilâyet dâhilinde bulunan Menâfi'-i umûmiye Sandıkları vekilleri esâmisiyle sermâyesinin mikdârı

123

İskilib Kazâsı
Vekilleri Ali Efendi Ali Rıza Efendi Musa Efendi Memiş Ağa Kâtib ve Emîn-i Sandık Ali Efendi
Sermâyesi Para Kuruş 00 59685 Asli <u>10 03954</u> Güzeştesi 10 63629

139

Kastamonu Vilâyeti Telgraf Me'mûrları

140

Beşinci sınıf merâkizleri

Sınıf	
5	Çorum Telgraf ve Posta Müdürü Hafız Hüseyin Efendi (Dâhil-i vilâyetde olmadığı)

141

Üçüncü Sınıf Pusula Merkezi

Sınıf	
1	İskilib Telgraf Me'mûru İzzet Efendi

142

Dördüncü Sınıf Pusula Merkezi

Sınıf	
4	Mecidözü Telgraf Me'mûru Kamil Efendi (Dâhil-i vilâyetde olmadığı)

Dâhil-i Vilâyetde Bulunan Rüsûmât Me'mûrları

144

Bolu Müdüriyeti Mülhakâtı

İskilib Me'mûru Mehmed Efendi (Kastamonu Sancağı)

146

İskilib ve Kengiri Memleha Me'mûrları

İskilib Me'mûru Mansur Efendi   Başkâtib Hasan Basri Efendi
Sandık Emîni Abdullah Efendi   Memleha Muhâfızı Mehmed Ağa
Taytak Me'mûru Ali Efendi

147

Dâhil-i Vilâyetde küşâd olunan panayırların mevsim ve mahalleri
İskilib Panayırı
Nefs-i İskilibde ağustosun yirmi beşinci günü Yapraklı Panayırı hitâmında ekser tüccerân İskilibte avdet ve mahsûsan civar kazâlardan külliyyetlü tüccâr vürûd ederek bir hafta ahz ve itâ etmekte ve ol vecihle panayır küşâd olunmakta idüğü.

149

Vilâyet dâhilinde bulunan kütüphâneler ile derûnlarında mevcûd kütüb-ı mütenevvi'anın mikdârı
--

150

İskilib	
Câmi'-i kebîr kurbunda Serbest Ahmed Ağa Medresesi Kütüphânesinde mevcûd ketebe-i mütenevvi'a Aded 130	Hocazâde Medresesi Kütüphânesinde mevcûd ketebe-i mütenevvi'a Aded 250
Debbaghâne Medresesi Kütüphânesinde mevcûd keteb-i mütenevvi'a Aded 54	

159

Vilâyet dâhilinde bulunan kazâ ve nevâhide kâ'in asâr-ı ma'murenin cedvelidir.

160

Cevâmî ve mesâcid	Kütüphâne	Medâris	Hangâh ve zâviye	İslâm Sıbyân mekâtibi	Kilise ve manastır	Teb'a-i gayri müslime mekâtibi	Han	Hamam	Dekâkin	Âsiyab	Su hizarı	Esâmi-i kazâ
48	4	8	4	50	0	0	60	2	500	80	02	İskilib Kazâsı

163

Dâhil-i vilâyetde bulunan hâne ve nüfûs ve mahallât ve kurânın cedvelidir.

Kastamonu Sancağı

164

Nüfûsu			Hânesi			Nüfûs-ı Kıbtîyân		Mahallât	Merkez Kurâ	Esâmi-i kazâ
İslâm	Rum	Ermeni	İslâm	Rum	Ermeni	Müslim	Gayri Müslim			
14120	000	00	4607	00	00	00	00	19	128	İskilib Kazâsı

168

**Dâhil-i vilâyetde bir sene zarfında müceddeden
ve ta'miren inşâ olunan asâr-ı nâfi'a**

173

İskilib Kazâsı								
Cevâmî'-i şerif		Mekâtib-i sıbyân		Medâris	Han		Dekâkin	
Müceddeden Aded	Ta'miren Aded	Müceddeden Aded	Ta'miren Aded	Ta'miren Aded	Müceddeden Aded	Ta'miren Aded	Müceddeden Aded	Ta'miren Aded
1	3	1	4	2	8	35	4	12
Köprü Ta'miren Aded 2	Çeşme Ta'miren Aded 5	Gars Olunan Cehri Fidanı Aded 2400			Üzüm Cubuğu Aded 32 000	Eşcâr Aded 2800		

174

Zer' olunan				
Buğday ölçek Aded 20 000	Arpa ölçek Aded 15 000	Burçak ölçek Aded 2000	Kerenk ölçek Aded 5000	Seyyar ölçek Aded 3000
<p>İskilib Kasabası bir dere içindedir. Ebniyesi sâ'ir kasaba gibi birbirine mülâsık olmayıb bahçe aralarında olmasıyla eşcâr-ı müsmire ile arasta ve şimâl ve şark ve garbisi cibâle peyveste ve taraf-ı cenûbisi açık olarak arâzi-i vâsi'ayı hâvi olduğu misüllü şimâl tarafından dâ'imi suretle ceryan eden sagîr iki aded çay nefsi-i kasabanın alt tarafında birbirine karışıp bağ ve bahçeleri ba'de'l-iskâ üç sâ'at mesâfedeki Nehr-i ahmere kavuşmaktadır. Kasaba-ı mezkûr arâzisinin her türlü mezru'ât ve eşcâr yetişmekte isti'dât ve kâbiliyeti bulunmak hasebiyle hinta ve şa'ir ve pembe ve duhan ve'l-hâsil her bir nev'i hububât ve sebzevât hâsıl olur. Nefsi-i İskilib Kasabasına bir iki sâ'at mesâfede kâ'in Yorga ve Kocec ve Kecec ve Yerli ve Taytak nâmında beş aded memleha ve üç seksen sekiz aded göl olub bunlardan senevi yirmi beş milyon kırk dokuz bin kıyye mikdarı göl tuzu hâsıl olmakda idüğü. Ve yine Susuz nâm mahalde a'lâ olarak zuhûr eden kaya tuzunun henüz küşâd emri zuhûr etmediği mahal-ı mazbatası münderecâtındadır.</p>				

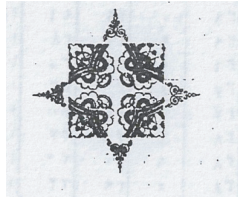
Dâhil-i vilâyetde bulunan ormanların tûl ve arzı ile kasaba-ı metbu'asına dâ'ir iskelelere ba'id ve mesâfesi cedvelidir.													
Kastamonu Sancağı													
İskelelere Mesâfesi				Kasaba ve Livâya Mesâfesi						Tûlu Arzı ve Adedi			Esâmi-i Kazâ
Sinoba		İnebolu		Emsâriye		Kasaba-ı Metbu'a		Livâya		Tûlu	Arzı	Adedi	
an at	ilâ at	An at	ilâ at	An at	ilâ at	An at	ilâ at	An at	ilâ at	At	At	At	
00	0	28	24	00	00	3	06	22	28	35	37	05	İskilib

Sâlnâme-i Vilâyet-i Kastamonu

**Def'a
7**

**Sâlnâme
1292**

Matba'a-i Vilâyet-i Kastamonu

İskilib Kazâsı	
Kâ'im-makâm E'l-hâc Mehmed Efendi Nâ'ib Hafız Mustafa Efendi <i>Kuzâtdan</i> Müfti Mehmed Mansur Efendi Mal Müdîri Mehmed Rahmi Efendi	
İdâre Meclisi	
A'zâ-ı tabi'ye Nâ'ib Efendi Müfti Efendi Mal Müdîri	Re'is Kâ'im-makâm Efendi A'zâ-ı müntehabe Osman Ağa Mehmed Şakir Efendi Ali Rıza Efendi Hacı Ahmed Ağa Kâtib Mehmed Tahir Efendi Mal Müdîri Rifkî Abdullah Efendi Sandık Emîni Mehmed Emin Efendi
De'âvi Meclisi	
Re'is Nâ'ib Efendi Mümeyyiz E'l-hâc Şakir Efendi	Mümeyyiz E'l-hâc Mehmed Hilmi Efendi Kâtib Mehmed Şükrü Efendi

98

Beledî Meclisi	Bazı Me'mûrîn
Re'is Hacı Salih Efendi A'zâ Hacı Memiş Ağa Arif Efendi Hüseyin Efendi Abdurrahman Ağa Kâtib ve Emîn-i sandık Nabi Efendi	Eytâm Müdîri Ali Efendi Tapu Kâtibi Ahmed İsmet Efendi Vukû'ât Kâtibi Mustafa Efendi Mahkeme Kâtibi Hasan Efendi Diğeri Hafız Mehmed Efendi Tabib-i belde Cerrâh Osman Efendi

100

Tosya Kazâsı

101

Kargı Nâhiyesi
Müdîri Nuri Bey Nâ'ibi İsmail Hakkı Efendi Kâtibi Abdulfettah Efendi Tapu Kâtibi Abdulfettah Efendi

133

**Vilâyet dâhilinde bulunan Menâfi'-i umûmiye Sandıkları vekilleri
esâmisiyle sermâyesinin mikdârı**

135

İskilib Kazâsı

Vekilleri

Ali Efendi

Ali Rıza Efendi

Musa Efendi

Kâtib ve Emîn-i sandık Ali Efendi

Sermâyesi

Para Kuruş

– 64636 Aslı

– 04514 Güzeştesi

– 69150

153

Dördüncü sınıf telgrafhânesi

158

Bolu Müdîriyeti mülhakâtı

İskilib Me'mûru Mehmed Efendi

Kâtibi Hüseyin Efendi

160

İskilib ve Kengiri Memleha me'mûrları

İskilib Me'mûru Mansur Efendi
Başkâtib Hasan Basri Efendi
Taytak Memleha Me'mûru Abdulhalim Efendi
Çayan Memleha Me'mûru Mustafa Efendi
Kâtib Şükrü Efendi
Ali Baba Memleha Me'mûru Ömer Efendi
Kâtibi Rıza Efendi
Memleha Muhâfızı Akif Ağa
Diğeri Mustafa Ağa

161

**Dâhil-i vilâyetde küşâd olunan
panayırların mevsim ve mahalleri**

162

İskilib Panayırı

Nefs-i İskilibde eylülün on ikinci günü küşâd olunarak Yapraklı Panayırandan ve civar kazâlardan külliyetli tüccâr vürûd ederek bir hafta ahz ve itâ ederler.

163

**Vilâyet dâhilinde bulunan kütüphâneler ile derûnlarında mevcûd
kütüb-i mütenevvi'anın mikdârı**

164

Câmi'-i şerîf kurbunda	Serbes Hocazâde Medresesi	Debbaghâne Medresesi
Ahmed Ağa Medresesi	Kütüphânesinde mevcûd	Kütüphânesinde mevcûd
Kütüphânesinde mevcûd kütüb-i mütenevvi'a	kütüb-i mütenevvi'a	kütüb-i mütenevvi'a
Aded 130	Aded 350	Aded 54

171

Cevâmî ve mesâcid	Kütüphâne	Medâris	Hangâh	İslâm sıbyân mekâtibi	Kilise ve manamsan	Teb'a gayri müslim mekâtibi	Han	Hamam	Dekâkin	âsiyâb	Su Hazarı	Esâmi-i Kazâ
38	3	7	3	17	00	00	4	3	500	42	02	İskilib Kazâsı

Dâhil-i vilâyetde bulunan hâne ve nüfûs ve mahallât ve kurânın cedvelidir.										
Nüfûs			Hânesi			Nüfûs-ı Kıbtiyân		Mahallât	Merkez kurâ	Esâmi-i Kazâ
İslâm	Rum	Ermeni	İslâm	Rum	Ermeni	Müslim	Gayri Müslim			
15000	00	00	4500	00	00	65	00	17	128	İskilib

180

Dâhil-i vilâyette bir sene zarfında müceddeden ve ta'miren inşâ olunan âsâr-i nâfi'a

184

İskilib Kazâsı										
Cevâmi'-i şerif		Mekâtib-i sıbyân		Hâne		Dekâkin	Gars olunan			
Ta'miren Aded 5	Müceddeden Aded 3	Ta'miren Aded 9	Müceddeden Aded 17	Ta'miren Aded 31	Müceddeden Aded 12	Ta'miren Aded 15	Cehri fidanı Aded 19 000	Bağ çubuğu Aded 15 000	Eşcâr-ı mütenevvi'a Aded 2500	
Zer' olunan										
Hınta Kil 16 000		Şa'ir Kil 17 000		Siyaz Kil 10 000		Kırnık Kil 8000		Burçak Kil 6000		Pamuk Kil 4000

185

İskilib Kasabası bir dere içindedir. Ebniyesi sâ'ir kasaba gibi birbirine mülâsik olmayıp bahçe aralarında olmasıyla eşcâr-ı müsmire ile arasta ve şimâl ve şark ve garbisi cibâle peyveste ve taraf-ı cenûbisi açık olarak arazi-i vesî'ayı hâvi olduğu misüllü ve şimâl tarafından dâ'imi suretle ceryan eden sagîr iki aded çay nefsi-i kasabanın alt tarafında birbirine kavuşub bağ ve bahçeleri ba'de'l-iskâ üç sâ'at mesafedeki Nehr-i ahmera kavuşmaktadır. Kasaba-i mezkûre arâzisinde hınta ve şa'ir ve pembe ve duhân ve her nev'i hubûbât hâsıl olur. Nefsi-i İskilib Kasabasına bir iki sâ'at mesâfede Yorga Kocec ve kecec ve Yerli ve Taytak nâmında beş aded memleha ve üç yüz seksen sekiz aded göl olub bunlardan senevi yirmi beş milyon kırk dokuz bin kıyye mikdârı göl tuzu hâsıl olur. Ve yine Susuz nâm mahalde a'lâ olarak kaya tuzu vardır. Kasaba-i mezkûrede Fahru'r-rum Ebu's-su'ud Efendi merhûmun vâlid-i mâcidi Kutbü'l-irşâd Şeyh Muhiddin Kuddise sirruhü Hazretlerinin merâkid-ı âlileri ziyâretgâhdır.

Dâhil-i vilâyetde bulunan ormanların tûl ve arzı ile kasaba-ı metbu'asına dâ'ir iskelelere ba'id ve mesâfesi cedvelidir.

Kastamonu Sancağı

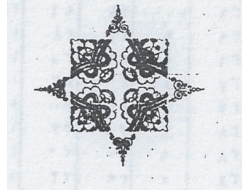
İskelelere Mesâfesi				Kasaba ve Livâya Mesâfesi						Tûlu Arzı ve Adedi			Esâmi-i Kazâ
Sinob		İnebolu		Emsariye		Kasaba-ı Metbu'a		Livâya		Tûlu	Arzı	Adedi	
an at	ilâ at	An at	ilâ at	An at	ilâ at	An at	ilâ at	An at	ilâ at	At	At	At	
00	0	28	24	00	00	3	06	22	28	35	37	05	İskilib

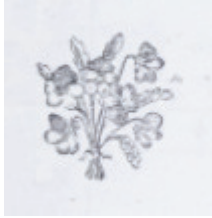
Sâlnâme-i vilâyet-i Kastamonu

**Def'a
8**

**SÂLNÂME
Sene
1293**

Mataba'a-i vilâyet-i Kastamonu

İskilib Kazası	
Kâ'im-makâm Niyazi Efendi Nâ'ib Hafız Mustafa Efendi Müfti Mehmed Mansur Efendi Mal Müdîri Hüseyin Feyzi Efendi	<i>Kuzâtdan</i>
İdâre Meclisi	
Re'is Kâ'im-makâm Efendi A'zâ-ı Tabi'ye Nâ'ib Efendi Müfti Efendi Mal Müdîri Efendi	A'zâ-ı Muntehabe Ömer Bey Hacı mehmed Efendi Şakir Efendi Hacı Ahmed Ağa
Kâtib Mehmed Tahir Efendi Mal Müdîri Refıkı Abdullah Efendi Sandık Emîni Mehmed Emin Efendi	
	

De'avi Meclisi	Beledi Meclisi
Mümeyyizân Re'is Nâ'ib Efendi Osman Efendi Mehmed Efendi Hüseyin Efendi Memiş Ağa Kâtib Mehmed Rüşdü Efendi	A'zâ Re'is Hacı Salih Efendi Tabib Osman Efendi Hacı Mehmed Hamdi Efendi Abdurrahman Ağa Hacı Mehmed Ağa Kâtib ve Emîn-i Sandık Ali Rıza Efendi
Ma'ârif Meclisi	Zirâ'at Meclisi
A'zâ Re'is Müftü Mehmed Mansur Efendi Osman Nuri Efendi Ali Rıza Efendi Ömer Efendi Mehmed Rasim Efendi Ali Vasfi Efendi	Re'is Osman Efendi Hacı Salih Efendi Osman Efendi Mehmed Emin Efendi Hacı Mehmed Şakir Efendi
Bazı Me'mûrîn	
Vukû'ât Kâtibi Hüseyin Hilmi Efendi Eytâm Müdürü Ali Rıza Efendi Diğeri Hafız Mehmed Efendi	Tapu Kâtibi Ahmed İsmet Efendi Mahkeme Başkâtibi Hüseyin Efendi Tabib Osman Nuri Efendi
Kereste Me'mûru Mustafa Efendi Mukayyid Mustafa Efendi	

138

İskilib ve Kengiri Memleha ve Rüsûmât Me'mûrları

İskilib Memleha Me'mûru Mehmed Raif Efendi
 Rüsûmât Me'mûru Mehmed Emin Efendi
 Memleha Başkâtibi Hasan Basri Efendi
 Sandık Emîni Abdullah Efendi
 Ali Baba Memleha Me'mûru Mustafa Efendi
 Kâtibi Şevket Efendi
 Çayan Memleha Me'mûru Abdulgani Efendi
 Kâtibi Ahmed Efendi
 İskilib Rüsûmât Kâtibi Mustafa Efendi
 Hacı Hamza Me'mûru Nasrullah Efendi
 Duhan Fabrika Me'mûru Hacı Arif Efendi
 Kâtib Hüseyin Efendi

140

Dâhil-i vilâyetde küşâd olunan panayırlar mevsim ve mahalleri

Târih-i küşâdı	İklim-i eyyâmesi	Mahalli ve mevki'i	Panayırın İsmi
Fi 12 Eylûl sene 92	8	İskilib Kazâsında	İskilib Panayırı

148

Nüfûs			Hânesi			Nüfûs-ı Kıbtiyân		Mahallât	Kurâ	Esâmi-i Kazâ ve Nevâhi
İslâm	Rum	Ermeni	İslâm	Rum	Ermeni	Müslim	Gayri Müslim			
15500	00	00	4510	00	00	65	00	17	128	İskilib

150

Vilâyet dâhilinde bulunan kazâ ve nevâhide kâ'in âsâr-ı ma'mûrenin cedvelidir.													
Cevâmî ve mesâcid	Kütüphâne	Medâris	Hangâh	İslâm sibyân mekâtibi	Kilise ve manâmsan	Teb'a gayri müslim mekâtibi	Han	Hamam	Dekâkin	âsiyâb	Su Hazarı	Esâmi-i Kazâ ve Nevâhi	Kastamonu Sancağı
38	03	07	03	18	00	00	02	03	505	44	03	İskilib Kazâsı	

154

Dâhil-i vilâyetde bir sene zarfında zer' olunan hubûbât ile gars olunan eşcâr-ı mütenevvî'a									
Hinta	Şa'ir	Siyaz ve Kırmik	Fiğ ve burçak	Kenar ve kendir	Çeltik	Parmuk	Hubûbât-ı sâ'ire	Eşcâr-ı mütenevvî'a	Esâmi-i kazâ ve nevâhi
kile	Kile	kile	kile	kile	kile	Kile	kile	kile	Aded
18500	19000	15500	6000	000	0020	3000	000	2650	İskilib Kazâsı

160

İskilib Kazası						
Kaldırım Metre Aded 500	Cevâmi'-i şerif Ta'mîr Aded 3	Mekâtib-i sıbyân Müceddid Ta'mîr Aded Aded 3 7	Medâris Ta'mîr Aded 2	Köprü Ta'mîr Aded 1	Çeşme Müceddid Ta'mîr Aded Aded 17 7	Han Ta'mîr Aded 2
	Hamam Ta'mîr Aded 2	Han Müceddid Ta'mîr Aded Aded 15 129	Dekâkin Müceddid Ta'mîr Aded Aded 17 15			
<p>İskilib Kasabası bir dere içersindedir. Ebniyesi sâ'ir kasaba gibi birbirine mülâsik olmayıp bahçe aralarında olmasıyla eşcâr-ı müsmire ile arasta ve şimâl ve şark ve garbisi cibâle peyveste ve taraf-ı cenûbisi açık olarak arazi-i vasî'ayı hâvi olduğu misüllü ve şimâl tarafından dâ'imi suretle ceryan eden sagîr iki aded çay nefsi-i kasabanın alt tarafında birbirine kavuşub bağ ve bahçeleri ba'de'l-iskâ üç sâ'at mesafedeki Nehr-i ahmara kavuşmaktadır. Kasaba-i mezkûre arâzisinde hinta ve şa'ir ve pembe ve duhân ve her nev'i hubûbât hâsil olur. Nefs-i İskilib Kasabasına bir iki sâ'at mesâfede Yorga Kocec ve kecec ve Yerli ve Taytak nâmında beş aded memleha ve üç yüz seksen sekiz aded göl olub bunlardan senevi yirmi beş milyon kırk dokuz bin kıyye mikdârı göl tuzu hâsil olur. Ve yine Susuz nâm mahalde a'lâ olarak kaya tuzu vardır. Kasaba-i mezkûrede Fahu'r-rum Ebu's-su'ud Efendi merhûmun vâlid-i mâcidi Kutbü'l-irşâd Şeyh Muhiddin Kuddise sirruhü Hazretlerinin merâkid-ı âlileri ziyâretgâhdır.</p>						

168

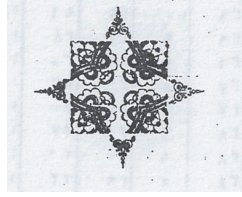
Dâhil-i vilâyetde bulunan ormanların tûl ve arzı ile kasaba-ı metbu'asına dâ'ir iskelelere ba'id ve mesâfesi cedvelidir.													
Kastamonu Sancağı													
İskelelere Mesâfesi				Kasaba ve Livâya Mesâfesi						Tûlu Arzı ve Adedi			Esâmi-i Kazâ
Sinoba		İnebolu		Emsariye		Kasaba-ı Metbu'a		Livâya		Tûlu	Arzı	Adedi	
an at	ilâ at	An at	ilâ at	An at	ilâ at	An at	ilâ at	An at	ilâ at	At	At	At	
0	0	28	24	00	00	3	06	22	28	35	37	05	İskilib

Sâlnâme-i Vilâyet-i Kastamonu

**Def'a
9**

**SÂLNÂME
Sene
1294**

Matba'a-i Vilâyet-i Kastamonu

İskilib Kazası	
	<p>Kâ'im-makâm Niyazi Efendi Nâ'ib Hüseyin Kani Efendi Müfti Mehmed Mansur Efendi Mal Müdüri Hüseyin Feyzi Efendi</p> <p><i>Kuzâtdan</i></p>
İdâre Meclisi	
<p>Re'is Kâ'im-makâm Efendi A'zâ-ı tabi'ye Nâ'ib Efendi Müfti Efendi Mal Müdüri Efendi</p>	<p>A'zâ-ı müntehabe Ömer Bey Hacı Mehmed Efendi Hacı Mehmed Memiş Efendi Hacı Ahmed Şükrü Ağa</p>
<p>Kâtib Mehmed Şükrü Efendi Mal Müdüri Refikı Abdullah Efendi Sandık Emîni Ali Rıza Efendi</p> 	

De'âvi Meclisi	Beledî Meclisi
Mümeyyizân Re'is Nâ'ib Efendi Osman Nuri Efendi Mehmed Nuri Efendi Hüseyin Hilmi Efendi Memiş Ağa	Re'is Hacı Osman Efendi A'zâ Hafız Emin Efendi Musa Efendi Abdurrahman Ağa İbrahim Efendi Ahmed Ağa Tabib Osman Nuri Efendi Sandık Emîni Mehmed Emin Efendi
Zirâ'at Meclisi	Ma'ârif Meclisi
Re'is Şakir Efendi A'zâ Ahmed Bey Bekir Efendi İzzet Efendi Ebu Bekir Efendi Hacı Abdurrahman Efendi Kâtib Emin Efendi	Re'is Müfti Efendi A'zâ Osman Nuri Efendi Ömer Efendi Mehmed Efendi Hafız Emin Efendi Ali Vasfi Efendi

96

Bazı Me'mûrîn	
Nüfûs Mukayyidi Mustafa Hilmi Efendi Vukû'ât Kâtibi Hüseyin Efendi Başkâtib Mehmed Tahir Efendi Çayan Memleha Me'mûru Osman Nuri Efendi Ali Baba Memleha Me'mûru Mustafa Efendi Taytak Memleha Me'mûru Hüseyin Efendi	Tapu Kâtibi Ahmed Efendi Memleha Me'mûru Hüseyin Salim Efendi Sandık Emîni Abdullah Fevzi Efendi Kâtib Hüseyin Efendi Kâtib Ömer Hulusi Efendi Memleha Muhâfızı Mehmed Rüşdü Efendi Eytâm Müdüri Hacı Şakir Efendi

135

Vilâyet dâhilinde bulunan Menâfi' -i umûmiye Sandıkları vekilleri esâmisiyle sermâyesinin mikdârı
--

136

İskilib Kazası
A'zâ Said Efendi Mehmed Efendi Arif Efendi Mustafa Ağa Kâtib ve Emîn-i sandık Said Efendi Sermâyesi Para Kuruş 75401 ma'a kezâ şette

162

İskilib ve Kengiri Memleha ve Rüsûmât me'mûrları	
	İskilib Rüsûmât Me'mûru Mehmed Emin Efendi Kâtibi Mustafa Efendi Müfettişi Şakir Efendi

163

Dâhil-i Vilâyetde küşâd olunan panayırların mevsim ve mahalleri			
Târih-i küşâdı	Eyyâm-ı ikâmesi	Mahalli ve mevkîi	Panayırın İsmi
12 Eylül sene 93	8	İskilib Kazâsında	İskilib Panayırı

170

Vilâyet dâhilinde bulunan kazâ ve nevâhide kâ'in âsâr-ı ma'mûrenin cedvelidir.													
Cevâmî ve mesâcid	Kütüphâne	Medâris	Hangâh	İslâm sibyan mekâtibi	Kilise ve manamsan	Teb'a gayri müslim mekâtibi	Han	Hamam	Dekâkin	âsiyâb	Su Hazarı	Esâmî-i Kazâ ve Nevâhi	Kastamonu Sancağı
128	05	07	20	51	00	00	04	03	998	150	02	İskilib Kazâsı	

175

İskilib Kazası

İskilib Kasabası dere içindedir. Ebniyesi sâ'ir kasaba gibi birbirine mülâsık

176

olmayıb bahçe aralarında olmasıyla eşcâr-ı müsmire ile arasta ve şimâl ve şark ve garbisi cibâle peyveste ve taraf-ı cenûbisi açık olarak arazi-i vasi'ayı hâvi olduğu misüllü ve şimâl tarafından dâ'imi suretle ceryan eden sagîr iki aded çay nefs-i kasabanın alt tarafında birbirine kavuşub bağ ve bahçeleri ba'de'l-iskâ üç sâ'at mesafedeki Nehr-i ahmara kavuşmaktadır. Kasaba-i mezkûre arâzisinde hinta ve şa'ir ve pembe ve duhân ve her nev'i hubûbât hâsıl olur.

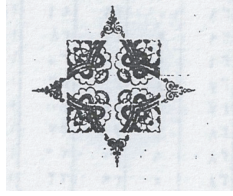
Nefs-i İskilib Kasabasına bir iki sâ'at mesâfede Yorga Kocec ve kecec ve Yerli ve Taytak nâmında beş aded memleha ve üç yüz seksen sekiz aded göl olub bunlardan senevi otuz milyon kıyye mikdârı göl tuzu hâsıl olmakda ve yine Susuz nâm mahalde a'lâ olarak kaya tuzu açılmış idi. Müşterinin adem-i ra'iyetinden dolayı kapatılmışdır. Kasaba-i mezkûrede Fahu'r-rum Ebu's-su'ud Efendi merhûmun vâlid-i mâcidi Kutbü'l-irşâd Şeyh Muhiddin Kuddise sirruhü Hazretlerinin merâkid-i âlileri ziyâretgâhdır.

Sâlnâme-i Vilâyet-i Kastamonu

**Def'a
10**

**Sene
1295**

İskilib Kazası	
	Kâ'im-makâm Niyazi Efendi Nâ'ib Hüseyin Kani Efendi Müfti Mehmed Mansur Efendi Mal Müdüri Hüseyin Feyzi Efendi
İdâre Meclisi	
Re'is Kâ'im-makâm Efendi A'zâ-ı tabi'ye Nâ'ib Efendi Müfti Efendi Mal Müdüri Efendi	A'zâ-ı müntehave Ömer Bey Hacı Mehmed Efendi Osman Nuri Efendi Şakir Efendi
Kâtib Mehmed Şükrü Efendi Mal Müdüri Refikı Abdullah Efendi Sandık Emîni Hasan Rıza Efendi	

De'âvi Meclisi	Beledî Meclisi
Re'is Nâ'ib Efendi Mümeyyizân Osman Nuri Efendi Mehmed Efendi Memiş Ağa Hüseyin Hilmi Efendi Kâtib Mehmed Rahmi Efendi	Re'is Hacı Şakir Efendi A'zâ Abdurrahman Ağa Emin Hafız Efendi İbrahim Efendi Musa Efendi Ahmed Ağa Kâtib ve Emin-i Sandık Mehmed Emin Ef.
Zirâ'at Meclisi	Ma'ârif Meclisi
Re'is Gökmenzâde Şakir Efendi A'zâ Ahmed Bey İzzet Efendi Ali Efendi	Re'is Arabzâde Hacı Emin Efendi A'zâ İzzet Efendi Mehmed Efendi Mustafa Efendi Ali Vasfi Efendi
Bazı Me'mûrîn	
Mukayyid-ı kazâ Mustafa Efendi* Tapu Kâtibi Ahmed Efendi* Emlâk Kâtibi Hasan Efendi* Vukû'ât Kâtibi Hüseyin Sırrı Efendi* Mahkeme Kâtibi Naim ve Mehmed Efendiler* İskilib Memleha Me'mûrları Hasan Salim Efendi* Başkâtibi Mehmed Tahir Efendi	

53

Sandık Emîni Abdullah Cürcani Efendi Kâtibi Hüseyin Efendi Kâtibi Mustafa Efendi Memleha Muhâfızı Mehmed Efendi.	Çayan Memleha Me'mûru Osman Ef. Ali Baba Memleha me'mûru Salih Ef. Taytak Memelha me'mûru Nabi Efendi
---	---

60

Tosya Kazâsı

61

Kargı Nâhiyesi
Müdürlük Yahya Efendi Nâ'ib Mehmed Efendi Kâtib Hacı Mehmed Efendi Tapu Kâtibi Hacı Mehmed Efendi

99

Vilâyet dâhilinde bulunan Menâfi'-i umûmiye Sandıkları vekilleri esâmisiyle sermâyesinin mikdârı

100

İskilib Kazâsı
A'zâ Mehmed Efendi Arif Efendi Mustafa Ağa Musa Efendi Kâtib ve Emîn-i sandık Yusuf Efendi Sermâyesi Para Kuruş 82222 Ma'a kezâ şette.

105

Vilâyet dâhilinde bulunan telgraf me'mûrları

107

Sınıf 1	İskilib Telgraf ve Posta Me'mûru İzzet Efendi
---------	---

114

Kengiri ve İskilib memlehaları Rûsûmât me'mûrları

115

İskilib Rûsûmât Me'mûru Mehmed Efendi
Kâtibi Mustafa Efendi

Dâhil-i Vilâyetde küşâd olunan panayırların mevsim ve mahalleri

Târih-i küşâdı	İkâmesi eyyâm	Mahal ve mevkî'i	Panayırın ismi
12 Eylül sene 94	8	İskilib Kazâsında	İskilib Panayırı

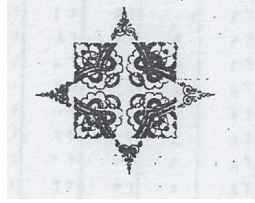
120

Nüfûsu			Hânesi			Nüfûs-ı Kıbtıyân		Mahallât	Kurâ	Esâmî-i kazâ ve nevâhi
İslâm	Rum	Ermeni	İslâm	Rum	Ermeni	Müslim	Gayri Müslim			
15500	000	000	5000	000	00	65	00	19	150	İskilib Kazâsı

Sâlnâme-i Vilâyet-i Kastamonu

**Def'a
11**

**SÂLNÂME
Sene
1296**

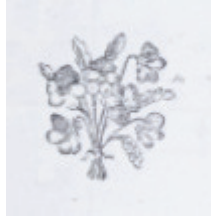
58

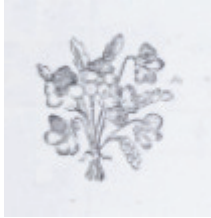
Tosya Kazâsı

60

Kargı Nâhiyesi

Müdü Nuri Bey
Nâ'ib Mehmed Hulusi Efendi
Kâtib Hacı Mehmed Efendi
Tapu Kâtibi Hacı Mehmed Efendi
Vukû'ât Kâtibi Mustafa Bey

İskilib Kazası			
	Kâ'im-makâm Niyazi Efendi Nâ'ib Mehmed Emin Efendi Müfti Hacı Mehmed Emin Efendi Mal Müdüri Hüseyin Avni Efendi		<i>Müderris</i> <i>Müderris</i>
İdâre Meclisi			
Re'is Kâ'im-makâm Efendi			
A'zâ-ı tabî'ye	Nâ'ib Efendi Müfti Efendi Mal Müdüri	A'zâ-ı müntehabe	Ömer Bey Hacı Mehmed Efendi Osman Nuri Efendi Mehmed Şakir Efendi
Kâtib Mehmed Şükrü Efendi Mal Müdüri refîkı Mehmed Emin Efendi Sandık Emîni Hasan Rıza Efendi			
			

De'âvi Meclisi		Beledî Meclisi	
Re'is Nâ'ib Efendi		Re'is Ömer Bey	
Mümeyyizân	Osman Nuri Efendi Mehmed Hamdi Efendi Hüseyin Hilmi Efendi Memiş Ağa	A'zâ	Hindizâde Osman Efendi Hacı Ahmed Ağa Hacı Ahmed Ağa Hacı Ahmed Ağa Kâtib İsmail Remzi Efendi Sandık Emîni Efendi
Zirâ'at Meclisi		Ma'ârif Meclisi	
Re'is Osman Efendi		Re'is Müfti Hacı Emin Efendi <i>Müderris</i>	
A'zâ	Mehmed Şakir Efendi Hacı Mehmed Ağa Bekir Efendi İzzet Efendi	A'zâ	Osman Nuri Efendi Ali Vasfi Efendi Ömer Efendi Mehmed Rasim Efendi Mehmed Efendi <i>Müderris</i>
Bazı Me'mûrîn			
Eytâm Müdüri Şakir Hakkı Efendi Vukû'ât Kâtibi Hüseyin Efendi Zâbita Me'mûru Mustafa Ağa		Tapu Kâtibi Ahmed İsmet Efendi Emlâk Kâtibi Hasan Efendi Tahsildâr Me'mûru Emin Efendi	

64

Tahsildâr Me'mûru Mustafa Ağa	Arâzi Tahsildâr Me'mûru Arif Efendi
Memleha Serme'mûru Hasan Salim Ef.	Başkâtib Mehmed Tahir Efendi
Sandık Emîni Abdullah Rıza Efendi	A'şâr Me'mûru Cemil Efendi
Kâtib Mehmed Efendi	

102

Vilâyet dâhilinde bulunan Menâfi'-i umûmiye Sandıkları vekîllerinin esâmisiyle sermâyesinin mikdârı

103

İskilib Kazâsı

A'zâ	Yusuf Efendi Mehmed Efendi Ali Rıza Efendi Arif Efendi Musa Efendi Kâtib ve Emîn-i sandık Yusuf Efendi Para Kuruş 89200 ma'a güzeşte

108

Vilâyet dâhilinde bulunan telgraf me'mûrları

110

Sınıf 2	İskilib Telgraf ve posta me'mûru İzzet Efendi
------------	---

115

Kengiri ve İskilib Memleha ve Rusûmât me'mûrları

	. . . . . İskilib Rüsûmât Me'mûru Mehmed Efendi Kâtibi Mustafa Efendi Fabrika Me'mûru Mustafa Efendi Kâtibi Hüseyin Efendi Fabrika Tur Hacı Ömer Ağa
--	---

120

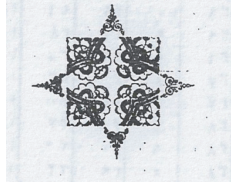
Nüfûsu			Hânesi			Nüfûs-ı Kıbtıyân		Mahallât	Kurâ	Esâmi-i kazâ ve nevâhi
İslâm	Rum	Ermeni	İslâm	Rum	Ermeni	Müslim	Gayri Müslim			
11000	000	000	4000	000	00	65	00	14	128	İskilib Kazâsı

Sâlnâme-i Vilâyet-i Kastamonu

**Def'a
12**

**Sâlnâme
Sene
1297**

Matba'a-i Vilâyet-i Kastamonu

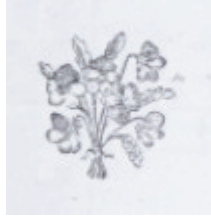
98

Tosya Kazâsı

100

Kargı Nâhiyesi

Müdüri Nuri Bey
Nâ'ib Mehmed Hulusi Efendi
Kâtib Hacı Mehmed Efendi
Tapu Kâtibi Hacı Mehmed Efendi
Vukû'ât Kâtibi Mustafa Bey

İskilib Kazası		
	Kâ'im-makâm Kadri Bey Nâ'ib Emin Efendi <i>Müderriş</i> Müfti Hacı Emin Efendi <i>Müderriş</i> Mal Müdüri Hüseyin Şemi Efendi Evkâf Vekili Hacı Şakir Efendi	
İdâre Meclisi	Mahkeme-i Bidâyet	
Re'is Kâ'im-makâm Bey A'zâ-ı tabi'ye Na'ib Efendi Müfti Efendi Mal Müdüri Efendi A'zâ-ı müntehabe Ömer Bey Osman Efendi Şakir Efendi Hacı Mehmed Ağa Kâtib Hüseyin Sami Efendi Sandık Emîni Ebu Bekir Nabi Efendi	Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Ali Efendi Mehmed Efendi Serkâtib Memiş Efendi Müstantık Mu'âvini Osman Efendi <i>Müderriş</i> İkinci Kâtib Mehmed Efendi Mahkeme-i Şer'îye Kâtibi Mehmed Naim Efendi	

Beledî Meclisi	Zirâ'at Meclisi
Re'is Mehmed Memiş Ağa A'zâ Hacı Ahmed Ağa Ahmed Bey İbrahim Ağa Hacı Memiş Ağa Cerrah Osman Efendi Kâtib Ahmed Efendi Sandık Emîni Hafız Mustafa Efendi Müfettiş Bekir Efendi	Re'is Osman Efendi A'zâ Mehmed Şakir Efendi Hacı Mehmed Ağa Bekir Efendi İzzet Efendi <div style="text-align: center;">Ma'ârif Meclisi</div> Re'is Müfti Hacı Emin Efendi A'zâ Osman Nuri Efendi Ali Vasfi Efendi Ömer Efendi Mehmed Rasim Efendi Mehmed Efendi <i>Müderris</i>
Menâfi' Sandığı	Memleha Me'mûrları
Azâ Yusuf Efendi Mehmed Efendi Mustafa Ağa Arif Efendi Ali Efendi Musa Efendi Kâtib ve Emîn-i sandık Yusuf Efendi Sermâyesi Para Kuruş 89200 ma'a kezâ şette	Me'mûru Hasan Efendi Kâtibi Mehmed Tahir Efendi Sandık Emîni Abdullah Rıza Efendi

Bazı Me'mûrîn	
Telgraf ve Posta Me'mûru İzzet Efendi Eytâm Müdîri Tahir Efendi Zâbita Me'mûru Ahmed Efendi Mukayyid Hasan Efendi	Rûsûmat Me'mûru Mehmed Efendi Vukû'ât Kâtibi Hüseyin Efendi Tapu Kâtibi Ahmed İsmet Efendi Arazi Tahsildâr Me'mûru Arif Efendi
İskilib Kazâsı	
<p>İskilib Kazâsının merkezi nefsi İskilib Kasabası makarr-ı vilâyet olan Kastamonu Şehrinin cenûb-ı şarkisinde yirmi dört sâ'at mesâfe ba'idinde vâki'dir. Kazâ-ı mezkûr şarken Yozgada merbût Çorum ve şimâlen Amasyaya tâbi' Osmancık ve Hacı Hamza ve cenûben Tuht ve garben Tosya kazâları hududlarıyla mahdûddur. İskilib Kasabası mevki'an müdevverü'ş-şekl cibâl ile muhât bir mahale müsâdif ve derelerin yukarı ve aşağıya doğru mahallerinde dahi ebniye ve bağ ve bahçe vâki' olmakla şu letâfet-i mevki'asıyla beraber havası da mu'tedil ve mezkûr bahçeler envâ'-i eşcâr-ı müsmireyi câmi'dir. Cenûb ciheti damın cibâlin intehâsında bulunarak açık ve arazi-i vâsi'ayı ve Kızılırmak civarında dahi bağ ve bahçeleri muhtevidir. İskilib Kazâsı on dokuz mahalle ve yüz yirmi sekiz karyeden ve dört bin İslâm ve iki Ermeni hânesinden ibâret olup on bir bin İslâm ve beş Ermeni ve kırk müslim kıbtî nüfûsunu hâvidir. Kazâ-ı mezkûrde yüz yirmi sekiz câmi'-i şerîf ve mescid ve beş kütüphane ve beş tekke ve altı medrese ve elli bir İslâm sibyan mektebi ve dört yüz</p>	

106

seksen iki dükkan ve on iki debbaghâne ve iki han ve iki hamam ve yüz elli âsiyâb ve bir hükümet konağı ve bir telgrafhane ve beş türbe-i evliya ve bir muvakkathâne ve bir namazgah ve üç çamaşırhâne ve bir şadırvan ve kırk iki çeşme ve bir bedesten ve bir de selhhâne vardır. İskilib Kasabasında e'izze-i kirâmdan Ebu's-su'ud Efendi merhûmun beder-i emcedleri Şeyh Muhiddin Yavsi ve Şeyh Habib ve Muslihiddin ve E'l-hac Karani Hazretleri merâkîd-ı aliyeleriyle kasaba merbûtâtından Evlek nâm mahalde Akşemseddin Hazretlerinin ve evlâd-ı kirâmdan Nuru'l-hüdâ ile birâderinin merâkîd-ı aliyeleri ziyâretgâh has ve âmdir. İskilibin cânib-ı şimâlisinden dâ'imi suretle ceryan eden iki çay ve kasabanın alt tarafında yekdiğerine kavuşarak bağ ve bahçeleri iskâ etdikden sonra üç sâ'at mesâfede ânifü'l-beyân Kızılıрмаğa ve işbu Kızılırmak dahi şimâle doğru ceryan eden diğere derelerle birleşerek Sinobla Canik arasında bahr-ı siyâha mansab olur. İskilib Kasabasında mâh-ı câri ve çeşmeler var ise de yarım sâ'at mesâfesinde bir dağ zirvesi kurbunda neb'ân eden gayet berrak soğuk bir su menba'ına yirmi otuz zira' mesâfede bina kılınmış olan çeşmeye ceryan eder. İşbu su gayet soğuk olarak ekser erbâb-ı merak fıçı ve destileriyle oradan kasabaya götürdüb içirler. Mezkûr su yarım sâ'at yoldan geldiği halde ancak içilecek dereceye gelib şiddet-i bürûdeti bundan anlaşılır. Ve birde merak edenler menba'ında yaz mevsimlerinde taş aralarında buz parçaları çıkarırlar. İskilibe üç sâ'at mesâfede Kocec ve Kecec ve Yerli ve Yorga ve Taytak nâm beş aded memleha ve beş yüzü mütecâviz göl olup külliyyetli tuz husûle gelerek etrafa nakl ile furuht olunur. İskilib

107

Kazasında birçok ormanlar var ise de kî'ât ve teferru'âtına ma'lûmât alınamadığından derç edilemedi. Mahsulât-ı araziyesi hinta, şa'ir, amuhte, kirkik, mısır, siyaz, cehri, mahmûze ve kitre vesâ'iredir. Ma'mulât-ı sına'iyesi çorab, kilim, seccâde, yün ma'mûl kuşak ve bu gibi şeylerdir. Mu'âmele-i ticâriyesi dahi tiftik ve mahsulât-ı arziye ve ma'mulât-ı sına'iyesinin civar kasabât ve şehirlere nakl ile furuhtundan ibârettdir.

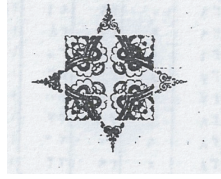
Sâlnâme-i Vilâyet-i Kastamonu

**Def'a
13**

Sâlnâme

**Sene
1298**

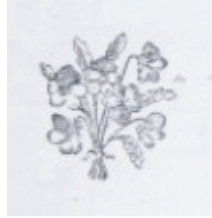
Matba'a-i Vilâyet-i Kastamonu

Tosya Kazâsı

Kargı Nâhiyesi

Müdü Nuri Bey
Nâ'ib İsmail Zühdü Efendi
Kâtib Hacı Mehmed Efendi
Tapu Kâtibi Hacı Mehmed Efendi
Vukû'ât Kâtibi Mustafa Bey

105

İskilib Kazâsı		
	Kâ'im-makâm Ahmed Raşid Efendi Nâ'ib Mustafa Efendi Müfti Hacı Emin Efendi Mal Müdürü Hüseyin Şemi Efendi	<i>Müderris</i>

106

İdâre Meclisi	Bidâyet Mahkemesi
Re'is Kâ'immakâm Efendi A'zâ-ı Tabî'ye Nâ'ib Efendi Müfti Efendi Mal Müdürü Evkâf Vekîli Hacı Şakir Efendi A'zâ-ı müntehabe Ömer Bey Hacı Mehmed Ağa Osman Nuri Efendi Şakir Efendi Kâtib Emin Efendi Sandık Emîni Mustafa Sabri Efendi Mal Kalemi Mülâzımı Osman Efendi	Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Ali Efendi Mehmed Efendi Kâtib-i ewel Mehmed Şükrü Efendi Kâtib-i sâni Mehmed Hilmi Efendi Müstantik Mu'âvini Osman Efendi İcrâ Mübâşiri Mehmed Ağa Diğeri Memiş Ağa Mahkeme-i şer'îye Kâtibi Naim Efendi
Ma'ârif Meclisi	Beledî Meclisi
Re'is Müfti Efendi A'zâ Osman Nuri Efendi Ali Vasfi Efendi Ömer Efendi <i>Müderris</i> Mehmed Rasim Efendi <i>Müderris</i> Mehmed Efendi <i>Müderris</i>	Re'is Memiş Ağa A'zâ Bekir Efendi Hacı Ahmed Ağa Emin Efendi Ahmed Ağa Kâtib ve Emîn-i sandık Ahmed Efendi

Ticâret ve Zirâ'at Meclisi	A'sâr ve Agnâm Me'mûrları																				
Re'is Hacı Şakir Efendi A'zâ Mürsel Efendi Hacı Ahmed Ağa Mehmed Şükrü Efendi	Me'mûr Tevfik Efendi Başkâtib Ahmed Tevfik Efendi Kâtib-i sâni Ali Efendi Anbar Emîni Hüseyin Efendi																				
Memleha Me'mûrları	Menâfi' Sandığı																				
Memleha Müdüri Mehmed Sakıb Efendi Başkâtib Abdurrahman Efendi Sandık Emîni Yuvakim Efendi Rüsûm-ı Sitte Me'mûru Ahmed Rahmi Efendi Kâtibi Raşid Efendi Hacı Hamza Rüsûm-ı sitte me'mûru Nasrullah Efendi	<table border="0"> <tr> <td>A'zâ</td> <td>A'zâ</td> </tr> <tr> <td>Yusuf Efendi</td> <td>Mehmed Efendi</td> </tr> <tr> <td>Mustafa Ağa</td> <td>Arif Efendi</td> </tr> <tr> <td>Ali Efendi</td> <td>Musa Efendi</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Kâtib ve Emîn-i sandık Yusuf Efendi</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Sermâyesi ma'a kezâ şett</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Para Kuruş</td> </tr> <tr> <td>20</td> <td>55757</td> </tr> <tr> <td><u>10</u></td> <td><u>40488</u></td> </tr> <tr> <td>30</td> <td><u>96245</u></td> </tr> </table>	A'zâ	A'zâ	Yusuf Efendi	Mehmed Efendi	Mustafa Ağa	Arif Efendi	Ali Efendi	Musa Efendi	Kâtib ve Emîn-i sandık Yusuf Efendi		Sermâyesi ma'a kezâ şett		Para Kuruş		20	55757	<u>10</u>	<u>40488</u>	30	<u>96245</u>
A'zâ	A'zâ																				
Yusuf Efendi	Mehmed Efendi																				
Mustafa Ağa	Arif Efendi																				
Ali Efendi	Musa Efendi																				
Kâtib ve Emîn-i sandık Yusuf Efendi																					
Sermâyesi ma'a kezâ şett																					
Para Kuruş																					
20	55757																				
<u>10</u>	<u>40488</u>																				
30	<u>96245</u>																				
Bazı Me'mûrîn																					
Telgraf ve Posta Me'mûru Ömer Bey Eytâm Müdüri Tahir Efendi Kereste Me'mûru Mustafa Efendi Ser-tahsildâr Mehmed Emin Efendi Diğer Hacı Salih ve Mahmud Ali Efendiler	Mukayyid Hasan Efendi Vukû'ât Kâtibi Hüseyin Hilmi Efendi Zâbita Me'mûru Mustafa Ağa Diğer Mustafa Efendi Ve Battal Ağa																				

İskilib Kazâsı

İskilib Kazâsının merkezi nefs-i İskilib Kasabası makarr-ı vilâyet olan Kastamonu şehrinin cenûb-ı şarkisinde yirmi dört sâ'at mesâfe ba'idinde vâki'dir. Kazâ-i mezkûr şarken Yozgada merbût Çorum ve şimâlen Amasyaya tâbi' Osmancık ve Hacı Hamza ve cenûben Tuht ve garben Tosya kazâları hududlarıyla mahdûddur. İskilib Kasabası mevki'an müdevverü'ş-şekl cibâl ile muhât bir mahale müsadif ve derelerin yukarı ve aşağıya doğru mahallerinde dahi ebniye ve bağ ve bahçe vâki' olmakla şu letâfet-i mevki'asıyla beraber havası da mu'tedil ve mezkûr bahçeler envâ'-ı eşcâr-ı müsmireyi câmi' ve şamildir. Cenûb ciheti damın cibâlin müntehâsında bulunarak açık ve arazi-i vâsi'ayı ve Kızılırmak civarında dahi bağ ve bahçeleri muhtevidir. İskilib Kazâsı on dokuz mahalle ve yüz yirmi sekiz karyeden ve dört bin İslâm ve iki Ermeni hânesinden ibaret olup on bir bin İslâm ve sekiz Ermeni ve kırk müslim Kıbtî nüfûsunu hâvidir. Kazâ-i mezkûrede yüz yirmi sekiz câmi'-i şerîf ve mescid ve beş kütüphâne ve beş tekke ve altı medrese ve elli bir İslâm sıbyân mektebi ve dört yüz seksen iki dükkân ve on iki debbaghâne ve iki han ve üç hamam ve yüz elli âsiyâb ve bir hükümet konağı ve bir telgrafhâne ve beş türbe-i evliya ve bir muvakkathâne ve bir namazgah ve üç çamaşırhâne ve üç şadırvan ve kırk iki çeşme ve iki sebil ve bir bedesten ve birde selhâne vardır. İskilib Kazâsında e'izze-i kirâmdan Ebu's-su'ud Efendi merhûmun beder-i emcedleri Şeyh Muhiddin Yavsi ve Şeyh Habib ve Muslihiddin ve E'l-hac Karani Hazretleri merâkîd-ı aliyyeleriyle kasaba merbûtâtından Evlek nâm mahalde Akşemseddin Hazretlerinin

ve evlâd-ı kirâmdan Nuru'l-hüdâ ile birâderinin merâkîd-ı aliyeleri ziyâretgâ has ve âmdir.

İskilibin cânib-ı şimâlisinden dâ'imi suretle ceryan eden iki çay ve kasabanın alt tarafında yekdiğerine kavuşarak bağ ve bahçeleri iskâ etdikden sonra üç sâ'at mesâfede ânifü'l-beyân Kızılırmağa ve Kızılırmak dahi şimâle doğru ceryan eden diğér derelerle birleşerek Sinobla Canik arasında bahr-ı siyaha mansab olur. İskilib Kasabasında mâh-ı câri ve çeşmeler var ise de yarım sâ'at mesâfesinde bir dağ zirvesi kurbunda neb'ân eden gayet berrak soğuk bir su menba'ına yirmi otuz zirâ' mesâfede bina kılınmış olan çeşmeye ceryan eder. İşbu su gayet soğuk olarak ekser erbâb-ı tabi'at fıçı ve destileriyle oradan kasabaya götürdüb içérler. Mezkûr su yarım sâ'at yoldan geldiği halde ancak içilecek dereceye gelib şiddet-i bürûdeti bundan anlaşılır. Ve birde merak edenler menba'ında yaz mevsimlerinde taş aralarında buz parçaları çıkarırlar. İskilibe üç sâ'at mesâfede Kocec ve Kecec ve Yerli ve Yorga ve Taytak nâm beş aded memleha ve beş yüzü mütecâviz göl olub külliyetli tuz husûle gelerek etrafa nakl ile furuht olunur. İskilib Kazâsında birçok ormanlar var ise de kît'ât ve teferru'âtına ma'lûmât alınamadığından derç edilemedi. Mahsulât-ı araziyesi hinta, şa'ir, amuhte, kirknik, mısır, siyaz, cehri, mahmûze ve kitre vesâ'iredir. Ma'mulât-ı sına'iyesi çorab, kilim, seccâde, yün ma'mûl kuşak ve bu gibi şeylerdir. Mu'âmele-i ticâriyesi dahi tiftik ve mahsulât-ı arziye ve ma'mulât-ı sına'iyesinin civar kasabât ve şehirlere nakl ile furuhtundan ibârettdir.

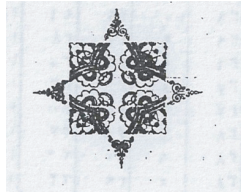
Dâhil-i vilâyetde küşâd olunan panayırlar

Tarih-i küşâdı	Eyyâm	Mahall-i ikâmesi	Mülâhazât
9 Eylül sene 97	8	İskilib Kazâsında	

Sâlnâme-i Vilâyet-i Kastamonu
Def'a
14

Sâlnâme
Sene
1299

Matbaa-i Vilâyet-i Kastamonu

Kastamonu Sancağı

İskilib Kazâsı		
	Kâ'im-makâm Ahmed Raşid Efendi Nâ'ib Halil Rüşdü Efendi Müfti Hacı Emin Efendi Mal Müdüri Hüseyin Şemi Efendi	<i>Devriye Müderrisi</i> <i>Müderris</i>
İdâre Meclisi	Bidâyet Mahkemesi	
Re'is Kâ'im-makâm Efendi A'zâ-ı tabi'ye Nâ'ib Efendi Müfti Efendi Mal Müdüri Efendi A'zâ-ı müntehave Ömer Bey Osman Ağa Hacı Salih Efendi Hacı Hafız Mehmed Efendi Kâtib Emin Efendi Sandık Emîni Mustafa Sabri Efendi	Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Ali Efendi Osman Nuri Efendi Kâtib-i ewel Mehmed Şükrü Efendi " sâni Mehmed Efendi Müstantık mu'âvini Osman Nuri Efendi <i>Müderrisinden</i> İcrâ Mübâşiri Hafız Ahmed Efendi Diğeri Memiş Ağa	

Beledî Meclisi	Ma'ârif Meclisi
Re'is Hacı Salih Efendi A'zâ Abdurrahman Ağa Hafız Hüseyin Efendi Mehmed Ağa Hacı Ahmed Ağa Kâtib ve Emîn-i sandık Ahmed Efendi	Re'is Müfti Efendi A'zâ Osman Nuri Efendi <i>Müderris</i> Ömer Efendi <i>Müderris</i> Mehmed Rasim Efendi <i>Müderris</i> Mehmed Efendi <i>Müderris</i> Ali Vasfi Efendi
Ticâret ve Zirâ'at Meclisi	Agnâm ve a'sâr Me'mûrları
Re'is Hacı Şakir Efendi A'zâ Mürsel Efendi Hacı Ahmed Ağa Mehmed Şükrü Efendi	Me'mûr Mustafa Efendi Başkâtib Ahmed Efendi Kâtib-i sâni Mustafa Hilmi Efendi Anbar Emîni Nabi Efendi
Memleha Me'mûrları	Menâfi' Sandığı
Me'mûr Mehmed Tahir Efendi Başkâtib Abdurrahman Efendi Sandık Emîni Estemil Efendi Rûsûm-ı sitte Me'mûru Ahmed Rahmi Ef. Hacı Hamza rûsûm-ı sitte me'mûru Nasrullah Efendi	A'zâ Yusuf Efendi Mustafa Ağa Ali Efendi Kâtib ve Emîn-i sandık Yusuf Efendi Sermâyesi Para Kuruş 20 55757 metelik zimmet-i ahâli 10 40488 Mevcûd kâ'ime 30 96255

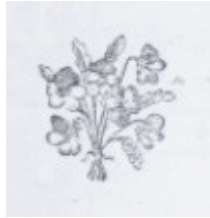
Bazı Me'mûrîn

Telgraf ve Posta Me'mûru Ömer Efendi
 Tapu Kâtibi Ahmed İsmet Efendi
 Kereste Me'mûru Hafız Ali Efendi
 Nüfûs Mukayyidi Hasan Efendi
 Sertahsildâr Abdullah Efendi
 Ahmed Efendi
 Mahmud Ağa

Evkâf Vekili Hacı Şakir Efendi
 Eytâm Me'mûru Tahir Efendi
 Ma'a Tahrirât Kâtibi Hüseyin Hilmi Efendi
 Zâbıta Me'mûru Mustafa Ağa
 Mustafa Ağa
 Ali Efendi Battal Ağa
 Hacı Arif Ağa

İskilib Kazâsı

İskilib Kazâsının merkezi nefsi-i İskilib Kasabası makarr-ı vilâyet olan Kastamonu Şehrinin cenûb-ı şarkisinde yirmi dört sâ'at mesâfe ba'idinde vâki'dir. Kazâ-ı mezkûr şarken Yozgada merbût Çorum ve şimâlen Amasyaya tâbi' Osmancık ve Hacı Hamza ve cenûben Tuht ve garben Tosya Kazâları hudûdlarıyla mahdûddur. İskilib Kasabası menki'an müdevverü'-ş-şekl cibâl ile muhât bir mahalle müsâdif ve derelerin yukarı ve aşağıya doğru mahallerinde dahi ebniye ve bağ ve bahçe vâki' olmakla şu lâtif-i mevki'asiyle beraber havasida mu'tedil ve mezkûr bağ ve bahçeler envâ'-i eşcâr-ı müsmireyi câmi' ve şâmildir. Cenûb ciheti dâmın cibâlin müntehâsında bulunarak açık ve arazi-i vâsi'ayı ve Kızılırmak civarında dahi bağ ve bahçeleri muhtevidir. İskilib Kazâsı

on dokuz hane ve yüz yirmi sekiz karyeden ve dört bin İslâm ve iki Ermeni hânesinden ibâret olub on bir bin İslâm ve sekiz Ermeni ve kırk müslim kıbtî nüfûsunu hâvidir. Kazâ-ı mezkûrde sekiz câmi'-i şerîf ve mescid ve beş kütüphâne ve beş tekke ve altı medrese ve elli bir İslâm sıbyân mektebi ve dört yüz seksen iki dükkan ve on iki debbaghâne ve iki han ve üç hamam ve yüz elli âsiyâb ve bir hükümet konağı ve bir telgrafhâne ve beş türbe-i evliya ve bir muvakkathâne ve bir namazgâh ve üç çamaşırhâne ve üç şadırvan ve kırk iki çeşme ve iki sebil ve bir bedesten ve bir de selhâne vardır.

İskilib Kazâsında e'izze-i kirâmdan Ebu's-su'ud Efendi merhûmun beder-i emcedleri Şeyh Muhiddin Yavsi ve Şeyh Habib ve Muslihiddin ve E'l-hac Karani Hazretleri merâkîd-ı aliyyeleriyle kasaba merbûtâtından Velek nâm mahalde Akşemseddin Hazretlerinin ve evlâd-ı kirâmdan Nuru'l-hüdâ ve biraderinin merâkîd-ı aliyelele ziyâretgâh has ve âmdir. İskilibin cânib-ı şimâlisinden dâ'imi suretle ceryan eden iki çay ve kasabanın alt tarafında birbirine kavuşarak bağ ve bahçeleri ervâ ve iskâ eddikten sonra üç sâ'at mesâfede ânifü'l-beyân Kızılıрмаğa ve Kızılırmak dahi şimâle doğru ceryan ile diğere derelerle birleşerek Sinobla Canik arasında Bahr-ı siyâha mansab olur. İskilib Kasabasında mâ-i câri ve çeşmeler var ise de yarım sâ'at mesâfesinde ve bir dağ zirvesi kurbunda neb'ân eden gayet berrak ve güzel bir su menba'a yirmi otuz zirâ' mesâfede bina kılınmış olan çeşmeye ceryan eder. İşbu su gayet soğuk olarak ekser erbâb-ı tabi'at fıçı ve destilerle oradan kasabaya

götürdüb iççerler. Mezkûr su yarım sâ'at yoldan geldiği halde ancak içilecek dereceye gelib şiddet-i burûdeti bundan anlaşılır. Ve birde merak edenler menba'da yaz mevsimlerinde taş aralarında buz parçaları çıkarırlar. İskilibe üç sâ'at mesâfede Kocec ve Kecec ve Yerli ve Yorga ve Taytak nâm beş aded memleha ve beş yüzü mütecaviz göl olub külliyetli tuz husûle gelerek etrafa nakl ile furuht olunur. İskilib Kazâsında bir çok ormanlar var ise de kıt'ât ve teferru'atına göre ma'lumât alınamadığından derç edilemedi. Mahsulât-ı araziyesi hinta ve şa'ir amuhte, kirknik, mısır, siyaz, cehri, mahmûze, ve kitre vesâ'iredir. Ma'mulât-ı sına'iyesi Çorab ve kilim ve seccâde ve yünden ma'mûl kuşak ve bu gibi şeylerden mu'âmele-i ticariyesi dahi tiftik ve mahsulât-ı araziye ve ma'mulât-ı sına'iyesinin civar kasabât ve şehirlere nakl ile furuhtundan ibâretidir.

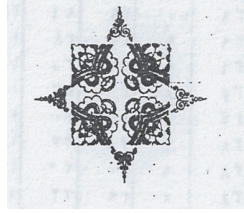
Sene-i Hicriye

1306

Kastamonu Vilâyeti Sâlnâmesi

(On beşinci def'a)

Matba'a-i Vilâyetde tab' olunmuştur.

(Tosya Kazâsı Me'mûrları)**328**

(Kargı Nâhiyesi)	
Müdür Kerim Bey Nâ'ib Halil Efendi	
A'zâ Hafız Numan Efendi İsmail Ağa	A'zâ Yakub Ağa Gök Hüseyin Ağa Kâtib Mustafa Efendi
(Beledî Meclisi)	
Re'is Hafız Numan Efendi	
A'zâ Rüstemzâde Mustafa Ağa Bekir Efendi	A'zâ Ali Bey Sandık Emîni Osman Efendi Mu'âvini Yuvani Efendi
(Kargı Mekteb-i Rüşdisi)	(Kargı Mekteb-i İbtidâ'iyesi)
Mu'allim-i sâni Mahmud Efendi	Mu'allim (Mühall) Aded Şakirdân 22

İskilib Kazâsı me'mûrları		
Kâ'im-makâm Mehmed Muhlis Efendi <i>Sâlise Mecidi 5</i> Nâ'ib Mehmed Hayreddin Efendi Müfti Hacı Emin Efendi <i>İzmir Mevleviyeti</i> <i>Mecidi 2</i> Mal Müdüri Mustafa Asım Efendi Tahrirât Kâtibi Behçet Efendi		
Meclis-i İdâri		
Re'is Kâ'im-makâm Efendi		
A'zâ-ı tabi'ye Nâ'ib Efendi Müfti Efendi Mal Müdüri Efendi Tahrirât Kâtibi	A'zâ-ı müntehabe Çelebizâde Osman Ağa Gökmenzâde Mehmed Emin Efendi Kâ'im-makâm Beyzâde Ahmed Bey İstanbulluzâde Ahmed Ağa	
(Bidâyet Mahkemesi)		
Re'is Nâ'ib Hayreddin Efendi A'zâ Mehmed Hilmi Efendi Ali Rıza Efendi Başkâtib İsmail Efendi Müstantık Mu'âvini Nabi Efendi Mahkeme-i şer'îye Kâtibi Nuri Efendi Mübâşir Hüseyin Ağa	Kâtib-i sâni Ömer Talat Efendi Mukavelât Muharriri Emin Efendi Mübâşir Osman Ağa	

(Mal Kalemi)	
Mal Müdüri Mu'âvini Osman Efendi Refîkî Mustafa Efendi Anbar Me'mûru Zihni Efendi Sandık Emîni Raşid Efendi	
(Nüfûs İdâresi)	
Nüfûs Me'mûru Mustafa Sabri Efendi Kâtib Hasan Efendi	
(Ma'ârif Meclisi)	
Re'is Müfti Efendi	
A'zâ Ganemzâde Mehmed Efendi Ali Hafizzâde Ahmed Efendi Kâtib Mehmed Efendi	A'zâ Osman Efendi Hafız Ragıb Efendi
(Memleha Me'mûrları)	
Me'mûr Ömer Efendi Başkâtib Abdullah Efendi Sandık Emîni Hüseyin Efendi	

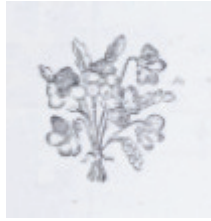
(Beledi Meclisi)	
Re'is Osman Efendi Tabib Kamil Efendi <i>Sâlise</i>	
A'zâ Hacı Ahmed Ağa Emin Efendi Hüseyin Ağa Kâtib ve Sandık Emîni Mustafa Efendi	A'zâ Mehmed Efendi İzzet Efendi Hüseyin Ağa
(Bazı Me'mûrîn)	
Telgraf Me'mûru Mehmed Nuri Efendi Duyûn-ı umûmiye Me'mûru Rifat Efendi Kereste Me'mûru Sadık Efendi Eytâm Müdüri Emin Efendi	Evkâf Muhâsebecisi Vekili Abdulkadir Efendi Reji Me'mûru Fettah Efendi Zâbita Me'mûru Ahmed Ağa
(Mekteb-i Rüşdi)	
Mu'allim-i ewel Osman Efendi Mu'allim-i sâni Hacı Abdulkadir Efendi Aded-i şakirdân 70	Rık'a Mu'allimi Hasan Efendi Bevab Ali Rıza Efendi
(Mekteb-i İbtidâ'i mu'allimleri)	
Zükûr-i ibtidâ'i Mu'allimi Ragıb Efendi Diğer zükûr " Hafız Mustafa Efendi " " " Hanifi Efendi	Aded-i şakirdân 138 118 57

(İskilib Kasabasına dâ'ir ma'lumât)

İskilib Kazâsının merkezi nefsi İskilib Kasabası olup Kastamonu Şehrinin cenûb-ı şarkisinde yirmi dört sâ'at mesâfe ba'idinde vâki'dir. Kazâ-i mezkûr, şarken Yozgad Sancağına merbût Çorum Kazâsı, şimâlen Amasyaya tâbî Osmancık ve Hacı Hamza, cenûben Tuht, garben Tosya Kazâları hududlarıyla mahdûddur.

İskilib Kasabası cibâl ile muhât bir mahale müsâdif ve letâfet-i mevki'asını tezyîd eyleyen bir hayli bağ ve bahçeleri müştamil olduğu gibi kasabanın cenûb ciheti dahi damın cibâlin müntehasında bulunarak açık ve arazi-i vâsî'ayı ve Kızılırmak civârında bir çok bağ ve bahçeleri şâmildir. İskilib Kasabası on sekiz mahalle ve mülhakâtı yüz altmış dört karyeden ve umum kazâ yedi bin seksen dört hânedan ibâretidir.

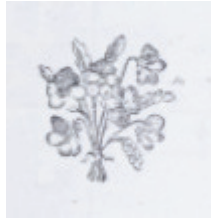
İskilib Kazâsında hükümet konağı ve telgrafhâne bulunduğu gibi yüz sekiz câmi'-i şerîf, beş kütüphâne, altı tekke, altı medrese, bir rüşdiye, üç ibtidâ'i, elli bir İslâm sıbyân mektebi, beş yüz on dükkan, on sekiz debbaghâne, iki han, dört hamam, altmış üç değirmen, beş türbe-i evliya, bir muvakkathâne, bir namazgah, beş çamaşırhâne, üç şadırvan, altmış beş çeşme, iki sebil, bir selhhâne vardır.

İskilib Kazâsında e'izze-i kirâmdan Ebu's-su'ud Efendi merhûmun beder-i emcedleri Şeyh Muhiddin Yavsi ve Şeyh Habib ve Muslihiddin ve E'l-hac Karani Hazretleri merâkîd-ı aliyyeleriyle kasaba merbûtâtından (Evlik) nâm mahalde Akşemseddin Hazretlerinin ve evlâd-ı kirâmdan Nuru'l-hüdâ ile biraderinin merâkîd-ı aliyeleri ziyâretgâh has ve âmdır.

İskilibin cânib-ı şimâlisinden dâ'imi suretle ceryan eden iki çay ve kasabanın alt tarafında yekdiğerine kavuşarak bağ ve bahçeleri iskâ etdikden sonra üç sâ'at mesâfede Kızılırmağa mansab olur. İskilib Kasabasında ber-vech-i muharrer miyâh-ı câriye ve müte'addid çeşmeler var ise de kasabaya yarım sâ'at mesâfede (Çakal Dağı) denilen cebelin zirvesine yakın bir mahalde neb'ân eden gayet berrak soğuk bir su menba'ına otuz zirâ' mesâfede yapılmış olan çeşmeye ceryan eder. Mezkûr sudan bazı erbâb-ı merak fıçı ve destilerle kasabaya götürdüb iççerler. Bu su gayet soğuk olduğundan yarım sâ'atlık yoldan geldikten sonra ancak içilecek derecede kesb-i i'tidâl eder. yaz günlerinde mezkûr su menba'ı cihetlerinde yani suyun geldiği dağın eteğinde sath-ı arzda buz parçaları bulunduğu gibi biraz ışıldıkda taş ve toprak aralarında dahi buzlar zuhûr ettiği muhakkaktır.

İskilibe üç sâ'at mesâfede (Kocec) ve (Kecec), (Yerli)

Taytak nâmlarıyla beş aded memleha ve beş yüzü mütecâviz küçük küçük göller olub külliyyetli tuz husûle gelerek etrafa nakl ile furuht olunur.

(Mahsulât-ı Araziyesi)

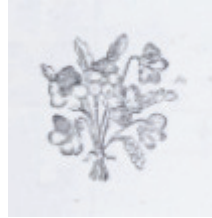
Hınta, şa'ir, melez, kirkik, mısır, siyaz, cehri, mahmûze, kitre vesâ'iredir.

(Mahsulât-ı Sınâ'iyeye)

Çorab, kilim, seccâde, yün kuşak ve bu gibi şeylerdir.

(Ticâret)

Mu'amele-i ticâriyesi dahi tiftik ve mahsulât-ı araziyesiyle ma'mûlât-ı sına'iyesinin civarındaki kasaba ve şehirlere nakl ve furuhtan ibâretdir. İskilib Kazâsı arazisinin vüs'atinden başka kuvve-i enbâtiyesindeki feyz ve bereket ekser mahallerden ziyâde ise de ve İskilibden merkez vilâyete tarik pek ziyâde sa'abü'l-mürûr olmak cihetiyle bi-mennehü te'âlâ Tosyaya kadar küşâdı mukarrer olan şose tarikının sâye-i muvafakavâye-i hazret-i pâdişâhide hüsni-ı itmâmı halinde kısm-ı a'zâmı istihlakât-ı mahalliyeye kalan mahsulâtın tâ merkez-i vilâyete kadar kemâl-i suhûletle getirilerek bu yüzden ihrâc-ı mahsulât mesele-i mu'tenâ behâsının kazâ-i mahalliyeinin mazhar-ı terakkiyât olacağı tabî'dir.

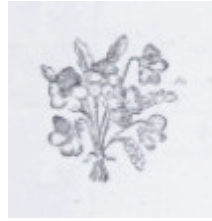

(Ormanlar)

İskilib Kazâsında tahminen yüz on kilometre mürebba'ında çam, köknar, kavak ve eşcâr-ı sâ'ireden mürekkeb Kise Gölü, Beyoğlan, Köse, Sarıyâr Çatak Öbek, Sülük Gölü, Karatepe, Sakar Öküz, Delik Taş, nâmlarıyla dokuz kıt'a orman olub bunlardan kat' edilen eşcârın kısm-ı küllisi ahâli-i kurâ tarafından sükenâ ve ağıl ve ebniye-i sâ'ireye ihtitablarına sarf ve kömür i'mâl edilmekte ve bir kısmından yapılan ve hızarlarda kereste ve tahtalarla i'mâl edilen beşik, kavata vesâ'ire kazâ-ı mezbûrun kasaba ve Pazar mahalleriyle Kengiriye nakl ve furuht olunur. Bunlardan senevi dört bin yedi yüz kuruş râddesinde orman resmi istihsâl edilmektedir.

(Kazânın Nüfûs-ı umûmisi)

İcmâl	Yerli		Yabancı		
	Zükûr	İnâs	Zükûr	İnâs	
37776	20045	17649	50	32	İslâm
43	00	00	29	14	Ermeni
37819	20045	17649	79	46	Yekûn

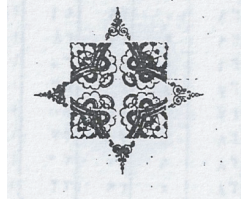

**Bin üç yüz on
Sene-i Hicriye-i Kameriyesine mahsûs**

Kastamonu Sâlnâmesi

On altıncı def'a olarak

**Kastamonu Vilâyeti Matba'asında
tab' olunmuştur.**

İskilib Kazâsı Me'mûrları

419

İskilib Kazâsı	
<p>"Kâ'im-makâm Mehmed Muhlis Efendi" <i>Sâlise</i> <i>Mecîdi</i></p> <p>Nâ'ib Mehmed Rahmi Efendi Mal Müdüri Ahmed Rifat Efendi Müfti Ömer Hulusi Efendi Tahrirât Kâtibi Behçet Efendi</p>	
İdâre Meclisi	
<p>Re'is Kâ'im-makâm Efendi A'zâ-ı tabi'ye Nâ'ib Efendi Mal Müdüri Efendi Müfti Efendi Kâtib Behçet Efendi</p>	<p>A'zâ-ı müntehabe İstanbuluzâde Ahmed Ağa Arabzâde Bekir Efendi Mehmed Tahir Efendi Kalaycızâde İzzet Efendi</p>
(Bidâyet Mahkemesi)	
<p>Re'is Sabit Efendi A'zâ Sâ'atçızâde Ali Efendi Borucuzâde Mehmed Efendi Kâtib-i ewel Ali Galib Efendi Müstantik Mu'âvini Ömer Talat Efendi Mahkeme-i şer'îye Kâtibi Hüseyin Hilmi Ef.</p>	<p>Kâtib-i sâni Ahmed Şevket Ef. Mukâvelât Muharriri Ali Ziya Ef.</p>

420

Kastamonu Vilâyeti Sâlnâmesi

(Mal Kalemi)	
Mal Müdüri Mu'âvini Şefik Efendi Refîkı Mustafa Efendi	Sandık Emîni Şakir Efendi
(Nüfûs Kalemi)	
Me'mûr Mustafa Sabri Efendi Kâtib Hasan Efendi	
(Beledi Dâ'iresi)	
Re'is Osman Nuri Efendi Tabib Abdullah Kamil Efendi	
<i>Sâlise</i>	
A'zâ Mehmed Emin Efendi Mehmed Efendi Hacı Hüseyin Ağa	Hüseyin Ağa Ahmed Ağa Mahmud Efendi
Kâtib Arif Efendi Sandık Emîni Ömer Efendi	
(Zirâ'at Bank Şu'besi)	
Re'is Abdulkadir Efendi Muhâsebe Kâtibi Abdullah Efendi	
A'zâ Musa Efendi Mehmed Efendi	Mehmed Emin Efendi Edhem Efendi
(Memleha Me'mûrları)	
Müdîr Ahmed Tevfik Efendi	

İskilib Kazâsı Me'mûrları

421

Başkâtib Hüseyin Efendi Anbar Me'Mûru Ahmed Efendi Vezin Kâtibi Osman Efendi Kâtib Mehmed Efendi Kâtib Hilmi Efendi Kâtib Arif Efendi Çayan Memleha Me'mûru Bekir Efendi Duyûn-ı umûmiye Me'mûru Ömer Efendi	Sandık Emîni Abdullah Efendi Tezkere Kâtibi Bekir Efendi Yerli Memleha Me'mûru Mehmed Efendi Taytak Memleha Me'mûru Hamdi Efendi Boncuk Memleha Me'mûru İsmail Efendi Anbar Me'mûru Derviş Efendi Kâtib Osman Efendi
Ma'ârif Meclisi	
Re'is Müfti Efendi A'zâ Mehmed Tahir Efendi Borucuzâde Mehmed Efendi	A'zâ Emirzâde Ahmed Efendi Hacı Tahirzâde Ali Efendi
(Ticâret ve Zirâ'at Odası)	
Re'is Abdulkadir Efendi A'zâ Müteka'id Musa Efendi Edhem Efendi	Raşid Efendi Mehmed Emin Efendi
Bazı Me'mûrîn	
Eytâm Müdüri Ahmed Mürsel Efendi Anbar Emîni Şakir Efendi Evkâf Vekîli Abdulkadir Efendi Reji Me'mûru Yorgaki Efendi	Tapu Kâtibi Ahmed Rifat Efendi Telgraf Me'mûru Mehmed Nuri Efendi Orman Sûvâri Me'mûru Mehmed Bey
(Rüştiye Mektebi)	
Mu'allim-i evvel Osman Efendi Rık'a Mu'allimi Hasan Efendi	Mu'allim-i sâni Abdulkadir Efendi

(İbtidâ'i Mektebi)

Zükûr ibtidâ'i Mu'allimi Hafız Mustafa Efendi

" " " Hanifi Efendi

" " " Ragıb Efendi

(İskilib Kazâsına dâ'ir ma'lûmât)

İskilib Kazâsının merkezi olan İskilib Kasabası Kastamonu Şehrinin cenûb-ı şarkisinde yirmi dört sâ'at mesâfe ba'idinde vâki'dir. Kazâ-i mezkûr, şarken Yozgad Sancağına merbût Çorum Kazâsı, şimâlen Amasyaya tâbi' Osmancık ve Hacı Hamza, cenûben Ankara Vilâyeti, garben Tosya ve Kengirinin Tuht Nâhiyesi hududlarıyla mahdûddur.

İskilib Kasabası cibâl ile muhât bir mahale müsâdif ve letâfet-i mevkîasını tezyîd eyleyen bir hayli bağ ve bahçeleri müştamil olduğu gibi kasabanın cenûb ciheti dahi damın cibâlin müntehasında bulunarak açık ve arazi-i vâsi'ayı ve Kızılırmak civârında bir çok bağ ve bahçeleri şâmildir. İskilib Kasabası on sekiz mahalle ve mülhakâtı yüz on beş karyeden ibâretidir.

İskilib Kazâsında hükümet konağı ve telgrafhâne bulunduğu gibi seksen üç câmi'-i şerif, beş kütüphâne, altı tekke, altı medrese, bir rüşdiye, üç ibtidâ'i, yetmiş bir İslâm sıbyân mektebi, beş yüz on dükkan, on sekiz debbaghâne, iki han, beş hamam

altmış üç değirmen, beş türbe-i evliya, bir muvakkathâne, bir namazgâh, beş çamaşırhâne, üç şadırvan, altmış beş çeşme, iki sebil, bir selhâne vardır.

İskilib Kazâsında e'izze-i kirâmdan Ebu's-su'ud Efendi merhûmun peder-i emcedleri Şeyh Muhiddin Yavsi ve Şeyh Habib ve Muslihiddin ve E'l-hac Karani (Evlik) nâm mahalde Akşemseddin Hazretlerinin ve evlâd-ı kirâmdan Nuru'l-hüdâ ile biraderinin merâkîd-ı aliyeleri ziyâretgâh has ve âmdir.

İskilibin cânib-ı şimalisinden dâ'imi suretle ceryan eden iki çay ve kasabanın alt tarafında yekdiğerine kavuşarak bağ ve bahçeleri iskâ etdikden sonra üç sâ'at mesâfede Kızılırmağa mansab olur. İskilib Kasabasında ber-vech-i muharrer miyâh-ı câriye ve müte'addid çeşmeler var ise de kasabaya yarım sâ'at mesâfede (Çakal Dağı) denilen cebelin zirvesine yakın bir mahalde neb'ân eden gayet berrak soğuk bir su menba'ına otuz zirâ' mesâfede yapılmış olan çeşmeye ceryan eder. Mezkûr sudan bazı erbâb-ı merak fıçı ve destilerle kasabaya götürdüb içerler. Bu su gayet soğuk olduğundan yarım sâ'atlik yoldan geldikten sonra ancak içilecek derecede kesb-i i'tidâl eder. Yaz günlerinde mezkûr su menba'ı cihetlerinde yani suyun geldiği dağın eteğinde sath-ı arzda buz parçaları bulunduğu gibi biraz işledildikde taş ve toprak aralarında dahi buzlar zuhûr ettiği muhakkaktır.

İskilibte üç sâ'at mesâfede beş aded memleha ve beş yüzü mütecâviz küçük

küçük göller olup bunlardan her birisinin vâridât-ı senevisi kısm-ı mahsûsasında gösterilmiştir.

Külliyetli tuz husûle gelerek etrafa nakl ile furuht olunur.

(Mahsulât-ı Araziyesi)

Hınta, şa'ir, melez, kirkik, mısır, siyaz, cehri, mahmûze, kitre vesâ'iredir.

(Mahsulât-ı Sınâ'iyeye)

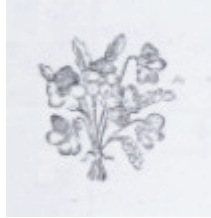
Çorab, kilim, seccâde, yün kuşak ve bu gibi şeylerdir.

(Ticâret)

Mu'amele-i ticâriyesi dahi tiftik ve mahsulât-ı araziyesiyle ma'mûlât-ı sınâ'iyesinin civarındaki kasaba ve şehirlere nakl ve furuhtdan ibârettdir. İskilib Kazâsı arazisinin vûs'atinden başka kuvve-i enbâtiyesindeki feyz ve bereket ekser mahallerden ziyâde ise de ve İskilibden merkez vilâyete tarik pek ziyâde sa'bû'l-mürûr olmak cihetiyle bi-mennehü te'âlâ Tosyaya kadar küşâdı mukarrer olan şose tarikının sâye-i muvafakavâye-i hazret-i pâdişâhide hüsn-ı itmâmı halinde kısm-ı a'zâmı istihlakât-ı mahalliyyeye kalan mahsulâtın tâ merkez-i vilâyete kadar kemâl-i suhûletle getirilerek bu yüzden ihrâc-ı mahsulât mesele-i mu'tenâ behâsının kazâ-i mahalliyyenin mazhar-ı terakkiyât olacağı tabî'dir.

(Ormanlar)

İskilib Kazâsında tahminen yüz on kilometre mürebba'ında çam, köknar, kavak ve eşcâr-ı sâ'ireden mürekkeb Kise Gölü, Beyoğlan, Köse

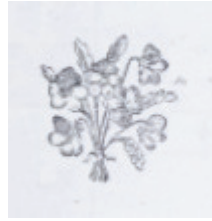
Sarıyâr Çatak Öbek, Sülük Gölü, Karatepe, Sakar Öküz, Delik Taş, nâmlarıyla dokuz kıt'a orman olub bunlardan kat' edilen eşcârın kısm-ı küllisi ahâli-i kurâ tarafından sekenâ ve ağıl ve ebniye-i sâ'ireye ihtitâblarına sarf ve kömür i'mâl edilmekte ve bir kısmından yapılan ve hızarlarda kereste ve tahtalarla i'mâl edilen beşik, kavata vesâ'ire kazâ-ı mezbûrun kasaba ve pazar mahalleriyle Kengiriye nakl ve furuht olunur.

Kazânın Hâne ve Nüfûsu

Yekûn	Zükûr müslim	Înâs müsleme	Hâne
42779	22267	20512	6635

Kazânın mürettebât-ı seneviyesi

Para	Kuruş	
	365298	Emlâk ve arazi Vergisi
10	12307	Temettu'ât
-31	4973	Vergiden hisse-i i'ânesi
	494180	A'şâr
	24709	A'şârdan hisse-i i'ânesi
	49418	" Zirâ'at Bankası hisse-i i'ânesi
-1	1050886	Yekûn

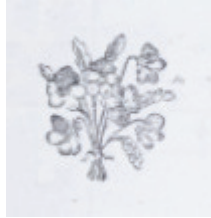

Zirâ'at Bank Sandığı sermâye

Para	Kuruş	
20	337347	Menâfi' Sandıklarından müdevver
<u>26</u>	<u>127532</u>	Zirâ'at Bankasının teşkilinden bu ana kadar olan vâridât
16	464880	

Memlehaların Vâridât-ı seneviyesi

Kuruş	
938575	Merkez Memlehası
97262	Yerli "
55082	Taytak "
207488	Boncuk
<u>88093</u>	Çayan
1486500	

518

Kastamonu Vilâyeti Sâlnâmesi

**Hassa Ordu-yı hümâyûnuna mensûb İkinci
Kastamonu Fırkası Kumandanı Ferik Ahmed Hıfzı Paşa**
Nişân-ı Mekteb-i Osmânî, 2. Mecîdî, 2. Gümüş İmtiyâz Madalayası

522

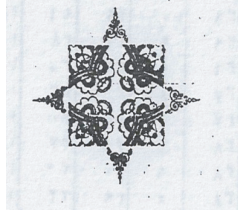
Kastamonu Vilâyeti Sâlnâmesi

(Üçüncü İskilib Taburu)

Binbaşı Mehmed Nafiz Efendi	<i>Mecîdi 4 İmtiyâz Gümüş Madalyası</i>
Kolağası Hacı Mehmed Efendi	<i>Mecîdi 5 İmtiyâz, Karadağ, Rusya, Plevne Madalyaları</i>
Tabur Kâtibi Mehmed Fuat Efendi	
Birinci Bölük Yüzbaşı-ı evvel Mehmed Emin Ağa	<i>Mecîdi 5</i>
" " " sânisî Mehmed Ağa	<i>Mecîdi 5 İmtiyâz ve Plevne Madalyaları</i>
" " Mülâzım-ı evvelî Mustafa Efendi	<i>Girid Madalyası</i>
İkinci Bölük Yüzbaşı-ı evvelî Hacı Ahmed Ağa	<i>Mecîdi 5 İmtiyâz ve Plevne Madalyaları</i>
" " sânisî Osman Efendi	<i>Plevne Madalyası</i>
" " Mülâzım-ı evvelî Hafız Ahmed Efendi	<i>İmtiyâz ve Plevne Madalyaları</i>
Üçüncü Bölük Yüzbaşı-ı evvelî İbrahim Efendi	
" " " sânisî Bekir Efendi	<i>Plevne Madalyası</i>
" " Mülâzım-ı sânisî Ahmed Efendi	<i>İmtiyâz ve Plevne Madalyası</i>
Dördüncü Bölük Yüzbaşı Sadık Ağa	<i>Mecîdi 5 Plevne Madalyası</i>
" " Mülâzım-ı evvelî Süleyman Ağa	<i>İmtiyâz Plevne Madalyası</i>
" " " sânisî Osman Efendi	

Bin üç yüz on bir
Sene-i Hicriye-i Kameriyesine Mahsûs

Kastamonu Sâlnâmesi

Kargı Nâhiyesi	
Müdür İshak Efendi Kâtib Ömer Efendi	Nâ'ib Halil Efendi Sandık Emîni Mustafa Efendi
(Beledî Dâ'iresi)	
Re'is Hacı Nuri Bey A'zâ Rüstemzâde Hasan Ağa Ali Usta	A'zâ Kâtiboğlu İbrahim Efendi Molla Ahmed Kâtib Ali Efendi

İskilib Kazâsı Me'mûrları

277

İskilib Kazâsı	
Kâ'im-makâm Mehmed Asım Efendi Nâ'ib Mehmed Rahmi Efendi <i>Edirne Müderrisliğinden Ru'us-ı hümâyûn 3</i> Müfti Ömer Hulusi Efendi Mal Müdîri Ahmed Rifat Efendi Tahrirât Kâtibi Mehmed Behçet Efendi	
(İdâre Meclisi)	
Re'is Kâ'im-makâm Efendi A'zâ-ı tabi'ye Nâ'ib Efendi Müfti Efendi Mal Müdîri Efendi	A'zâ-ı müntehabe Mehmed Tahir Efendi Bekir Efendi Ahmed Ağa İzzet Efendi
Bidâyet Mahkemesi	
Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Ali Efendi Mehmed Efendi Kâtib-i evvel Galib Efendi Müstantık Mu'âvini Ömer Talat Efendi Mahkeme-i şer'îye Kâtibi Hüseyin Hilmi Ef. Mübâşir Ahmed Efendi	Kâtib-i sâni Osman Fazıl Efendi Mukavelât Muharriri Ali Rıza Efendi Mübâşir Hüseyin Ağa
(Mal Kalemi)	
Mal Küdîri Mu'âvini Şefik Efendi Sandık Emîni Şakir Efendi	Refikı Mustafa Efendi Anbar Emîni Naşid Efendi

278

Kastamonu Vilâyeti Sâlnâmesi

(Nüfûs Kalemi)	
Me'mûr Mustafa Sabri Efendi	Kâtib Hasan Efendi
(Beledî Dâ'iresi)	
Re'is Osman Nuri Efendi Tabib Abdullah Kamil Efendi	<i>Sâlise gurre B 303</i>
A'zâ Mehmed Emin Efendi Mehmed Efendi Mahmud Efendi	A'zâ Hacı Hüseyin Ağa Ahmed Ağa Hüseyin Ağa
Kâtib Arif Efendi Sandık Emîni Ömer Efendi	
(Zirâ'at Bank Şu'besi)	
Re'is Abdulkadir Efendi Muhâsebe Kâtibi Abdullah Efendi	
A'zâ Mehmed Efendi Edhem Efendi	Mehmed Emin Efendi
Ma'ârif Meclisi	
Re'is Müfti Efendi A'zâ Arabzâde Osman Nuri Efendi Borucuzâde Mehmed Efendi Ali Efendi	A'zâ Mehmed Tahir Efendi Emirzâde Ahmed Efendi Hocazâde Mehmed Efendi
(Ticâret ve Zirâ'at Odası)	
Re'is Abdulkadir Efendi A'zâ Edhem Efendi Raşid Efendi	Mehmed Emin Efendi

İskilib Kazâsı Me'mûrları**279**

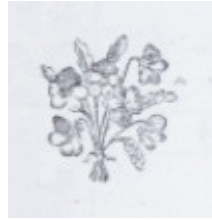
(Telgraf Dâ'iresi)	
Me'mûr Ali Efendi Çavuş Abdullah Ağa	Çavuş Ahmed Ağa
(Memleha Me'mûrları)	
Müdür Ahmed Tevfik Efendi	
Başkâtib Hüseyin Efendi Sandık Emîni Mustafa Efendi Anbar Me'mûru Osman Efendi Tezkere Kâtibi Bekir Efendi Vezin Kâtibi İbrahim Efendi Kantarcı İbrahim Efendi Boncuk Memleha Me'mûru İsmail Ef. Kâtib Arif Efendi İhracât Me'mûru Ahmed Efendi Kantarcı Salih Efendi	Çayan Memleha Me'mûru Bekir Efendi Kâtib Osman Efendi Kantarcı Mehmed Efendi Yerli Memleha Me'mûru Derviş Efendi Kâtib Mehmed Efendi Taytak Memleha Me'mûru Hacı Abdulkerim Efendi Kâtib Ahmed Hilmi Efendi Duyûn-ı umûmiye Me'mûru Ömer Efendi Kantarcı Mehmed Efendi
Bazı Me'mûrîn	
Tapu Kâtibi Ahmed Efendi Evkâf Vekîli Abdulkadir Efendi Reji Me'mûru Yorgaki Efendi Zâbıta Me'mûru Şaban Efendi Orman Me'mûru Mehmed Bey	

(Rüşdiye Mektebi)	
Mu'allim-i ewvel Osman Efendi Rık'a Mu'allimi Hasan Efendi	Mu'allim-i sâni Abdulkadir Efendi
(İbtidâ'i Mektebi)	
Zükûr ibtidâ'i Mu'allimi Mustafa Efendi	
" " "	Hanifi Efendi
" " "	Ragıb Efendi
(İskilib Kazâsına dâ'ir ma'lûmât)	
<p>İskilib Kazâsının merkezi olan İskilib Kasabası Kastamonu Şehrinin cenûb-ı şarkisinde yirmi dört sâ'at mesâfe ba'idinde vâki'dir. Kazâ-i mezkûr, şarken Yozgad Sancağına merbût Çorum Kazâsı, şimâlen Amasyaya tâbi' Osmancık ve Hacı Hamza, cenûben Ankara Vilâyeti, garben Tosya ve Kengirinin Tuht Nâhiyesi hududlarıyla mahdûddur.</p> <p>İskilib Kasabası cibâl ile muhât bir mahale müsâdif ve letâfet-i mevki'asını tezyîd eyleyen bir hayli bağ ve bahçeleri müştemil olduğu gibi kasabanın cenûb ciheti dahi damın cibâlin müntehasında bulunarak açık ve arazi-i vâsi'ayı ve Kızılırmak civârında bir çok bağ ve bahçeleri şâmildir.</p> <p>İskilib Kazâsında hükümet konağı ve telgraphâne bulunduğu</p>	

gibi seksen üç câmi'-i şerîf, beş kütüphâne, altı tekke, altı medrese, bir rüşdiye, üç ibtida'i, yetmiş bir İslâm sıbyân mektebi, beş yüz on dükkan, on sekiz debbaghâne, iki han, beş hamam altmış üç değirmen, beş türbe-i evliya, bir muvakkathâne, bir namazgâh, beş çamaşırhâne, üç şadırvan, altmış beş çeşme, iki sebil, bir selhâne vardır.

İskilib Kazâsında e'izze-i kirâmdan Ebu's-su'ud Efendi merhûmun peder-i emcedleri Şeyh Muhiddin Yavsi ve Şeyh Habib ve Muslihiddin ve E'l-hac Karâni (Evlik) nâm mahalde Akşemseddin Hazretlerinin ve evlâd-ı kirâmdan Nuru'l-hüdâ ile birâderinin merâkîd-ı aliyeleri ziyâretgâh has ve âmdir.

İskilibin cânib-ı şimâlisinden dâ'imi suretle ceryan eden iki çay ve kasabanın alt tarafında yekdiğerine kavuşarak bağ ve bahçeleri iskâ etdikden sonra üç sâ'at mesâfede Kızılıрмаğa mansab olur. İskilib Kasabasında ber-vech-i muharrer miyâh-ı câriye ve müte'addid çeşmeler var ise de kasabaya yarım sâ'at mesâfede (Çakal Dağı) denilen cebelin zirvesine yakın bir mahalde neb'ân eden gayet berrak soğuk bir su menba'ına otuz zirâ' mesâfede yapılmış olan çeşmeye ceryan eder. Mezkûr sudan bazı erbâb-ı merak fıçı ve destilerle kasabaya götürdüb içenler. Bu su gayet soğuk olduğundan yarım sâ'atlik yoldan geldikten sonra ancak içilecek derecede kesb-i i'tidâl eder. Yaz günlerinde mezkûr su menba'ı cihetlerinde yani suyun geldiği dağın eteğinde sath-ı arzda buz parçaları bulunduğu

gibi biraz işledildikde taş ve toprak aralarında dahi buzlar zuhûr ettiği muhakkaktır.

İskilibe üç sâ'at mesâfede beş aded memleha ve beş yüzü mütecâviz küçük küçük göller vardır.

Külliyetli tuz husûle gelerek etrafa nakl ile furuht olunur.

(Mahsulât-ı Araziyesi)

Hınta, şa'ir, melez, kirkik, mısır, siyaz, cehri, mahmûze, kitre vesâ'iredir.

(Mahsulât-ı Sınâ'iyeye)

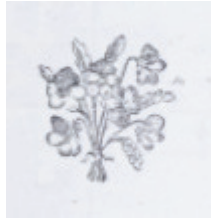
Çorab, kilim, seccâde, yün kuşak ve bu gibi şeylerdir.

(Ticâret)

Mu'amele-i ticâriyesi dahi tiftik ve mahsulât-ı araziyesiyle ma'mûlât-ı sınâ'iyesinin civarındaki kasaba ve şehirlere nakl ve furuhtdan ibârettdir. İskilib Kazâsı arazisinin vûs'atinden başka kuvve-i enbâtiyesindeki feyz ve bereket ekser mahallerden ziyâde ise de ve İskilibden merkez vilâyete tarik pek ziyâde sa'bû'l-mürûr olmak cihetiyle bi-mennehü te'âlâ Tosyaya kadar küşâdı mukarrer olan şose tarikinın sâye-i muvafakavâye-i hazret-i pâdişâhide hüsn-ı itmâmı halinde kısm-ı a'zâmı istihlakât-ı mahalliyeye kalan mahsulâtın tâ merkez-i vilâyete kadar kemâl-i suhûletle getirilerek bu yüzden ihrâc-ı mahsulât mesele-i mu'tenâ behâsının kazâ-i mahalliyenin mazhar-ı terakkiyât olacağı tabî'dir.

(Ormanlar)

İskilib Kazâsında tahminen yüz on kilometre mürebba'ında çam, köknar, kavak ve eşcâr-ı sâ'ireden mürekkebe Kise Gölü, Beyoğlan, Köse, Sarıyâr Çatak Öbek, Sülük Gölü, Karatepe, Sakar Öküz, Delik Taş, nâmlarıyla dokuz kıt'a orman olub bunlardan kat' edilen eşcârın kısm-ı küllisi ahâli-i kurâ tarafından sekenâ ve ağıl ve ebniye-i sâ'ireye ihtitablarına sarf ve kömür i'mâl edilmekte ve bir kısmından yapılan ve hızarlarda kereste ve tahtalarla i'mâl edilen beşik, kavata vesâ'ire kazâ-ı mezbûrun kasaba ve pazar mahalleriyle Kengirîye nakl ve furuht olunur.

289

Vilâyetin Nüfus-ı umûmisi

(Kengirî Sancağı)

Yekûn	İslâm		Rum		Ermeni		Esâmi-i kazâ
	Zükûr	Înâs	Zükûr	Înâs	Zükûr	Înâs	
43511	22354	21132	3	2	16	4	İskilib

292

Kastamonu Vilâyeti Sâlnâmesi

Kengırı							
Yekûn		Emlâk ve Akar Ve Temettu' Vergisi Bedel-i askeri		Agnâm rûsûmu ile A'şâr hâsılâtı		Rûsûm-ı mütenevvi'a ile Orman hakkı Kereste ve Pul resimleri	
Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş
23	1769778	10	485556	35	1073064		17825

Büdcе

293

Sancağı

Emlâk ve Tapu Ve Mehâkim harçları		Ma'ârif ve menâfi' hisseleri		Hâslât-ı müteferrika Ve emlâk emiriye mu'accele Ve ihsâr hâslâtı Ve duhan öşürü		Esâmi-i kazâ
Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş	
23	89106	15	88919	20	15306	İskilib Kazâsı

(Kastamonu Vilâyetinin sene-i cedîde-i muvâzenesinden me'hûz masârifât-ı umûmiyesi mikdârı)

296

Kastamonu Vilâyeti Sâlnâmesi

Kengirî Sancağı

Yekûn	Şer'îye ve Adliye		Dâhiliye		Mâliye Vergi Ve Ma'aşât-ı zâtiye			
	Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş		
		128741		37052		21780		28050

Büdcce

297

Orman ve Ma'âdin		Eshâm-ı Mütenevî'a		Jandarma ve Polis Ve Tahsildâr		Esâmi-i kazâ
Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para Kuruş
	00		00		41859	İskilib Kazâsı

Zirâ'at Bank vâridâtı

299

Kengiri Sancağı						
Yekûn		Menâfi' Sandıklarından müdevver sermâye		Zirâ'at Bankasının teşkilinden bu ana Kadar mütehasıl varidât		Esâmi-i kazâ
Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş	
9	532851	30	122802	19	410048	İskilib Kazâsı

336 Kastamonu Vilâyeti Sâlnâmesi

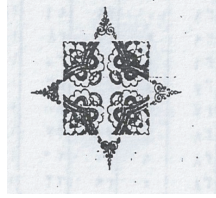
İstatistik

337

Kengiri Sancağı		Esâmi-i Emâkin vesâ'ire
İskilib Kazâsı		
6635		Han
665		Kahve mağaza ve dekâkin
20		Fırın
2		Han
4		Hamam
123		Hizar ve değirmen
00		Fabrika
135		Oda
5736		Anbar ve samanlık vesâ'ire
26		Çiftlik
5299		Bağ
3862		Bahçe
29235		Tarla
1258		Çayır
200		Mera
2700		Orman vesâ'ire
50		Arsa
106		Cevâmi' ve mescid
56		Mekâtib
9		Medrese ve kütüphane
5		Tekke ve zâviye
0		Kilise ve manastır
1		Kışla ve devâ'ir-i emiriye

Bin üç yüz on iki
Sene-i Hicriye-i Kameriyesine Mahsûs

Kastamonu Sâlnâmesi

340

Kastamonu Vilâyeti Sâlnâmesi

Kengiri Sancağı							
Yekûn		Emlâk ve Akar Ve Temettu' Vergisi Bedel-i askeri		Agnâm rûsûmu ile A'şâr hâsîlâtı		Rûsûm-i mütenevvi'a ile Orman hakkı Kereste ve Pul resimleri	
Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş
20	1786159	30	488975	30	1072147		15557

İstatistik

341

Emlâk ve Tapu Ve Mehâkim harçları		Ma'ârif ve menâfi' hisseleri		Hâsılât-ı müteferrika Ve emlâk emiriye mu'accele Ve ihsâr hâsılâtı Ve duhan öşrü		Esâmi-i kazâ
Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş	
	90000		101272	20	18206	İskilib Kazâsı

344

Kastamonu Vilâyeti Sâlnâmesi

Kengirî Sancağı							
Yekûn		Şer'îye ve Adliye		Dâhiliye		Mâliye Vergi Ve Ma'aşât-ı zâtiye	
Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş
	113925		37076		21780		28050

İstatistik

345

Orman ve Ma'adin		Eshâm-ı Mütenevvi'a		Jandarma ve Polis Ve Tahsildâr		Esâmi-i kazâ
Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para Kuruş
	00		00		27019	İskilib Kazâsı

346

Kastamonu Vilâyeti Sâlnâmesi

Kengirî Sancağı						
Tevdi'ât		İkrazât		Sermâye		Esâmi-i kazâ
Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş	
	700	20	285828	24	587680	İskilib

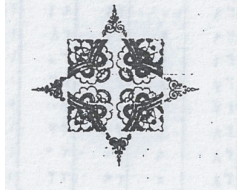
IV. BÖLÜM

Sivas Vilayet Salnamelerinde Osmancık ve Mecitözü Kazaları

**Def'a
1**

Sivas Vilâyet Sâlnâmesi

1287

63

Amasya Sancağı

69

Osmancık Kazâsı

Meclis-i idâre		Meclis-i de'âvi
Re'is Kâ'im-makâm Hami Mustafa Ağa A'zâ-i tabi'îye Nâ'ib İbrahim Efendi Müfti Mehmed Efendi Hafız Abdullah Ağa Halil Efendi Mehmed Ali Ağa Mal Müdürü Ömer Efendi Tahrirât Kâtibi Yusuf Efendi	Sandık Emîni Ahmed Efendi	Re'is Nâ'ib Efendi Mümeyyizân Ahmed Efendi İbrahim Ağa Hacı Ali Efendi Kâtib Mehmed Bey Nüfûs Mukayyidi Abdullah Efendi
Meclis-i Beledî		Emlâk Komisyonu
Re'is Ahmed Ağa A'zâ Emin Ağa İsmail Ağa Hüseyin Efendi Hacı Osman Efendi Hacı Arif Ağa Kâtib Mehmed Efendi	Sandık Emîni	Re'is Vukû'ât Kâtibi Muhiddin Efendi A'zâ refikî Mehmed Kamil Efendi Nüfûs Mukayyidi Ahmed Efendi
Kazâ-ı mezbûrun kurâ ve mahallât ve hâne ve nüfusunun adediyle Müdür ve newâb ve me'mûrîn-i sâirenin esâmisi		

Nüfûs-ı Müslim	Nüfûs-ı gayri Müslim	Hâne	Kurâ ve mahallât	Tapu Kâtibi	Katib	Newâb	Müderrisân	Nevâhi
1652	00	00	007	00	00	Niyâbetden	Kâ'im-makâmlıktan	Nefs-i Osmancık
3330	00	00	29	00	00	Kezâ	Kezâ	Kurâsı
5392	00	00	35	00	Şakir Efendi	00	Abdulkadir Efendi	Zeytün
850	00	00	09	00	00	00	Kâ'im-makâmlıktan	Hacı Hamza
11226	00	00	060	Yekûn				

70

Mecidözü Kazası

Meclis-i idâre		Meclis-i de'âvi
Re'is Kâ'im-makâm Abdulkadir Nafiz Bey A'zâ Nâ'ib İsmail Resmi Efendi Müfti Efendi Mustafa Efendi Mehmed Efendi Kotar Ağa Mal Kâtibi Hüseyin Efendi Tahrirât Kâtibi Ömer Efendi	Sandık Ermini Ahmed Efendi	Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Abdullah Efendi İbrahim Efendi Borsen Ağa Kâtib Osman Efendi Nüfûs Mukayyidi
Meclis-i Beledî		Emlâk Komisyonu
Re'is A'zâ	Sandık Ermini	Re'is A'zâ
Kazâ-ı mezbûrun kurâ ve mahallât ve hâne ve nüfusunun adediyle müdür ve newwâb ve me'mûrîn-i sâ'irenin esâmisi		

Nüfûs-ı Müslim	Nüfûs-ı gayri Müslim	Hâne	Kurâ ve mahallât	Tapu Kâtibi	Katib	Newwâb	Müderrişân	Nevâhi
576	057	00	03	00	00	Niyâbetden	Kâ'im-makâmlıktan	Nefs-i Mecidözü
6963	00	00	89	00	00	Kezâ	Kezâ	Kurâsı
1463	028	00	26	00		Kezâ	Kezâ	Gelenkiras
2322	00	00	33	00	Hasan Efendi	00	Ömer Efendi	Veray
				Yekûn				Zünnun

Amasya Sancağında bulunan bi'l-cümle cevâmi' ve mesâcid medâris-i ilmiye-i dâ'ime ve hütebâ ve ve müderrisîn mikdâr-ı talebe-i ulûm ile kâffe-i mekâtib-i sıbyân									
Mekâtib-i İslâm		Mekâtib-i Rum		Mekâtib-i Ermeni		Mekâtib-i Katolik		Mekâtib-i Protestan	
Mekteb	Etfâl	Mekteb	Etfâl	Mekteb	Etfâl	Mekteb	Etfâl	Mekteb	Etfâl
14	470								

91

Cevâmi'	Mesâcid	Medâris-i ilmiye	Hutba	E'imme	Müderrişin	Mikdâr-ı talebe-i ulûm	Esâmi-i kazâ ve nevâhi
022	008	002	019	28	01	003	Osmancık Kazâsı

92

Mekâtib-i İslâm		Mekâtib-i Rum		Mekâtib-i Ermeni		Mekâtib-i Katolik		Mekâtib-i Protestan	
Mekteb	Etfâl	Mekteb	Etfâl	Mekteb	Etfâl	Mekteb	Etfâl	Mekteb	Etfâl
043	1135								

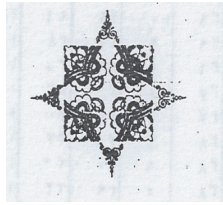
93

Cevâmi'	Mesâcid	Medâris-i ilmiye	Hutba	E'imme	Müderrisîn	Mikdâr-ı talebe-i ulûm	Esâmi-i kazâ ve nevâhi
00	000	001	000	000	01	20	Mecidözü Kazâsı

Def'a
2

Sivas Vilâyet Sâlnâmesi

1288

63

Amasya Sancağı

70

Mecidözü Kazası

Meclis-i idâre		Meclis-i de'âvi
Re'is Kâ'im-makâm Ahmed Efendi A'zâ-ı tabî'ye Nâ'ib İbrahim Efendi Müfti Mehmed Efendi Hafız Abdullah Ağa Halil Efendi Mehmed Ali Ağa Mal Müdürü Ömer Efendi Tahrirât Kâtibi Yusuf Efendi	Sandık Emîni Ahmed Efendi	Re'is Nâ'ib Efendi Mümeyyizân Ahmed Efendi İbrahim Ağa Hacı Ali Efendi Kâtib Mehmed Bey Nüfûs Mukayyidi Abdullah Efendi
Meclis-i Beledî		Emlâk Komisyonu
Re'is Ahmed Ağa A'zâ Emin Ağa İsmail Ağa Hüseyin Efendi Hacı Osman Efendi Hacı Arif Ağa Kâtib Mehmed Efendi	Sandık Emîni	Re'is Vukû'ât Kâtibi Muhiddin Efendi A'zâ refikî Mehmed Kamil Efendi Nüfûs Mukayyidi Ahmed Efendi
Kazâ-ı mezbûrun kurâ ve mahallât ve hâne ve nüfusunun adediyle müdür ve nevwâb ve me'mûrîn-i sâ'irenin esâmisi		

Nüfûs-ı Müslim	Nüfûs-ı gayri Müslim	Hâne	Kurâ ve mahallât	Tapu Kâtibi	Katib	Nevwâb	Müderrisân	Nevâhi
1923			14	00		Niyâbetden	Kâ'im-makâmlıktan	Nefs-i Osmancık
3230			29	00		Kezâ	Kezâ	Kurâsı
5392			35	00	Şakir Efendi	00	Abdulkadir Efendi	Zeytün
852			09	00			Kâ'im-makâmlıktan	Hacı Hamza
11497			087	Yekûnü				

Mecidözü Kazâsı		
Meclis-i idâre		Meclis-i de'âvi
Re'is Kâ'im-makâm Hulusi Bey A'zâ Nâ'ib Ali Rıza Efendi Müfti Efendi Mustafa Efendi Mehmed Efendi Kotar Ağa Mal Kâtibi Mehmed Said Efendi Tahrirât Kâtibi Arif Efendi	Sandık Emîni Ahmed Efendi	Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Abdullah Efendi İbrahim Efendi Borsen Ağa Kâtib Osman Efendi Nüfûs Mukayyidi
Meclis-i Beledî		Emlâk Komisyonu
Kazâ-ı mezbûrun kurâ ve mahallât ve hâne ve nüfusunun adediyle Müdîr ve newâb ve me'mûrîn-i sâ'irenin esâmisi		

Nüfûs-ı Müslim	Nüfûs-ı gayri Müslim	Hâne	Kurâ ve mahallât	Tapu Kâtibi	Katib	Newâb	Müderrişân	Nevâhi
576	057		03		00	Niyâbetden	Kâ'im-makâmlıktan	Nefs-i Mecidözü
6963			89			Kezâ	Kezâ	Kurâsı
1463	028		26			Kezâ	Kezâ	Gelenkiras
2322			33		Hasan Efendi		Ömer Efendi	Veray
1324	85		151	Yekûn				Zünnun

Amasya Sancağında bulunan bi'l-cümle cevâmî' ve mesâcîd medâris-i ilmiye-i dâ'ime ve hütebâ ve müderrisîn mikdâr-ı talebe-i ulûm ile kaffe-i mekâtib-i sıbyân									
Mekâtib-i İslâm		Mekâtib-i Rum		Mekâtib-i Ermeni		Mekâtib-i Katolik		Mekâtib-i Protestan	
Mekteb	Etfâl	Mekteb	Etfâl	Mekteb	Etfâl	Mekteb	Etfâl	Mekteb	Etfâl
14	470								

101

Cevâmi'	Mesâcid	Medâris-i İlmiye	Hütebâ	E'imme	Müderresin	Mikdâr-ı talebe-i ulûm	Esâmi-i kazâ ve nevâhi
22	008	002	019	028	01	003	Osmancık Kazâsı

102

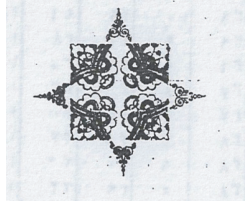
Mekâtib-i İslâm		Mekâtib-i Rum		MeKâtib-i Ermeni		Mekâtib-i Katolik		Mekâtib-i Protestan	
Mekteb	Etfâl	Mekteb	Etfâl	Mekteb	Etfâl	Mekteb	Etfâl	Mekteb	Etfâl
042	1135								

103

Cevâmi'	Mesâcid	Medâris-i İlmîye	Hütebâ	E'imme	Müderresin	Mikdâr-ı talebe-i ulûm	Esâmi-i kazâ ve nevâhi
		001			001	020	Mecidözü Kazâsı

Sâlnâme-i Vilâyet-i Sivas

1289

Osmancık Kazâsı		
Kâ'im-makâm Ahmed Tevfik Efendi		
Meclis-i idâre		Meclis-i de'âvi
Re'isi Kâ'im-makâm Efendi A'zâ-ı tabî'ye Nâ'ib Sadeddin Efendi Müfti Mustafa Tevfik Efendi Mal Müdîri Mehmed Şevki Efendi Tahrirât Kâtibi Abdulkadir Efendi A'zâ-ı müntehabe Halil Efendi Hafız Abdullah Vehbi Efendi Ali Ağa	Sandık Ermini Ahmed Efendi	Nâ'ib Efendi İbrahim Ağa Hacı Hafız Efendi Arif Ağa De'âvi Kâtibi Rüşdü Efendi
Meclis-i Beledî		Emlâk Komisyonu
Re'isi İsmail Ağa A'zâ Hacı Osman Efendi Ahmed Efendi Abdulhamid Ağa Kâtib ve Emîn-i sandık Ahmed Efendi Tapu Kâtibi Hüseyin Efendi		Vukû'ât Kâtibi Muhiddin Efendi Hüseyin Ağa A'zâ Lütfullah Ağa İbrahim Ağa Abdullah Ağa
		Zeytün Nâhiyesi Müdîri Ahmed Bey Hacı Hamza Nâhiyesi Müdîri Abdullah Ağa

Mecidözü Kazâsı		
Kâ'im-makâm Hüseyin Hulusi Bey		
Meclis-i idâre		Meclis-i de'âvi
Re'isi Kâ'im-makâm Bey A'zâ-ı tabi'yesi Nâ'ib Ali Rıza Efendi Müfti Efendi Mal Müdürü Mehmed Said Efendi Tahrirât Kâtibi Arif Hikmet Efendi A'zâ-ı müntehabe Hüseyin Ağa Ömer Efendi ve İbrahim Efendi	Sandık Ermini Ahmed Efendi	Re'is Nâ'ib Efendi Mümeyyizân Hacı Mustafa Efendi Hacı Mehmed Efendi Kotar Ağa Kâtib Ahmed Hamdi Efendi
Meclis-i Beledî		Emlâk Komisyonu
Re'is Abdi Bey A'zâ Mustafa Ağa Süleyman Ağa Kirkor Ağa		Re'isi Vukû'ât Kâtibi Mehmed Şevket Efendi A'zâ İbrahim Efendi Ahmed Efendi Kirkor Ağa
Telgraf Me'mûru Hafız Abdullah Efendi Veray Nâhiyesi Müdürü Asım Bey		Rûsûmât Me'mûru Ali Efendi Tapu Kâtibi İbrahim Efendi

90

91

Amasya Sancağı									
Nüfus Zükûr Hâne				Ve Dekâkin Kurâ ve Mahallât					
Yekûn	Müslim	Muhâciîn	Gayri müslim	Yekûn	Müslim ve gayri Müslim	Muhâcir	Mahallât	Kurâ	Esâmi-i kazâ ve nevâhi
20392	20306	86	0000	3610	3580	30	15	119	Osmancık Kazâsı
6747	5817	879	57	1743	1476	267	5	71	Mecidözü Kazâsı

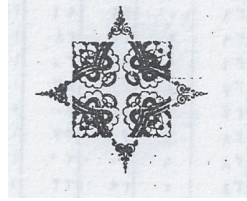
102

Cevâmi'	Mesâcid	Medâris-i İlmiye	Hütebâ	E'imme	Müderrisin	Mikdâr-ı talebe-i ulûm	Esâmi-i kazâ ve nevâhi
38	27	02	38	61	02	03	Osmancık Kazâsı

Def'a
5

Sâlnâme-i
Vilâyet-i
Sivas

1292

71

Amasya Sancağı

80

Osmancık Kazâsı

Kâ'im-makâm ve Re'is-i idâre Meclisi İzzet Bey

Azâ-ı tabri'ye	Nâ'ib Sadeddin Efendi Müfti Mustafa Tevfik Efendi Mal Müdürü Ali Rıza Efendi Tahrirât Kâtibi Mehmed Rüşdü Efendi	Azâ-ı müntehabe	Mustafa Arif Efendi E'l-hâc Hafız Ali Efendi Ahmed Hilmi Ağa
	De'âvi Meclisi		Belediye Meclisi
Re'is Mümevzân	Nâ'ib Efendi Mehmed Hilmi Efendi Ahmed Hamdi Kâtib Ahmed Rahmi Efendi	Re'is Azâ	Hacı Osman Efendi Ahmed Efendi Abdullah Efendi Ali Rıza Efendi Kâtib ve Sandık Emîni Ahmed Mihri Efendi
	Emlâk Komisyonu		Menâfi' Sandığı Vekilleri
Re'is Azâ	Vukû'ât Kâtibi Muhiddin Efendi İbrahim Ağa Agah Efendi Hacı Osman Efendi Abdullah Efendi Abdullah Ağa	Re'is Azâ	Abdullah Avni Efendi Hafız Ömer Efendi Hasan Ağa Kâtib Mehmed Said Efendi
	Evkâf Vekîli Hacı Ali Efendi Sandık Emîni Mehmed Kamil Efendi		Tapu Kâtibi Ahmed Agah Efendi Nüfûs Mukayyidi Hafız Ali Efendi

Zeytün Nâhiyesi		Hacı Hamza Nâhiyesi	
Müdüri Ali Rıza Efendi A'zâ Nâ'ib Vekîli Mehmed Hilmi Efendi Nâhiye Kâtibi Hilmi Efendi Nüfûs Mukayyidi Şakir Efendi		Müdüri Şakir Efendi A'zâ Müfti ve Nâ'ib Vekîli Mehmed Hamdi Efendi Evkâf Vekîli Mehmed Efendi Nüfûs Mukayyidi Abdulhalim Efendi	
Mecidözü Kazâsı			
Kâ'im-makâm ve Re'is-i Meclis-i İdâre Ahmed Rifat Efendi			
A'zâ-ı tabîiye	Nâ'ib Ali Rıza Efendi Mal Müdüri Mustafa Asım Efendi Tahrirât Kâtibi Arif Hikmet Efendi	A'zâ-ı müntehabe	Hacı Mehmed Ağa Hüseyin Ağa Süleyman Ağa
De'âvi Meclisi		Belediye Meclisi	
Mümeyyizân	Re'is Nâ'ib Efendi Hacı Mustafa Efendi Sadullah Ağa Hoca Ohannes Kâtib Edhem Efendi	Re'is Mümeyyizân	Abdi Bey Hüseyin Ağa Mustafa Ağa Kirkor Ağa Kâtib İbrahim Efendi Eytâm Müdüri Abdi Bey

Emlâk Komisyonu		Menâfi' Sandığı Vekilleri
Vukû'ât Kâtibi Şevket Efendi A'zâ Ahmed Efendi İbrahim Efendi Ahmed Efendi Kirkor Ağa		A'zâ Mustafa Ağa Süleyman Ağa Sandık Emîni Ali Efendi
Bazı Me'mûrîn		
Tapu Kâtibi Veliyüddin Efendi Nüfûs Mukayyidi İbrahim Efendi		Re'isi Vukû'ât Kâtibi Mehmed Şevket Efendi A'zâ İbrahim Efendi Ahmed Efendi Kirkor Ağa
Veray Nâhiyesi		
Müdürü Mustafa Efendi Nâhiye Kâtibi İbrahim Efendi		Nâ'ib Vekîli

100

Dâhil-i vilâyetde bulunan mutasarrıf ve kâ'im-makâmlıkla nevâhi müdürlerinin mikdâr-ı ma'aşlarını mübeyyin cedveldir.	
Ma'aş-ı şehrisi	Esâmi-i livâ ve kazâ
1300	Mecidözü Kazâsı
1350	Osmancık Kazâsı

102

Amasya Sancağı
Mecidözü Telgraf Me'mûru Hafız Efendi

111

Amasya Sancağı Rûsûmât Me'mûrları		
Osmancık Rûsûmât Me'mûru Mecidözü Rûsûmât Me'mûru ... (silik) Efendi		

**Dâhil-i vilâyetde bulunan elviye ve kazâ
Ve nevâhi ve kurânın nüfûs-ı zükûr-ı Müslim
Ve gayri müslimesiyle cevâmî' ve mesâcid
Medâris mekâtib-i sıbyân-ı Müslime ve gayri
Müslime ve han ve hamam ve dekâkîn
Ve kurâ ve mahallât ve hâne ve vergi
Ve bedelât-ı askeriyesini
Nâtik cedâvil sahîfe-i
Yesârda gösterilmiştir.**

<http://www.mecitozu.gov.tr>

118

Yekûn-ı nüfûs	Nüfûs-ı müslim	Nüfûs-ı gayri müslim	Cevâmi'	Mesâcid	Medâris	Mekâtib-i Müslim		İ'dâd-ı mekâtib	Mekâtib-i gayri Müslim		Mekâtib-i İ'dâd
						Zükûr	İnâs		Zükûr	İnâs	
5000	5000	20	6	12	2	00	00	00	00	00	00
7096	7096	00	00	31	00	500	120	14	00	00	
1180	1180	00	5	25	00	300	50	15	00	00	00
9000	9000	00	1	3	1	70	30	4	00	00	00

119

Han	Hamam	Dekâkîn	Mahallât	Hâne	Kurâ	Vergi	Bedelât-ı askeri	Esâmi-i kazâ ve nevâhi	Mülâhazât
10	2	191	12	750	00	158719	00194	Nefs-i Osmancık Kasabası	Osmancık Kazâsı
00	00	1	00	960	37	160189	000	Kurâsı	
00	00	00	00	850	74	138000	00	Zeytün Nâhiyesi	
3	1	3	2	250	8	45549	00	Hacı Hamza Nâhiyesi	

120

Yekûn-ı nüfûs	Nüfûs-ı müslim	Nüfûs-ı gayri müslim	Cevâmi'	Mesâcid	Medâris	Mekâtib-i Müslim		İ'dâd-ı mekâtib			Mekâtib-i gayri müslim	Mekâtib-i i'dâd
						Zükûr	İnâs	Zükûr	İnâs			
7174	7174	58	50	8	9	1960	700	61	18	6	20	
1584	1584	00	25	5	00	430	110	22	00	00	00	
2248	2248	00	22	2	00	500	125	25	00	00	00	
577	577	00	9	2	00	200	80	7	00	00	00	

121

Han	Hamam	Dekâkin	Mahallât	Hâne	Kurâ	Vergi	Bedelât-ı askerî	Esâmi-i kazâ ve nevâhi	Mülâhazât
2	2	45	7	2170	60	135005	000	Hacı Kasabası	Mecidözü Kazâsı
00	00	00	00	497	37	000	000	Veray Nâhiyesi	
01	01	00	00	699	25	000	000	Zünnun Nâhiyesi	
00	00	00	00	146	12	000	000	Gelengiras Nâhiyesi	

An livâ ilâ merkez vilâyet Sâ'at	Vilâyetin kangı cihetinde olduğu	Esâmi-i livâ	An kazâ ilâ merkez livâ sâ'at	Livânın kangı cihetinde olduğu	Esâmi-i kazâ	An nevâhi ila merkez kazâ sâ'at	Kazânın kangı cihetinde olduğu	Esâmi-i nevâhi
25	Garbi		20	Garbi	Osmancık			
50	Şimâli		18	Şimâli		6	Şimâli	Zeytün
48	Garbi		28	Garbi		8	Garbi	Hacı Hamza
32	Garbi		12	Garbi	Mecidözü			
37	Garbi		05	Şimâli Garbi		6	Şimâli	Gelenkiras
30	Garbi		6	Garbi		4	Cenûbi	Veray
32	Garbi	000		Garbi		3	Garbi	Zünnun

140

Amasya Sancağı

141

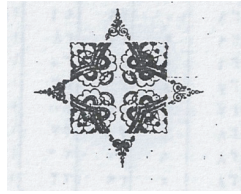
Mecidözü Kazâsında hınta ve şa'ir ve yulaf ve burçak ve harir ve duhan ve nohud ve mercimek ve cehri ve kök boya ve fasülye ve bamya ve ile vesâ'ire husûle gelir.

**Def'a
6**

**Sâlnâme-i
Vilâyet-i
Sivas**

1293

57

Amasya Sancağı

66

Osmancık Kazâsı

Kâ'im-makâm ve Re'is Meclis-i İdâre Hasan Tahsin Efendi		<i>Râbi'a</i>	
A'zâ-ı tabriye	Nâ'ib Mehmed Emin Efendi Müfti Mustafa Tevfik Efendi Mal Müdüri Ali Rıza Efendi Tahrirât Kâtibi Mehmed Rüşdi Efendi	A'zâ-ı müntehave	Mustafa Arif Efendi Elhac Hafız Ali Efendi Ahmed Hilmi Ağa
De'âvi Meclisi		Beledî Meclisi	
Re'is Mümeyyizân	Nâ'ib Efendi Mehmed Ali Efendi Ahmed Hamdi Efendi Ahmed Nuri Efendi Kâtib Ali Avni Efendi	Re'is A'zâ	Mustafa Efendi Ahmed Efendi Ahmed Agah Efendi Abdullah Ağa İbrahim Ağa Mustafa Efendi Ali Rıza Ağa Kâtib ve Sandık Emîni Ahmed Nuri Efendi

Emlâk Komisyonu			Menâfi' Sandığı Vekilleri
Re'is A'zâ	Vukû'ât Kâtibi Muhiddin Efendi Mustafa Asım Ağa Mehmed Kamil Efendi İbrahim Ağa Ahmed Ef. Osman Efendi Abdullah Ağa	A'zâ	Hacı Osman Efendi Ahmed Agah Ef. Mustafa Efendi Ahmed Efendi İbrahim Ağa Ali Rıza Ağa Kâtib Avni Efendi
Bazı Me'mûrîn			
	-Evkâf Vekili Hacı Ali Efendi Sandık Emîni Hasan Rıza Ef.		Tapu Kâtibi Ali Rıza Efendi Nüfus Mukayyidi Hafız Ali Efendi
Zeytün Nâhiyesi			Hacı Hamza Nâhiyesi
	Müdüri İzzet Efendi A'zâ Nâ'ib Vekili Mehmed Hilmi Ef. Nâhiye Kâtibi Hilmi Efendi Nüfus Mukayyidi Şakir Efendi		Müdüri Ahmed Bey A'zâ Nâ'ib Mehmed Emin Efendi Müfti Mehmed Hamdi Efendi Evkâf Vekili Mehmed Efendi Nüfus Mukayyidi Abdulhalim Efendi

Mecidözü Kazası	
Kâ'im-makâm ve Re'isi meclis-i idâre Süleyman Salim Efendi	
A'zâ-ı tabi'ye Nâ'ib Ali Rıza Efendi Mal Müdüri Hafız Ömer Efendi Tahrirât Kâtibi Arif Hikmet Efendi	A'zâ-ı müntehabe İbrahim Efendi Osman Ağa Süleyman Ağa
Meclis-i De'âvi	Meclis-i Beledî
Re'is Nâ'ib Efendi Mümeyyizân Hacı Mustafa Efendi Hüseyin Sezayi Efendi Hoca Serkez Ağa Kâtib Hasan Hüsnü Efendi	Re'is Ahmed Efendi Mümeyyizân Mustafa Efendi Mustafa Efendi Mardiros Ağa Kâtib İbrahim Efendi
Emlâk Komisyonu	Menâfi' Sandığı vekilleri
A'zâ Vukû'ât Kâtibi Şevket Efendi Abdullah Hilmi Efendi Mehmed Ali Efendi Ebu Bekir Ağa Ohannes Ağa	A'zâ Sandık Vekili Ali Efendi Mustafa Ağa Süleyman Ağa

69

Bazı Me'mûrîn	
Tapu Kâtibi Hacı Ahmed Efendi Nüfûs Mukayyidi İbrahim Efendi	Evkâf Vekili Ömer Efendi Sandık Emîni İbrahim Edhem Efendi

86

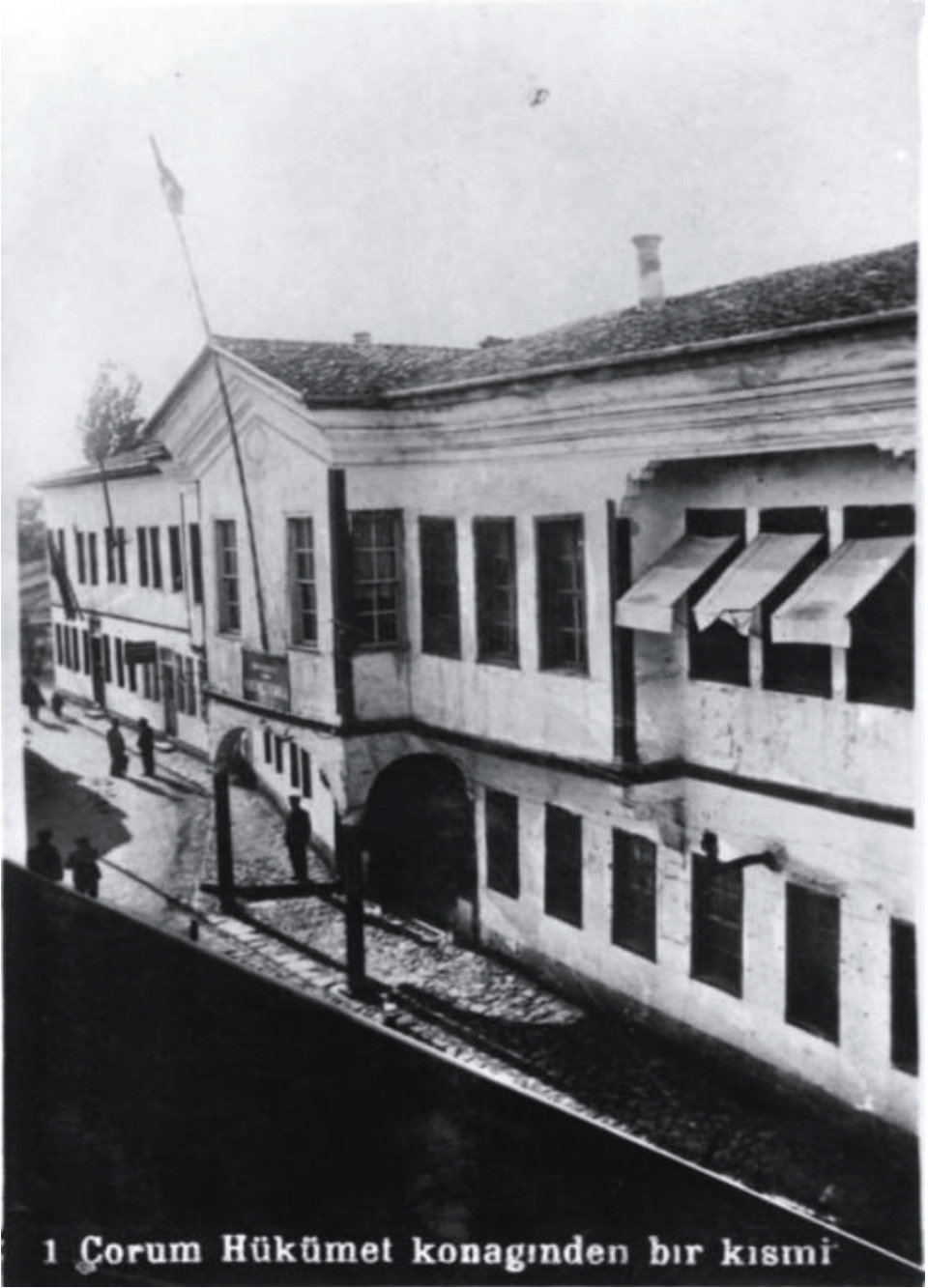
Vilâyet-i asâkir-i Zabtiye

87

Süvâri								Piyâdesi								
Alay	İdare Emîni	Tabur Ağası	Hesab Emîni	Bölük Ağası	Mu'âvini	Jurnal Emîni	Kol vekili	Mu'âvini	Neferât	Bölük Ağası	Mu'âvini	Jurnal Emîni	Kol Vekili	Mu'âvini	neferât	Esâmii mevâki'
								1	6						1	Mecidözü Kazası
								1	14					1	13	Osmancık Kazası

100

Amasya Sancağı Rüsûmât me'mûrîni	
Osmancık Rüsûmât Me'mûru Hasan Efendi Mecidözü Rüsûmât Me'mûru Ömer Vehbi Efendi	

106

Yekûn-ı nüfûs	Nüfûs-ı müslim	Nüfûs-ı gayri müslim	Cevâmi'	Mesâcid	Medâris	Mekâtib-i Müslim		İ'dâd-ı mekâtib	Mekâtib-i gayri müslim		Mekâtib-i i'dâd
						Zükûr	İnâs		Zükûr	İnâs	
7931	5889	2042	12	8	1	2	1	3	2	1	3
738	663	75	1	1	1	36	31	1	15	5	2
1982	1978	4	6	10	4	180	120	5			
3924	3924		15	4		300	140	25			

Han	Hamam	Dekâkîn	Mahallât	Hâne	Kurâ	Vergi	Bedelât-ı askeri	Esâmi-i kazâ ve nevâhi	Mülâhazât
2	1	191	12	750	32	58943	000	Nefs-i Osmancık Kasabası	Osmancık Kazâsı
		1		960	36	16681	000	Kurâsı	
		3	9	850	8	138000	000	Zeytün Nâhiyesi	
	1	30	2	150	15	4473	000	Hacı Hamza Nâhiyesi	

126

	Amasya Sancağı	
--	-----------------------	--

127

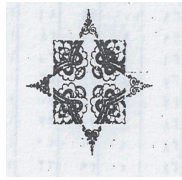
Mecidözü Kazâsında hinta ve şa'ir ve yulaf ve burçak ve harir ve duhan ve nohud ve mercimek ve cehri ve kök boya ve fasulya ve bamya ile vesâ'ire husûle gelir.

**Def'a
8**

**Sâlnâme-i
Vilâyet-i
Sivas**

1298

Amasya Sancağı

Osmancık Kazâsı	
Kâ'im-makâm Mehmed Şevki Bey	Nâ'ib Hüseyin Kani Efendi
A'zâ-ı tabi'iyeye	Meclis-i İdâre-i Kazâ
Re'is Kâ'im-makâm Bey Nâ'ib Efendi Müfti Mustafa Tevfik Efendi Mal Müdür vekili Muhiddin Efendi Tahrirât Kâtibi Resül Sami Efendi Evkâf Vekili Hacı Ali Efendi Tapu Kâtibi Hüseyin Bey	A'zâ-ı müntehebe Hacı Hafız Ağa Hüseyin Sabri Efendi Şeyh Ömer Efendi Arif Ağa
Bidâyet Mahkemesi	A'şâr ve Agnâm Dâ'iresi
Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Hoca Hacı Mehmed Efendi Ahmed Ağa Başkâtib Ali Şefik Efendi Müstantik Mu'âvini Efendi Kâtib-i sâni Ahmed Rahmi Efendi Odacı İbrahim Ağa	Me'mûru Hafız Bekir Efendi Birinci Kâtib Mehmed Tevfik Efendi Kâtib-i sâni Efendi Anbar Me'mûru Ahmed Efendi Ölçekçi Ali Çavuş Odacı Ahmed Ağa

112

Tahrîr-i emlâk Kalemî		Meclis-i Beledî
Kâtib-i ewel Muhiddin Efendi Mu'âvini Bekir Efendi A'zâ Abdullah Avni Efendi Ali Rıza Efendi Ahmed Agah Efendi Mehmed Emin Efendi Abdullah Enver Efendi	Re'is A'zâ	Hacı Osman Efendi Hasan Rıza Efendi Ahmed Agah Efendi Mehmed Kamil Efendi Mustafa Ağa Tabib Ahmed Efendi Kâtib ve Sandık Emîni Mehmed Hilmi Ef. Odacı Ali Çavuş <u>Sermâyesi</u> 7700
Cema'at Meclisi		Menâfi' Me'mûrları
Re'is Hacı Ahmed Efendi A'zâ Abdullah Avni Efendi Ahmed Agah Efendi Abdullah Enveri Efendi Kâtib Ahmed Efendi		Hacı Osman Efendi Hasan Rıza Efendi Mehmed Kamil Efendi Kâtib Ali Efendi <u>Sermâyesi</u> 17027

113

Bazı Me'mûrîn		Hacı Hamza Nâhiyesi
Rüsûmât Me'mûru Mehmed Rüşdi Ef. Kolcu Seyyid Çavuş Sandık Emîni Ahmed Nehri Efendi Ser-tahsildâr Hasan Hüsnü Efendi Süvâri Osman Efendi Diğeri İbrahim Efendi Hüseyn Çavuş Neferât 6 süvâri <u>5 piyâde</u> 11	A'zâ	Müdür Vekîli Hacı Ali Bey Nâ'ib Mehmed Rüstem Efendi Mehmed Efendi Şakir Efendi Rüsûmât Me'mûru Nasrullah Efendi Korucu Mehmed Ağa

Osmancık Kazâsının milel-i muhtelifе nüfûs-ı zükûru

<u>İcmâl-i nüfûs</u>	<u>Millet-i İslâm</u>	<u>Millet-i Rum</u>	<u>Millet-i Ermeni</u>	<u>Millet-i Kıbtî Müslim</u>
7626	7576	2	1	46

116

Mecidözü Kazası		
Kâ'im-makâm İzzet Bey	Mütemâyiz	Nâ'ib Yahya Niyazi Efendi
	Meclis-i İdâre-i Kazâ	
Re'is Kâ'im-makâm Bey A'zâ-ı tabi'ye Nâ'ib Efendi Mal Müdiri Hafız Şükrü Efendi Tahrirât Kâtibi Hüseyin Süreyya Efendi		A'zâ-ı müntehave Arif Hikmet Efendi Süleyman Ağa Agob Ağa

Bidâyet Mahkemesi		A'şârve Agnâm Me'mûrları
Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Efendi Başkâtib Ahmed Kamil Efendi Kâtib-i sâni Edhem Efendi Müstantık Efendi Mu'âvini Hasan Hami Efendi İcrâ Mübâşiri Hacı Edhem Efendi Diğer Efendi		Me'mûru Mehmed Efendi Ser-kâtib İbrahim Efendi Kâtib-i sâni Abdullah Efendi Anbar Emîni Bekir Efendi
Tahrîr-i emlâk Komisyonu		Meclis-i Beledî
Vukû'ât Kâtibi Hakkı Efendi Refîkî Bekir Efendi Refik-ı sânisî Hamdi Efendi A'zâ Veliyüddin Efendi Ömer Efendi		Re'is Mustafa Ağa A'zâ Bekir Ağa Mehmed Ağa Ali Efendi Mustafa Ağa Kâtib Ömer Efendi Sandık Emîni Ahmed Efendi

118

Tahsildârân	Bazı Me'mûrîn
Ser-tahsildâr Abdullah Efendi Sûvâri Bekir Efendi Diğeri Ali Efendi Diğeri Osman Efendi Diğeri Ali Ağa Diğeri Musa Ağa	Rüştiye Hocası Mehmed Tahir Efendi Telgraf Me'mûru Hafız Abdullah Efendi Sandık Emîni Şevket Efendi Tapu Kâtibi Mustafa Efendi Nüfus Mukayyidi İbrahim Efendi
Asâkir-i zabtiye <u>Neferât</u> 4 Sûvâri <u>1 Piyâde</u> 5	
Mecidözü Kazâsının Mîl-i muhtelifi nüfus-ı zükûru <u>İcmâl-i nüfus Millet-i İslâm Millet-i Rum Millet-i Ermeni Millet-i Protestan Millet-i Kıbtî müslim</u> 11990 11875 43 56 26 1	

Mecidözü Kazâsında hınta ve Őa'ir ve yulaf veburcak ve harir ve duhan ve nohut ve mercimek ve cehri vekk boya ve fasülye ve bamya ile vesâire husûle gelir.

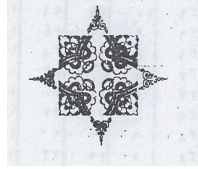
1300

Sene-i Hicriyesine Mahsûs

Sivas Vilâyeti Sâlnâmesi

Vilâyet Matba'asında tab' edilmiştir.

1300

Osmancık Kazâsı			
Kâ'im-makâm		Mehmed Şevki Efendi	Nâ'ib Mehmed Emin Hayri Efendi
A'zâ-i tabi'ye	Meclis-i İdâre-i Kazâ		A'zâ-i müntehabe
Re'is	Kâ'im-makâm Efendi		Hacı Hafız Efendi
Nâ'ib Efendi		Ali Efendi	
Müftü	Mustafa Tevfik Efendi		Şeyh Ömer Fevzi Efendi
Mal Memuru	Ziya Efendi		Arif Ağa
Tahrirât Katibi	Hasan Hüsnü Efendi		
Evkaf Vekili	Hacı Mehmed Efendi		
Bidayet Mahkemesi		Aşar ve Agnam Dairesi	
Re'is	Nâ'ib Efendi	Me'mur	Tahir Efendi
A'za	Hüseyin Hayri Efendi	Kâtib-i Ewel	Ali Nazım Efendi
	Abdullah Avni Efendi	Kâtib-i Sani	Hüseyin Sabri Efendi
Başkatib	Ali Şevki Efendi	Ambar Me'mûrı	İzzet Efendi
Müstantik Mu'âvini		Rahme Efendi	
Kâtib-i sâni			

109

Tahrirât Komisyonu		Meclis-i Beledî	
	Ma'a Tahrir Vergi Katibi	Re'is	Hasan Efendi
A'za	Muhyiddin Efendi	A'za	Ahmed Agah Efendi
	Abdullah Avni Efendi		Mustafa Efendi
	Ali Rıza Efendi		Hacı Mehmed Efendi
	Ahmed Agah Efendi		Mehmed Efendi
	Mehmed Emin Efendi	Tabib	Ahmed Efendi
	Abdullah Enveri Efendi		Hasan Efendi
Cema'at Meclisi		Menâfi' Memurları	
Re'is	Hacı Mehmed Efendi	A'za	Hacı Osman Efendi
A'za	Ahmed Ağa		Hasan Rıza Efendi
	Avni Efendi		Mehmed Kamil Efendi
	Ahmed Agah Efendi	Katib	

Bazı Memurin

Tapu Katibi	Ali Efendi	Rüsûmât Memuru	Ali Efendi
Nüfus Mukayyidi	Ali Efendi	Sandık Emiri	Mehmed Rüşdü Efendi
Ser-tahsildâr	Şükrü Efendi	Neferat 3	

112

Mecidözü Kazâsı			
Kâ'im-makâm Mehmed Cemil Efendi		Nâ'ib Yahya Niyazi Efendi	
A'zâ-i tabi'ye	Meclis-i İdare-i Kazâ	A'zâ-i müntehave	
Re'is	Kâ'im-makâm Efendi	Hasan Ağa	
Nâ'ib Efendi		Mustafa Ağa	
Mal Me'mûrı	Rıza Efendi	Hamparsum Ağa	
Mahkeme-i Bidâyet		A'şâr ve Agnâm Dâ'iresi	
Re'is	Nâ'ib Efendi	Memur	İsmail Sabri Efendi
A'za	Müstantik Hüseyin Sezai Efendi	Başkatib	Mehmed Taha Efendi
	Agob Ağa	İkinci Katib	İbrahim Edhem Efendi
Başkatib	Hasan Hami Efendi	Ambar Me'mûrı	Mehmed Sebati Efendi
Müstantik Mu'âvini	Halil Efendi		
İkinci Kâtib	Edhem Efendi		
İcrâ Mübâşiri	Hacı Efendi		
Diğeri	İstefan Ağa		

113

Tahrir Komisyonu		Meclis-i Beledî	
Ma'a Tahrîr Vergi Katibi	Bekir Efendi	Re'is	Sadık Efendi
A'za	Refiki Hamdi Efendi	A'za	Abdi Ağa
	Mehmed Efendi		Hüseyin Ağa
	Ömer Efendi		Nişan Ağa
	Hacı Ahmed Efendi	Ömer Efendi	
	Karabet Ağa	Sandık Emini Ahmed Efendi	
Muhâcir Komisyonu		Zirâ'at Komisyonu	
Re'is	Şevki Efendi	A'za	Mehmed Efendi
A'za	Arif Efendi		Hacı Mehmed Efendi
	Hacı Mustafa Efendi		Mustafa Ağa
	Agob Ağa		Mustafa Ağa
Kâtib	Veliyüddin Efendi		
Tahsildarân		Bazı Me'mûrîn	
Ser-tahsildâr	Abdullah Efendi	Mekteb-i Rüşdiye Mu'allim-i sânisî	İbrahim Hakkı Efendi
Süvâri	Osman Efendi	Bewâb	Mustafa Efendi
Diğerleri	Neferât/6	Telgraf Me'mûrî	Hafız Efendi
Piyâde	Ali Efendi	Sandık Emini	Hafız Şerif Efendi
		Nüfûs Mukayyidi	İbrahim Efendi

150

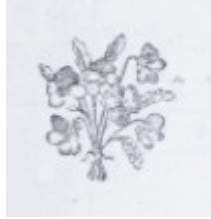
Osmancık Kazâsı Nevâhi Müdîrânı

Hacı Hamza Nâhiyesi Müdürü Şakir Efendi
Kızıltepe Nâhiyesi Müdürü Ali Ağa
Todurga Nâhiyesi Müdürü Ali Hafız
Akviran Nâhiyesi Müdürü Halid Efendi
Karaviran Nâhiyesi Müdürü Halil Efendi

151

Mecidözü Nâhiyesi Müdîrleri

Efgani Nâhiyesi Ahmed Ağa
Elvan Çelebi Nâhiyesi İsmail Ağa
Dogla Nâhiyesi Müdürü Mustafa Ağa
Gök Nâhiyesi Müdürü Feyzullah Ağa
Kara Hacib Nâhiyesi Müdürü Mahmud Ağa
Veray Nâhiyesi Müdürü Mustafa Ağa

166

Yekün-ı Nüfûs	Nüfûs-ı müslim	Nüfûs-ı gayri müslime	Cevami'	Mesacid	Medaris	MeKâtib-i Müslim Zükür inas	idad-ı mekatib	MeKâtib-i gayri Müslim	idad-ı mekatib
7577	7573	4	6	12	4	85-48	12		
10394	10260	134	50	8	9	196-700	61	18-6	2
			25	5		430-110	22		
			22	2		500-125	25		
			9	2		200-80	7		

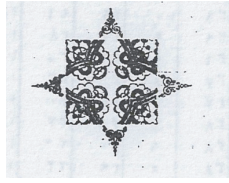
167

Han	Hamam	Dükkan	Mahallat	Hane	Kura	Vergi	Bedelat-ı askeri	Esami-i kaza ve nevahi	Mülâhaza
10	2	191	12	750		206718	111	Nefs-i Osmancık Kasabası	Kazâsı
2	2	45	7	2170	60	391490	3722	Hacı Kasabası	Mecidözü
				497	97			Veray Nâhiyesi	
				6992	25			Zennun Nâhiyesi	
				146	16			Gelingiras Nâhiyesi	

1301

Sene-i Hicriyesine Mahsûs

Sivas Vilâyeti Sâlnâmesi

111

Osmancık Kazası			
Ka'im-makam	Mehmed Şevki Efendi	Nâ'ib	İbrahim Edhem Efendi
A'zâ-ı tabî'ye	Meclis-i idâre-i kazâ		A'zâ-ı müntehabe
Re'is	Ka'im-makam Efendi		Abdullah Efendi
	Nâ'ib Efendi		Ali Efendi
Müfti	Mustafa Tevfik Efendi		Arif Ağa
Mal Me'mûrî	Nesim Efendi		
Tahrirât Kâtibi	Hüsnü Efendi		
Evkâf Vekili	Hacı Ali Efendi		
Mahkeme-i Bidâyet		A'şâr ve Agnâm Dâ'iresi	
Re'is	Nâ'ib Efendi	Me'mûru	Zeki Efendi
A'za	Hüseyin Hayri Efendi	Başkâtib	Ali Nazım Efendi
A'za	Hacı Mehmed Efendi	Kâtib-i sâni	Hüseyin Hüsnü Efendi
Başkatib	Ali Şefik Efendi	Anbar Me'mûrî	Şükrü Efendi
Müstantık Mu'âvini	Rahmi Efendi		
Kâtib-i sâni	Şakir Efendi		

112

Tahrir Komisyonu		Meclis-i Beledî	
Ma'a tahrir Vergi Katibi	Muhiddin Efendi	Re'is	Hasan Efendi
A'za	Abdullah Avni Efendi	A'za	Ahmed Agah Efendi
"	Ali Rıza Efendi	"	Mustafa Efendi
"	Ahmed Agah Efendi	"	Hacı Mehmed Efendi
"	Mehmed Emin Efendi	"	Ahmed Efendi
"	Abdullah Enveri Efendi	Tabib	Ahmed Efendi
		Kâtib ve Sandık Emini	Hasan Efendi
Cema'at Meclisi		Menâfi' Komisyonu	
Re'is	Hacı Mehmed Efendi	A'za	Hacı Osman Efendi
A'za	Ahmed Ağa	"	Hasan Rıza Efendi
"	Avni Efendi	"	Mehmed Kamil Efendi
"	Ahmed Agah Efendi		
Kâtib			
Bazı Me'mûrîn			
Tapu Kâtibi	Ali Efendi	Rüsûmât Me'muru	Ali Efendi
Nûfûs Me'mûrî	Ali Efendi	Kâtib-i Sandık Emini	Mehmed Rüşdü Efendi
Ser-tahsildâr	İbrahim Efendi	Neferât 3	

116

Mecidözü Kazası			
Ka'im-makam Akif Efendi		Nâ'ib Mustafa Efendi	
A'zâ-ı tabî'ye	Meclis-i idare-i kaza	A'zâ-ı müntehabe	
Re'is	Ka'm-makam Efendi	Hasan Efendi	
	Nâ'ib Efendi	Hacı Ahmed Efendi	
Mal Me'mûrı	Taha Efendi	Karabet Ağa	
Tahrirât Kâtibi	İbrahim Efendi		
Mahkeme-i Bidâyet		A'şâr ve Agnâm Dâ'iresi	
Re'is	Nâ'ib Efendi	Me'mûrı	Ahmed Efendi
Müsantık	Hüseyin Sezai Ef.	Başkâtib	Nuri Efendi
	Agob Ağa	İkinci kâtib	Efendi
Başkatib	Fikri Efendi	Anbar me'mûrı	İbrahim Ethem Efendi
Müstantık Mu'âvini	Halil Efendi		
İkinci kâtib	Edhem Efendi		
İcrâ Mübâşiri	Hacı Efendi		
Diğeri	İstefan Ağa		

Tahrir Komisyonu		Meclis-i Beledî	
Ma'a tahrir vergi kâtibi	Edhem Efendi	Re'is	Edhem Efendi
Refiki	Hamdi Efendi	A'za	Abdi Ağa
A'za	Mehmed Efendi	"	Hüseyin Ağa
"	Ömer Efendi	"	Nişan Ağa
"	Hacı Ahmed Efendi	Kâtib	Ömer Efendi
"	Karabet Ağa	Sandık Emini	Ahmed Efendi
Muhâcir Komisyonu		Zirâ'at Komisyonu	
Re'is	Şevket Efendi	A'za	Mehmed Efendi
A'za	Arif Efendi	"	Hacı Mehmed Efendi
"	Hacı Mustafa Efendi	"	Mustafa Ağa
"	Agob Ağa	"	Mustafa Ağa
Kâtib	Veliyüddin Efendi		
Bazı Me'mûrîn			
Mekteb- Rüşdiyye Mu'allim-i sânisî		İbrahim Hakkı Efendi	
Bewâb		Mustafa Efendi	
Ser-tahsildâr		Hüseyin Efendi Sûvârî 7/Piyâde 1	
Telgraf Me'mûrî		Hafız Efendi	
Sandık Emini		Şevket Efendi	
Nüfus Mukayyidî		İbrahim Efendi	

152

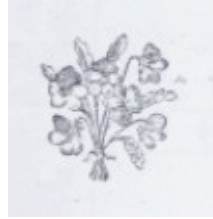
Osmancık Kazâsı Nâhiyeleri

Hacı Hamza Nâhiyesi
Kızıltepe Nâhiyesi
Todurga Nâhiyesi
Akviran Nâhiyesi
Karaviran Nâhiyesi

153

Mecidözü Kazâsı Nâhiyeleri

Efgani Nâhiyesi
Elvan Çelebi Nâhiyesi
Dogla Nâhiyesi
Gök Nâhiyesi
Kara Hacib Nâhiyesi
Varay Nâhiyesi
Feyzullah Ağa

1302

Sene-i Hicriyesine Mahsûs

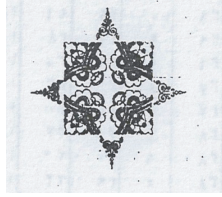
Sivas Vilâyeti Sâlnâmesi

Def'a

12

Vilâyet Matba'asında tab' edilmiştir.

1302

Osmancık Kazâsı

Kâ'im-makâm Efendi
Nâ'ib Mehmed Rifat Efendi

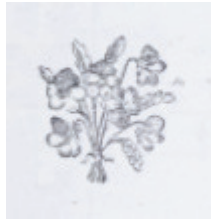
A'zâ-ı tabi'ye

(İdâre Meclisi)

A'zâ-ı müntehave

Re'is Kâ'im-makâm Efendi
Nâ'ib Efendi
Müfti Mustafa Efendi
Mal Müdîri Nesimi Efendi
Tahrirât Kâtibi Hasan Efendi

Hacı Hafız Efendi
Abdullah Efendi
Arif Ağa
Hacı Mehmed Ağa

Amasya Sancağı**397**

(Mahkeme-i Bidâyet)	
Re'is	Nâ'ib Efendi
A'zâ	Ahmed Efendi
Kâtib-i evvel Edhem Efendi	Müstantık Hafız Şakir Efendi
Refîkî Efendi	
(A'şâr Dâ'iresi)	
Me'mûr Zeki Efendi	İkinci Kâtib Hüseyin Efendi
Başkâtib Ali Efendi	Anbar Me'mûru Şükrü Efendi
(Tahrirât Komisyonu)	
Ma'a tahrîr Vergi Kâtibi Muhiddin Efendi	
A'zâ	
Abdullah Efendi	Arif Efendi
Mehmed Emin Ağa	Abdullah Ağa
	Ali Ağa
(Meclis-i Beledî)	
Re'is Mustafa Ağa	
A'zâ	
Emin Efendi	
Ahmed Efendi	Hüseyin Ağa
Tufan Ağa	Tabib Ahmed Efendi
Kâtib Mehmed Efendi	

398

Amasya Sancağı

(Ma'ârif Cemâ'at ve Zirâ'at meclisleri)		
Re'is Mehmed Kamil Efendi A'zâ Ahmed Ağa	Hacı Osman	Ahmed Agah Efendi
(Bazı Me'mûrîn)		
Sertahsildâr Mehmed Rüşdü Efendi Arâzi Kâtibi Ali Efendi Sandık Emîni Hasan Efendi	Nüfûs Me'mûru Hüseyin Efendi Kâtibi Osman Efendi	

Amasya Sancağı

401

(Mecidözü Kazâsı)		
Kâ'im-makâm Akif Efendi Nâ'ib Süleyman Şükrü Efendi		
A'zâ-ı tabî'ye	(Meclis-i İdâre)	A'zâ-ı müntehabe
Re'is Kâ'im-makâm Efendi Nâ'ib Efendi Müfti Efendi Mal Müdiri Taha Efendi Tahrirât Kâtibi İbrahim Efendi		Abdulhalim Efendi Mustafa Ağa Agob Ağa Penapot Ağa
		

402

Amasya Sancağı

(Mahkeme-i Bidâyet)		
Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Hüseyin Efendi Agob Ağa Kâtib-i evvel Hasan Efendi		
Kâtib-i sâni Efendi Müstantik Mu'âvini Abdurrahman Efendi Mübâşir Edhem Ağa Diğeri Estefan Ağa		
(A'şâr İdâresi)		
Me'mûr Hasan Efendi Başkâtib İbrahim Efendi Kâtib-i sâni Aziz Efendi Anbar Me'mûru Haşim Efendi		
(Tahrirât Komisyonu)		
Ma'a tahrir Vergi Kâtibi Edhem Efendi A'zâ Hacı Ahmed Efendi		
Refikı Hamdi Efendi Karabet Ağa		
(Meclis-i Beledî)		
Re'is Hacı AHmed Efendi A'zâ Mustafa Ağa Kâtib Hüseyin Efendi		
Hüseyin Ağa Nişan Ağa		
Abdi Ağa Agob Ağa		

Amasya Sancağı**403**

(Menâfi' Komisyonu)		
Re'is Veli Efendi A'zâ Ali Ağa Sandık Emîni Nişan Efendi	Mardiros Ağa	Agob Ağa
Muhâcirin Komisyonu)		
Re'is Ahmed Ağa A'zâ Hüseyin Ağa Kâtib Veliyüddin Efendi	Ali Ağa	Hampar Ağa
(Zirâ'at Komisyonu)		
Re'is Abdullah Efendi A'zâ Mustafa Ağa	Süleyman Ağa	Mardiros Ağa
(Mekteb-i Rüşdiye)		
Mu'allim İbrahim Hakkı Efendi	Bevâb Mustafa Ağa	
(Bazı Me'mûrîn)		
Sertahsildâr Hasan Efendi Nüfûs Me'mûru Arif Efendi Kâtibi Tayyar Efendi Telgraf Me'mûru Abdullah Efendi Sandık Emîni Şevket Efendi		

Meşâhir-i emvât	449
(Mecidözü Kazâsı)	
E'izzehü kirâmdan Elvan Çelebi ve Zünnun-ı Mısri ve Şeyh Şibli ve Dilik Ata Sultan ve Meytâne Sultan ve Bikes Sultan ve Balım Sultan bu kazâda medfûn ve Elvan Çelebinin tekke ve zâviyesi ma'mûr ve mekşûf olup merkad-ı şerifleri ziyâretgâhdır. Müşârun ileyh Hazretleri meşhûr ve ma'rûf Aşık Paşa sülâle-i tâhirelerinden idüğü vakıfnâmelerinde musarrahdır.	
(Osmancık Kazâsı)	
Ashâb-ı kirâmdan İmam Ali Radiyallahü anih Hazretlerinin sekizinci batın evlâdından Seyyid Ali Koyun Baba Hazretleri kasaba pişgâhında e'l-yevm ma'mûr ve mekşûf olan zâviyeleri derûnunda medfûndur.	

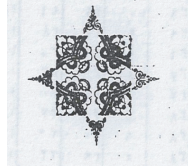
Mekâtib**455**

(Amasya Sancağı)					
Mekâtib-i sibyan Müslim		Mekâtib-i sibyan gayri Müslim		Esâmi-i livâ ve kazâ	
Aded mekâtib	Zükûr şakirdân	İnâs şakirdân	Aded-i mekâtib	Zükûr şakirdân	İnâs şakirdân
19	670	363			Osmancık
81	1466	802	2	18	6 Mecidözü

Def'a
13

Sâlnâme-i Vilâyet-i
Sivas

Sene
1304

(Osmancık Kazâsı)		
Kâ'im-makâm Mehmed Şevki Bey		Nâ'ib Hüseyin Rifat Efendi
A'zâ-ı tabi'ye	Meclis-i İdâre-i Kazâ	A'zâ-ı muntehebe
<p>Re'is Kâ'im-makâm Bey Nâ'ib Efendi Müfti Mustafa Tevfik Efendi Mal Müdiri Abdulhalim Efendi Tahrirât Kâtibi Hasan Hüsni Efendi</p>		<p>Hacı Hafız Ağa Mustafa Arif Ağa Abdullah Hilmi Efendi Hacı Mehmed Ağa</p>
(Mahkeme-i Bidâyet Kalemi)		
<p>Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Ahmed Rahmi Efendi Ahmed Efendi Başkâtib İbrahim Efendi</p>		<p>Müstantık Mu'âvini Ali Efendi</p>
		

(Mecidözü Kazâsı)		
Kâ'im-makâm	Mehmed Akif Efendi	
Nâib	Süleyman Şükrü Efendi	
A'zâ-ı tabi'iyeye	(Meclis-i İdâre)	Azâ-yı müntehabe
Re'is Kâ'im-makâm Efendi		
Nâ'ib Efendi		Hacı Mustafa Efendi
Müfti Mehmed Tevfik Efendi		Mustafa Ağa
Mal Müdüri Mehmed Efendi		Agob Ağa
Tahrirât Kâtibi İbrahim Efendi		Panayot Efendi
Evkâf Vekili Ahmed Efendi		

109

Amasya Sancağı

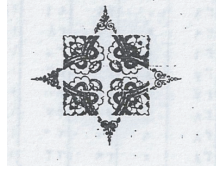
(Mahkeme-i Bidâyet)		
Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Hüseyin Sezai Efendi Karabet Ağa Müstantık Mu'âvini Edhem Efendi Başkâtib Hasan Efendi		
İkinci Kâtib Abdurrezzak Efendi Mübâşir Hacı Edhem Efendi Diğeri Hüsni Efendi Odacı Ali Ağa		
(Mahkeme-i şer'îye Kalemi)		
Kâtib Yakub Efendi Eytâm Müdüri Osman Efendi		
(Ma'a Tahrîr Vergi Kalemi)		
Ma'a Tahrîr Vergi Kâtibi Edhem Efendi A'zâ Mehmed Ali Ağa Süleyman Ağa		
Refikı Hamdi Efendi Nikgos Ağa Karabet Ağa		
(Meclis-i Beledî)		
Re'is E'l-hâc Ahmed Nuri Efendi A'zâ Ahmed Efendi Mustafa Ağa Kâtib ve Sandık Emîni Mehmed Nuri Efendi		
Nişan Ağa Agob Ağa Müfettiş Abdulkadir Ağa		
(Ma'ârif ve Menâfi' Komisyonu)		
Re'is Ömer Vehbi Efendi A'zâ Mustafa Efendi Mehmed Efendi Ma'ârif Kâtibi ve Sandık Emîni Veliyüddin Efendi Menâfi' Sandık Emîni Nişan Efendi		
Hacı Veli Efendi Ömer Efendi Hacı Mehmed Efendi Ali Efendi		

Amasya Sancağı**110**

(Muhâcirîn Komisyonu)			
Re'is Ahmed Ağa Hüseyin Efendi	Veli Efendi	Ali Efendi	
(Zirâ'at Komisyonu)			
Re'is Abdulhalim Efendi A'zâ Mustafa Ağa Veli Ağa	Süleyman Ağa		
(Tahsilât Komisyonu)			
Re'is Mal Müdiri Mehmed Ta Efendi Muâvini Sertahsildâr Sabri Efendi A'zâ Hacı Ahmed Efendi Şevket Efendi Mustafa Efendi	Ahmed Efendi Osman Ağa Kâtib Mehmed Nuri Efendi	Mardiros Ağa Nişan Ağa	
(Mekteb-i Rüşdiye)			
Mu'allim İbrahim Hakkı Efendi	Bevâb Mustafa Ağa		
(Bazı Me'mûrîn)			
Ser-tahsildâr Sabri Efendi Tapu Kâtibi Mustafa Efendi Yoklama Me'mûru Edhem Efendi Sandık Emîni Şevket Efendi	Nüfûs Me'mûru Arif Hikmet Efendi Kâtibi Tayyar Efendi Telgraf Me'mûrı Hafız Abdullah Efendi Zâbita Me'mûrı Osman Ağa		
Tahsildâr Suvâri 7	Piyâde 2	Suvâri nefer 5	Piyâde nefer 1

**Sâlnâme-i
Vilâyet-i
Sivas**

**Sene
1306**

106

Amasya Sancağı

170

(Osmancık Kazâsı)

Kâ'im-makâm İsmail Hakkı Efendi
Nâ'ib İbrahim Fevzi Efendi

Sâlise

(Meclis-i İdâre)

(A'zâ-ı tabi'ye)

(A'zâ-ı müntehabe)

Re'is Kâ'im-makâm Efendi
Nâ'ib Efendi
Müfti Mustafa Tevfik Efendi
Mal Müdîri Mehmed İzzet Efendi
Tahrirât Kâtibi Mehmed Bey

Hacı Hafız Efendi
Ali Ağa
Hacı Mehmed Ağa
Abdullah Efendi

(Mal ve vergi me'mûrları)

Mal Müdîri Efendi
Mu'âvini Faik Efendi
Ma'a tahrîr Vergi Kâtibi Muhiddin Efendi

171

(Mahkeme-i Bidâyet)

Re'is Nâ'ib Efendi

A'zâ

Ahmed Rahmi Efendi

Hüseyin Bey

Başkâtib Hafız Şakir Efendi

Müstantık Mu'âvini Abdi Efendi

Kâtib-i sâni Abdulhalim Efendi

Mahkeme-i şer'îye Kâtibi Ali Efendi

Mübâşir İbrahim Ağa

Diğeri Hasan Ağa

(Meclis-i Beledî)

Re'is Mustafa Ağa

A'zâ

Emin Efendi

Ali Ağa

Arif Ağa

Kâtib Hüseyin Efendi

Tabib Ahmed Efendi

(Bazı Me'mûrîn)

Nüfûs Me'mûru Hüseyin Sabri Efendi

Kâtibi Ali Osman Efendi

Sandık Emîni Mehmed Rüşdü Efendi

Tapu Kâtibi Hayreddin Efendi

(Mecidözü Kazâsı)

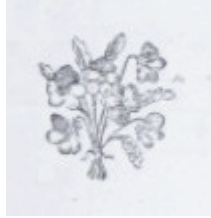
Kâ'im-makâm Mehmed Akif Efendi
Nâ'ib Süleyman Faik Efendi

(A'zâ-ı tabi'îye) (Meclis-i İdâre) (A'zâ-ı müntehave)

Re'is Kâ'im-makâm Efendi	Hacı Mustafa Efendi
Nâ'ib Efendi	Mihail Ağa
Müfti Mehmed Şevki Efendi	Agob Ağa
Mal Müdîri Mehmed Tevfik Efendi	Hamparsum Ağa
Tahrirât Kâtibi İbrahim Fevzi Efendi	

(Mal ve Vergi Me'mûrları)

Mal Müdîri Efendi
Mu'âvini İbrahim Edhem Efendi

(Mahkeme-i bidâyet)

Re'is Nâ'ib Efendi
A'zâ
Hüseyin Sezayi Efendi
Karabet Ağa
Başkâtib Hasan Hami Efendi
İkinci Kâtib Hakkı Efendi
Müstantık Mu'âvini Edhem Efendi
Mahkeme-i şer'îye Kâtibi Ali Efendi
Mukâvelât Muharriri Mehmed Efendi
Mübâşir Hacı Edhem Efendi

Diğeri Hasan Efendi

(Meclis-i Beledî)

Re'is Abdulhalim Efendi
A'zâ
Ömer Efendi
Mustafa Efendi
Kâtib ve Sandık Emîni Nuri Efendi

Nişan Efendi
Karabet Ağa
Çavuş Kadir Ağa

(Mekteb-i Rüşdi)

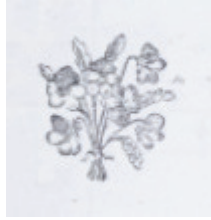
Mu'allimi İbrahim Hakkı Efendi
Bevâbı Mustafa Efendi

(Bazı Me'mûrîn)

Nüfûs Me'mûru Arif Hikmet Efendi
Kâtibi Cafer Tayyar Efendi
Sandık Emîni Resül Sami Efendi
Telgraf Me'mûru Hafız Abdullah Efendi
Tapu Kâtibi Kazım Efendi
Zabtiye Me'mûru Mustafa Efendi

Nefer

7 Sûvâri zabtiye ve tahsildâr
3 Piyâde zabtiye ve tahsildâr

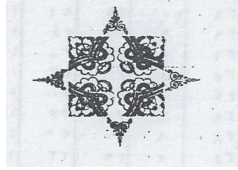

Def'a 15

**Sâlnâme-i
Vilâyet-i
Sivas**

**(Sene-i Hicriye)
1308**

150

Amasya Sancağı

164

Osmancık Kazâsı

Kâ'im-makâm Hasan Rıza Efendi
Nâ'ib İzzet Efendi

Meclis-i İdâre

A'zâ-ı tabî'ye

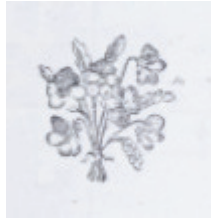
Re'is Kâ'im-makâm Efendi
Nâ'ib Efendi
Müfti Mustafa Tevfik Efendi
Mal Müdüri Nihad Efendi
Tahrirât Kâtibi Ahmed Efendi

A'zâ-ı müntehave

Hacı Hafız Efendi
Ahmed Efendi
Ali Ağa
Ahmed Efendi

(Mal Vergi Me'mûrları)

Mal Müdüri Efendi ma'a tahrir Vergi Kâtibi Muhiddin Efendi
Mu'âvini Faik Efendi

165

(Mahkeme-i Bidâyet)

Re'is Nâ'ib Efendi

A'zâ

Gazi Efendi

Hüseyin Bey

Başkâtib Mahmud Nedim Efendi

İkinci Kâtib Abdulhalim Efendi

Müstantık Mu'âvini Abdi Efendi

Mahkeme şer'îye Kâtibi Ali Efendi

Mübâşir İbrahim Ağa

Diğeri Hasan Ağa

(Meclis-i Beledî)

Re'is Mustafa Efendi

A'zâ

Emin Efendi

Ali Ağa

Arif Ağa

Kâtib Osman Efendi

Tabib Ahmed Efendi

(Bazı Me'mûrîn)

Nüfûs Me'mûru Hüseyin Sabri Efendi

Kâtibi Ali Osman Efendi

Sandık Emîni Mehmed Rüşdü Efendi

Tapu Kâtibi Hayreddin Efendi

(Mecidözü Kazâsı)	
Kâ'im-makâm Halim Efendi Nâ'ib Kazım Efendi	<i>Sâniye</i>
(Meclis-i İdâre)	
(A'zâ-ı tabi'ye) Re'is Kâ'im-makâm Efendi Nâ'ib Efendi Müfti Mehmed Şevki Efendi Mal Müdüri Şevki Efendi Tahrirât Kâtibi İbrahim Fevzi Efendi	(A'zâ-ı müntehabe) Hacı Mustafa Efendi Hacı Ahmed Efendi Ahmed Efendi Agob Ağa
(Mal ve vergi me'mûrları)	
Mal Müdüri Efendi Mu'âvini İbrahim Edhem Efendi	
	

(Mahkeme-i Bidâyet)

Re'is Nâ'ib Efendi

A'zâ

Hüseyin Sezayi Efendi

Karabet Ağa

Başkâtib Hasan Efendi

İkinci Kâtib Necib Efendi

Müstantık Mu'âvini Yusuf Efendi

Mahkeme-i şer'îye Kâtibi Salih Efendi

Eytâm Müdîri Edhem Efendi

Mukavelât Muharriri Mehmed Efendi

Mübâşir Hilmi Ağa

(Meclis-i Beledî)

Re'is Abdulhalim Efendi

A'zâ

Ömer Efendi

Mustafa Efendi

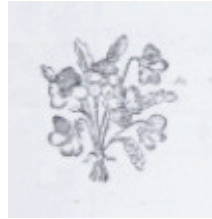
Karabet Ağa

Kâtib Nuri Efendi

(Mekteb-i Rüşdi)

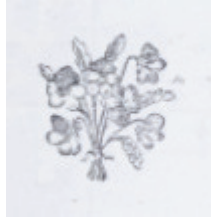
Mu'allim İbrahim Hakkı Efendi

Bevvâbı Mustafa Efendi

(Bazı Me'mûrîn)

Nüfûs Me'mûru Arif Hikmet Efendi
Kâtibi Cafer Tayyar Efendi
Sandık Emîni Resül Sami Efendi
Tapu Kâtibi Kazım Efendi
Telgraf Me'mûru Hafız Abdullah Efendi
Anbar Me'mûru Ahmed Efendi
Zâbita Me'mûru Ömer Bey

215

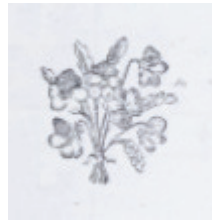
(Mecidözü Kazâsı)

Livânın cihet-i garbisinde vâki' olub merkez livâyâya on iki sâ'at mesâfede bir karyedir. Bunda bir han bir hamam ve otuz dükkan olub ebniye-i mirîden bir hükümet konağı ve bir telgrafhane ve bir rüşdiye mektebi vardır. Bu kazâda elli câmi' ve sekiz mescid ve bir medrese ve altmış bir İslâm ve iki hıristiyan mektebi vardır.

Bu kazâ altı nâhiye ve yüz altmış karye ve dört bin dokuz yüz yirmi hâne ve on dört bin kırk altı İslâm ve yüz altmış üç hıristiyan nüfûsunu hâvidir. Ve bundan mâ-'adâ kazâ-i mezkûrede üç yüz iki hanede beş yüz on üç nüfûs muhâcirin meskûndur. Ve Karadağ ve Ortadağ namlarıyla iki orman olub kereste ve mahrukât

216

kat' ve furuht olunur. Şekerab ve Çorum ırmakları kazâ derûnunda ceryan ve araziye sakı eder. Ve cins hayvanâtdan deve manda eseb merkeb sığır koyun keçi bulunur. Üç yüz altmış dört bin üç yüz seksen üç dönümlük yirmi beş bin elli üç kı'ta arazi olub kuvve-i enbâtiyesi birden beşe kadardır. Ve mahsulât-ı araziyesi hinta şa'ir gibi hububât ile haşhaşdan ve sebze ve elma ve armud ve ayva ve erik ve kızılıcık ve üzüm gibi meyvelerden ibârettdir. Ve masnu'ât yünden acem şalına benzer şal ve pamukdan beyaz bez ve kıldan çul ve çuval ve kendirden sicim ve urgan ve çuval yapılır. Ve cuma günleri pazarı kurulur.

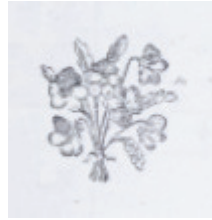
217

(Osmancık Kazâsı)

Livânın cihet-i garbisinde vâki' olub merkez kazâ olan Osmancık Kasabası livâyaya yirmi sâ'atdır. Bu kazâda on beş câmi'-i şerîf on iki mescid ve iki medrese on iki han ve üç hamam iki yüz beş dükkan on beş mekteb ve ebniye-i mirîyeden hükümet konağı vardır. Bu kazâ beş nâhiye ve üç bin yüz otuz dokuz hane ve yedi bin sekiz yüz elli beş İslâm ve kırk üç kıbti ve bir Ermeni ve üç Rum nüfûsunu câmi' olub bundan başka yirmi bir hanede yüz on dört nüfûs muhâcirin meskûndur.

218

Kazâ-ı mezkûrde iki yüz doksan sekiz bin iki yüz kırk bir dönümlük yirmi dört bin sekiz yüz otuz dokuz kıt'a arazi olub hinta şa'ir ve bu misüllü hububât ve pirinç ve pamuk ve her nev'i meyve yetişir. Ve külliyyet üzere üzüm kurutulur. Cins hayvanâtdan eseb manda ester merkeb sığır agnâm ve tiftik keçisi bulunur. Kuvve-i enbâtiyesi birden sekize kadardır. Ve ma'mulât-ı sâri ve siyah ve beyaz satıhyân ve keçe i'mâlınden ibâretdir. Ve perşembe günleri hafta pazarı kurulub haylice ahz ve i'tâ olunur.

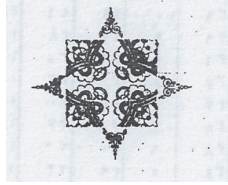

Sivas Vilâyet Sâlnâmesi

Sivas Vilâyet Matba'asında tab' olunmuştur.

Sene-i Hicriye

1321

71

Dâ'ire-i askeriye

72

(Dördüncü Ordu-yı hümayûna mensûb on altıncı Sivas Redif Fırkası)

Kumandan Mehmed Hulusi Paşa

Rütbe Mecîdî Osmânî

Ferik 1 2

78

(Otuz ikinci Tokad Livâsına mensûb Altmış dördünü Amasya Alayı)

79

(Altmış dördüncü Amasya Alayına mensûb Üçüncü Mecidözü Taburu ümerâ ve zâbitânı)

Esâmi	Rütbe	m	o	Madalya	Esâmi	Rütbe	m	Madalya
Mustafa Safvet Efendi	Binbaşı				Hasan Rifat Efendi	Mülâzım-ı sâni		
Mehmed Şükrü Efendi	Tabur Kâtibi				Ahmed Efendi	Mülâzım-ı sâni		
Mehmed Efendi	Yüzbaşı				Ahmed Rifat Efendi	Mülâzım-ı sâni	5	
Hüseyn Efendi	Yüzbaşı				Osman Ağa	Mülâzım-ı sâni		
İsmail Efendi	Yüzbaşı				Abdurrahman Efendi	Depo Me'mûru		
Mustafa Efendi	Yüzbaşı				Muhiddin Efendi	Kâtib mu'âvini		

82

(Dördüncü Ordu-yı hümayûna mensûb Sivas İlâve Fırkası)

86

(Amasya İlâve Fırkasına mensûb İlâve Livâsı)

87

(Amasya İlâve Livâsına mensûb Mecidözü İlâve Alayı)

Alay Kumandanı

Kâ'im-makâm münhal

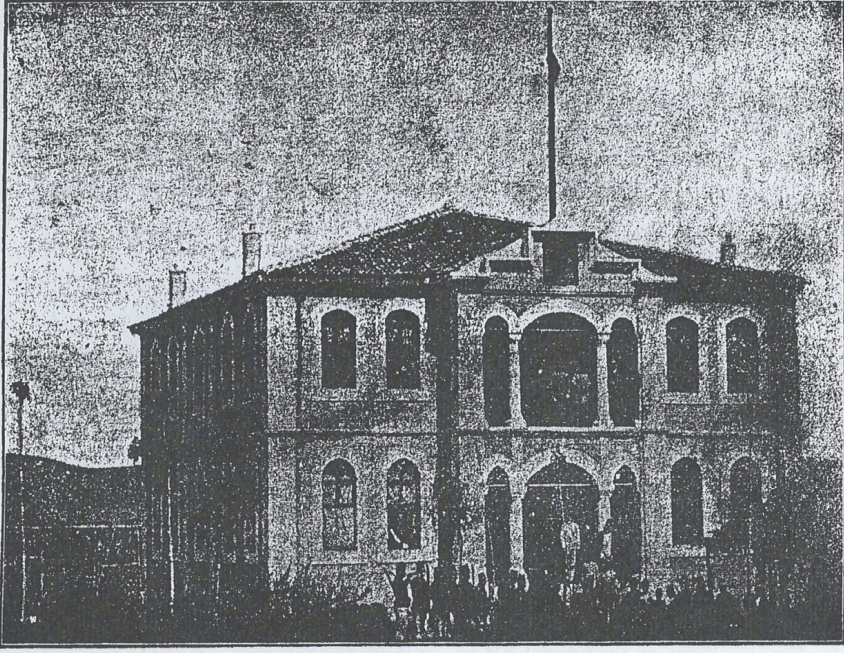
(Mecidözü İlâve Alayına mensûb Birinci Zile İlâve Taburu)

(Mecidözü İlâve Alayına mensûb Üçüncü Mecidözü İlâve Taburu)

Esâmi	Rütbe	m	o	Madalya	Esâmi	Rütbe	m	Madalya
Tevfik Efendi Lütfullah Efendi Ali Rıza Efendi	Kolağası Mülâzım-ı evvel Mülâzım-ı evvel	5			Ali Rıza Efendi Sadık Efendi	Mülâzım-ı evvel Mülâzım-ı evvel		

(Mecidözü İlâve Alayına mensûb Dördüncü Mecidözü İlâve Taburu)

Esâmi	Rütbe	m	o	Madalya	Esâmi	Rütbe	m	Madalya
Şevket Efendi Ahmed Ağa Hacı Hasan Efendi	Kolağası Mülâzım-ı evvel Mülâzım-ı evvel				İbrahim Efendi Münhall	Mülâzım-ı evvel Mülâzım-ı evvel		

مجید اوزی قصبه سنده دائرهٔ عسکری

Mecidözü Kasabasında Dâ'ire-i askeri

123

(Mecidözü Kazası) (Sınıf 3)			
Esâmi	Rütbe	m	Esâmi
Kâ'im-makâm Mahmud Muhiddin Bey Nâ'ib Süleyman Faik Efendi	<i>Sâlise</i> <i>Devriye müderrisi</i>	4	
(Meclis-i İdâre) Re'is Kâ'im-makâm Bey			
(A'zâ-ı tabi'îye) Nâ'ib Efendi Müfti Mehmed Şevki Efendi Mal Müdürü Ali Rıza Efendi Tahrirât Kâtibi	<i>Devriye</i> <i>müderrisi</i>	(A'zâ-ı müntehave) Veli Efendi Hüseyin Ağa Agob Ağa Dimid Ağa	
(Mal ve Vergi Dâ'iresi)			
Mal Müdürü Efendi Mu'âvini Mehmed Efendi Sandık Emîni Yusuf Efendi	Tahsildâr Müfettişi İsmail Bey Tahsildâr Salih Efendi		
(Nüfûs İdâresi)			
Nüfûs Me'mûru Necib Efendi	<i>Râbi'a</i>	Kâtibi Tayyar Efendi	
(Zirâ'at Bank Şu'be İdâresi)			
Re'is Mustafa Efendi A'zâ Hacı Mehmed Ağa Hasan Ağa	A'zâ Agob Ağa Muhâsebe Kâtibi Mehmed Efendi Refikî Şükrü Efendi		
(Mahkeme-i Bidâyet)			
Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Hasan Efendi Tatıyos Ağa Şer'îye Başkâtibi Ali Efendi	<i>Sâlise</i>	Başkâtib Mahir Efendi Kâtib-i sâni Müstantık mu'âvini Osman Efendi Mukavelât Muharriri Mustafa Efendi	

(Mekteb-i Rüşdi)	
Esâmi	Esâmi
Mekteb-i Rüşdiye Mu'allimi İbrahim Efendi " " " Refikı Bekir Efendi " " Hat Mu'allimi Yusuf Efendi	Mekteb-i ibtidâ'îye Mu'allimi Şakir Efendi Ma'ârif Kâtibi Edhem Efendi İnâs Mekteb Mu'allimesi Şaziye Hanım
(Polis Dâ'iresi)	
Üçüncü komiser Mahşır Efendi Polis Cemal Efendi	Polis Hulusi Efendi " Bekir "
(Bazı Me'mûrîn)	
Telgraf Me'mûru Ahmed Efendi Reji Me'mûru Süleyman "	Duyûn-ı umûmiye Me'mûru Edhem Efendi Tapu Kâtibi Vekili Osman Efendi
(Belediye Dâ'iresi)	
Re'is Nuri Efendi A'zâ Hacı Mehmed Ağa Yahya Efendi	A'zâ Ali Efendi Agob Ağa

218

Vilâyet yollarının 318 Senesi nihâyetinde tanzîm olunan cedveldir.								
Sarfiyât		İstinan duvarı İnşâ ve ta'mir Metre	318 Senesi		Köprü	Dâhil-i vilâyetdeki tûlü Kilometre	Yolun arzı metre	Yolların esâmisi
Kuruş	Amele-i mükellefe yevmiyesi		Köprü inşâ ve ta'miri	Yol ta'miri	Aded			Metre
					28	73,000	8	Amasya-Mecidözü-Çorum

219

Vilâyet yollarının 318 Senesi nihâyetinde tanzîm olunan cedveldir.								
Sarfiyât		İstinan duvarı İnşâ ve ta'mir Metre	318 Senesi		Köprü	Dâhil-i vilâyetdeki tûlü Kilometre	Yolun arzı metre	Yolların esâmisi
Kuruş	Amele-i mükellefe yevmiyesi		Köprü inşâ ve ta'miri	Yol ta'miri	Aded			Metre
9336	76376		5	19,094	32	83,300	8	Yozgad-Merzifon-Osmancık
32001	14772	14	28	10,616	10	66,000	8	Çeltik-Merzifon-Çorum
						(2) 47,500	7-8	Merzifon-Mecidözü

336

337

Vilâyetin hâvi olduğu livâ ve kazâların nüfûs-ı umûmiyesinin mikdârını mübeyyin cedveldir.	
Amasya Sancağı	
Cümle-i yekûn	
Yekûn	
İslâm	
Rum	
Ermeni	
Katolik	
Protestan	
Yahudi	
Kıbtî gayri müslim	
Esâmi-i evliye ve kazâ	
35730	
35730	Zükûr
17560	İnâs
18170	Zükûr
1752	İnâs
17899	Zükûr
160	İnâs
145	Zükûr
68	İnâs
58	Zükûr
	İnâs
67	Zükûr
55	İnâs
	Zükûr
	İnâs
13	Zükûr
13	İnâs
Mecidözü Kazâsı	

(Vilâyetin üç yüz on yedi senesi zarfında vukû'bulan tevellüdât ve vefâyât mikdârını mübeyyin bu kere elde edilen cedveldir.)	
Tevellüdât	
Vefâyât	
Cümle-i yekûn	
Yekûn	
İslâm	
Rum	
Ermeni	
Katolik	
Protestan	
Yahudi	
Kıbtî müslim	
Esâmi-i evliye ve kazâ	
884	
386	
540	Zükûr
344	İnâs
202	Zükûr
184	İnâs
531	Zükûr
336	İnâs
163	Zükûr
180	İnâs
9	Zükûr
5	İnâs
37	Zükûr
4	İnâs
	Zükûr
	İnâs
3	Zükûr
3	İnâs
	Zükûr
	İnâs
1	Zükûr
	İnâs
	Zükûr
	İnâs
	Zükûr
	İnâs
6	Zükûr
9	İnâs
5	Zükûr
8	İnâs
Mecidözü Kazâsı	

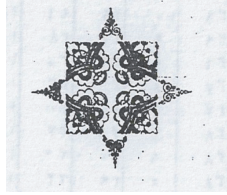

Sivas Vilâyet Sâlnâmesi

Sivas Vilâyeti Matba'asında tab' olunmuştur.

Sene-i Hicriye

1325

76

(Dördüncü Ordu-yı hümayûna mensûb On altıncı Sivas Redif Fırkası)
Kumandan Mehmed Hulusi Paşa <i>Rütbe Mecîdî Osmânî</i> <i>Ferik 1 1</i>

83

(Altmış dördüncü Amasya Alayına mensûb Üçüncü Mecidözü Taburu ümerâ ve zâbitânı)							
Esâmi	Rütbe	m	o	Madalya	Esâmi	Rütbe	m
Mustafa Safvet Efendi Münhall Mehmed Şükrü Ef. Ahmed Hamdi Ef. Harun Efendi Kadri Efendi Mustafa Efendi	Birbaşı Tabur Kâtibi Yüzbaşı Yüzbaşı Yüzbaşı Yüzbaşı Yüzbaşı				Hasan Rifat Efendi Ahmed Efendi İsmail Kamil Ef. Osman Ağa Abdurrahman Efendi Muhiddin Efendi	Mülâzım-ı sâni Mülâzım-ı sâni Mülâzım-ı sâni Mülâzım-ı sâni Depo Me'mûru Kâtib mu'âvini	

86

(Dördüncü Ordu-yı hümayûna mensûb Sivas İlâve Fırkası

90

(Amasya İlâve Fırkasına mensûb İlâve Livâsı)

91

(Amasya İlâve Livâsına mensûb Mecidözü İlâve Alayı)

Alay Kumandanı

Kâ'im-makâm münhal

(Mecidözü İlâve Alayına mensûb Birinci Zile İlâve Taburu)

(Mecidözü İlâve Alayına mensûb Üçüncü Mecidözü İlâve Taburu)

Esâmi	Rütbe	m	o	Madalya	Esâmi	Rütbe	m	Madalya
Mustafa Kazım Efendi Lütfullah Efendi Ali Rıza Efendi	Kolağası Mülâzım-ı evvel Mülâzım-ı evvel	5			Ali Rıza Efendi Sadık Efendi	Mülâzım-ı evvel Mülâzım-ı evvel		

(Mecidözü İlâve Alayına mensûb Dördüncü Mecidözü İlâve Taburu)

Esâmi	Rütbe	m	o	Madalya	Esâmi	Rütbe	m	Madalya
Münhall Ahmed Ağa Hacı Hasan Efendi	Kolağası Mülâzım-ı evvel Mülâzım-ı evvel				İbrahim Efendi Münhall	Mülâzım-ı evvel Mülâzım-ı evvel		

(Mecidözü Kazası) (Sınıf 3)			
Esâmi	Rütbe	m	Esâmi
Kâ'im-makâm Vefa Efendi Nâ'ib Süleyman Faik Efendi	<i>Sâlise</i> <i>Kibâr müderrisi</i>		
(Meclis-i İdâre)			
Re'is Kâ'im-makâm Efendi			
(A'zâ-ı tabî'ye) Nâ'ib Efendi Müfti Mehmed Şevki Efendi Mal Müdiri Nihad Efendi Tahrirât Kâtibi Mustafa Efendi	<i>Devriye Müderrisi</i> <i>Sâlise 4 M</i>	(A'zâ-ı müntehabe) Veli Efendi Hacı Ahmed Efendi Karabet Ağa Anastas Ağa	
(Mal ve Vergi Dâ'iresi)			
Mal Müdiri Efendi Mu'âvini Mehmed Efendi	Sandık Emîni Hilmi Efendi Tahsildâr Müfettişi İsmail Bey		
(Nüfûs İdâresi)			
Nüfûs Me'mûru Ömer Efendi	<i>Râbi'a</i>	Kâtibi Tayyar Efendi	
(Zirâ'at Bank Şu'be İdâresi)			
Re'is Hacı Ahmed Efendi Osman Efendi Agob Ağa	Muhâsebe Kâtibi Mustafa Efendi Refikî Emin Efendi		
(Mahkeme-i Bidâyet)			
Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Hasan Efendi Anastas Ağa Başkâtib Ziya Efendi	<i>Sâlise</i>	Kâtib-i sâni Ali Bey Müstantik mu'âvini Hamdi Efendi Mukavelât Muharriri Mustafa Efendi Şer'îye Başkâtibi Hasan Efendi	

(Mekteb-i Rüşdi)	
Esâmi	Esâmi
Mekteb-i Rüşdiye Mu'allimi İbrahim Hakkı Ef. " " " Refikî Bekir Efendi " " Hat Mu'allimi Yusuf Efendi Bewâb Hacı Halil Ağa	Mekteb-i ibtidâ'îye Mu'allimi Şakir Ef. " " Mu'allim-i sâni Nuri Ef. Ma'ârif Kâtibi Edhem Efendi İnâs Mekteb Mu'allimesi Behiye Hanım
(Bazı Me'mûrîn)	
Üçüncü komiser Şakir Efendi Polis Nuri Efendi Telgraf Me'mûru Mustafa Efendi Reji Me'mûru Gavril "	Duyûn-ı umûmiye Me'mûru Edhem Ef. Tapu Kâtibi Nuri Efendi Orman Me'mûru Kamil Efendi
(Belediye Dâ'iresi)	
Re'is Hasan Ağa A'zâ Osman Efendi Hasan Ağa	A'zâ Ali Efendi Agob Ağa Kâtib Nuri Efendi
(Tedkîk-ı bakâyâ Komisyonu)	
Re'is Kâ'im-makâm Efendi A'zâ Tahrîrât Kâtibi Mehmed Efendi Veliyüddin Efendi Osman Efendi Nüfus Me'mûru Necib Efendi	A'zâ Veliyüddin Efendi Hacı Ahmed Efendi Mustafa Efendi Osman Efendi
(Tahsilât Komisyonu)	
Re'is Mal Müdüri Efendi A'zâ İdâre a'zâsından Veliyüddin Efendi Belediye A'zâsından Ali Efendi Süvâri tahsildârı Salih Efendi " " Raşid Efendi	Süvâri tahsildârı Ahmed Efendi " " Hafız Mehmed Efendi " " İsmail Efendi " " Mehmed Efendi Piyâde tahsildârı Haydar Efendi

V. BÖLÜM

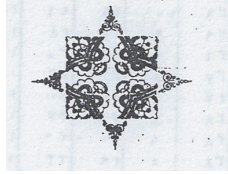
Ankara Vilayet Salnamelerinde Çorum Sancağı ve Bağlı Kazaları

Ankara Vilâyetine Mahsûs Sâlnâmedir

1318

On Üçüncü def'a olarak tertîb edilmiştir

Matba'a-i Vilâyetde tab' olunmuştur

(Sâlnâme-i Vilâyet)**116****MEMLEHALAR**

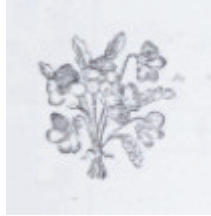
Vilâyet dâhilinde mevcûd memlehaların başlıcaları Kırşehir Sancağı dâhilinde Hacıbektaş, Tepesi Delik, Sekilü ve Yozgad Sancağına tâbî Sungurlu Kazâsında Çayan, Akçakoyunlu, Çoğul, Sarı Kaya, Ali Baba, Boncuk ve İskilib, Yerli, Taytak nâm mahallerdeki memlehalardır.

(Ahvâl-i tabî'iyе)**117**

Sekilü Memlehası- Yozgada elli ve Mecidiyeye on beş kilometre uzaklığındadır. Bu kaya tuzu ma'deni gâyetle cesim olub tahminen üç yüz bin kilometre sathındadır.

Bu memlehadan şimdiye kadar taş barutuyla endaht edilen lağımlar vâsıtasıyla tuz ihrâc edilmektedir. Bu kere sâye-i teshilât vâye-i cenâb-ı pâdişâhide her tarafda te'sis ve inşâ edilen "galeri" mağaralar vâsıtasıyla icrâ-yı ameliyât ve ihracât edilmektedir.

Üç yüz on beş senesinde bir milyon kiloya karîb tuz ihrâc edilerek on bin kuruş masârif-ı ihrâciye vukû' bulmuşdur. Sene-i mezkûrenin vâridât-ı sâfiyesi dört yüz elli bin kuruş râddesindedir. İhrâc edilen tuzun kısm-ı a'zamı Yozgad Sancağı dâhilinde sarf ediliyor. Sekilü Memlehası Müdîrlük

merkezi olup Çoğul, Akçakoyunlu, Sarı Kaya, göl memlehaları buraya merbûtdur.

Çoğul Memlehası- Sekilüden otuz beş kilometre mesâfede ve Delice Nehrinin civarındaki dağın eteğinde vâki'dir. Bu memleha göl halinde olup kırk dört aded havuza iki membadan ceryân eden tuzlu sulardan hâsıl olmaktadır.

Çoğul Memlehasından bir senede ihrâc olunan tuzun mikdârı 550 000 kilodan ibâret ve esmâni 206 020 kuruş olup bir taraftan îmarât ve islahât icrâ edilmektedir.

Akçakoyunlu Memlehası- Sungurludan yirmi kilometre ba'idindedir. Bu memleha dahi göl halinde olup her ne kadar altmış kadar havuz yapılmış ise de bunlardan ancak kırk beş adedi işledilmektedir. Bir senede sekiz yüz bin kıyye çıkarılır. Hâsılât-ı gayri sâfiyesi 300 000 kuruşa bâliğ olmaktadır.

Sarı Kaya Memlehası- Sungurludan on ve Sekilüden kırk kilometre mesâfede vâki'dir. Mezkûr memleha iki memba', bir kuyu ve kırk yedi havuzdan ibâretedir. İhracât-ı seneviyesi beş yüz doksan bin kıyye ve hâsılâtı dahi 221 000 kuruş râddesindedir.

Çayan Memlehası- Sungurludan on beş kilometre mesâfede vâki' olup kadîmden beri işledilmekte ise de geçen sene burada dahi mükemmel (galeri) açılarak terekîyât-ı sînâ'îye mezkûr memlehadâ dahi tatbik edilmiş ve bu sâyede beher sene iki yüz bin kilo mikdârı vukû' bulan ihracâtın yakında fevku'l-âde terakki edeceği me'mûl bulunmuşdur. Bu memlehadan ihrâc edilen tuzlar koyu mâ'i renkte ise de

(Ahvâl-i tabî'îye)

119

lezzetçe diğer tuzlardan farkı yoktur. Bir senelik hâsılât-ı gayri sâfiyesi yüz bin kuruş mikdârındadır.

Ali Baba Memlehası- Bu memleha Çayandan beş kilometre mesâfede ve Sungurlunun cihet-i cenûbisinde vâki'dir. Kırk dokuz adet havuzlarına on dakîka mesâfesi olan ve bir dağ eteğinde bulunan tuzlu su ceryân eder. Bu havuzlardan e'l-yevm otuz adedi işledilmektedir. Mezkûr memlehadan çıkarılan 150 000 kilo tuz Zile ve Merzifonda sarf ediliyor. Esmânı 56250 kuruşdur.

Boncuk- Bu memleha dahi Çayan Memlehasından beş ve Sungurluya on beş kilo metre ba'îdinde bulunan bir derenin içersindedir. Mevcûd bulunan kırk adet havuza iki memba'dan tuzlu su ceryân eder. Bir senelik ihracâtı 174 bin kıyyedir. Esmânı 647550 kuruşdur.

Mezkûr Çayan, Ali Baba, ve Boncuk memlehaları dahi Ankara Duyûn-ı Umûmiye Nezâretine mülhak İskilib Memlehası Müdüriyetinin taht-ı idâresindedir.

Bâlâda ta'dât edilen tuzlardan başka Sekilü ve Kayseri civârında birçok tuz şoraları mevcûd ise de sarfa kâbiliyeti olmadığından bi't-tabî' mahv oluncaya kadar idâre cânibinden taht-ı muhâfazada bulundurulmaktadır.

İskilib Memlehası- İskilib Kazâsı dâhilinde vâki' İskilib Memlehaları merkez Müdüriyetinin bir senelik ihracâtı 2858700 kilo göl tuzundan ibâret olub hâsılâtı 1720 000 kuruşa bâlig olmaktadır.

120

(Sâlnâme-i Vilâyet)

Yerli Memlehası- Mezkûr memleha Müdüriyeti dâhilinde Yerli Memlehasında bir senede 300 000 kilo râddesinde göl tuzu çıkarılmış ve hâsılâtı 112 759 kuruşa bâlig olmuştur.

Taytak Memlehası- Kezâlik İskilib Memlehaları Müdüriyeti dâhilinde vâki' Taytak Memlehasında bir sene zarfında 173 000 kilo göl tuzu çıkarılmış ve hâsılâtı 64 800 kuruşa bâlig olmuştur.

252			(Sâlnâme-i Vilâyet)		
(Çorum Sancağı)					
Mutasarrıf Asaf Paşa					
Rütbe		Nişân			
Rumeli Beylerbeyi					
<i>Osmânî</i> <i>Madalya</i>					
3 <i>Girid</i>					
(Erkân-ı Livâ)					
Nâ'ib <i>İzmir</i>	Mehmed Said Efendi				<i>Pâye-i</i>
Müfti	Ali Tahir	"			"
Muhâsebeci	Tahir Bey				<i>Sâlise</i>
Tahrirât Müdiri	Halil Rüşdü Efendi				<i>Sâniye</i>
(Meclis-i İdâre)					
Re'is Mutasarrıf Paşa					
A'zâ-ı tabî'iyе		A'zâ-ı muntehabe			
Nâ'ib Efendi		Hacı Zârif Efendi			<i>Sâniye</i>
Müfti	"	Ömer Lütfü Bey			<i>Râbi'a</i>
Muhâsebeci	"	Hacı Said Efendi			
Tahrirât Kâtibi	Abdulbaki Ağa				

(Çorum Sancağı)		253
(Meclis Kalemi)		
Başkâtib Celal Efendi	Refikî Mustafa Efendi	
(Tahrirât Kalemi)		
Müsved-i ewel Tahsin Efendi " sâlis Sadık Efendi Evrâk Me'mûru Ziya Efendi	Müsved-i sâni Salim Efendi Mübeyyiz-ı ewel Salim " Mübeyyiz-ı sâni Nuri "	<i>Hâmise</i>
(Meclis Kalemi)		
Başkâtib Ömer Lütfü Efendi Refikî Ahmed Haki " Evrâk Me'mûru Mustafa "	Vâridât Kâtibi Mustafa Mazhar Efendi Masârîfât Mukayyidi Esad " Sandık Emîni Mustafa "	
(Ma'a Tahrîr Vergi Kalemi)		
Me'mûr Ali Rıza Efendi Refikî Mustafa "	Başkâtib Enver Efendi Defterci Bekir "	
(Nüfûs Dâ'iresi)		
Me'mûr Hafız Mehmed Arif Efendi	<i>Pâye-i İzmir</i> Kâtib Mustafa Efendi	
(Defter-i Hâkâni Dâ'iresi)		
Me'mûr Hacı Hüseyin Hüsnü Efendi Tapu Kâtibi Haşim Efendi	<i>Sâlise</i>	Başkâtib Hakkı Efendi İkinci Kâtib Yusuf "
(Evkâf Kalemi)		
Müdür Hacı Elvan Efendi	<i>Râbi'a 4 M</i>	Kâtib Şükrü Efendi

254	(Sâlnâme-i Vilâyet)		
(Mahkeme-i şer'îye)			
Başkâtib Ahmed Efendi		İkinci Kâtib Osman Efendi	
Mukayyid Cemil Efendi			
(Mahkeme-i Bidâyet Hukûk Dâ'iresi)			
Nâ'ib Efendi	A'zâ Ahmed Feyzi Efendi	<i>İstanbul Ru'ûsu</i>	
A'zâ Agob "	Zabıt Kâtibi Salim "	<i>Râbi'a</i>	
A'zâ Mülâzımı İsmail Hakkı Efendi			
(Mahkeme-i Bidâyet Cezâ Dâ'iresi)			
Re'is İsmail Hakkı Efendi	<i>Sâlise</i>	Müdde'-i Umûmi Mu'âvini Hasan Fehmi Ef.	
A'zâ Mehmed Şükrü "	<i>Râbi'a</i>	A'zâ Mehmed Arif "	
A'zâ Mülâzımı Yusuf Neşet Efendi <i>Râbi'a</i>			
(Mahkeme-i Bidâyet Kalemî)			
Başkâtib Mehmed Nuri Efendi	<i>Râbi'a</i>	İcrâ Me'mûru Abdullah Efendi	
Zabıt Kâtibi Aziz	"	Zabıt Kâtibi Elvan "	
" Hamdi	"	Mukâvelât Muharriri Fazlı Efendi	
(Zirâ'at Bank Sandığı)			
Re'is Mustafa Efendi	Muhâsebe Kâtibi Emin Efendi 5 M		
A'zâ Nuri "	A'zâ Hacı Arif Ağa		
" Münhall	Kâtib Refıkı Abdulkadir Efendi		

(Çorum Sancağı)		255
(Telgraf Dâ'iresi)		
Müdür Hasan Efendi	<i>Sâlise</i>	Muhâbere Me'mûru Talat Efendi
(Belediye Dâ'iresi)		
Re'is Hacı Halil Efendi	<i>Sâniye 3 M</i>	A'zâ Hacı Mustafa Efendi
A'zâ Said "	"	" Hacı Arif "
A'zâ Nuri "	"	" Abdurrahim "
Tabîb Salih "	<i>Sâniye</i>	" Kerupi "
Kâtib Hacı Hafız Efendi		Müfettiş Mahmud Efendi
Sandık Emîni Hacı Ahmed "		Çavuş Mehmed Ağa
(Duyûn-ı umûmiye Dâ'iresi)		
Me'mûr Hüseyin Efendi		Başkâtib Kamil Efendi
(Nâfi'a Komisyonu)		
Re'is Mutasarrıf Paşa		
A'zâ Mühendis Mazhar Bey	<i>Râbi'a</i>	A'zâ Belediye Re'isi Efendi
" Muhâsebe Kâtibi Efendi	"	" Nüfûs Me'mûru Efendi
" Hacı Zarif "	"	Kâtib Nâfi'a Kâtibi Ahmed "
(Ma'ârif Komisyonu)		
Re'is Nâ'ib Efendi		A'zâ Tahrirât Müdîri Efendi
A'zâ Evkâf Müdîri "		" Şükrü "
" Hacı Zarif "		" Tapu Kâtibi Efendi

256	(Sâlnâme-i Vilâyet)		
(Zâbita Dâ'iresi)			
Alay Beyi Bekir Ömer Bey	3 0 3 M	Yüzbaşı Osman Ağa	4 0 5 M
(Polis Dâ'iresi)			
Komiser Sabit Efendi	Polis Hafız Hüseyin Efendi	5 M	
Polis Hüseyin "	" Nuri	"	
" Abdullah "	" İbrahim	"	
(Reji Dâ'iresi)			
Me'mûr Ömer Lütfü Bey	<i>Râbi'a</i>		
(Orman İdâresi)			
Süvâri Me'mûru Abdulkadir Efendi	Ondalık Me'mûru Ahmed Efendi		
(Mekteb-i Rüşdi)			
Mu'allim-i evvel Ali Rıza Efendi	Mu'allim-i sâni Fazlı Efendi		
" sâlis Mehmed "	Bevâb Azmi	"	
(Vesâ'it-i Nakliye Komisyonu)			
Re'is Belediye Re'isi Efendi	A'zâ Nuri Efendi		
A'zâ Şükrü	" Hacı Mustafa "		
" Hamdi "	<i>Râbi'a</i>	Kâtib Hacı Hafız	"
(Muhâcir Komisyonu)			
Re'is Belediye Re'isi Efendi	A'zâ Hacı Mustafa Efendi		
A'zâ Nuri	" Hacı Arif Ağa		
" Abdurrahim Ağa			

(Çorum Sancağı)		257
(Hüseyinabad Nâhiyesi)		
Müdür Salih Fikri Efendi Tahrirât Kâtibi Nuri “ Vergi Kâtibi Abdullah “		Nâ'ib Mahmud Efendi Sandık Emîni İhsan “ Tapu Kâtibi Hakkı “
(Çorum Merkez Kazâsına Dâ'ir Ma'lûmât)		
<p>Çorum Kasabası Vilâyetin şark cihetinde ve müntehâ-yı hudûdunda merkez vilâyete 54 sâ'at ba'id mesâfede vâki' livâ merkezidir.</p> <p>Kasaba mevki'an gâyet güzel bir ovada mebnî, etrâfı ufak dağlar ile muhât suları tatlı ve mebzûl, havası ceyyîd ve manzarası latîfidir.</p> <p>Çorumda fusûl-ı erba'a hükmünü icrâ etmekte olup arâzisi münbit ve mahsûldâr ve civârındaki bağ ve bahçelerde her nev'i fevâkihe ve esmâr mebzûldür.</p> <p>Çorum Kasabası eski bir belde olup atık bir kal'ası ve içersinde yirmi hâneyi müştemil birde mahallesi vardır.</p> <p>Çorum bidâyet teşkilâtından üç yüz on senesine kadar kâ'im-makâmlıkla idâre olunub lüzûm ve ehemmiyet-i mevki'iyesine mebnî sene-i mezkûrede livâ merkezi ittihâz edilmiştir.</p> <p>Samsun Caddesi üzerinde bulunan Çorum sevkîyât-ı ticâriye için bir rehğüzâr ve arâzisi münbit ve mahsûldâr olmakla Anadolunun oldukça ma'rûf ve mühim bir kasabasıdır.</p> <p>Kasabanın cihet-i garbisinde on dakîkalık mesâfede ve bir tepecik üzerinde</p>		

Alemdâr cenâb-ı risâletpenâhi Süheyb Bin Sinan-ı Rûmi Radyallahü anhü'l-bâri Hazretlerinin türbe-i mukaddesesi mevcûddur.

Üç yedi senesinde mezkûr türbe-i şerîfesi mü'essisât-ı hayriyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhi cümlesinden olmak üzere pek dil-nişîn bir tarz üzere tecdîden inşâ edilmiş ve civârında mükemmel ve nazar-ribâ bir câmî-i şerîf ile âyîn-i tarikât-ı Rûfâ'iyye ifâsına ve kesretle vürûd etmekte olan züvvârın kabulüne fukarâ ve seyyâhinin it'âm ve ikrâmına mahsûs zâviye ve müte'addid zâviye odaları vardır.

Kasabanın mâbehü'l-iftihâr ve medâr-ı imtiyâz olan bu medfen-i mukaddesin böyle lâyıkı vecihle tedîd ve tezyîn edilmesine inâyet-i celîle-i cenâb-ı pâdişâhinin masrûfiyeti kâffe-i müslîminin hüsn-ı kemâl-i hoşnûdisini bir kat daha tehayyüc ve tezyîd etmesiyle her bâr bu cihetden dolayı da da'vet-i Hayriye-i şehriyârleri ziverü's-sene-i sidk ve mehâlisatdır.

Hazret-i Suheybin türbe-i şerîfesi civârında Abid ve Kereb-ı Gâzi ve Hoca Yusuf Bahri ve Beyler Çelebi ve Kasabanın derûn ve bîrûnunda Sa'd bin Vakkas ve Şeyh Eyyüb ve Şeyh İsa Halîfe Ahi Menteşe ve İbrahim Gâzi ve Emir Ahmed Çelebi ve Hoca Yusuf ve Lenduha Sultan ve Hoş İbcizâde Seyyid Osman Efendi ve Esved-i Yümnî ve Pîr Said Baba ve Şeyh Seyyid Yahya ve Şeyh Abdulhamid ve Şeyh Zeyneddin ve Pîrî Baba ve Ebu İshak Sultan ve Ümid Halîfe ve Penâhi Sultan ve kurâsında dahi sâdât-ı kirâmdan Seyyid Murad Veli ve Abdal Ata Sultan ve Tor Çelebi, ve Abdal Budu ve En'âm Çelebi ve Balım Sultan ve Baba Mehmed e'izzehü kirâm ziyâretgâh havâs ve avâmdır.

Kasabada tarîkat-ı aliye-i mevleviyeye mahsûs bir, Hâlidîyeye iki, Rifâ'iyeye iki ki 5 aded tekke mevcûd olub âyîn-i şerîf icrâ edilmektedir.

Kasabanın vüztunda ve en şerefli bir mevkr'ında kâ'in hükümet dâ'iresi mülkiye ve adliye ve askeriye me'mûrîn ve zâbitânına mahsûs büyük bahçelikli bir havlı

içersinde mütekâbil ve muntazam ayrı ayrı üç dâ'ireden ibâret olub Belediyede berâber olduğu halde mülkiye dâ'iresinin alt ve üst katlarında 25 oda ile 1 mescîd-i şerîf ve adliye kısmında 13 oda ile kezâ 1 mescîd-i şerîf ve dâ'ire-i askeriyede 8 bâb oda vardır.

Hükümet havlısında kârkîr ve muntazam bir asker deposu bir de atîk hapishâne ve kasabanın şark-ı cenûbisinde ve yozgad Caddesi üzerinde bir alay piyâde ve bir alay süvâri asâkir-i şahâne isti'âbına kâfi civâr kasabalarda emsâli nâ-mevcûd cesîm ve muntazam bir kışla-ı hümâyûn ve cebhâne ve civârında asker ikâmetine mahsûs karakolhâne ve merkez kazânın mevâkî'-i minâsebesinde Hatab Deresi ve Harami nâmıyla ma'rûf derede ve Ceyiç Beyli nâm Samsun Cadde-i kebîri üzerinde zabtiye ikâmesine mahsûs üç bâb karakolhâne ve kasabanın civârında bir selhhâne ve bir gazhâne ve hükümet civârında Pazar mahallinde kârkîr ve musanna', mürtefi' bir sâ'at kulesi ve bir telgrafhâne ve duyûn-ı umûmiye ve reji dâ'ireleri vardır.

Derûn-ı kasabada Selcukîler zamanında inşâ ve âhiren mücedded denilecek bir sûretde cennet mekân Sultan Murad-ı râbi' tâbe serâhü Hazretleri tarafından ta'mîr ve ihyâ buyrulan 1 câmi'-i şerîfle 23 minâreli ve 3 minâresiz 26 cevâmî'-i şerîf ile 21 mescid 11 medrese 565 aded Süleyman Feyzi Paşa Hazretlerinin ve 6112 aded müfti-i esbak Ahmed Feyzi Efendinin ihyâ ve inşâ eyledikleri kârkîr üç bâb kütübhâne kütüb-ı nefîse ve 3 çift ve 1 tekke 4 hamam 1 mekteb-i rüşdiye ve 10 bâb ibtidâ'i ve sıbyân mektepleri mevcûddur.

48 mahallâtı ve 4243 hâneyi hâvi olan nefis kasabada 8317 zükûr 8171 inâs-ı Müslim ve 334 zükûr ve 274 inâs Ermeni 74 zükûr ve 61 inâs Rum 6 zükûr 8 inâs Protestan 13 zükûr 9 inâs Katolik ve ma'a Hüseyinabad kurâsından dahi 29817 zükûr ve 28429 inâs ki cem'an kasaba ve kurâsında 75502 nüfûs ve üç dakîk

260

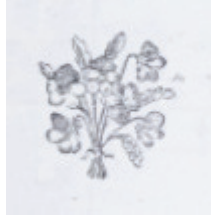
(Salnâme-i Vilâyet)

Fabrikası 11 han 1055 dükkân 73 debbaghâne 3 kira'athâne 25 kahvehâne vardır. Mülhak kurâda dahi 7674 hâne vardır.

Merkez kazânın vergisi senevî 723135 a'şârı 2437735 agnâm rüsûmu 356817 kuruşdur. Dâhil-i kazâda 35604 koyun 31340 keçi 25429 tiftik 5044 kara sığır 1669 manda 1561 merkeb 20 ester 292 esb 51 deve vardır.

Mahsûlâtı hinta , şa'ir, burçak, darı nohud, mercimek kendir, cehri bakla, afyon ve fevâkiheden üzüm, elma, armud, zerdali, kiraz, ceviz, dut vesâ'ire ile envâ'ı sebze mebzûl bir sûretde idrâk etmektedir.

Mensûcâtı İnan taklîdi yünden şal ve çamaşırılık bez ve aba gibi şeyler evâni-i nühâsiye ve demirden edevât-ı zer'iyenin her cinsi i'mâl ve debbaghânede i'mâl edilen gün ve sahtiyân-ı Kayseri vesâ'ir bazı mahallere gönderilmektedir.

(İskilib Kazâsı)		261
(İskilib Kazâsı)		
Kâ'im-makâm Ahmed Tefik Efendi <i>Mütemâyiz 3 M</i> Nâ'ib Halil Haşmet Efendi Müfti Ömer Hulusi " Mal Müdürü Ahmed Vasfi " Tahrirât Kâtibi Mehmed Behçet Efendi		
(Meclis-i İdâre-i Kazâ)		
Re'is Kâ'im-makâm Bey		
A'zâ-ı tabî'ye		A'zâ-ı müntehabe
" Nâ'ib Efendi		" Hacı Ahmed Ağa
" Müfti "		" Mehmed Bey
" Mal Müdürü "		" Hüseyin Efendi
" Tahrirât Kâtibi "		" Hacı Mustafa Ağa
(Mal Kalemi)		
Mal Müdürü Ahmed Vasfi Efendi		Mu'âvini Mustafa Efendi
Mal Refikü Mustafa "		Sandık Emîni Hafız Ahmed "
(Nüfûs Kalemi)		
Me'mûr Mustafa Efendi		Kâtib Hasan Efendi
(Mahkeme-i Bidâyet)		
Re'is Nâ'ib Efendi		Başkâtib Ömer Talat Efendi
A'zâ Mehmed "		Kâtib-i sâni Şakir "
A'zâ Ahmed Bey		Müstantık Mu'âvini Salih "
Şer'îye Kâtibi Hüseyin Hilmi Efendi		Mukâvelât Muharriri Rıza "

262	(Sâlnâme-i Vilâyet)	
(Belediye Dâ'iresi)		
Re'is Edhem Efendi	A'zâ Mahmud Efendi	
A'zâ Nuri "	" Mehmed Bey	
" İzzet "	" Hacı Osman Efendi	
" Emin "	Tabib Mehmed Kamil "	<i>Sâlise</i>
	Kâtib ve Sandık Emîni Nuri Efendi	
(Zirâ'at Bank Sandığı)		
Re'is İzzet Efendi	A'zâ Emin Efendi	
A'zâ Mustafa "	" Hacı Osman "	
	Kâtib Mustafa Efendi	
(Ma'ârif Komisyonu)		
Re'is Binbaşı Nafiz Efendi	A'zâ Şeyh Tahir Efendi	
A'zâ Hacı Ahmed "	" Hacı İsmail "	
" Ömer "	" Mehmed "	
" Hacı Ragıb "	Ma'ârif Kâtibi Mehmed Behçet "	
(Muhâcirîn Komisyonu)		
Re'is Ahmed Bey	A'zâ Ömer Efendi	
A'zâ Osman "	" Emin "	
" Mehmed Bey	" Mustafa "	
" Abdulkadir Efendi	" Raşid "	

(İskilib Kazâsı)		263
(Vesâ'it-i Nakliye Komisyonu)		
Re'is Kolağası Osman Efendi A'zâ Mehmed Bey " Emin Efendi Kâtib Şükrü Efendi	A'zâ Suvârî Mülâzımı Vahdeddin Ef. " Edhem Efendi " Baytar Hacı Mustafa Ağa Kâtib Nuri Efendi	
(Ta'dilât Komisyonu)		
Re'is Hacı Mustafa Ağa A'zâ Ali Efendi	" Mahmud Efendi " Emin "	
(Bazı Me'Mûrîn)		
Telgraf Me'mûru Refik Efendi Tapu Kâtibi Abdulkadir " Eytâm Me'mûru Osman " Ondalık " Mehmed " " " İbrahim "	Reji Me'mûru Osman Efendi Evkâf Vekili Şükrü " Zâbita Me'mûru Mehmed " " diğer Mehmed "	
(Ticâret ve Zirâ'at Odası)		
Re'is Hacı Osman Efendi " Mustafa "	A'zâ Hacı Hilmi Efendi " Tevfik "	
(Mekteb-i Rüşdi)		
Mu'allim-i ewel Hacı İsmail Hakkı Efendi Rık'a Mu'allimi Hasan "	Mu'allim-i sâni Hacı Abdulkadir Ef. Bevvâb Ali "	

264		(Sâlnâme-i Vilâyet)	
(İbtidâ'i Mektebi)			
Mu'allim Hacı Ragıb Efendi		Mu'allim Hanifi Efendi	
(Memleha Me'mûrları)			
Müdür Ahmed Tevfik Efendi		Çayan Memleha Me'mûru Ahmed Ef.	
Başkâtib Hacı Hüseyin Efendi		Kâtib Bedos	"
Sandık Emîni Mustafa	"	Kantarcı Rahmi	"
Anbar Me'mûru Bekir	"	Ali Baba Me'mûru Mehmed	"
Tezkere Kâtibi Hamdi	"	Kâtib Arif	"
Vezin Kâtibi Tahir	"	Kantarcı Tahir	"
Kantarcı Hacı Ahmed	"	Taytak Me'mûru Arif	"
Duyûn-ı Umûmiye Me'mûru Ömer	"	Kâtib Şerdafeddin	"
Kantarcı Hafız Esad	"	Yerli Memlehası Me'mûru Ahmed	"
		Kâtib Abdulkadir	"
(İskilib Kazâsına Dâ'ir Ma'lûmât)			
<p>İskilib Kasabası Ankara Şehrinin cihet-i şarkisinde merkez-i vilâyete kırk sekiz sâ'at ve merkez livâya on iki sâ'at mesâfede vâki'dir. Kasaba-ı mezkûre şarken Çorum Sancağı Şimâlen Osmancık ve Hacı Hamza ve cenûben Kengiriyeye tâbi' Tuht garben Tosya Kazâları hudûdlarıyla mahdûddur. İskilib Kasabası cibâl ile muhât bir mahale müsâdif ve letâfet-i mevki'isini tezyîd eyleyen bir hayli bağ ve bahçeleri müştemîl olduğu gibi kasabanın cenûb ciheti dahi dâmin cibâlin müntehâsında bulunarak açık ve arâzi-i vâsi'a ve bir çok bağ ve bahçeleri şâmidir.</p>			

(İskilib Kazâsı)**265**

İskilib Kasabası on dokuz mahalle ve yüz yetmiş dört karye ve umûm kazâ 7914 hânedan ibâret olub kasabanın 5825 zükûr 5250 inâs müslîm ve kurâsı dahi 17948 zükûr ve 17484 inâs nüfûsu hâvi ve 83 câmi' 25 mescîd-i şerîf ve 5 kütübhâne ve 6 tekye ve 10 medrese ve 1 rüşdiye ve 2 ibtidâ'i ve 71 İslâm sıbyân mektebi ve bir hükümet konağı ve bir telgrafhâne ve 550 dükkân ve 18 debbaghâne ve 2 han ve 4 hamam ve 70 değirmen 1 mumhâne 1 namazgâh 5 çamaşırhâne 4 umûm iki husûsi şadırvan ve 65 çeşme 2 sebil 1 selhâne 13 köprüyü muhtevîdir.

İskilib Kasabasında e'izzehü kirâmdan Şeyhü'l-İslâm esbâk Ebu's-su'ûd Efendi merhûmun peder ve emcedleri Şeyh Muhiddin Yavsi, Şeyh Habib, Şeyh Muslihiddin, E'l-hâc Karani, Evlek nâm mahalde meşhûr Akşemseddin Hazretlerinin evlâd-ı kirâmından Nûru'l-hüdâ ile birâderinin merkad-ı şerîfeleri ziyâretgâh hâs ve âmdir.

İskilib Kasabasında beher çarşamba günleri bir pazar kurulduğu gibi eylülün on üçünden itibaren nihâyet yirmi sekiz gün devam etmek üzere başkaca bir panayır küşâd edilmektedir. İskilibin cânib-i şimâlisinden sûret-i dâ'imede ceryân eden iki çay kasabanın alt tarafında yekdiğerine karışarak bağ ve bahçeleri iskâ etdikden sonra üç sâ'at mesâfede Kızılıрмаğa mansab olur.

İskilib Kasabasında ber-vech-i muharrer miyâh-ı câriye ve müte'addid çeşmeler olduğu gibi kasabaya yarım sâ'at mesâfede Çağıl Dağı denilen cebelin zirvesine yakın bir mahallinden de gayet soğuk ve berrâk bir su neb'ân eder. Mezkûr su o derece soğuktur ki yarım sâ'atlik yoldan kasabaya geldikten sonra ancak içilebilecek derecede kesb-i itidâl eder.

İskilibte üç sâ'at mesâfede Koçec ve keçec ve Yerli, Taytak, Yorga nâmlarıyla beş aded memleha ve beş yüzü mütecâviz küçük küçük göller olub külliyyetli tuz

husûle gelib etrâfa nakl ile furuht olunur. Kazânın mahsûlât-ı arzıyesi hinta, şa'ir, melez, kernik mısır, siyaz, fiğ, burçak, alef, darı, pamuk, cehri, mazi, mahmûze, üzüm, kiraz, zerdali, erik, üvez, ayva vesâ'iredir. Ma'mûlât-ı sına'ıyesi çorab, kilim, seccâde, yün kuşak, ve bu gibi şeyler ve mu'âmelât-ı ticâriyesi tiftik ve mahsûlât-ı arzıyesiyle ma'mûlât-ı sinâ'ıyesinin civârındaki kasaba ve şehirlere nakl ve furuhtundan ibâretidir.

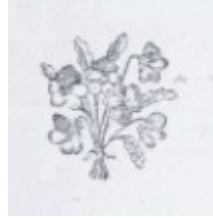
İskilib Kazâsı arâzisinin vüs'atinden başka kuvve-i enbâtiyesindeki feyz ve bereket ekser mahallerden ziyâde ise de Tosya ciheti tarîkı ziyâde sa'abü'l-murûr ve Çorum cihetini dahi Kızılırmak sed eylediği cihetle bi-mennihi te'âlâ küşâdı arz olunan köprü ve şose tarîkının sâye-i muvâfakatvâye-i hazret-i pâdişâhide hüsn-ı itmâmını hâlinde kısm-ı a'zamı istihlâkât-ı mahalliyeye kalan mahsûlâtın kemâl-i suhûletle nakliyle bu yüzden ihrâc-ı mahsûlât mes'ele-i mu'tenâ behâsının bir dereceye kadar yoluna girib ticâret-i mahalliyenin mazhar-ı terakkiyât olacağı tabî'dir.

İskilib Kazâsında tahminen 110 kilometre murabba'inde çam, köknar, kavak, ve eşcâr-ı sâ'ireden mürekkeb Kise Gölü Beyoğlan, Köse, Sarıyâr, Çatal Öbek, Sülük Gölü, Kara Tepe, Sakar Öküz, Delik Taş, nâmlarıyla dokuz kıt'a orman olub bunlardan kat' edilen escârın kısm-ı küllisi ahâli-i kurâ tarafından hâne ve ağıl ve ebniye-i sâ'ireye ve ihtitâblarına sarf ve vebir kısmından yapılan ve hizarlarda biçilen kereste ve tahtalarla i'mâl edilen beşik kavata vesâ'ir kazâ-yı mezbûrun kasaba ve pazar mahallerinde furuht olunur.

İskilib Kazâsının hâvi olduğu 419470 dönüm arâziden 320 000 dönümü mevrû' 41160 dönümü mer'â kusûruda gayri mevrû' ve sene-i âtiye zirâ'atine terk olunmuş arâzidir.

(İskilib Kazâsı)**267**

Kazânın bir senelik vergisi 464796 ve a'şâr bedeli 926495 agnâm rûsûmu da 603237 kuruşdan ibâretdir. İskilib Kazâsında 66400 koyun 8801 kıl keçi, 86287 tiftik keçi mevcûd olub koyundan 65 000 kıyye yapağı, tiftik keçiden 86 000 kıyye tiftik, keçiden 4200 kıyye kıl hâsilât olunmaktadır. Hayvan ve mevâşi dahi 5500 re's manda 1200 manda ineği 400 manda boğası 1000 malak 2700 çift öküzü, 2000 kara sığır ineği, 400 boğa, 800 bargir 400 esb 700 ester, 400 merkeb, 90 deveden ibâretdir. Bu kazâda 800 000 kil hınta ve 400 000 kil şa'ir hâsil olmaktadır.

268	(Sâlnâme-i Vilâyet)	
(Sungurlu Kazâsı)		
Kâ'im-makâm Mustafa Edib Bey Mal Müdiri Mehmed Vasif Efendi Müfti Hasan Hüsnü	<i>Mütemâyiz</i> <i>Râbi'a</i> "	Nâ'ib Hasan Hulki Efendi Tahrirât Kâtibi Mustafa Rahmi Ef.
(Meclis-i idâre-i kazâ)		
A'zâ-ı tabî'ye Nâ'ib Efendi Müfti " Mal Müdiri " Tahrirât Kâtibi "	Re'is Kâ'im-makâm Bey A'zâ-ı müntehave Hacı Arslan Bey Süleyman Sırrı Efendi Hacı Agob Ağa Yovan Ağa	<i>Râbi'a</i>
(Mal Kalemi)		
Mal Müdiri Mehmed Vasif Efendi Refikî Ali Nabi	"	Mu'âvini Osman Bey Sandık Emîni Haralem Efendi
(Mahkeme-i bidâyet)		
Re'is Nâ'ib Efendi Başkâtib ve Mukâvelât Muharriri Rıza Ef. Müstantik Mu'âvini Said Şer'îye Kâtibi Hacı Tahir	" " "	A'zâ ve Müstantık Hacı Şakir Ef. A'zâ Hacı Ohannes Ağa Kâtib-i sâni Salih Efendi Mukayyid Mehmed "
(Nüfûs Dâ'iresi)		
Me'mûr Ali Efendi		Kâtib Mehmed Rüşdü Efendi

(Sungurlu Kazâsı)		269
(Belediye Dâ'iresi)		
Re'is Kasım Efendi	A'zâ Sıddık Bey	
A'zâ Hasan "	" Kirkor Efendi	
" Karabet Ağa	Kâtib İsmail "	
Müfettiş Hasan Ağa	Kolcu İbrahim "	
Tabib Kostantin Efendi	" Şakir "	
(Zirâ'at Bank Sandığı)		
Re'is Müderris Osman Efendi	Kâtib Hilmi Efendi	
A'zâ Ahmed "	A'zâ İsmail "	
" Karabet Ağa	Tahsildâr Nuri "	
(Mekteb-i rüşdi)		
Mu'allim-i evvel Mustafa Efendi	Mu'allim-i sâni Rıza Efendi	
	Bevvâb Osman Ağa	
(Duyûn-ı umûmiye Dâ'iresi)		
Me'mûr Rüşdü Efendi	Kâtib Sadık Efendi	
(Bazı Me'mûrîn)		
Telgraf Me'mûru Abdi Efendi	Reji Me'mûru Herdem Efendi	
Orman Ondalık Me'mûru Tevfik "	Evkâf Vekili Hacı Mustafa "	
Zâbita Me'mûru Emin "	Tapu Kâtibi Velîyüddin Efendi	
Kil Suvâri Seyyâr Me'mûru Ahmed "	Piyâde Kolcusu İhsan	

270	(Sâlnâme-i Vilâyet)
(Ma'ârif Komisyonu)	
Re'is Müfti Efendi Efendi A'zâ Mustafa "	A'zâ Hacı Mustafa
(Muhâcirîn Komisyonu)	
Re'is Hacı Arslan Bey <i>Râbi'a</i> A'zâ Belediye Re'isi Efendi " Hafız Mehmed "	A'zâ Süleyman Efendi " Hüseyin " " Tapu Kâtibi "
(Sungurlu Kazâsına Dâ'ir Ma'lûmât)	
<p>Sungurlu Kasabası merkez vilâyete 36 ve merkez livâyâya 12 sâ'at mesâfede vâki'dir.</p> <p>Kasabada 1887 zükûr 1824 inâs-ı Müslim ve 318 zükûr ve 266 inâs Rum ve 817 zükûr ve 694 ünâ Ermeni ve 111 zükûr 92 inâs Protestan ve 63 zükûr 58 inâs Kıbtî Müslim ve kurâsı dahi 1614 zükûr 14835 inâs Müslim ve 84 zükûr 93 inâs Rum nüfûs ve ma'a kasaba 4950 hâne 86 câmi' 54 mekteb 6 medrese 4 kilise 3 mekteb 1 hükümet konağı, 1 dâ'ire-i askeriye, 1 depo 1 dâ'ire-i Belediye, 15 çeşme 3 kârkîr köprü 1 habishâne 1 hamam 5 han 10 fırın, 250 dükkân, 1 cebhâne 1 karakolhâneyi hâvidir. Kasabada beher perşembe günleri bir Pazar kurulduğı gibi mayısın on beşinci gününden ağustos nihâyetine kadar devâm etmek üzere hayvan alım ve satımına mahsûs perşembe günleri bir panayır küşâd edilmektedir.</p> <p>Çorum Sancağı ile hem hudûd olan Uurlu Dağından ahâli kereste ve mahrûkât gibi levâzımını kat' ve istihsâl etmekte ve mezkûr orman ekseriyetle çam ve meşe ağaçlarını</p>	

(Sungurlu Kazâsı)**271**

Sungurlu Kazâsında enhâr mevcûd olmayıb dağların akıntılarından mutahassıl ufak derelerle mevcûd bağ ve bostanlar ve bir hayli mevrû'a sakk ve irvâ edilmektedir.

Kazâda hubûbâtın her nev'i ve başlıca buğday arpa yulaf mısır darı nohud burçak mercimek ile armud elma zerdali üzüm erik ayva gibi fevâkihın envâ'ı idrâk etmekte ve bir hayli pamuk yetişmektedir.

Kazânın hâvi olduğu 900 000 dönüm arâziden 700 000 dönümü mevrû' 200 000 mer'â ve gayri mevrû' arâzi-i hâliyedir. Bir senelik vergi emvâli 382618 a'şâr bedeli 1289310 agnâm rûsûmu 383699 kuruşdan ibâretedir.

Kazâda 38910 koyun 12401 kıl keçi 44330 tiftik keçi mevcûd olub bunlardan senevî 45650 kıyye yapağı 52 000 tiftik 10300 kıyye kıl hâsıl olmaktadır.

Hayvanât ve mevâşi 15 000 kara sığır 3000 manda 2600 merkeb 800 esb 100 ester 300 deveden ibâretedir.

Mensûcâtı kilim seccâde pamukdan bez yünden aba emsâli şeylerden bu kazâda tahminen 300 000 kil hinta ve 120 000 kil şa'ir hâsıl olmaktadır.

272	(Sâlnâme-i Vilâyet)	
(Osmancık Kazâsı)		
Kâ'im-makâm Mustafa Sadık Bey <i>Müderrisi</i>	Sâniye 4 M	Nâ'ib Hacı Lütfullah Efendi <i>Devriye</i>
Mal Müdîri Ali Bey		Tahrirât Kâtibi Ali Şefik Efendi
(Meclis-i İdâre-i Kazâ)		
A'zâ-ı tabî'ye	Re'is Kâ'im-makâm Bey	A'zâ-ı müntehave
" Nâ'ib Efendi	"	" Hacı Hafız Ağa
" Mal Müdîri "	"	" Hacı Ahmed Efendi
" Tahrirât Kâtibi "	"	" Ahmed Ağa
(Mal Kalemi)		
Mal Müdîri Ali Bey		Mu'âvini Karabet Efendi
		Sandık Emîni Reşad Efendi
(Nüfûs Kalemi)		
Me'mûr Hüseyin Sabri Efendi		Kâtib Ali Osman Efendi
(Mahkeme-i Bidâyet)		
Re'is Nâ'ib Efendi		Başkâtib İsmail Efendi
A'zâ Hüseyin Bey		Kâtib-i sâni Necib "
A'zâ Hafız Hulusi Efendi		Müstantık Mu'âvini Şükrü "
		Mukavelât Muharriri Halil "

(Osmancık Kazâsı)		273
(Kargı Nâhiyesi)		
Müdürlük Yahya Efendi	Nâ'ib Hafız Mehmed Efendi	
Tahrirât Kâtibi Ömer Hulusi Efendi	Tapu Kâtibi Mustafa	"
Vergi Kâtibi Emin	Sandık Emîni Yusuf	"
(Osmancık Kazâsına Dâ'ir Ma'lûmât)		
<p>Osmancık Kasabası merkez vilâyete elli dört ve merkez livâyaya on iki sâ'at mesâfede vâki'dir.</p> <p>Nefs-i Osmancık Kasabasında 917 ve kurâsında 4084 hânedir. 2070 zükûr ve 2014 inâs İslâm ve 29 zükûr ve 33 inâs Ermeni olub kurâda dahi 12051 zükûr 11698 inâs İslâm mevcûddur.</p> <p>Ma'a nevâhi ve kurâ Osmancık Kazâsında 5001 hâne ve 79 câmi'-i şerif ve 91 mekteb-i ibtidâ'îye ve 1 rüşdiye ve 7 medrese ve 4 tekke ve 15 kahvehâne ve 1 hükümet konağı ve 1 Belediye dâ'iresi ve 80 çeşme ve 20 köprü ve 2 cebhânelik 4 hamam 5 han 8 fırın 1 karakolhâne mevcûddur. Ve 1 bâb mükemmel telgrafhâne inşâ edilmiş ise de henüz telgraf hattı yapılamamıştır.</p> <p>Cennet mekân Sultân Bayezit Hân Tâbe serâhü Hazretlerinin Kızılırmak üzerinde kârkîr ve on beş gözden ibâret olarak binâ ve inşâ buyurmuş oldukları meşhûr büyük köprünün tûlü 260 metre ve arzı 7 metre ve irtifâ'ı 11 metre orta gözün katri 16 ve 40 ve kavsın irtifâ'ı 8 ve 20 den ibâretidir. Mezkûr köprünün mebden târihi 889 dur. İtmâmı dahi 894 târihinde tedâdüf eder ki inde'l-hesâb 5 senede itmâm edilmiş olduğu nehr-i safâ üzerinde ve Belediye dâ'iresi karşısında mermer taş üzerinde menkûş arabca yazılmış olan târihten istidlâl olunuyor.</p>		

Kızılırmak Nehrinde 50 ve 60 kıyye sıkletinde balık çıkarılmaktadır. Kasabada beher perşembe günleri bir Pazar kurularak hayvan alınıb satıldığı gibi her nev'î zâhire ve eşyâ-yı sâ'ire satılmaktadır.

Kasaba hâricinde beş dakîka ba'id mesâfede kâ'in Koyun Baba Hazretlerinin Dergâhı vardır. Bu zât Sülâle-i Evlâd-ı Rasûlüllahdan İmam Ali Efendimizin sekizinci mahdûm-ı mükerrerleri İmam Rıza Efendimizin mahdûmu olup kerâmet-i bâhiresi meydandadır. Bu dergâh-ı şerîfde gelen geçen misâfirlere it'âm-ı ta'âm olunur.

Kazâda beş nev'î buğday ve iki nev'î arpa ve nohud ve burçak mercimek ile armud ve zerdali ve üzüm vesâ'ire fevâkihe ve bir hayli pamuk yetişmektedir. Kazâ dâhilinde Çorum Livâsiyla Hacı Köyü Kazâsı meyânında vâki' (İnegöl) ve İskilib Tosya kazâları arâzisiyle hem hudûd "Köse Dağı" nâmında iki büyük orman vardır ki bundan pek çok kereste ve tahta ve mahrûkât ihrâc edilmektedir. Ufak tefek diğer ormanlar mevcûddur.

Kazânın hâvi olduğu 213930 dönüm arâziden ale't-tahmîn 106415 dönümü mevrû' bâkisi arâzi-i hâliye ve gayri mevrû' ve mer'adan ibâretdir.

Bir senelik vergi emvâli 301162 ve a'şâr bedeli 524500 ve agnâm rûsûmu 304299 kuruşdan ibâretdir.

Kazâda 28777 koyun ve 21816 kıl keçi ve 24201 tiftik keçi mevcûd olup bundan senevî 14 000 okka yapağı ve 15 000 okka tiftik ve 5000 okka kıl hâsil omaktadır.

Kazâda 4000 kara sığır ve 1500 manda ve 2000 merkeb ve 150 bargir ve 60 ester mevcûddur. Tahmînen 182400 kil âsitâne arpa ve 96 000 kil buğday hâsil olur.

276

(Sâlnâme-i Vilâyet)

(Hassa Ordu-yı Hümâyûnu Dördüncü Redif Kayseri Fırkası)

Fırka Kumandanı Hacı Şerif Paşa

Rütbe

Nişân

Ferîk

*Osmânî Mecîdî
Madalya*

1 1
Girid Rusya

(Sâlnâme-i Vilâyet)

280

(Sekizinci Yozgad Livâsı)

(Livâ Kumandanı Mirlivâ Sıdkı Paşa

Nişân

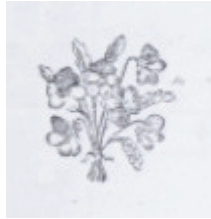
Madalya

2 Mecîdî 2 Osmânî

Gümüş İmtiyâz, Yunan

(Kayseriye Fırka-ı Askeriyesi)		281
(İkinci Alaca Taburu)		
Binbaşı Halid Neşet Efendi	4 M Yunan	
Kolağası Mustafa	" 4 M Plevne "	
Tabur Kâtibi Faik Ali	" "	
Yüzbaşı Mehmed Tevfik	" "	
" Mehmed	" "	
" Ali Ağa	" İftihâr "	
" İbrahim Efendi	" İftihâr Plevne "	
Mülâzım-ı ewel Hüseyin Ağa	5 M "	
" Hasan Fehmi Efendi	" "	
" Faik Ağa	" "	
" Hasan Efendi	" "	
" Hacı Hamdi Efendi	" "	
" İsmail	" "	
" Feyzullah	" "	
" Ali Rıza	" "	
Redif Sûvâri T 3 Kumandanı Halil "	5 M "	

(Kayseriye Fırka-i Askeriyesi)		283
(Dördüncü Sungurlu Taburu)		Yüzbaşı Abdurrahman Efendi <i>Madalya Yunan</i>
		" Osman Ağa <i>İftihâr</i> "
Binbaşı Habil Efendi	4 M <i>Madalya Yunan</i>	" Mehmed Muhiddin Efendi "
Kolağası Yusuf Ziya Efendi	5 M "	Mülâzım-ı ewel Süleyman Ağa "
Tabur Kâtibi Halil Hamdi "	"	" Ali Efendi "
(Depo Me'mûru) Mülâzım-ı sâni Ahmed Hilmi Efendi	"	" Mehmed Tevfik "
Tüfenççi Hasan Usta	"	" Halil "
Yüzbaşı Hasan Efendi	"	Mülâzım-ı sâni Hafız Mehmed "
		" Ahmed Nuri "
		" Osman "
		" Osman "

284 (Vilâyet Dâhilinde Bulunan)						
İcmâl	İslâm		Rum		Ermeni	
	Zükûr	İnâs	Zükûr	İnâs	Zükûr	İnâs
52667	28042	27465	69	59	326	271
66103	32541	30381	862	607	478	360
45840	23470	22370				
31335	15906	15366	3		27	33

-Nüfûs-ı Umûmiyeyi Mübeyyin Cetveldir)								285
Katolik		Yahudi		Protestan		Kıbtî Müslim		Mülâhazât
Zükûr	İnâs	Zükûr	İnâs	Zükûr	İnâs	Zükûr	İnâs	
13	9			6 145	7 115	375	239	Çorum " Sungurlu " İskilib " Osmancık "
								Cümle-i yekûn

(Tarık ve Ma'âbir)

287

(Dâhil-i Vilâyetde Şimdiye Kadar İnşâ Olunan ve Olunmakta Bulunan tarık ve Ma'âbir)

(Ameliyâtı Mübeyyin Cetveldir.)

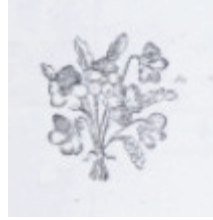
Kasıs	İnşâ olunan köprü				Henüz başlanılmamış	Türâbiyesi açılmış	Mevcûd işlemede bulunan şose	Esâm-i tarık
	Mecmû' açıklık metre	Mahtût	Ahşâb	Kârkîr köprü				
Aded	Tûlen	Aded	Aded	Aded	Metre kilometre	Metre kilometre	Metre kilometre	
44	52	3		18 32	950 17	<u>28</u>	50 47	Yozgaddan Sungurluya Çorumdan Osmanciğa

Çorum Alaybeyi İzzetlü Ömer Beye tebdîfen ikinci rütbeden mecîdî

Yozgad ve Kırşehir ve Çorum ve Kayseri mahkeme-i bidâyet cezâ re'isleri fütüvvetlü Mehmed Beşir Efendi ve Ali Rıza Beyle İsmail ve İsmail Hakkı efendilere ve Kayseri ve Çorum ve Yozgad ve Kırşehir müdde'-i umûmi mu'âvinleri fütüvvetlü İlyas Aziz ve Ömer Fehim ve Mehmed Hilmi Vahid efendilere ve Ankara Sicil Kâtibi Mehmed Yahya efendilere râbi'a

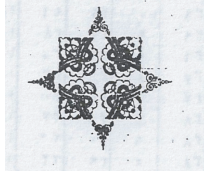
Sungurlu Duyûn-ı Umûmiye Me'mûru rıf'atlü Rüşdü Efendiye Sâlise

Ankara Vilâyeti Sâlnâmesi

1320

Sene-i Hicriyesine Mahsûs

104

(Sâlnâme-i Vilâyet)

(Hassa Ordu-yı Hümâyûnu Redif Dördüncü)
(Kayseriye Fırka-i Askeriyesi)

(Kumandan Hacı Hüseyin Şerîf Paşa)

(Ferîk)

Mecîdî

Osmânî

Madalya

1

1

İmtiyâz altın ve gümüş Girid Rusya

112

(Sâlnâme-i Vilâyet)

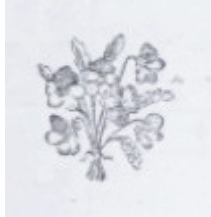
Sekizinci Yozgad Livâsı Kumandanı Mirlivâ Sıdkı Paşa

(2 Mecîdi) (2 Osmânî) (Madalya Gümüş imtiyâz, Yunan)

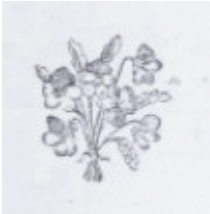
114	(Sâlnâme-i Vilâyet)		
	(İkinci Alaca Taburu)		
Binbaşı Halid Neşet Efendi	4 M	Yunan	
Kolağası Mustafa "	4 M	Plevne ve Yunan	
Tabur Kâtibi Ali Faik Efendi	"		
Yüzbaşı Mehmed Efendi	"		
" Mustafa Rahmi Efendi	"		
" Ali Ağa	İftihâr	"	
" İbrahim Efendi	"	"	
Mülâzım-ı evvel Hüseyin Ağa	5 M	"	
" " Salih "	"		
" " İsmail Faik Ağa	"		
" " Hasan Efendi	"		
Mülâzım-ı sâni Hacı Hamdi Efendi	"		
" " İsmail Ağa	"		
" Feyzullah Efendi	"		
" Nüzhet Efendi			

118	(Sâlnâme-i Vilâyet)	
	(Dördüncü Sungurlu Taburu)	
Binbaşı Habil Efendi	4 M	Yunan
Kolağası Yusuf Ziya Efendi	5 M	"
Tabur Kâtibi Halil Hamdi Efendi	"	"
Depo Me'mûrı Mülâzım-ı sâni Ahmed Hilmi Efendi "		
Tüfenkçi Hasan Usta		
Yüzbaşı Hamdi Efendi	"	"
Yüzbaşı Abdurrahman Efendi	"	"
" Osman Ağa	İftihâr	"
" Mehmed Muhiddin Efendi	5 M	"
Mülâzım-ı evvel Süleyman Ağa	"	"
Ali Efendi	"	"
Mehmed Tevfik Efendi	"	"
Halil Efendi	5 M	"
Mülâzım-ı sâni Hafız Mehmed Efendi "	"	"
Ahmed Nuri Efendi		
Mülâzım-ı sâni Osman Efendi	"	"
Mülâzım-ı sâni Osman	"	"

(Ahvâl-i Tabî'îye)	127
MEMLEHALAR	
<p>Vilâyet dâhilinde mevcûd memlehaların başlıcaları Kırşehir Sancağı dâhilinde Hacibektaş, Tepesi Delik, Sekilü ve Yozgad Sancağına tâbi' Sungurlu Kazâsında Çayan, Akçakoyunlu, Çoğul, Sarı Kaya, Ali Baba, Boncuk ve İskilib, Yerli, Taytak nâm mahallerdeki memlehalardır.</p>	

128	(Sâlnâme-i Vilâyet)
<p>Sekilü Memlehası- Yozgada elli ve Mecidiyeye on beş kilometre uzaklığındadır. Bu kaya tuzu ma'deni gâyetle cesim olub tahminen üç yüz bin kilometre sathındadır.</p> <p>Bu memlehadan şimdiye kadar taş barutuyla endah edilen lağımlar vâsıtasıyla tuz ihrâc edilmektedir. Bu kere sâye-i teshilât-vâye-i cenâb-ı pâdişâhide her tarafda te'sis ve inşâ edilen "galeri" mağaralar vâsıtasıyla icrâ-yı ameliyât ve ihracât edilmektedir.</p> <p>Üç yüz on beş senesinde bir milyon kiloya karîb tuz ihrâc edilerek on bin kuruş masârif-ı ihrâciye vukû' bulmuştur. Sene-i mezkûrenin vâridât-ı sâfiyesi dört yüz elli bin kuruş râddesindedir. İhrâc edilen tuzun kısm-ı a'zamı Yozgad Sancağı dâhilinde sarf ediliyor. Sekilü Memlehası Müdürlük</p>	
	

merkezi olub Çoğul, Akçakoyunlu, Sarı Kaya, göl memlehaları buraya merbûtdur.

Çoğul Memlehası- Sekilüden otuz beş kilometre mesâfede ve Delice Nehrinin civarındaki dağın eteğinde vâki'dir. Bu memleha göl halinde olub kırk dört aded havuza iki membadan ceryân eden tuzlu sulardan hâsil olmaktadır.

Çoğul Memlehasından bir senede ihrâc olunan tuzun mikdârı 550 000 kilodan ibâret ve esmânı 206 020 kuruş olub bir taraftan îmarât ve islahât icrâ edilmekdedir.

Akçakoyunlu Memlehası- Sungurludan yirmi kilometre ba'idindedir. Bu memleha dahi göl halinde olub her ne kadar altmış kadar havuz yapılmış ise de bunlardan ancak kırk beş adedi işledilmekdedir. Bir senede sekiz yüz bin kıyye çıkarılır. Hâsilât-ı gayri sâfiyesi 300 000 kuruşa bâliğ olmaktadır.

Sarı Kaya Memlehası- Sungurludan on ve Sekilüden kırk kilometre mesâfede vâki'dir. Mezkûr memleha iki memba', bir kuyu ve kırk yedi havuzdan ibâretedir. İhracât-ı seneviyesi beş yüz doksan bin kıyye ve hâsilâtı dahi 221 000 kuruş râddesindedir.

Çayan Memlehası- Sungurludan on beş kilometre mesâfede vâki' olub kadîmden beri işledilmekde ise de geçen sene burada dahi mükemmel (galeri) açılarak terekîyât-ı sînâ'îye mezkûr memlehadâ dahi tatbik edilmiş ve bu sâyede beher sene iki yüz bin kilo mikdârı vukû' bulan ihracâtın yakında fevku'l-âde terakki edeceği me'mûl bulunmuşdur. Bu memlehadan ihrâc edilen tuzlar koyu mâ'i renkde ise de lezzetçe diğer tuzlardan farkı yokdur. Bir senelik hâsilât-ı gayri sâfiyesi yüz bin kuruş mikdârındadır.

130

(Sâlnâme-i Vilâyet)

Ali Baba Memlehası- Bu memleha Çayandan beş kilometre mesâfede ve Sungurlunun cihet-i cenûbisinde vâki'dir. Kırk dokuz adet havuzlarına on dakîka mesâfesi olan ve bir dağ eteğinde bulunan tuzlu su ceryân eder. Bu havuzlardan e'l-yevm otuz adedi işledilmektedir. Mezkûr memlehadan çıkarılan 150 000 kilo tuz Zile ve Merzifonda sarf ediliyor. Esmânı 56250 kuruşdur.

Boncuk- Bu memleha dahi Çayan Memlehasından beş ve Sungurluya on beş kilo metre ba'idinde bulunan bir derenin içersindedir. Mevcûd bulunan kırk adet havuza iki memba'dan tuzlu su ceryân eder. Bir senelik ihracâtı 174 bin kıyyedir. Esmânı 647550 kuruşdur.

Mezkûr Çayan, Ali Baba, ve Boncuk memlehaları dahi Ankara Duyûn-ı umûmiye Nezâretine mülhak İskilib Memlehası Müdîriyetinin taht-ı idâresindedir.

Bâlâda ta'dât edilen tuzlardan başka Sekilü ve Kayseri civârında birçok tuz şoraları mevcûd ise de sarfa kâbiliyeti olmadığından bi'tabi' mahv oluncaya kadar idâre cânibinden taht-ı muhâfazada bulundurulmaktadır.

İskilib Memlehası- İskilib Kazâsı dâhilinde vâki' İskilib Memlehaları merkez Müdîriyetinin bir senelik ihracâtı 2858700 kilo göl tuzundan ibâret olub hâsılâtı 1730 000 kuruşa bâlig olmaktadır.

244		(Sâlnâme-i Vilâyet)	
(Çorum Sancağı)			
(Mutasarrıf Celal Bey)			
<i>Rütbe</i>			
<i>Mecîdî</i> <i>Osmâni</i>			
<i>Ûlâ</i>		<i>Ûlâ</i>	
3		4	
(Erkân-ı Livâ)			
Nâ'ib <i>Pâyesi</i>	Mehmed Muhiddin Efendi	<i>İzmir</i>	
Müfti	Ali Tahir Efendi	"	
Muhâsebeci	Rasih Bey	<i>Mütemâyiz</i>	
Tahrirât Müdiri	Ahmed Ziya Bey	"	
(Meclis-i İdâre-i Livâ)			
Re'is Mutasarrıf Bey			
A'zâ-ı dâ'ime		A'zâ-ı muntehabe	
Nâ'ib Efendi		Hacı Said Efendi	
Müfti Efendi		Abdulgaki Efendi	
Muhâsebeci Efendi		Hacı Süleyman Efendi	
Tahrirât Müdiri Efendi		Mehmed Hilmi "	
(Tahrirât Kalemî)			
Müsved-i evvel Tahsin Efendi		Mübeyyiz-ı evvel Salim Efendi	
Müsved-i sâni Salim "		Mübeyyiz-ı sâni Nuri Efendi	
Mülâzım Mehmed "		Mübeyyiz-ı sâlis Sadık "	

(Çorum Sancağı)		245
(Meclis-i İdâre Kalemi)	(Mahkeme-i Bidâyet Cezâ Dâ'iresi)	
Başkâtib Celal Efendi Refîkî Mustafa Efendi	Re'is İsmail Hakkı Efendi <i>Sâlise</i> Müdde'-i Umûmi Nazmi Efendi <i>Râbi'a</i> A'zâ Arif Efendi " Veysi Efendi A'zâ Mülâzımı İsmail Efendi Zabıt Kâtibi Aziz Efendi	
(Evrâk Kalemi)		
Me'mûr Ziya Efendi Mu'âvini Necib Efendi		
(Muhâsebe Kalemi)		
Başkâtib Mustafa Mazhar Efendi Yevmiye Kâtibi Ahmed Haki Efendi Mesâlih-i câriye Kâtibi Fazlı " Refîkî Süreyya " Evrâk Me'mûru Mustafa " Mukayyid Esad " Sandık Emîni Kamil " Hazine Vekîli Hafız Mehmed Necib Ef.	(Mahkeme-i Bidâyet Kalemi)	
	Başkâtib Mehmed Nuri Efendi <i>Râbi'a</i> İcrâ Me'mûru Abdullah Efendi Mukâvelât Muharriri Mustafa Efendi Zabıt Kâtibi Elvan Efendi	
	(İstintâk Dâ'iresi)	
	Müstantık Neşet Efendi <i>Sâniye 4 M</i> Kâtib Hamdi Efendi	
(Mahkeme-i Şer'iye)	(Evkâf İdâresi)	
Başkâtib Ahmed Hulusi Efendi Zabıt Kâtibi Osman Rüşdü Efendi	Müdür Hacı Elvan Efendi <i>Sâlise 4 M</i> Kâtib Şükrü Efendi "	
(Mahkeme-i Bidâyet Hukûk Dâ'iresi)	(Defter-i Hakâni Dâ'iresi)	
Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Nuri Efendi " Ermenak ? Efendi A'zâ Mülâzımı Hasan Efendi Zabıt Kâtibi Salim Efendi <i>Râbi'a</i>	Memûr Şükrü Efendi <i>Sâlise</i> Başkâtib Hakkı Efendi İkinci Kâtib Yusuf Efendi Tapu Kâtibi Haşim Efendi	

246 (Sâlnâme-i Vilâyet)	
(Ma'a Tahrîr Vergi Kalemi)	(Nüfûs Kalemi)
Me'mûr Ali Rıza Efendi Başkâtib Enver Efendi Refikî Mustafa " Defterci Bekir "	Me'mûr Hafız Arif Efendi <i>İzmir Pâyesi</i> Kâtib Mustafa Efendi <i>Sâlise</i>
	(Mekteb-i i'dâdi)
	Müdürl Abdulcelil Efendi Mu'allim Ali Rıza Efendi " Mahmud " " Fazlı " " Mehmed Galib Efendi " Ahmed " Mübassar Nuri "
(Duyûn-ı Umûmiye)	
Me'mûr Hüseyin Efendi Kâtib Kamil Efendi	
(Zirâ'at Bank Sandığı)	
Re'is Mustafa Efendi Kâtib Mustafa Efendi Mu'âvini Mustafa Efendi A'zâ Hacı Arif Ağa " Nuri Efendi	(Tedârik-i Vesâ'it-i Nakliye Komisyonu)
	Re'is Belediye Re'isi Halil Efendi A'zâ Abdalbaki Efendi " Nuri " " Hacı Arif Ağa " " Mülâzım Mehmed Efendi " " Suvârî Çavuş Zekeriya Efendi "
(Ma'ârif Komisyonu)	
Re'is Mutasarrıf Bey A'zâ Ziya Bey " Hacı Elvan Efendi " Hacı Zarif Efendi <i>Sâniye 40</i> " Abdulcelil Bey " Tabur Kâtibi Mustafa Efendi " Hasan Efendi	(İskân Muhâcîrîn Komisyonu)
	Re'is Belediye Re'isi Efendi A'zâ Hacı Şükrü Efendi " Osman " " Hacı Salim " " Hacı Bekir Ağa Kâtib Mehmed Hilmi Efendi

247		(Çorum Sancağı)	
(Belediye Dâ'iresi)		(Telgraf ve Posta Dâ'iresi)	
Re'is Hacı Halil Efendi	<i>Sâniye 3 M</i>	Müdür Hasan Efendi	<i>Sâlise</i>
Tabîb Salih Efendi	<i>Sâniye</i>	Muhâbere Memûru	
A'zâ Hacı Salim Efendi			
" Osman Efendi			
" Hacı Şükri Ağa			
" Ömer Ali Efendi			
" Hacı Mehmed Ağa			
" Taros Ağa			
Kâtib Hacı Hafız Mehmed Hilmi Efendi			
Müfettiş Hafız Mahmud Efendi			
Sandık Emîni Rifat	"		
(Zabıta Dâ'iresi)		(Orman İdâresi)	
Yüzbaşı Osman Ağa	<i>4 O 5 M Gümüş İmtiyâz</i>	Süvâri Me'mûru Abdulkadir Efendi	<i>Râbî'a</i>
		Ondalık "	Ahmed "
(Polis İdâresi)		(Reji İdâresi)	
Üçüncü Komiser Sabit Efendi		Me'mûr Ömer Lütfi Efendi	<i>Râbî'a</i>
Polis Nuri	"	Muhâsebeci Hacı Fahri Efendi	<i>Râbî'a 5 M</i>
" Hüseyin	"		
" Mustafa	"		
" Abdullah	"		
		(Hüseyinabad Nâhiyesi)	
		Müdür Salih Fikri Efendi	
		Tahrirât Kâtibi Nuri Efendi	
		Tapu Kâtibi Hakkı	"
		Vergi Kâtibi Abdullah	"
		Sandık Emîni İhsan Efendi	
		Orman Ondalık Me'mûru Süleyman Efendi	

(Çorum Sancağına Dâ'ir Ma'lûmât)

Çorum Kasabası Vilâyetin şark cihetinde ve müntehâ-yı hudûdunda merkez vilâyete iki yüz yetmiş kilometre ba'id mesâfede ve Samsun şehr-i kebîri üzerinde vâki' şirin bir kasabadır.

Yüz yirmi beş kilometre murabba'ında gâyet güzel bir ovanın şark-ı cenûbisinde Melik Gâzi denilen büyükçe bir tepenin eteğinde mebnî, bu ovanın her tarafı dağlarla muhât havası ceyyid ve manzarası latîfdir. Merkez Livâ şarken Amasya Sancağına merbût Gümüş Hacı köyü Merzifon Mecidözü cenûben Hüseyinabad garben Sungurlu ve İskilib şimâlen Osmancık kazâlarıyla mahdûddur.

Sath-ı bahrdan 720 metre irtifa'ında olub 41 derece şimâli ile 32 derece tûl-ı şarkidedir.

Çorum emsâr-ı kadîmeden olub kasabann cihet-i cenûbisinde ve mürtefi' mahâlinde atik ve san'ı bir Kal'ası ve kalenin derûnunda yirmi hânedan ibâret birde mahallesi vardır.

Kable't-teşkilât livâ ittihaz edilmişken teşkilâtdan sonra ikinci sınıf kâ'im-makâmlıkla idâre olunub üç yüz on senesinde lüzûm ve ehemmiyet-i mevkî'asına mebnî İskilib Osmancık Sungurlu kazâlarıyla Hüseyinabad Kargı nâhiyelerinin rabtıyla tekrar livâ teşkil edilmişdir.

Dâhil-i kazâda fusûl-ı erba'a mu'tedil sûretde icrâ-yı ahkâm ekmekde olub arâzisi münbit ve mahsûldâr olmakla ihracâtı birinci derecede hinta ve şa'irdir.

Kasabanın cihet-i garbisinde on dakikalık mesâfede bir tepecik üzerinde alemdâr cenâb-ı risâletpenâhi Süheyb Bin Sinan-ı Rûmi Radyallahü anhü'l-bâri Hazretleri defn-i hâk itrnâkdir.

(Çorum Sancağı)

249

Üçyüz yedi senesinde türbe-i şerîfesi mü'essisât-ı hayriyye-i cenâb-ı hilâfetpenâhi cümlesinden olmak üzere kârkîr olarak pek dil-nişîn bir tarz üzere tecdîden inşâ edilmiş ittisâlinde mükemmel ve nazar-rübâ bir câmi'-i şerîf ile âyîn-i tarikât-ı Rûfâ'iyye ifâsına ve kesretle vürûd etmekte olan züvvârın kabûlüne fukarâ ve seyyâhinin it'âm ve ikrâmına mahsûs zâviye ve müte'addid zâviye odaları vardır.

Hazret-i Suheybin türbe-i şerîfesi ittisâlinde Abid ve Kereb-ı Gâzi ve Yusuf Bahri ve Beyler Çelebi ve Kasabanın derûn ve bîrûnunda Sa'd bin Vakkas ve Şeyh Eyyüb ve Şeyh İsa Halife Ahi Menteşe ve İbrahim Gâzi ve Emir Ahmed Çelebi ve Hoca Yusuf Erzurûmi Abdulcebbar Azab Ahmed ve Lenduha Sultan ve Seyyid Osman Efendi, Esved-i Yemeni, Pir Said, Amid Halife, Penâhi Sultan, Hacı Yusuf, Pamukçu Ömer Baba, ve kurâsında dahi sâdât-ı kirâmdan Seyyid Murad Veli ve Abdal Ata Sultan ve Tor Çelebi, Baba Mehmed, Şeyh Hamza nâm e'izzehü kirâm ziyâretgâh havâs ve avâmdır.

Daha birçok evliyâ-yı benâm medfûn olmakla Çorum makarr-ı evliyâ nâmıyla benâm olmakda bulunmuş ve bu bâbda tezkire-i makâmât nâmıyla husûsi bir risâle te'lîf edilerek bundan tafsilâtı derç ve tezbir edilmiştir.

Tarîkat-ı aliyye-i mevleviyeye mahsûs bir Hâlidiyeden iki Rûfâ'iyeden kezâ iki ki cem'an beş bâb tekke mevcûd olub leyâli-i mahsûsasında âyin-i şerîf icrâ edilmekdedir.

Kasabanın vüstunda ve en şerefli bir mevki'inde kâ'in bir hükümet dâ'iresi mülkiye ve adliye ve askeriye me'mûrîn ve zâbitânına mahsûs büyük bahçelikli bir havlı içersinde mütekâbil ve muntazam başka başka üç dâ'ireden ibâret olub Dâ'ire-i Belediyede berâber olduğu halde mülkiye dâ'iresinin alt ve üst katlarında 25 oda ile 1 mescid-i şerîf ve adliye kısmında 13 oda ile kezâ 1 mescid-i şerîf ve dâ'ire-i askeriyede 8 bâb oda vardır.

Hükümet havlısında kârkîr ve metin bir asker deposu zükûr ve inâsa mahsûs hapishâne

250

(Sâlnâme-i Vilâyet)

ve pazar mahallinde kârkîr ve musanna' bir sâ'at kulesi, telgrafhâne ve reji dâ'iresi kasabanın kenarında bir bâb selhâne ve gazhâne ve kazânın mevâki'-ı minâsebede Hatab ve Harâmi nâmiyla mevsûm dere ile Çeyic ? Beyli nâm Samsun Cadde-i kebîri üzerinde zabtiye ikâmetine mahsûs üç bâb karakolhâne vardır.

Kasabanın garb-i cenûbisinde on dakîkalık mesâfede ve Yozgad tarîkı üzerinde bir alay piyâde ve bir alay süvâri asâkir-i şahâne isti'âbına kâfi bu havâlide emsâli nâ-mevcûd cesîm ve muntazam bir kışla-ı hümâyûn ve civârında cephânelik ile asâkir-i ihtiyâtiye ikâmetine mahsûs karakolhâne mevcûddur.

Derûn-ı kasabada Selcukîler zamanında inşâ ve âhiren mücedded denilecek bir sûretde cennet mekân me'âli-i ünvân Sultan Murad-ı râbî' tâbe serâhü Hazretleri tarafından ta'mîr ve ihyâ buyrulmuş kârkîr ve büyük bir câmi'-i şerîf ve havlısında iki şadırvan bir çeşme yirmi beş odadan ibâret medrese ve Müşir Hasan Paşa Hazretleri tarafından te'sîs ve inşâ buyrulan kârkîr bir kütüphâne vardır. Bu Câmi'-i şerîfin ahşâbdan ma'mûl minber ve kapıları ve taşdan masnu' mihrâb ve minâresi san'at ve mi'mâriye nokta-i nazarından gâyet kıymetdârdır.

Bundan başka nefis-i kasabada 22 minâreli ve 3 minâresiz 25 cevâmi'-i şerîfe ile 21 mescid olduğu gibi bu sene zarfında müceddeden 2 mescid-i şerîf yapılmıştır.

Kurâda dahi 14 minâreli cevâmi'-i şerîf ile 65 mescid-i şerîf olup bu senede yeniden 5 mescid daha inşâ edilmiştir. Kütüphâne 840 kütüb-i nefiseyi hâvi olduğu gibi bundan başka 2 bâb kütüphâne mevcûd olup birisi 565 nüsha kitâbı hâvidir.

Süleyman Feyzi Paşanın kütüphanesindeki kitapların meyânında gâyet musanna' ve mükemmel Mushaf-ı şerîf ve tefsîr-i şerîf vardır ki emsâli nâ-mevcûd olmakla mâbihi'l-iftihârdır.

Câmi'-i kebîrdeki medrese dâ'iresinden başka 10 medrese devâ'iri ve sâye-i ma'ârifvâye-i

(Çorum Sancağı)**251**

Hazret-i pâdişâhide bin üç yüz on altı senesinde te'sis ve küşâd edilen bir bâb mekteb-i i'dâdi-i mülkiyede, 75 şakird ve inâs mekteb-i rüşdiyesinde 72 tâlibât ve 6 bâb mekâtib-i i'dâdiden Hamîdi Mektebinde 103 Tefeyyüz Mektebinde 125 Burhân-ı terakki Mektebinde 90 Mekteb-i edebde 85 kadardan mektebde 145 İrfân Mektebinde 85 şâkird olub bunlardan başka 6 bâb Sıbyân Mektebi ve 2 bâb Ermeni ve Rum Mektepleri ve 1 Ermeni Kilisesi vardır.

Hüseyinabad Nâhiyesinin merkezi olan Alaca Kasabasıyla kurâsından Câmi'li-i kebîr Karyesinde müceddeden bir bâb zükûr ve inâsa mahsûs mekteb inşâ ve te'sis edilerek nâm-nâme-i hazret-i hilâfetpenâhiye nisbetle tevsîm edilmiştir.

Alacadaki zükûr mektebinde 60 inâs mektebinde 50 Câmi'li-i kebirdeki mektebde 67 şâkird ve tâlibât vardır.

Kasabada 125 çeşme 3 çiftte 1 tekke 4 hamam 1061 dükkân ve mağaza 13 han 25 kahvehâne 3 karantinahâne 73 debbaghâne 411 bahçe 5862 bağ ve Çehrilik 3 dakik fabrikası 120 değirmen ve nefsi kasaba 48 mahallâta münkasım olub kasabada 4268 hânede 8611 zükûr ve 8469 inâs-ı müslim ve 355 zükûr ve 302 Ermeni ve 82 zükûr ve 67 inâs Rum 6 zükûr 8 inâs Protestan ve 13 zükûr 9 inâs Katolik ma'a Hüseyinabad kurâsından 30386 zükûr 29041 inâs ki kasaba ve kurâsi cem'an 77419 nüfûsu hâvidir.

Ma'a Hüseyinabad merkez kazânın hâvi olduğu arâzi-i mevrû'a yüz elli bin kıt'ada tahminen dört yüz elli bin dönüm mikdârında olub ol kadar da gayri mevrû' orman ve mer'a vardır.

Bu sene zarfında dâhil-i livâda Çorumla Osmancık arasında müceddeden sekiz bin ve Çorumla Yozgad arasında ta'miren on bin ve Sungurlu ile Yozgad arasında müceddeden on bin metrelik şose inşâ edilmiştir.

252

(Sâlname-i Vilâyet)

ma'a Hüseyinbad merkez kazânın vergi-i senevîsi 906729 a'şârı 1889866 agnâmi 636197 rûsûm-ı mütenevvi'ası 80150 kuruşdur.

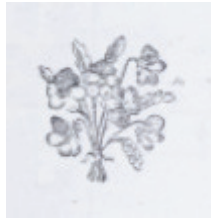
Dâhil-i kazâda 62372 koyun 44495 keçi 49348 tiftik 1102 bargir 1500 kısrak 52 ester 7194 kara siğir öküzü 7500 inek 263 deve 2419 erkek ve 2910 dişi camus vardır.

Mahsûlât-ı arziye-i mütenevvi'a buğday, şa'ir, burçak, mercimek, nohud, zerek, kendir, pirinç, afyon ma'a haşhaş, mısır buğdayı, darı, bakla, pamuk, patlıcan, patates, kavun, karpuz, fasülye, dometes, pırasa, lahana, turp, havuç, hıyar, soğan, sarımsak, fevâkihden kiraz, mütenevvi' üzüm, elma, armud, zerdali, erik, üvez, ceviz, badem, mahsûlât-ı sinâ'iyeden a'lâ çamaşırılık bez ve acem ve Tosya taklîdi şal kuşak yünden ma'mûl aba ve siyah şalvar kilim seccâde ve bunlara mahsûs tahminen iki bin dezgah vardır.

Înâs mekteb-i rüşdiyesinde tâlibât vesâ'ir erkek ve kadınlardan rağbet edenlere öğretilmek üzere Burdur Sancağından bir alacacı ustası celb edilerek elbiselik nefis alaca i'mâline mübâşeret etdirilmiştir.

Evâni-i nühâsiye ile demirden edâvât-ı zer'iye i'mâl olunmakta ve debbaghânedede yapılan geven ve sahtiyan Kayseri vesâ'ir mahallere gönderilmektedir.

Kasabada haftada iki def'a pazar ve pazartesi günleri hayvan ve zâhire vesâ'ire ahz ve i'tâsi için pazar kurulmaktadır.

253 (İskilib Kazâsı)	
(İskilib Kazâsı)	
Kâ'im-makâm	Ahmed Tevfik Efendi
<i>Mütemâyiz</i>	3 m
Nâ'ib	Halil Haşmet Efendi
Müfti	Ömer Hulusi "
Mal Müdîri	Ahmed Vasfi "
Tahrirât Kâtibi Behçet Efendi	
(Meclis-i idâre-i Kazâ)	
Re'is Kâ'im-makâm Bey	
A'zâ-ı dâ'ime	A'zâ-ı müntehabe
Nâ'ib Efendi	Hüseyin Efendi
Müfti "	<i>Sâlise</i>
Mal Müdîri Efendi	Tevfik Efendi
Tahrirât Kâtibi "	Hacı Ahmed Ağa
	Hacı Mustafa "
(Mal Kalemi)	(Mahkeme-i Bidâyet)
Mal Müdîri	Vasfi Efendi
Mu'âvini	Akif Efendi
Refîkı	Mustafa Efendi
Sandık Emîni	İbrahim Efendi
Hazine Vekîli	Hafız Mehmed Efendi
	Re'is Nâ'ib Efendi
	A'zâ Ahmed Bey
	" Şeyh Tahir
	Efendi
	Başkâtib Ömer Talat
	Efendi
	İkinci Kâtib Abdullah
	Efendi
	Müstantık Mu'âvini
	Şakir Efendi
	Mukâvelât Muharriri
	Ahmed Efendi

254 (Sâlnâme-i Vilâyet)	
(Mahkeme-i şer'îye)	A'zâ Osman Efendi " Emin Efendi " Mustafa Efendi " Abdulkadir Efendi " Raşid Efendi
Nâ'ib Efendi Kâtib Hüseyin Hilmi Efendi	
(Ma'ârif Komisyonu)	
Re'is Binbaşı Nafiz Efendi A'zâ Şeyh Tahir Efendi " Hacı Ahmed " " Ömer " " Mehmed " " Hafız Hacı Ragıb Efendi " Hüseyin Efendi Kâtib Behçet Efendi Müfettiş Mehmed Efendi	(Belediye Dâ'iresi)
	Re'is Raşid Efendi Tabîb Mehmed Kamil Efendi <i>Sâlise</i> A'zâ İzzet Efendi " Mahmud Efendi " Osman Efendi " Ali Efendi " Mehmed Bey Kâtib ve Sandık Emîni Nuri Efendi
(Zirâ'at Bank Sandığı)	
Re'is Ali Efendi Kâtib Kadir Efendi A'zâ Emin " " Mustafa " " Hacı Osman Efendi	(Tedârik Vesâ'it-i Nakliye Komisyonu)
	Re'is Kolağası Osman Efendi A'zâ Suvâri Mülâzımı Vahdeddin Efendi " Mehmed Bey " Edhem Efendi Kâtib Nuri Efendi Baytar Hacı Mustafa
(İskân Muhâcirin Komisyonu)	
Re'is Ahmed Bey A'zâ Ömer Efendi	

(İskilib Kazâsı)		255
(Nüfûs Dâ'iresi)	(İbtidâ'î Mektebi)	
Me'mûr Mustafa Efendi Kâtib Hasan Efendi	Mu'allim Hacı Ragıb Efendi Mu'allim Hakkı "	
(Bazı Me'mûrîn)	(Memleha Me'mûrları)	
Evkâf Vekîli Şükrü Efendi Reji Me'mûru Osman Efendi Telgraf ve Posta Me'mûru Bahaddin Ef. Tapu Kâtibi Abdulkadir Efendi Zabıta Me'mûrî Mehmed Efendi <i>İmtiyâz</i> " " Mehmed " Kereste " Mehmed " " " İbrahim "	Müdir Ahmed Tevfik Efendi Başkâtib Hacı Hüseyin Efendi Sandık Emîni Ahmed Behçet Efendi Anbar Me'mûru Ahmed Ragıb Efendi Tezkere Kâtibi Hamdi Efendi Kantarıcı Ahmed Efendi Duyûn-ı Umûmiye Me'mûru Ömer Ef. Çayan Memleha Me'mûru Bekir Kami Ef. Kâtib Bedros Efendi Kantarıcı Mehmed Mahir Efendi Ali Baba Me'mûru Mehmed Efendi Kâtib Arif Efendi İhracât Me'mûru Şerafeddin Efendi Kantarıcı Said Efendi Taytak Me'mûru Arif Efendi Kâtib Abdulkadir Efendi Yerli Memleha Me'mûru Abdulkadir Ef. Kâtib Avni Efendi	
(Zirâ'at ve Ticâret Odası)		
Re'is Hacı Osman Efendi A'zâ Tevfik Efendi " Hacı Hilmi Efendi " Mustafa "		
(Mekteb-i Rüşdi)		
Mu'allim-i evvel Vekil Şeyh Tahir Efendi Mu'allim-i sâni Hacı Abdulkadir Efendi Rık'a Mu'allimi Hasan Efendi Bevvâb Ali "		

(İskilib Kazâsına Dâ'ir Ma'lûmât)

İskilib Kasabası Ankara Şehrinin cihet-i şarkisinde merkez-i vilâyete kırk sekiz sâ'at ve merkez livâya on iki sâ'at mesâfede vâki'dir. Kasaba-ı mezkûre şarken Çorum Sancağı Şimâlen Osmancık ve Hacı Hamza ve cenûben Kengirîye tâbî' Tuht garben Tosya Kazâları hudûdlarıyla mahdûddur. İskilib Kasabası cibâl ile muhât bir mahale müsâdif ve letâfet-i mevki'isini tezyîd eyleyen bir hayli bağ ve bahçeleri müştemil olduğu gibi kasabanın cenûb ciheti dahi dâmın cibâlin müntehâsında bulunarak açık ve arâzi-i vâsi'a ve bir çok bağ ve bahçeleri şâmindir.

İskilib Kasabası on dokuz mahalle ve yüz yetmiş dört karye ve umûm kazâ 7979 hânedan ibâret olub kasabanın 5884 zükûr 5270 inâs müslîm ve 25 zükûr ve 11 inâs gayri müslim kurâsı dahi 18 000 zükûr ve 17579 inâs nüfûsu hâvidir ve 104 câmi' 11 mescîd-i şerîf ve 5 kütübhâne ve 6 tekye ve 14 medrese ve 1 rüşdiye ve 2 ibtidâ'i ve 97 İslâm sibyan mektebi ve bir hükümet konağı ve bir telgrafhâne ve 690 dükkân ve 18 debbaghâne ve 2 han ve 4 hamam ve 140 dakik değirmeni ve 1 dakik fabrikası ve hızar değirmeni ve bir muvakkathâne 1 namazgâh 5 çamaşırhâne 4 umûm iki husûsi şadırvan ve 65 çeşme 2 sebil ve 1 gazhâne ve 1 selhâne ve 13 köprüyü muhtevidir.

İskilib Kasabasında e'izzehü kirâmdan Şeyhü'l-islâm esbâk Ebu's-su'ûd Efendi merhûmun peder ve emcedleri Şeyh Muhiddin Yavsi, Şeyh Habib, Şeyh Muslihiddin, E'l-hâc Karani, Evlik nâm mahalde meşhûr Akşemseddin Hazretlerinin evlâd-ı kirâmından Nûru'l-hüdâ ile birâderinin merkad-ı şerifeleri ziyâretgâh hâs ve âmdir.

İskilib Kasabasında beher çarşamba günleri bir pazar kurulduğu gibi eylülün on üçünden itibâren nihâyet yirmi sekiz gün devam etmek üzere başkaca bir panayır küşâd edilmektedir.

257

(İskilib Kazâsı)

İskilibin cânib-i şimâlisinden sûret-i dâ'imede ceryân eden iki çay kasabanın alt tarafında yekdiğerine karışarak bağ ve bahçeleri iskâ etdikden sonra üç sâ'at mesâfede Kızılıрмаğa mansab olur.

İskilib Kasabasında ber-vech-i muharrer miyâh-ı cârîye ve müte'addid çeşmeler olduğu gibi kasabaya yarım sâ'at mesâfede Çağıl Dağı denilen cebelin zirvesine yakın bir mahallinden de gayet soğuk ve berrâk bir su neb'ân eder. Mezkûr su o derece soğuktur ki yarım sâ'atlik yoldan kasabaya geldikten sonra ancak içilebilecek derecede kesb-i i'tidâl eder.

İskilibe üç sâ'at mesâfede Koçec ve keçec ve Yerli, Taytak, Yorga nâmlarıyla beş aded memleha ve beş yüzü mütecâviz küçük küçük göller olub külliyyetli tuz husûle gelib etrâfa nakl ile furuht olunur. Varîdât-ı senevîsi bir milyon altı yüz yetmiş altı bin yüz kuruşdan ibâretdir.

Kazânın mahsûlâtı hınta, şa'ir, alef, darı, burçak, mısır, kirkik siyaz, fiğ, melez, pamuk, cehri, mazi, mahmûze, kitre, elma, armud, üzüm, kiraz, zerdali, erik, üvez, ayva vesâ'iredir.

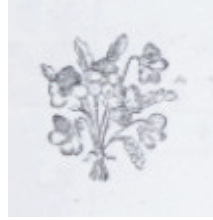
Ma'mûlât-ı sına'iyesi çorab, kilim, keçe, seccâde, yün kuşak, ve beyaz bez bu gibi şeyler olub 48 muytab ve 1200 pamuk ve 600 kilim destgâhı vardır. Ve mevcûd olan 38 debbaghânede senevî üç yüz elli gün ve 3500 sahtiyân ve 4000 meşin i'mâl edilmektedir. Ve ma'mûlât-ı ticâriyesi tiftikden ibâret olub mahsûlât-ı arzisiyle ma'mûlât-ı sına'îye civârındaki kasaba ve şehirlere nakl ve furuht olunur.

İskilib Kazâsında tahminen yüz on kilometre murabba'inde çam, köknar, kavak, ve eşcâr-ı sâ'ireden mürekkeb Kise Gölü Beyoğlan, Köse Sarıyâr, Çatal Öbek, Sülük Gölü, Kara Tepe, Sakar Öküz, Delik Taş, nâmlarıyla dokuz kıt'a orman olub bunlardan kat' edilen escârın kısm-ı küllisi ahâli-i kurâ tarafından hâne ve ağıl ve ebniye-i sâ'ire inşasına

ve ihtitâblarına bir kısmı sarf olunur. Hızarlarda açılan kereste ve tahtalarla i'mâl edilen beşik Kavata vesâ'ir kazâ-yı mezkûrun kasaba ve pazar mahallinde satırır.

Kazânın bir senelik emlâk ve akar vergisi 389484 ve temettu' vergisi 69385 ve tezkere esmânı 6439 ve ma'ârif hisse i'ânesi 5927 ve A'sâr bedeli 813307 agnâm rüsûmu 261936 rüsûm-ı mütenevvi'a 24651 orman hâsılâtı 3015 Zirâ'at Bankası sermâyesi 96747 kuruşdan ibâretdir.

İskilib Kazâsında 64564 koyun 8530 kıl keçi 94159 tiftik keçi mevcûd olub koyundan 63200 kıyye yapağı tiftik keçiden 90 000 kıyye tiftik ve keçiden 400 kıyye kıl hâsılât olunmaktadır. Hayvan ve mevâşi dahi 5700 re's manda 1300 manda ineği 400 manda boğası 100 malak 2900 çift öküzü 2500 kara sığır ineği 500 boğa 900 bargir 500 esb 900 ester 450 merkeb 110 deveden ibâretdir.

(Sungurlu Kazâsi)		259
(Sungurlu Kazâsi)		
Kâ'im-makâm 4 M	Mustafa Edib Bey	<i>Mütemâyiz</i>
Nâ'ib	Ömer Azmi Bey	
Müfti	Hasan Hilmi Efendi	
Mal Müd'iri	Vasıf Efendi	
<i>Râbi'a</i>		
Tahrirât Kâtibi	Mustafa Rahmi Efendi	
(Meclis-i İdâre-i Kazâ)		
Re'is Kâ'im-makâm Bey		
(A'zâ-ı dâ'ime) Nâ'ib Efendi Müfti Efendi Mal Müd'iri Efendi Tahrirât Kâtibi Efendi	(A'zâ-ı müntehabe) Hacı Arslan Bey <i>Râbi'a</i> Süleyman Efendi <i>Sâlise</i> Herdem " Muhtar "	
(Mal Kalemi)	(Mahkeme-i Bidâyet)	
Mal Müd'iri Vasıf Efendi Mu'âvini Osman Bey Refikî Ali Nabi Efendi Sandık Emîni Yusuf Efendi	Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Hüseyin Efendi " Nikola " Başkâtib İbrahim Efendi İkinci Kâtib Salih Efendi Müstantik Mu'âvini Said Efendi Mukâvelât Muharriri Rıza Efendi	
(Mahkeme-i şer'iyeye)		
Nâ'ib Efendi Kâtib Hacı Tahir Efendi		

260		(Sâlnâme-i vilâyet)	
(Nüfûs Dâ'iresi)		(Ma'ârif Komisyonu)	
Me'mûr Ali Rıza Efendi <i>Râbi'a</i> Kâtib Mehmed Rüşdi Efendi "		Re'is Müfti Efendi A'zâ Hacı Şükri Efendi <i>Sâniye</i> " Mustafa Efendi " Hacı Mustafa Efendi Kâtib Rıza Efendi	
(Belediye Dâ'iresi)		(İskân Muhâcirîn Komisyonu)	
Re'is Kasım Efendi A'zâ Siddık Bey " Hasan Efendi " Kirkor Efendi " Karabet Ağa Kâtib İsmail Ağa Tabîb Kostantin Efendi Müfettiş Şakir Bey		Re'is Hacı Arslan Bey <i>Râbi'a</i> A'zâ Süleyman Efendi <i>Sâlise</i> " Kasım " " Hüseyin " " Hafız Mehmed Efendi " Veli "	
(Bank Dâ'iresi)		(Mekteb-i Rüşdi)	
Re'is Osman Efendi Muhâsebe Kâtibi Hilmi Efendi A'zâ Ahmed " " İsmail " " Karabet Ağa Tahsildâr Nuri Efendi		Mu'allim-i evvel Mustafa Efendi " sâni Rıza " Bevvâb Osman Ağa İbtidâî Mu'allimi Naim Efendi	
(Duyûn-ı umûmiye)		(Bazı Me'mûrîn)	
Me'mûr Rüşdi Efendi <i>Sâlise</i> Kâtib Mihran Efendi		Telgraf ve Posta Müdürü Refik Efendi Evkâf vekîli Hacı Mustafa Efendi	

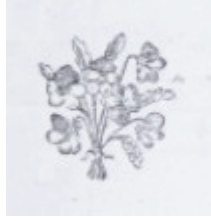
(Sungurlu Kazâsı)		261
Zâbıta Me'mûru Tevfik Efendi Polis Hüseyin " Reji Me'mûrî Haride ? "	Tapu Kâtibi Veli Efendi Orman Ondalık Me'mûru Tevfik Efendi Kil Me'mûru Ahmed Efendi	
(Sungurlu Kazâsına Dâ'ire Ma'lûmât)		
<p>Sungurlu Kasabası Kızılırmak Mecrâsının sekiz kilometre şark-ı cenûbunda ve mezkûr ırmağa tâbi' olan Delice nâmındaki diğer bir ırmağa dökülen çayın üzerinde kâ'in bir kazâ merkezidir.</p> <p>Kasaba-i mezkûre merkez vilâyete otuz altı, merkez livâya on iki sâ'at mesâfede vâki'dir.</p> <p>Kasaba derûnunda 1 hükümet konağı, 1 dâ'ire-i askeriye, 1 depo ve 1 cebehânelik, 1 dâ'ire-i Belediye, 1 kütübhâne, 1 hamam, 4 han, 8 fırın, 250 dükkân, 5 câmi'-i şerif, 1 rüşdiye, 1 ibtidâ'iyeye, 4 sıbyân mektebi, 5 medrese, 3 kilise, ve beher perşembe günü ictimâ' eden dâ'imi bir pazarı ve her sene mayıs evâsıtında küşâd olunur. Ve oldukça ahz ve itâ edilir. Birde hayvanât pazarı vardır.</p> <p>Etrâfını ihâta eden bağ ve bahçelerinin menâzırı ve meyvelerinin nefâset ve üzümün kesret ve letâfeti ve bu havalice meşhûrdur.</p> <p>Nefs-i kasabada 1282 hânedede 5808 nüfûs olup bunlardan 3723 nüfûsu İslâm, 327 nüfûs Rum, 1148 nüfûs Ermeni, 138 nüfûs Protestan, 472 nüfûs Puşiyândır. Kazâ 108 kurâdan mürekkebirdir. Kurâda 5110 hânedede 25351 nüfûs olup bunlardan 25159 nüfûs İslâm 192 nüfûs Rumdur. Kurâda 80 câmi', 2 medrese, 50 mekteb, 1 kilise vardır.</p> <p>Cenûb ve garb ve şark-i cenûbi ve garb-i şimâli cihetlerinde Delice Irmağı mecrâsı kazânın hudûdunu teşkil eylediğinden kazâ dâhilinde miyâh-ı câriye bunlara mansab olmakda ve Kızılırmak dahi kazânın hudûd-ı şimâlisini teşkil eylemektedir.</p>		

Bu iki nehirden başka kazâda akan çayların en büyüğü merkez kazâdan geçen ve Budaközü nâmını taşıyan çaydır. Arâzisi ârizalı olup kısm-ı şimâlisi ormanlarla mestûrdur. Bu ormanların ağaçları başlıca meşe ve çamdan ibâret olup ihtiyâcât-ı mahalliyeyi te'mîne kâfi kereste ve mahrukât kat' olmaktadır.

Kazânın arâzisi takrîben 900 000 dönümden ibâret ve bunun kısm-ı küllisi mevrû' olup mütebâkisi mer'a vesâ'iredir. Toprağı oldukça münbitdir. Mahsûlâtı buğday, arpa, yulaf, mısır, darı, burçak, nohud, mercimek vesâ'ir hubûbâtla elma, armud, zerdali, üzüm, erik, ayva vesâ'ire meyvelerden ve birazda pamukdan ibâretedir. Hayavanât-ı ehliyesi 44127 keçi, 15832 koyun, 53680 tiftik, ve 20 000 sığır, ve 3000 manda, ve 5000 merkeb, 900 at, 100 ester, 700 deve, vâridât-ı umûmiye-i seneviyesi 1950009 kuruşdan ibâretedir.

Derûn-ı kazâda üç kârkîr olmak üzere 15 köprü ve 500 çeşme vardır.

Culûs-ı hümâyûn-ı meymet makrûn hazret-i hilâfetpenâhinin yirmi beşinci sene-i mes'ûdesinin bir hâtıra-i fâhire-i cemîlesi olmak üzere evvelce başlanılan bir sâ'at kulesiyle birde şadırvanın ikmâl-i inşa'âtına kemâl-i keremi ile çalışmakta ve karîben hitâm bulacağı iltâf-ı ilâhiden me'mûl-ı kuvâ bulunmaktadır.

(İskilib Kazâsı)		263
(Osmancık Kazâsı)		
Kâ'im-makâm <i>Sâniye 4 M</i>	Mustafa Sadık Bey	
Nâ'ib <i>Müderresi</i>	Hasan Tahsin Efendi	<i>Devriye</i>
Müfti	Mehmed Emin Efendi	
Mal Müdîri	Faik Efendi	
<i>Sâlise</i>		
Tahrirât Kâtibi	Ali Şefik Efendi	
(Meclis-i İdâre-i Kazâ)		
Re'is Kâ'im-makâm Bey		
(A'zâ-ı dâ'ime)		(A'zâ-ı müntehabe)
Nâ'ib Efendi		Hakkı Efendi
Müfti "		Ahmed "
Mal Müdîri "		Mustafa Ağa
Tahrirât Kâtibi "		Arif Efendi
(Mal Kalemi)		(Mahkeme-i Bidâyet)
Mal Müdîri Faik Efendi		Re'is Nâ'ib Efendi
Mu'âvini Mustafa Efendi		A'zâ Hasan Bey
Refikı Mustafa "		" Hafız Hulusi Ef.
Sandık Emîni Ömer Efendi		Başkâtib İsmail Efendi
(Mahkeme-i şer'îye)		Müstantık Mu'âvini
		Şükri Efendi
		Mukavelât Muharriri
Nâ'ib Efendi		Halil Efendi
Kâtib Mustafa Efendi		

264 (Sâlnâme-i Vilâyet)	
(Nüfûs Dâ'iresi)	(Belediye Dâ'iresi)
Me'mûr Mehmed Reşad Efendi Kâtib Ali Osman "	Re'is Hacı Mehmed Ağa A'zâ Hacı Mehmed Ağa " Emin Efendi " Nuri Efendi " Hacı Mustafa Ağa Kâtib ve Sandık Emîni Mehmed Mümtaz Ef.
(Zirâ'at Bank Sandığı)	
Re'is Osman Ağa Kâtib Penapot Efendi A'zâ Abdullah Avni Efendi " Hacı Mehmed Ağa " Hacı Mustafa Ağa	
	(Kargı Nâhiyesi)
(Ma'ârif Komisyonu)	Müdür Yahya Efendi Nâ'ib Halil Zühdü Efendi Tahrirât Kâtibi Ömer Hulusi Efendi Vergi Kâtibi Emin Efendi Sandık Emîni Hüseyin Hulki Efendi
Re'is Müfti Efendi A'zâ Hayrullah Efendi " Hamdi Efendi " Hüseyin Bey " Mustafa Efendi	
(Bazı Me'mûrin)	
Zâbıta Me'mûru Hacı Mehmed Ağa Tapu Kâtibi Hacı Hasan Efendi Reji Me'mûru Ahmed Efendi Rüşdiye Mu'allimi Ahmed Hamdi Ef. İbtidâ'i Mu'allimi Yusuf Efendi Orman Me'mûru Şükrü Efendi Kargı Ali Kemal Efendi	

(Osmancık Kazâsı)**265****(Osmancık Kazâsına Dâ'ir Ma'lûmât)**

Osmancık Kazâsı Çorum İskilib Tosya Köprü ve Gümüş Hacı Köy kazâlarıyla hem hudûd vilâyetin şark-ı şimâlisinde merkez livâyâya on iki ve merkez vilâyete elli dört sâ'at mesâfede vâki'dir.

Kazânın hâvi olduğu 48 murabba' kilometre arâziden 8 murabba' kilometresi mevrû' ve bâkisi orman ve zirâate gayri sâlih mer'adan ibâretedir.

Dâhil-i kazâda 13942 Zükûr ve 13499 inâs İslâm nüfûs ve 68 câmi' ve 15 mescid 55 mekteb-i ibtidâ'îye 1 mekteb-i rüşdiye 8 medrese 15 kahvehâne 19 fırın 90 dükkân 20 köprü 4 hamam 12 han ve 5000 hâne mevcûddur.

Kazâda 27768 koyun 26769 tiftik 20807 keçi 9600 kara siğir 2400 manda 5000 merkeb 900 bargir 150 ester mevcûd senede 210 000 kil âsitâne şa'ir 60 000 kile hinta ile bakla mercimek nohud vesâ'ir hubûbâtın ve 1250 kıyye afyon 12 000 kıyye tiftik 2000 kıyye kıl 12 000 kıyye yapağı 20 000 kıyye pamuk hâsil olur ve bunların istihlâkât-ı mahalliyeden fazlası Merzifon ve Samsun ve Tosya vesa'ir merâkiz-i ticâriyeye sevk ve ihrâç olunur.

Vergi-i senevîsi 330 000 A'şârı 429600 agnâmı 305271 rûsûmât-ı müteferrikası 250 000 kuruş ki cem'an 1064871 kuruşdan ibâretedir.

Mebâni-i meşhûrdan cennet mekan Sultan Bayazıt Hân-ı veli Tâbe serâhü Hazretlerinin 889 târihinde Kızılırmak üzerinde binâ ve inşâ buyurmuş oldukları 260 metre tulûnda ve 7 metre arzında ve vüstâ 11 metre irtifa'ında 15 ayaklı bir cisr-i azîm vardır. Sınâyi'-i mi'mâriye ve rasânet ve mazbutiyeti cihetiyle asâr-ı Nadiredendir.

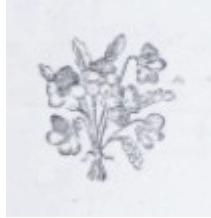
Kasabanın beş dakîka ba'idinde Sülâle-i tâhire-i rasûlüllahdan Koyun Baba Hazretlerinin

medfûn ve dergâh-ı şerîfi vardır. Her taraftan kesretle gelen zevâd ve misâfirlere it'âm-ı ta'âm etdirilir.

Kasabanın ortasında cesîm bir kaya etrafında ve üzerinde birde kal'a ve hisâr harâbeleri var ise de ne vakitten i'mâr olunduğu gayri meşkûdür.

Sınâyi'-i mahalliyesi usûl-ı kad'ime üzere nesc ve i'mâl edilen bez ve abadan ve levâzımât-ı zer'iye istihsâli ve kereste naklinden ibâretdir. Her hafta perşembe günleri kasaba derûnunda pazar kurulur. Her nev'i emtî'a ve hayvanât ahz ve i'tâsı icrâ olunur.

Kazâ dâhilindeki vâsi' ormanlar peyderpey küşâd edilmekte olan tarîk ve mu'âberin irâs eylediği teshilâtla memlekete bir menba'-ı vâridât te'mîn etmektedir.

(Tarik ve Ma'âber)

267

(Dâhil-i vilâyetde bulunan tarik ve ma'âberin tûl ve arzlarını ve meyl-i a'zamlarını)
(ve i'mâlât-ı sînâ'iyeyi hâvi başmühendislikden tanzîm kılınan cedveldir)

Yolların arzları		Meyl-i a'zam	Mevcûd işlemede bulunan şose	Türâbiyesi açılmış	Henüz başlanmamış	İnşâ olunan köprü				Kasis	
Türâbiyede	Şosedede					Kârkîr	Başlanmamış	Ahşâb	Mecmû' açıklık metre		
Metre	Metre		Metre	Metre	Metre	Aded	Aded	Aded	Tülen	Aded	
7	5	6	47050	17670	280	18	3		52	44	Yozgaddan Sungurluya Çorumdan Osmancığa
7	5	6	8000	20000	32000		1		4		

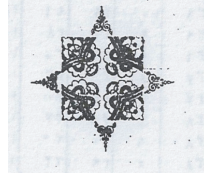
(Vilâyet dâhilinde bulunan nüfûs-ı umûmiyeyi mübeyyin cedveldir.) 270																		
İcmâl-i yekûn		İslâm		Rum		Ermeni		Katolik		Yahudi		Protestan		Kıbtî gayri Müslim		mülâhazât		
Zükûr	İnâs	Zükûr	İnâs	Zükûr	İnâs	Zükûr	İnâs	Z.	İ.	Z.	İ.	Z.	İ.	Zükûr	İnâs			
56342	28503	27839	28089	27493	69	326	271	13	9	6	7	6	7	7	115	375	239	Çorum Kazâsı Sungurlu " İskilîb " Osmancık "
66158	34431	31727	22571	30406	862	478	360				145		115					
45972	23536	22436	22526	22436	3	27	33											
31435	15994	15441	15964	15408														

Ankara Vilâyeti Sâlnâmesi

1325

Sene-i Hicriyesine Mahsûs

(On Beşinci Def'a Olarak Matba'a-i Vilâyetde Tab' Olunmuştur)

(87)

DÂ'İRE-İ ASKERİYE

(101)

(Fırka-i askeriye)
(Hassa Ordu-yu Hümâyûnu Redif) (Sekizinci Yozgad Livâsı)
Kumandan Derviş Paşa
(Nişân-ı Osmânî 3 üncü) (Nişân-ı Mecîdî 3 üncü) İmtiyâz ve Yunan Madalyası
(Mezkûr Livâyâ mensûb On Beşinci Yozgad Alayı)

(102)

(Sâlnâme-i vilâyet)				
(İkinci Alaca Taburu)				
		<u>Osmânî</u>	<u>Mecîdî</u>	<u>Madalya</u>
Binbaşı	Salih Hilmi Efendi	4	<i>Yunan</i>	
Kolağası	Mehmed Ali Efendi	4	<i>Girid,</i>	"
Tabur Kâtibi	Ali Faik Efendi	"		
Yüzbaşı	Mehmed Tevfik Efendi	"		
Yüzbaşı	Mustafa Şükrü Efendi	"		
Yüzbaşı	Mehmed Şakir Bey	"		
Yüzbaşı	Halim Efendi		<i>Hicaz,</i>	"
Süvâri Yüzbaşı Vekili	Ali Rıza Efendi	5	<i>İftihâr,</i>	"
Mülâzım-ı evvel	Hüseyin Ağa	5	"	
" "	Salih Ağa	5	"	
" "	Hasan Efendi	"		
" "	Hafız Mustafa Efendi	"		
Mülâzım-ı sâni	Abdulkadir Efendi	"		
" "	Hacı Hamdi	"		
" "	İsmail	"		
" "	İsmail	"		

(106)

(Sâlnâme-i vilâyet)	
(Dördüncü Sungurlu Taburu)	
Binbaşı Hüseyin Avni Efendi Kolağası Halil Efendi <i>Liyâkat Yunan</i>	<i>İmtiyâz</i>

(107)

Fırka-i askeriye)			
	Osmânî	Mecidî	Madalya
Tabur Kâtibi Halil Hamdi Efendi	<i>Yunan</i>		
Yüzbaşı Hüseyin Hüsni Efendi	"		
Yüzbaşı Abdurrahman Efendi	"		
Yüzbaşı Mehmed Muhiddin Efendi	4	"	
Mülâzım-ı ewel Ahmed Ağa	5	"	
Mülâzım-ı ewel Ali Efendi	"		
Mülâzım-ı ewel Mehmed Tevfik Efendi	"		
Mülâzım-ı ewel Halil Efendi	5	"	
Mülâzım-ı sâni İbrahim Ethem Efendi	"		
Mülâzım-ı sâni Ahmed Hilmi Efendi	"		
Mülâzım-ı sâni Süleyman Sırrı Efendi	"		
Mülâzım-ı sâni Veyis Efendi	"		
Mülâzım-ı sâni Osman Efendi Süvâri Zâbiti Misâfir	5	<i>Liyâkat</i>	"
Depo Memûrı Mülâzım-ı sâni Osman Efendi	"		

(113)

(Ahvâl-i tabî'iyeye)

(Memlehaler)

(115)

(Ahvâl-i tabî'iyeye)

Sekilü Memlehası- Yozgada elli ve Mecidiyeye on beş kilometre uzaklığındadır. Bu kaya tuzu ma'deni gâyetle cesîmdir.

Bu memlehada taş barutuyla endaht edilen lağımlar vâsıtasıyla tuz ihrâc edilmektedir. Bu kere sâye-i teshilât-vâye-i cenâb-ı padişâhide te'sîs edilen "galeri" mağaralar vasıtasıyla icrâ-yı ameliyât ve ihrâcât olunmaktadır.

Bin üç yüz yirmi bir senesinde bir milyon kiloya karîb tuz ihrâc edilerek on bin kuruş masârîf-ı ihrâciye vukû' bulmuştur. Sene-i mezkûrenin vâridât-ı sâfiyesi dört yüz bin kuruş raddesindedir. İhrâc edilen tuzun kısm-ı a'zamı Yozgad Sancağı dâhilinde sarf ediliyor. Sekilü Memlehası Müdirlik merkezi olup Çoğul, Akçakoyunlu, Sarı Kaya, göl memlehaları buraya merbûtdur.

Çoğul Memlehası- Sekilüden otuz beş kilometre mesâfede ve Delice Nehrinin civârındaki dağın eteğinde vâki'dir. Bu memleha göl halinde olup kırk dört aded havuza iki membadan ceryân eden tuzlu sulardan hâsil olmaktadır.

Çoğul Memlehasından bir senede ihrâc olunan tuzun mikdârı 622000 kilodan ibâret ve esmânı 248809 kuruş olup bir taraftan i'marât ve islahât icrâ edilmektedir.

Akçakoyunlu Memlehası- Sungurludan yirmi kilometre ba'idindedir. Bu memleha dahi göl halinde olup her ne kadar altmış kadar havuz yapılmış ise de bunlardan ancak beş adedi işledilmektedir. Bir senede dokuz yüz bin kıyye çıkarılır. Hâsilât-ı gayri sâfiyesi 260 000 kuruşa bâlig olmaktadır.

Sarı Kaya Memlehası- Sungurludan on kilometre mesâfede vâki'dir. Mezkûr memleha iki memba', bir kuyu ve kırk yedi havuzdan ibârettdir. İhracât-ı

(116)

(Sâlnâme-i vilâyet)

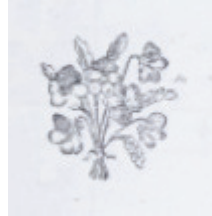
seneviyesi 590000 kıyye ve hâsîlâtı dahi 236000 kuruş raddesindedir.

Çayan Memlehası- Sungurludan on beş kilometre mesâfede vâki' olup kadîmden beri işledilmekte ise de geçen sene burada dahi mükemmel (galeri) açılarak terekîyât-ı sına'îye mezkûr memlehadan dahi tatbîk edilmiş ve bu sâyede beher sene iki yüz bin kilo mikdârı vukû' bulan ihracâtın yakında tezâyüd edeceği me'mûl bulunmuşdur.

Bu memlehadan ihrâc edilen tuzlar koyu mâ'i renkde ise de lezzetçe diğer tuzlardan farkı yokdur. Bir senelik hâsîlât-ı gayri sâfiyesi yüz bin kuruşdur.

Ali Baba Memlehası- Bu memleha Çayandan beş kilometre mesâfede ve Sungurlunun cihet-i cenûbisinde vâki'dir. Kırk dokuz adet havuzlarına on dakika mesâfesi olan ve bir dağ eteğinde bulunan tuzlu su ceryân eder. Bu havuzlardan e'l-yevm otuz adedi işledilmektedir. Mezkûr memlehadan çıkarılan 250 000 kilo tuz Zile ve Merzifonda sarf ediliyor. Esmânı 100 000 kuruşdur.

Boncuk- Bu memleha dahi Çayan Memlehasından beş ve Sungurluya on beş kilo metre ba'idinde bulunan bir derenin içersindedir. Mevcûd bulunan kırk adet havuza iki memba'dan tuzlu su ceryân eder. Bir senelik ihracâtı 250 000 kıyyedir. Esmânı yüz bin kuruşdur. Zikr olunan Çayan, Ali Baba ve Boncuk memlehaları dahi Ankara Duyûn-ı Umûmiye Nezâretine mülhak İskilib Memlehası Müdüriyetinin taht-ı idâresindedir.

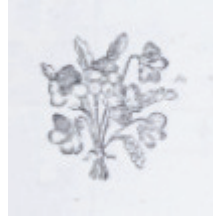
(117)

(Ahvâl-i tabî'îye)

İskilib Memlehası- İskilib Kazâsı dâhilinde vâki' İskilib Memlehaları merkez Müdîriyetinin bir senelik ihracâtı 3,000,000 kilo göl tuzundan ibâret olub hâsılâtı 1,200,000 kuruşa bâliğ olmaktadır.

Yerli Memlehası- Mezkûr memleha Müdîriyeti dâhilinde Yerli Memlehasında bir senede 150 000 kilo râddesinde göl tuzu çıkarılmış ve hâsılâtı 60 000 kuruşa bâliğ olmuştur.

Taytak Memlehası- Kezâlik İskilib memlehaları Müdîriyeti dâhilinde vâki' Taytak Memlehasında bir sene zarfında 200,000 kilo göl tuzu çıkarılmış ve hâsılâtı 80 000 kuruşa bâliğ olmuştur.

(287)

(Çorum)		
(Çorum Sancağı)		
Mutasarrıf	Ahmed Kemal Paşa	<i>Mirmirân 4 O</i>
Nâ'ib	İsmail Efendi	
Müfti	Ali Tahir Efendi	<i>Edirne Pâye-i Mücerredî</i>
Muhâsebeci	İbrahim Efendi	<i>Sâlise</i>
Tahrirât Müdüri	Abdulhalim Efendi	<i>Mütemâyiz</i>
(Meclis-i İdâre)		
Re'is Mutasarrıf Paşa		
A'zâ-ı dâ'ime		A'zâ-ı müntehabe
Nâ'ib	Efendi	
Müfti	"	Hacı Zarif Efendi <i>Sâniye 4 O</i>
Muhâsebeci	"	Hacı Said "
Tahrirât Müdüri	"	Hasan "
		Hacı Hüseyin Ağa
(Tahrirât Kalemi)		Mukayyid Esad Efendi
Müsved-i evvel	Salim Efendi	Sandık Emîni Mustafa Efendi
" sâni	Ahmed Salim Efendi	Hazîne Vekili Agob "
Mübeyyiz-ı evvel	Mustafa "	
" sâni	Kemal "	
(Muhâsebe Kalemi)		(Meclis-i İdâre Kalemi)
Başkâtib		Başkâtib Tahsin Efendi
Yevmiye Kâtibi	Ahmed Haki Efendi	Refikı Salim "
Mesâlih-ı câriye Kâtibi	Fazlı "	
Evrâk Me'mûru	Süreyya Bey	
		(Evrâk Kalemi)
		Me'mûr Ziya Efendi
		Mu'âvini Şükrü "

(288)

(Sâlnâme-i Vilâyet)

<p>(Mahkeme-i şer'îye) Başkâtib Osman Efendi Zabıt Kâtibi Cemil " " Mukayyid Şevket " "</p>	<p>(Mu'âvinlik Dâ'iresi) Müdde'i-i Umûmi Mu'âvini Mustafa Nazmi Bey <i>Râbi'a</i> Kâtibi Necib Efendi</p>
<p>(Mahkeme-i Bidâyet Hukûk Dâ'iresi) Re'is Nâ'ib Efendi A'zâ Mehmed Şevket Efendi <i>Râbi'a</i> " Mehmed Arif " " " Mülâzımı Hasan Lütfü " <i>Mütemâyiz 3</i> Zabıt Kâtibi Salim Efendi <i>Râbi'a</i></p>	<p>(İstantık Dâ'iresi) Müstantık Neşet Bey <i>Ûlâ sânisî 3 O 4 M</i> Zabıt Kâtibi Hamdi Efendi</p>
<p>(Mahkeme-i Bidâyet Cezâ Dâ'iresi) Re'is Abdulhalim Bey <i>Sâniye 4 M</i> A'zâ Hacı Salim " " " Kerupi " " " Mülâzımı İsmail " " Zabıt Kâtibi Aziz " " " " Elvan " "</p>	<p>(Evkâf İdâresi) Komisyon Re'isi Mustafa Efendi Evkâf Müdürü Hacı Elvan " <i>Sâlise</i> Başkâtib Şükrü " <i>Sâlise</i> A'zâ Abbas Efendi Müderrisinden <i>3 O 4 M</i> " Hasan " " " Osman " "</p>
<p>(Mahkeme-i Bidâyet Kalemi) Başkâtib Vekili İsmail Efendi İcrâ Me'mûru İsmail Hakkı Efendi Mukâvelât Muharriri Mustafa " " Refikî Veysi " "</p>	<p>(Defter-i Hâkâni Dâ'iresi) Me'mûr – Başkâtib Hafız Osman Nuri Efendi Kâtib-i sâni İsmet " " Tapu Kâtibi Haşim " "</p>
	<p>(Ma'a Tahrîr Vergi Kalemi) Me'mûr Ali Rıza Efendi Başkâtib Mustafa " " Refik Bekir " " Defterci Mehmed " "</p>

(289)

(Çorum)

(Nüfus Kalemi)		(Nâfi'a Komisyonu)			
Me'mûr Hafız Mehmed Arif Efendi	<i>İzmir payesi</i>	Re'is	Mutasarrıf Paşa		
Kâtib Mustafa	" <i>Sâlise</i>	Mühendis	Tahsin Efendi		
(Zirâ'at Bank Dâ'iresi)		A'zâ	Mustafa Efendi		
		"	Hüseyin "		
		"	Mustafa "		
		Kâtib	Ahmed Vasıf "		
		(Orman İdâresi)		Süvâri Me'mûru	
		Re'is		Mustafa Efendi	
		Kâtib		Mustafa "	
Mu'âvini		Hamdi "			
A'zâ		Hasan "			
"		Hacı Arif Ağa			
"		Ömer Ali Efendi			
Tahsildâr		Mustafa "			
(Ma'ârif Komisyonu)		(Polis Dâ'iresi)			
Re'is Abdulcelil Efendi		İkinci Komiser			
A'zâ Abdulhalim Efendi		Sabit Efendi			
"		Üçüncü Komiser Nuri Efendi			
"		Hacı Zârif Efendi			
"		Hasan Efendi			
"		Enver Efendi			
Kâtib Tahsin Efendi		Üçüncü Komiser Osman Efendi			
		<i>Tahlisiye Madalyası</i>			
		Polis Mustafa Efendi			
		Polis Hüseyin Efendi			
		5 M			
(Duyûn-ı umûmiye İdâresi)		(Tahsilât Komisyonu)			
Me'mûr İsmail Hakkı Efendi		Re'is Muhâsebeci Efendi			
Kâtib Kamil Efendi		A'zâ Hacı Zârif Efendi			
		" Osman Efendi			
(Posta ve Telgraf İdâresi)		Kâtib Mustafa Efendi			
Müdürlüğü Ali Rıza Efendi		Tahsilât Müfettişi İzzet Efendi			
Muhâbere Me'mûru İbrahim Efendi		Sertahsildâr Abidin Efendi			
		Piyâde 4 nefer			
		Süvâri 8 nefer			

(290)

(Sâlnâme-i Vilâyet)

(Mekteb-i İ'dâdi)		(Reji İdâresi)	
Müdürlük	Abdulcelil Efendi	Müdürlük	Mehmed Ferid Bey
Mu'allim	Ali Rıza "	Muhâsebeci	Nikolayidis Efendi
"	Abdurrahman "	Muhâfaza Kâtibi	Arif Hikmet Efendi
"	Esad "	Mu'âvin	Münir Bey
"	Fazlı "		
"	Galib "		
"	Ahmed Safi "		
Hüsn-ı hat	Mu'allimi Muhsin "		
Mübassar	Abdi "		
(Vesâ'it-i Nakliye Komisyonu)		(Belediye Dâ'iresi)	
Re'is	Nuri Efendi	Re'is	Nuri Efendi
A'zâ	Mehmed "	Tabib	Ali Osman " <i>Sâlise</i>
"	Abdurrahim Ağa	A'zâ	Abdurrahim Ağa
"	Hacı Şükrü Ağa	"	Esad Efendi
"	Mülâzım Ahmed Efendi	"	Fazlı "
Kâtib	Hafız Mehmed Hilmi "	"	Hüseyin "
		"	Osman "
		"	Hacı Ali "
		"	Hacı Osman "
		"	Toros Ağa
		Kâtib	Hafız Mehmed Hilmi Ef.
		Sandık Emîni	İsmet "
		Mi'mâr ve Tanzifât Me'mûru	Ömer "
		Aşı Me'mûru	Mehmed "
(İskân Muhâcirîn Komisyonu)			
Re'is	Nuri Efendi		
A'zâ	Abdurrahim Ağa		
"	Esad Efendi		
"	Fazlı "		
"	Hüseyin "		

(291)

(Çorum)	
(Çorum Jandarma Taburu)	(Hüseyinabad Nâhiyesi)
Binbaşı Osman Bey <i>5 m 4 O Altın Gümüş İmtiyaz</i> Tabur Kâtibi Ali Efendi <i>4 M</i> Piyâde Yüzbaşı Abdullah Efendi Süvâri Mehmed Ağa <i>5 M Gümüş İftihâr</i> Piyâde Mülâzım-ı eweli Salih Ağa <i>4 M</i> Süvâri " " " Piyâde Mülâzım-ı sânisî Bekir Efendi <i>İmtiyâz Yunan</i> Süvâri " " " Osman " <i>İftihâr</i> "	Müdür Hafız Mehmed Salim Efendi <i>Madalya Yunan</i> Nâ'ib Mahmud Fevzi Efendi Kâtib Mehmed Hayri Efendi Vergi Kâtibi Abdullah Tapu Kâtibi Osman Nuri Efendi Zâbita Me'mûru Mülâzım-ı sâni Ahmed Raif Efendi Mekteb-i İbtidâ-i Hamidi Mu'allimi Ahmed Fevzi Ef.
(Çorum Kazâsı)	
<p>Ankara Vilâyetinin ihtivâ eylediği beş sancakdan Çorum Sancağının merkezi olup vilâyetin müntehâ-yı şimâl-i şarkisine karîb ve Kayseri Samsun Caddesi üzerinde iskelesi olan Samsundan şose kilometresi i'tibârıyla (150) merkez vilâyetden (270) Kayseriden (190) Yozgaddan (90) kilometre ba'id ve mesâfede ve 40 derece 30 dakika arz-ı şimâl ile 32 derece 36 dakika tûl-ı şarkide kâ'in ve "Kırk Dilim" Dağlarının kısm-ı cenûbisinde müteşekkil 125 kilometre terbi'inde bir ovanın şark-i cenûbisinde vâki' olup ovanın etrafı telâl ve cibâl ile muhât ve hava ve manzarası latîfdir. Kasabanın garbında yegâne bir tepecik üzerinde mübhas mahsûsunda tahrîr olunacağı üzere "Suheyb-ı Rûmi" Hazretlerinin türbe-i münîfeleri vardır. Kasabanın sokakları geniş ve muntazam ebniyesinin tarz-ı mi'mârisi hoş olup devâ'ir-i resmiye-i hükümeti ve hükümet konağı pişgâhında dört vecihli taşdan mürtefi' ve müzeyyen bir sâ'at kulesi ve kasabanın beş dakika mesâfesinde askeri kışlası</p>	

(292)

(Sâlnâme-i Vilâyet)

mevcûddur. Kasaba dâhilinde evkâf ve kadîm bir kal'a bulunub dâhilinde yirmi hânedan müteşekkil bir mahalle vardır. Samsun Caddesi üzerinde bulunmakla ticâreti kesirdir.

Çorum teşkil-i vilâyetden akdem sancak merkezi iken ba'dehü ikinci sınıf kazâ olmuş ve 1310 sene-i hicriyesinde ehemmiyetine mebnî Yozgad Sancağından Sungurlu ve Kastamonu Vilâyetinden İskilib ve Amasya Sancağından Osmancık Kazâlarının rabt ve ilhâkıyla tekrar sancak merkezi olmuşdur.

Çorum Kasabasının nâm-ı kadîmi TAVİUM olduğu Kamûs-ı a'lâmda muharrer ise de bu isim Sungurlu muzâfâtından Nefes Köyü mevki'indeki harâbenin nâmıdır.

Ahvâl-i tabî'ye- Çorum merkez Kazâsı arâzisi şarken Amasyanın Mecidözü cenûben nefsi-i Yozgad ve garb-i cenûbiyeden Sungurlu şimâlen de Osmancık Kazâsı arâzisiyle mahdûddur. Çorum Kazâsının en yüksek dağı "Kırk Dilim" secirât ile mestûr olub asıl zirvenin bulunduğu mevki'de aynı isim ile bir çerkez köyü mevcûddur. Buradan beş altı kilometre kadar imtidâd eden şose gâyet dik bir meyil ile uçurumlar arasında adetâ bir mikyâs asgari videsi gibi aşağı vâdiye iner ve buradan bir sâ'at sonra Kızılırmak Vâdisi ve tevâbi'i derecikler başlar. Sungurlu Kazâsı ile olan hududunda çam ve meşe ormanlarını hâvi (Urlu) Dağı vardır.

Vilâyetin kısm-ı garbisi "Sakarya" ve kısm-ı şarkisi "Kızılırmak" mâ'ilesinde olduğu halde Çorum Sancağının yalnız merkez kazâsı arâzisi "Yeşil Irmak" mâ'ilesinde bulunur. Alaca Nâhiyesi merkezinden geçerek Sivas dâhilinde Yeşil Irmak tevâbi'inden "Çıkrık" Suyuna dökülen "Mecidözü" Çayının bir kolu da Çorumdan mürûr eder.

Kızıl Irmak kazâ arâzisinin garb-i şimâliden İskilib Kazâsıyla hudûdunu teşkil

(293)

(Çorum)

eder. Merkez ile İskilib hudûdunda ve Kızılırmak üzerinde (Tuzlu Burun) nâm karye arasında vâki' Haremi Boğazı nâm Boğazı teşkil eden Silsilecik Kırk Dilim temevvücâtından ibâret olub secirât ile mestûr ve dört sâ'at kadar mümtedir.

-

Nüfûs-

	Yekûn	Müslim		Gayri Müslim	
		Zükûr	Înâs	Zükûr	Înâs
Kasaba	18858	8891	9131	450	386
Umûm kurâ	<u>40751</u>	<u>20695</u>	<u>20056</u>		
	59609	29586	29187	450	386

Merkez Livâya merbût Alaca Nâhiyesi merkezi Hüseyinabad Kasabasının ve kurâ-yı mülhakasının nüfûsudur:

	Yekûn	Müslim	
		Zükûr	Înâs
Kasaba	1861	966	895
Umûm kurâ	<u>18590</u>	<u>9853</u>	<u>8737</u>
	20451	10819	9632

-Gayri ez techizât-ı mürettebât-

Emlâk ve Akâr Vergisi	Temettü'ât Virgüsü	Bedel-i askeri	A'şâr
Kuruş	Kuruş	Kuruş	Kuruş
606821	117099	17985	1777027

(294)

(Sâlnâme-i Vilâyet)

Agnâm müteferrika	Hayvanât-ı ehliye	Rüsûm ve mütenevvi'a ve hâsîlât-ı
<u>Kuruş</u>	<u>Kuruş</u>	<u>Kuruş</u>
382099	191491	27380

306 Senesinden 321 senesi nihâyetine kadar Çorum Merkez Kazâsının koyun ve tiftik mikdârını mübeyyin cetveldir:

Sene	<u>Koyun</u>	<u>Tiftik keçi</u>	Sene	<u>Koyun</u>	<u>Tiftik keçi</u>
306	25802	57991	314	53650	82233
307	30922	58808	315	58658	80004
308	33408	56254	316	60786	80966
309	28168	51484	317	62372	93843
310	24457	39496	318	63317	92702
311	53405	74460	319	51618	81893
312	54285	87473	320	44794	67547
313	54976	80584	321	37553	62635

Nefs-i Çorum Kasabası 44 mahalle olup ihtivâ eylediği mebâni ber-vech-i âtidir.

Hükümet konağı	Kışla-ı hümâyûn	Depo-yı askeri	Cebhâne	Beledî Dâ'iresi	Kal'a-i Hakânî
1	1	1	1	1	1
Telgrafhâne	Cevâmî' ve mesâcid	Medrese	Tekye	Kütübhâne	Hastahâne
1	37	10	4	2	1
Mekteb-i i'dâdî	Mekâtib-i ibtidâî	Sıbyân	İnâs rüşdiyesi	Hâne	Dükkân
1	6	10	1	3673	1100
Hamam	Han	Çeşme	Şadırvan	Kilise	
4	6	135	7	1 mevcûddur.	

(295)

(Çorum)

= Zirâ'at Bank Şu'besi =

İkrazât mecmû'u Kuruş	İkrazâtdan tahsilât Kuruş	Bakâyâ Kuruş
189475	118745	70730

Keskinden i'tibâren Zirâ'at Bank Şu'besi mu'âmelâtı idâre-i umûmiyenin 316 istatistikinden alınmıştır.

--Hayvanât--

<u>Deve</u>	<u>İnek, öküz</u>	<u>Manda</u>	<u>At ve bargir ve kısırak</u>	<u>Merkeb</u>	<u>Ester</u>	<u>Tiftik keçi</u>	<u>Koyun</u>
646	11645	1865	2802	7077	18	62635	37553

Yapağı hâsilâtı Kıyye	Tiftik hâsilâtı Kıyye
60000	90000

(Çorum Kasabasının toptğrafya-yı tabi ve ahvâl-i ticâriye vesâ'iresi hakkında ma'lûmât)

İrtifâ'-ı bahr _ 750 metre

Derece-i harâret vüsta-i a'zâmi: +36 santgrad

" " " asgari: -10 santgrad

Vaz'iyet-i belde: Ovada mebnî olmak i'tibârıyla cihât-ı erba'aya tenâzırı varsa da ebniye inşâ'âtı i'tibârıyla vaz'iyet-i belde garba müteveccihdir. Ovanın etrâfı tepeliklerle muhâtdır.

Rutûbet: Kasabanın mebnî bulunduğu kısm-ı arz milsiz veya cüz'î millî olmak ve ova münhât bulunmak hasebiyle rutûbet ziyâdededir.

Emrâz-ı Belediye: Humma tifoidi, zâtû'r-re', hasat mesâne, a'râz-ı aynıye, ve tevsî'-i ma'de ile su-i hazm gibi uzviyeye bi'n-nisbe ziyâdece tesâdüf

(296)

(Sâlnâme-i Vilâyet)

Olunmakta olup esbâb-ı müvellidesine gelince: Kış mevsiminde râbit olan bürüdet emrâz-ı iltihâbiye-i hâddeyi oda bi'n-netice (zatü'r-re') i ve suların ziyâde mikdârda emlâh-ı külliseyi ihtivâ eylemesi (hasât-ı müsenne) yi ve umûmiyetle ovalarda olduğu misüllü tozun kesreti (emrâz-ı aynıye) yi emlâh-ı külliseyi hâvi olmasıyla berâber kasabada umûmiyetle manda atı zebh ve ekl edilmesi (tevsî'-i ma'de) ve (sû-i hazm) ı tevlîd eder mâmafi ahvâl-i umûmiye-i sıhhiye selimdir.

Suların cinsi: Kasabada bulunan sular umûmiyetle ağır ve emlâh-ı külsiyeyi hâvi iselerde "Mürsel Suyu" nâm su en ziyâde şerbe sâlih olup emlâh-ı kilsiyeyi ve magneziyeyi az mikdarda hâvi olmaktadır.

Yağmur mevâsimi: Kâ'ide-i umûmiye-i iklimiyeye teb'an ilk ve son bahar olup nisan ve mayıs aylarında yağmur kesrete nüzûl eder.

Kasabanın şose ile merbût bulunduğu kasabât: Samsun büyük caddesi vâsıtasıyla merkez vilâyet Kayseri Yozgad Kırşehir kazâhâ-yı sâ'ireye şose ile merbût olup ve kendi merbûtâtından yalnız Osmanlık Kasabasına Kırk Dilim Dağı üzerinde aşan bazı aksâmı nâ-tamâm bir şose mevcûddur.

Münâsib-i ticâriyede bulunduğu kasabât: Alaca, Yozgad, Kayseri, Kırşehir, Sivas Vilâyeti muzâfâtından Mecidözü ile münâsebet-i ticâriyede bulunur.

Ekseriyetle zer' ve idrâk olunan mahsulât: envâ'-ı hubûbât, Zeyrek, kendir, haşhaş, mısır buğdayı, darı, pamuk ve bakla, batlıcan, patates, fasülye, domates, pırasa, lahana, havuç, hıyar, soğan, sarmısak, misüllü zebzevât.

Meyve: Kiraz, üzüm, elma, armud, zerdali, erik, üvez, ceviz, badem, kavun, karpuzdur.

Panayır: Yokdur. Her sene yaz mevsiminde bir at koşusu icrâ olunur.

Sanat: evâni-i nühâsiye ile demirden edevât-ı zer'iyeye i'mâl olunmakta ve geven

(297)

(Çorum)

ve sahtiyân gibi ma'mûlât-ı debbâgiye mahallinde ve civârında sarf edildiği gibi Kayseriye ve mahal-i sâ'ireye de gönderilmektedir.

İ'mâlât-ı nesciye: A'lâ çamaşırılık bez ve acem ve Tosya taklîdi şal kuşak yünden ma'mûl aba ve siyah şalvarlık ve kilim ve seccâde nesc olunmakta olup bunlara mahsûs tahminen 2000 dezgah vardır. Âhiren Burdur Sancağından alacağı ustası celb olunarak inâs mekteb-i rüştiyesinde talebâta vesâ'ir erkek ve kadın arzu edenlere Alaca nesci ta'lîm edilmekte olup bi'l-hassa inâs rüştiyesinde kız çocuklar ma'rifetiyle nesc olunan alacalar gâyet nefis, boyaları has ve metindir. İşbu mektebde i'mâl olunan işleme takımları bi'l-hassa şayân-ı takdirdir.

Ma'âdin: âsâr-ı zâhir birçok ma'âdin varsa da işledilen yokdur.

Kasabanın 319 Belediye Bütçesi

Vâridât	Masârifât
Kuruş	Kuruş
52080 Mütihakika	40140 Mukannene
<u>39086</u> Mütahammine	<u>42533</u> Gayri mukannene
91166	82673

(Merâkîd-ı mübâreke ve ziyârât)

Kasabanın derûn ve birûnunda iki yüzü mütecâviz makâmât ve ziyârât mevcûd olup bunlar hakkında an asl ihsahalı olup Çorumda tavattun eden tarîk-ı Nakşi-i Üveysiye meşâyihinden Ethem Babazâde İzzed Efendi tarafından "Tezkere-i makâmât" nâmıyla bir risâle te'lif ve neşr edilmiş bunda merâkîd-ı evliya mevâkî'ıyla beraber zikr ve ta'dât ve tafsilât-ı lâzime tezkâr olunmuşdur.

(298)

(Sâlnâme-i Vilâyet)

Süheyb-i Rûmî – İbn-i Sinan- Kasabaya çeyrek sâ'at mesâfede (Hıdırlık) nâm mevki' mürtefi'inde defin-i hân itr-nâk olub akdemce türbe-i şerîfeleri ve cenûbunda bulunan câmi'-i şerîf ve zâviyeleri mülûk-i Selcûkiye taraflarından binâ ve inşâ ve ta'âmiye ve müstahdimîn vezâ'ifi için civârda bulunan arâziden kifâyet mikdarı arâzi-i ma'lûme ile (Karaca) nâm Karye hasılâtı vakf ve tahsîs edilmiş ve selâtîn-i Osmâniye taraf-ı hümâyûnlarından civâr kasaba hâsılâtından hâ'iz ve vezâ'if hasr ve tahsîsi ile i'mârına lutf ve ihtimâm kılınmış olub bilâhare câmi'-i şerîf ve zâviye ve türbe-i şerîfe müşşerref harâb olmakla veli ni'met-i bî-nimet âli tebâr, padişâh-ı diyânet-i şî'âr (Abdulhamid-i hân-ı sâni) efendimiz Hazretleri taraf-ı zî-şeref şehriyâriyelerinden (150 000) kuruş sarfıyla ebniye-i mezkûrenin müceddeden binâ ve inşâsı emr-ı fermân buyrulmuş olmakla bin üç yüz yedi senesinde bir tarz-ı nüvîn ve dilnîşinde inşâ ve ikmâl edilmiştir. Türbe-i şerîfe derûnunda ashâb-ı kirâmdan (Abid Gâzi) ve (R.A) Hazretleri de medfûndur.

(Ebu Yahya Süheyb Bin Sinan Mâlikü'r-rub'u't-temri) Hazretlerinin masdar-ı velâdetleri muvassal beldesi olub sebâvetinden Rum tarafından esir olarak Rum da neş'et etmesinden nâşi (Rumi) lâkâbıyla telkîb edilmiş ve Mekke'de âzâd olunarak imânı kabul ve şeref-i İslâm ile müşşerref ve sohbet-i nebeviyeye nâ'il olanların otuz yedincisi olmuş ve sefer-i hazırda olsun hizmet-ı pür-şerâfet-i peygamberîde bulunarak hakk-ı âlilerinde (Ve minennâsi min yeşri nefsehü ibtigâ'i merzâtehü) ayet-i kerimesi nâzil olduğu gibi birçok da ehâdis-i nebeviye şeref sudûr ve ez cümle (ni'me'l-abdü sahibü lev lem yehfehüllahü ya'sehü) buyrulmuştur.

Müşârün ileyh Hazretleri sebâvetlerinde Rumlar beyninde büyüdüğünden Lisân-ı Arabiyi şive-i mahsûsuyla söylemez ve tarz-ı tekellümleri Rum şivesinin andırmış. Hülafâ-yı Raşidîn zamân-ı hilâfetlerinde muhârebât-ı müte'addidede bulunmuş ve Mu'aviye bin Ebu's-süfyân zamanında oğlu

(299)

(Çorum)

Yezidin kumandasıyla Kostantiniye fethine me'mûren azimetle esnâ-yı avdet veya azimetinde Çorumda vefâtları vukû' bulduğu ve hîn-ı irtihâllerinde yetmiş yaşında oldukları hâtimetü'l-muhaddisîn Yusuf Bahri Selemehü'l-bâri Hazretlerinden naklen (Kühül-ahbâr) da mezkûrdur. Kamûsü'l-a'lâm müşârun ileyhın hicret-i nebeviyenin 38 nci sâlinde 73 yaşında olduğu halde Medine-i münevverede irtihâllerini kayd etmiştir.

(Ebu Sevr Amr Bin Ma'di Kereb-i Zübeydiyü'l-müzccehi) ashab-ı kirâmdan olub Süheyb-ı Rûmi Hazretlerinin türbe-i şerîfelerinin ittisâlinde diğer ahşâb bir türbe derûnunda medfûndur. Yemen muzafâtından Zübeyd tarafından elçilikle nezd-i nebeviye gelerek şeref-i İslâmla müşerref olmuş ve hülafâ-yı Raşidîn zamân-ı sa'âdetlerinde muhâberâtda ve bi'l-hassa (Yermük) ve (Kadisiye) muhârebelerinde hazır bulunarak bu da Süheyb-i Rûmi Hazretleriyle birlikde Kostantiniye fethine azimet veya avdet ederken şimdiki ziyâretleri mevki'inde şehiden irtihâlleri vukû' bulmuştur. Kadisiye Muhârebesinde şehîden ve bir rivâyetde susuzluktan vefât ettiği veyahut (Nihâvend) Muhârebesinden sonra (Revde) nâm Karyede vefât ettiğine dâ'ir rivâyât-ı muhtelif vâdır.

Aşara-i mübeşşire-i kirâmdan (Sa'ad İbn-i Vakkas) Hazretlerini makâm-ı âlileri de kasaba dâhilinde mahallât arasında mevcûd ve ma'mûr ve ziyâretgâh havas ve avâmdır. Gazve-i Uhud da sinn-i sa'âdet-i nebeviyeyi şehid etmeyi cür'et eden kendi birâderi Akabe Bin Ebu Vakkas ba'dehü bularak ahz-ı sâr için diyâr-ı Ruma geldiği hakkında bazı tevârihde ma'lumât olduğundan müşârun ileyh nâmına Çorumda bir makam bulunması ihtimâlden ba'id olmadığını (Tezkire-i makâmât) yazıyor. Müşârun ileyh Hazretleri zamân-ı mEsadet iktirân-ı nebevi de ve hülafâ-yı Raşidin asr-ı sa'âdetlerinde muhârebâtda bulunmuş ve fütühât-ı azimeye nâ'il olmuş olub Kadisiye Muhârebesini müte'akib medâyin-i feth ile İnanın tamâmen zabtına muvaffak ve Kufe Şehrini te'sis ile Irak Vâlisi olmuşdur. Medine-i münevvere kurbunda akik nâm mevzu'da (55) târîh-i hicrisinde vefâtla Medine-i mutahharaya nakl ve defin olunmuşdur.

(300)

(Sâlnâme-i Vilâyet)	
(İskilib Kazâsı)	
Kâ'im-makâm	Ali Hilmi Bey
Nâ'ib	Yusuf Ziyaeddin Efendi
Müfti	
Mal Müdürü	Osman Hilmi Bey
Tahrirât Kâtibi	Sadık Efendi
(Meclis-i İdâre-i Kazâ)	
Re'is Kâ'im-makâm Bey	
A'zâ-i Dâ'ime	A'zâ-i Müntehabe
Nâ'ib Efendi	Hüseyin Hacı Efendi <i>Sâlise</i>
Müfti "	Ahmed Ağa
Mal Müdürü Efendi	Hacı Osman Efendi
Tahrirât Kâtibi Efendi	Hacı Mustafa Ağa
(Mal Kalemi)	(Mahkeme-i Bidâyet)
Mal Müdürü Osman Bey	Re'is Nâ'ib Efendi
Muâvini Mustafa Asım Efendi	A'zâ Şeyh Mehmed Tahir Efendi
Refîkı Mustafa Hilmi "	" Hoca Ömer "
Sandık Emîni Hafız Ömer "	Başkâtib İsmail "
Hazine Vekili Mehmed Tevfik Efendi	Müstantık Mu'âvini Şakir "
	İkinci Kâtib Abdullah "
	Mukavelât Muharriri Ahmed Hamdi "
(Mahkeme-i Şe'riye)	
Nâ'ib Efendi	
Kâtib Mustafa Efendi	

(301)

(İskilib)

(Duyûn-ı umûmiye İdâresi)		(Zâbita Dâ'iresi)	
Me'mûr	Ahmed Behcet Efendi	Zâbita Me'mûrî	Yüzbaşı Abdullah Ağa
Kâtib	Esad "	Mülâzım-ı evvel	Receb Efendi
		"	Arif Ağa
(Nüfûs Dâ'iresi)		Zâbita Kâtibi	Muhlis Efendi
Me'mûr	Abdi Efendi	Polis	Nuri "
Kâtib	Lütfi Efendi		
(Zirâ'at Bank Dâ'iresi)		(Mekteb-i Rüşdi)	
Re'is	Hacı Ali Efendi	Mu'allim-i evvel	Abdulkadir Efendi
A'zâ	Hacı Osman "	"	sânî Hacı Abdulvahab "
"	Emin "	Hüsn-ı hat	Mu'allimi Hasan Hüsnî "
"	Mustafa "	İbtidâ'i	Mu'allimi Hafız Hamdi "
Kâtib	Hilmi "		
(Bazı Me'mûrîn)		(Memleha Me'mûrîni)	
Telgraf Me'mûru	Süleyman Efendi	Müdü	Hasan Bey
Reji Memûrî	Ömer Efendi	Başkâtib	Hilmi Efendi
Mekteb-i Rüşdi	Mu'allimi Süleyman Ef.	Sandık Emîni	Abdulkadir "
Mu'allim	Hakkı Efendi	Anbar Me'mûrî	İsmail "
Orman Me'mûrî	Mustafa "	Tezkere Kâtibi	Münir "
Tapu Kâtibi	Mehmed "	Kantarcı	Said "
(Tahsilât Komisyonu)		(Belediye Dâ'iresi)	
Re'is	Mal Müdüri Efendi	Re'is Vekîli	Ahmed Hamdi Efendi
A'zâ	Hacı Osman Efendi	A'zâ	Tevfik "
"	Tevfik "	"	Mustafa "
"	Mustafa Efendi		
Ser-tahsildâr	Ahmed Rüşdi "		

(302)

(Sâlnâme-i Vilâyet)		
"	Ahmed Ağa	A'zâ Hacı Osman
"	İzzet	" " Mustafa
Sandık Emîni	Nabi Efendi	" " Ahmed
Tabib	Eflatun Efendi	" " Muhlis
Müfettiş	Mehmed Efendi	" " Mehmed Hamdi
		" Kâtib Sadık
(Ma'ârif Komsyonu)		
Re'is	İsmail Efendi	
(İskilib Kasabası)		
<p>Vilâyetin şimâl-i şarki kısmında Çorum Livâsına tâbi' kazâ merkezi bir kasaba olup merkez livânın şimâl-i garbisinde ve Kastamonunun 100 kilometre kadar cenûb-ı şarkisinde yüksek dağlarla muhât genişçe bir vâdi içerisinde ve kazâ arâzisinin cenûb hudûdunu teşkil eden "Kızılırmak" livâ hakkında "Meydan Çayı" nâm çay üzerinde münbit bir kasaba ma'mûr ve âbadan âb ve havası latif ve ceyyid bağ ve bahçeleri kesretli ve her türlü meyveleri mebzûl ve iyidir. Sokakları geniş ve muntazam bedestânı çarşısı meydanlıkları vardır. Etrafında kerestenin mebzûliyeti husûsuyla ebniyesi umûmiyetle ahşab ve zarif bir tarz-ı mi'mâridedir. Üç dört katlı güzel hânelere de tesâdüf olunur. Devâ'ir-i askeriyesi hükümet konağı gâyet muntazamdır.</p> <p>Cevâmi' ve mesâcidi müte'addid ve ma'mûr olup çarşının vüstunda bulunan câmi'-i kebîr (1255) târihinde vukû' bulmuş olan bir harikde yandığından ashâb-ı hayratdan bir zât tarafından (1257) târihinden müceddeden inşâ olunmuş ve ağaçdan on iki muntazam sütunla bir kubbe üzerine binâ edilerek tûlen ve arzan ib'âdı (43) zirâ' mi'mârî bulunmuşdur. Yalnız câmi'-i kadîmin mevki'i biraz ileri alarak eski yerine suyu mebzûl bir şadırvan yapılmıştır.</p> <p>Kastamonu fırkasına mensûb İskilib Redif Taburu merkezi de kasabadır.</p>		

(303)

(İskilib)

Kasabanın mebnî bulunduğu vadi takriben şarkdan garba mûmteaddir. Kasabanın garb-i şimâlisinde beyaz kayalar âdeta bir kal'a duvarı gibi birden bire yükselmiştir.

Bahşayış tabi'atdan olmak üzere kısm-ı şimâli de vâki' derûnu mağara şeklinde oyulmuş azim bir kaya mevcûd olup mevsim-i şitâda derûnuna dolan yağmur suları ve karlar yazın kayalardan sızarak ve terşihât-ı mezkûre suyu sıhhi bir hale ifrâğ ederek kasabanın su ihtiyacını izâle etmektedir. Bundan başka bir sular da vardır.

Ahvâl-i tabi'îye- İskilib Kazâsı arazisi şimâlen Kastamonu Vilâyetinin Tosya şarken Çorumun Osmancık garben Kengiri Sancağının Tuht kazâları arâzisiyle mahdûd olduğu gibi cenûb hudûdunu da "Kızılırmak" teşkîl eder tabi'at-ı arâzi gâyet dağlık olup Kastamonu ve Ankara vilâyetleri arasında hadd-ı fâsıl olurcasına şarkından i'tibâren devam eden sisileler İskilib arâzisinden de geçerek birçok yerlerde kümeler teşkîl eder. Kazânın kısm-ı şimâlisine en ziyâde dağlar isâbet ederek kısm-ı cenûbisi Kızılıрмаğa geçit vermek üzere kesb-i inhitâb eder. Ve bu kısımda çıplak tepeler mevcûddur. İskilib Kazâsının şimâlde Tosya ile hudûdunu teşkîl eden kısım cibâl (Kayış Dağı) nâmıyla zikr olunur.

Sularına gelince: Kızılırmak kısm-ı cenûbisini muhit olup kısm-ı şimâlde bulunan dağlardan teşkîl eden çay ve dereler ve merkez kasabadan mürûr eden (Meydan Çayı) da nehr-i mezkûre insibâb ederler.

İskilibden cenûba doğru iki sâ'at kadar devam eden bağ ve bahçelerin ve vâdiyi geçtikden sonra arâzi gâyet corak ve gayri münbitdir. Ve kâbil-i şerb hiçbir suyu yoktur. Kızılırmak suyunda ise azotit potas ve emlâh-ı kilsiyeye vardır. İskilib Memlehası bu çorak arazide vâki' olup senevi ihrâcât mikdârı tahminen (5 000 000) kilogramdır. Dâhil-i kazâda göl yoktur.

Ahval-i târihiye- İskilib Anadolu şibh-i cezîresinin taksimât-ı kadimesinde

(304)

(Sâlnâme-i Vilâyet)

(Bitenya) (Galatya) (Pontus) hittaları arasında bulunan ve merkezi şimdiki (Amasra olan (Paflagonya PAPHLAGONİA) hittasında dâhildir.

E'l-hâletü hâzihi kasaba derûnunda kadîm şehrin kal'asını hâvi olan sa'ab ve yüksek bir kayalık mevcûd olub kal'a enkâzı ve duvarları arasında on beş yirmi kadar hâne vardır. Kayanın şarka müteveccih kısmının eteğinde ve zeminden kâ'imen dört metre irtifâ'ında bir oyuk vardır ki bir mezar olmak üzere tahmin olunuyor. Bu oyuk dâhilen mükevveb şeklindedir. Önünde yine oyma, kabartma suretiyle vücûda getirilmiş iki direk ve direklerin üst arasında ve kapı kısmının üzerinde yine taşdan kapartma kucağında bir çocuk tutmakta olan bir kadın ve sağ cihetden kendisine doğru ufkuyen gelen bir melek tasviri mevcûddur.

Kazâ dâhilinde bazı ufak tefek asâr-ı kadîmeye tesâdüf olunmaktadır. İskilib akdemce Kastamonu Vilâyeti merkez livâsına merbût iken 1310 târîh-i hicrisinde Amasya Sancağından Osmancık ve Yozgad Livâsından Sungurlu Kazâlarının ilhâk ve rabtıyla sancağa kalb olunarak Çoruma ilhâk kılınmıştır.

			Nüfûs-ı müslime
			Nüfûs Müslim
	Yekûn	Zükûr	İnâs
Kasaba	12914	6652	2662
Umûm kurâ	35868	18200	17613
	48782	25907	23875

Zükûr ve inâs 60 kadar gayri müslim Nüfûs berâ-yı ticâret mahal-ı âhardan gelmiş ve misâferetle Mukayyid bulunmuşdur.

(305)

(İskilib)

Gayri ez techizât mürettebât

Emlâk ve akar vergisi	Temettu' vergisi	Bedel-i askeri	A'şâr
<u>Kuruş</u>	<u>Kuruş</u>	<u>Kuruş</u>	<u>Kuruş</u>
380499	73897	0	916343

Agnâm	Hayvanât-ı ehliye	Rüsûm-ı mütenewî'a ve hâsilât-ı mütenewî'a
<u>Kuruş</u>	<u>Kuruş</u>	<u>Kuruş</u>
369783	131402	10352

= Zirâ'at Bank Şu'besi =

İkrazât mecmû'u	İkrazâtdan tahsilât	Bakâyâ
<u>Kuruş</u>	<u>Kuruş</u>	<u>Kuruş</u>
53950	51926	2024

Keskinden itibaren Zirâ'at Bank Şu'besi mu'amelâtı idâre-i umûmiyenin 316 istatistikinden alınmıştır.

311 Senesinden 321 Senesi nihâyetine kadar İskilib Kazâsının koyun ve tiftik mikdârını mübeyyin cetveldir:

Sene	Koyun	Tiftik keçi	Sene	Koyun	Tiftik keçi
	-----	-----		-----	-----
311	55672	66591	317	64564	102690
312	61699	87207	318	55233	97425
313	61904	70617	319	47706	93987
314	64726	92864	320	38654	78811
315	60826	90656	321	29285	71747
316	66782	95885			

(306)

(Sâlnâme-i Vilâyet)

Hayvanât

Deve	İnek, Öküz	Manda	At ve Bargir ve Kısarak	Merkebe	Ester	Tiftik keçi	Koyun
121	6486	813	1918	6552	322	71747	29825

Yapağı hâsılatı

Kıyye
60000

Tiftik hâsılâtı

Kıyye
150000

İskilib Kasabasında:

Hükümet Konağı	Posta ve telgrafhâne	Dâ'ire-i askeriye	Depo-yı askeriye	Cebhâne
1	1	1	1	1

Cevâmî ve mesâcid	Tekye	Medrese	Hâne	Han	Dükkân	Magaza	Debbahâne
37	6	9	2188	2	690	10	18

Sebil	Şadırvan	Çeşme
2	3	43

mevcûddur.

Mekâtib-i İbtidâ'iyesi muntazam ve müterakkidir.

(İskilib Kasabasının topografya-yı tabi ve ahvâl-i ticâriye vesâ'iresi hakkında ma'lûmât)

İrtifâ'-ı bahr - 750 metre

Derece-i harâret vüstâ-i a'zâmi : +35 Santgrad

" " " asgari : -10 Santgrad

Rutûbet – Etrâfî ormanlık ve kasaba derûnunda (Meydan Çayı) mürûr etdiğinden rutûbet ihtilafât-ı hava'îye ile bazan mütezâyid bulunur.

Vaz'iyet-i belde- Bir ciheti şarka ve bir ciheti garba ve sath-ı cenûbe müteveccihdir.

(307)

(İskilib)

Rüzgâr- Ekseriyâ şimâl-i garbi ve bazen şark-ı cenûbidir.

Suların Cinsi- Bazı menâbi' suların emlâh-ı kilsiy eyi hâvî iselerde Hacı Ali ve Bölük ve Çıkıl menba'ları lâtif olub müderrerdir.

Maraz-ı Beledî- (Sâzec ve habîbü'l-iltihâb-ı mülteham) gibi emrâz-ı 'ayniye maraz-ı beledî sırasında zikr olunabiliyor.

Kasaba civârında 'umûmiyetle toprağın cinsi – Kilsî ve ba'zı aksâmı silislidir.

Belediye Vâridâtı- Rusûm ve hâsılât-ı ma'lûmeden ibâret olub (16 000) kuruş kadardır.

San'at- Debâgat, demircilik, keçecilik, muytâblık, gibi san'at-ı ibtidâ'î fakat müterakkidir.

İhrâcât- Tiftik, hubûbât-ı mütenevvi'a, mahmûze, afyon, zeyrek, cehri, tuz, kereste, kitre, av derileri vesâ'ireden ibâretdir.

Zirâ'at- Envâ'-ı hubûbât, haşhâş, zeyrek

Kasabanın ekseriyetle mu'âmele-i ticârîyede bulunduğu kasâba - Tosya, Kengiri, Çorum, Kastamonu, Taşköprü, Boyabad, Osmancık.

Şose ile merbût bulunduğu kasabât - Hiçbir şosesi yoktur.

İhrâcât İskelesi- Ankara, Samsun.

Panayır günü- Eylûl nihâyetinde bir panayır kurarak (15) gün devâm eder ve hayvânât alım satımı olur.

Pazar günü- Haftada bir Çarşamba günleri pazar kurulur. Ve zâhire vesâ'ire mu'âmelesi olur.

(308)

(Sâlnâme-i Vilâyet)	
(Sungurlu Kazâsı)	
Kâ'im-makâm	Mustafa Rakım Efendi
Nâ'ib	İbrahim Edhem " <i>Kibâr müderris</i>
Müfti	Hasan Hilmi " <i>Bursa rü'ûsu</i>
Mal Müdiri	Mustafa "
Tahrirât Kâtibi	Rahmi "
(Meclis-i İdâre-i Kazâ)	
Re'is Kâ'im-makâm Efendi	
A'zâ-ı Dâ'imi	A'zâ-ı Müntehabe
Nâ'ib Efendi	Müderris Hafız Ömer Efendi
Müfti "	Süleyman Sırrı " <i>Sâlise</i>
Mal Müdiri "	Haci Agob Ağa
Tahrirât Kâtibi Efendi	Karabet Ağa
(Mal Kalemi)	(Mahkeme-i şer'ıye)
Mal Müdiri Mustafa Efendi	Re'is Nâ'ib Efendi
Mu'âvini Karabet Nazmi Ef.	A'zâ Hüseyin Efendi
Refikı Ali Nabi "	" Ropen "
Tahsilât Müfettişi Ali "	Başkâtib İbrahim "
Ser-tahsildâr Necib "	Müstantık Mu'âvini Salih "
	İkinci Kâtib Mustafa "
	Mukavelât Muharriri Ahmed "
(Mahkeme-i şer'ıye)	
Nâ'ib Efendi	
Kâtib Hacı Tahir Efendi	

(309)

(Sungurlu)	
(Nüfûs Dâ'iresi)	(Mekteb-i Rüşdi)
Me'mûr Tevfik Efendi Kâtib Hafız Akif "	Mu'allim Mustafa Şevket Efendi İbtidâ'i Mu'allimi Hayri Efendi Mu'allim Şemseddin Efendi " Mehmed " Mu'allime Emine Yadigar Hanım
(Zirâ'at Bank Dâ'iresi)	(Belediye Dâ'iresi)
Re'is Osman Efendi Muhâsebe Kâtibi Hakki " Refikî Salih " A'zâ Hacı Osman " " Ahmed " " Karabet Ağa	Re'is Hacı Siddık Bey Sâlise 4 O A'zâ Siddık " " Hasan Efendi " Mehmed " " Mahmud " Kâtib Yusuf " Tabib Kostantin " Müfettiş Osman " Aşı Me'mûru Mehmed "
(Duyûn-ı umûmiye İdâresi)	
Me'mûr Mehmed Rüşdi Efendi Kâtib Mihran "	
(Bazı Me'mûrîn)	
Kil Seyyâr Me'mûru Şakir Efendi Zâbita Me'mûrî Mehmed Ağa Orman Me'mûrî Abdulkadir Efendi Tapu Kâtibi Veli " Reji Me'mûrî Hıbrık "	
(Sungurlu Kasabası)	
<p>Çorum Sancağı muzâfâtından kendi ismiyle müsemma kazânın merkezi olup Yozgadin altmış kilometre kadar şimâl-i garbisinde ve merkez vilâyete 36 sâ'at mesâfede cenûba müteveccih ve ön kısmı bağ ve bahçelerle muhât bir kasaba olup kısm-ı şimâlisi küllisi teşkilât-ı rusûbiyeden müteşekkil ve çoraktır.</p>	

(310)

(Sâlnâme-i Vilâyet)

Kızılırmak tevâbi'inden olub kazânın garb hudûdunu teşkil eden (Delice) Irmağına kadar (Budaközü) Çayı kasabanın önünde ceryân eder ve ânifü'z-zıkr bağ ve bahçeler işbu ırmak vadisindedir. Kasaba şarkından garba mümted ve cenûba müteveccih cüz'i meyilli bir arâziden mebnîdir. Sokakları genişçe ebniyesi fevkânî beyaz siva ile ahşâb ve kiremidle mestûr olub aralarında ağaçlıklar dahi bulunduğundan hâricen manzarası latîfdir. Hükûmet konağı dâ'ire-i askeriye Belediye dâ'iresi ve mekteb-i rüşdî geniş bir meydanlık üzerinde olub işbu meydanlık vüstunda vucûh-ı erba'ası cihât-ı erba'aya müteveccih olmak üzere taşdan gâyet zarîf ve mürtefi' bir sâ'at kulesi vardır. Kasabanın sebeb-i tesmiyesi olan (Sunguroğlu) câmi'-i şerifi de işbu meydan üzerindedir.

Câmi-i şerîf-i mezkûrun aslı dört vecihle bunların üzerine istinâd etdirilmiş sekiz yan vecihli bir muhitden ve kiremidle mestûr bir kayadan ibâret olub târîh-i binâsı 1170 dir. Âhiren sayfiye olmak üzere 1194 târîhinde üç kubbeli bir kısım daha ilâve olunmuşdur. Minâresi tuğladan ve kurşundan alemlî olub inhâsında medrese ve şâdirvan ve hamam vardır. Câmi'-i şerîf kurbunda rüşdiye mektebi önünde mu'ahharan çeşme yalağı ittihâz olunmuş yekpâre mermerden oyma kapaksız bir mezar mevcûd olub sath-ı tolanisinin ortasında etrâfi çiçeklerle müzeyyen bir öküz kafası resmi vardır ki câmi'-i mezkûr kabir dâhilinde bulunduğu mervî olan nükûd-ı mücevherât ile inşâ etdirildiği söyleniyor. Bâni-i câmi' isminden anlaşılacağı vecihle (Sunguroğlu)'dur.

Sungurlu Redîf taburu merkezde kasabadadır.

Ahvâl-i tabî'îye- Sungurlu arâzisi şark-ı şimâliden Çorum ve şark-ı cenûbiden Yozgad merkez kazâlarıyla ve cenûb ve garb-i şimâlî cihetlerinden de Kırşehir Sancağının Mecidiye ve Keskin kazâlarının arâzisiyle muhât ve mahdûd olub asıl Sungurlu

(311)

(Sungurlu)

Kasabası 32. Tûl dâ'iresi üzerinde bulunub dâ'ire-i mezkûrenin 40. arz-ı şimâli dâ'iresiyle nokta-i tekâtı'ında şimâlinedir. Kazâ arâzisi arızalı olub kısım-ı şimâlisi ormanla mestûrdur. Yozgadla hudûdunu fâsıl olan (Kabaktepe) gâyet derin uçurumlarla muhâtdır.

Kaza arâzisinden cerâyan eden başlıca nehr-i azîm olmayıb Kızılırmak arâzi-i kazânın hudûd-ı şimâliyesini ve (Delice Irmak) tamâmen hudûd-ı garbiyesini ihâta eylemiştir. Pişgâhında insibâb eder. Kazânın şarkından nebâ'atla şimâl ve cenûb istikâmetlerine amud bir vaz'iyetle ceryân ve merkez kazâdan güzerân eden (Budaközü Çayı) kazânın başlıca çayı olub diğere derecikler vusûl ve seyl-i mecrâları işbu çaya veya Deliceye Kızılıрмаğa iltihâk ederler.

Göl yoktur.

Sungurlu arâzisinde memlehalar olub başlıcaları (Ali Baba) (Boncuk) (Karakaya) (Çoğul) memlehalarıdır.

Ahvâl-i Târîhiye- Merkez kazâ olan Sungurlu kadîm bir kasaba değildir. Kasaba tafsîlâtında zikrî geçen câmi'-i şerîfin târîh-i binâsı olan (1170) târîhinden mukaddem ufak bir karye şekli ve hey'etinde iken mu'ahharan kesb ve sâ'at ve ma'mûriyet etmiştir. Kazâ arâzisi dâhilinde âsâr-ı kadîmeye kesretle tesâdüf olunub bunlar edvâr-ı muhtelif-i beşeriyeye aiddir. Başlıca üç ma'mûre-i kadîmenin âsârı mevcûd olub onlarda şunlardır: Nefes Köyü mevki'inde (TAVIUM) Yozgad-Sungurlu arasında ve 'Boğazköy² ün on beş dakîka şarkında (PTERIUM) ve Sungurlu ile Çorumun Alaca Nâhiyesi arasında (HÜYÜK) dır.

(TAVIUM)- Turukmeyenlerin mühim şehirlerinden biri olmak üzere zan olunuyor.

(312)

(Sâlnâme-i Vilâyet)

icrâ kılınan hafriyât esnâsında mermerden bir binâ-ı kadîm meydana çıkarılmıştır. Üzerinde mebnî (Nefes Köy) ahâlisi burada kışın oturub yazın yaylağa çıkarlar. Esnâ-yı hafriyâtda bazı meskûkât ve sâ'ireye de tesâdüf olunmuşdur.

(PTERIUM)- İşbu harâbenin civârında bulunduğu (Boğazköyü) nâm karye yüz hânedan ibâret ve Yozgadla Sungurlu arasında vâkî'dir. Yozgaddan bi'l-'itibâr Kapak Tepe ve müte'âkibi silsilecikler murûr edildiğinden sonra dar fakat münbit ve şecirât ile müzeyyen bir vâdi geçilir bu vâdinin nihâyetinde beyaz kayalıklarda nihâyet buldukdan sonra gâyet düz bir ova başlar ki Boğazköyü, Sungurluya müntehî olan işbu ovanın ibtidâsında (TAVIUM) harâbesi de Boğazköyün on beş dakikalık bir mesâfe şarkında ve mârû'z-zikr beyaz kayalıklar şimâle doğru imtidâdı üzerindedir. Harâbe-i mezkûre beyne'l-ahâli (Yazılıkaya) nâmiyla müte'ârif olub zîren tafsîl olunacağı vecihle gâyet azîm kayalar üzerinde ve henüz dest-i mahâret san'atından çıkmış gibi hâleldâr olmadan duran âsâr ve tesâvir ta'bîr-i mezkûru muvâfık gördürür.

İşbu şehrin (Medye) kadîm şehirlerinden biri olub (Lidya) hükümdârı (Kirezüs-Cresus) tarafından tahribâtına uğrayarak bir daha inşâ ve ihyâ olunmadığı ve fakat ne Roma ve ne de Yunan kadîm vesâ'ire âsârıyla kat'iyen müşâbehetî olmayan âsâr-ı bakiyeye nazaran Medyelilerde aid olmamak lâzım geleceği bir eserde mezkûrdur.

Mahal-i mezkûrede âhiren icrâ-yı hafriyât olunmuşdur. Buna dâir evrâk-ı havâdisde yazılan ma'lûmatı derç ediyoruz:

Boğazköyünde Avâza şehir-i kadîmi harâbelerinde icrâ olunan hafriyatda ezmine-i mütekaddimede Asyâ-yı sugrada yaşayan ahvâli târîhce lâyıkıyla ma'lûm olmayan Hitit veya Huttan kavmine âid gâyet mühim bazı âbideler keşfedilmiştir. Zâhire çıkarılan bu âsardan biri Hititlerin Mısır-ı kadîm ile olan münâsebetine müte'allik bir mu'âhedenâmedir. Kable'l-milâd 1272 senesinde Hitit Kralı Hatazar ile Fira'îne-i Mısırye'den ikinci Ramses veya Sezostiris

(313)

(Sungurlu)

arasında akdedilmiş olan bu mu'âhedenâme ezmine-i mütekaddime mu'âhedâtının en kadîmidir. Metni mahrutiyü'ş-şekl hurûf ile bir gümüş tepsi üzerine yazılmıştır. Bunun Mısır-ı kadîm lisânıyla muharrer suret-i mütercem olması muhtemeldir.

Hitit veya Hetan ? kavmine gelince, hiyeroglif hurûfuyla (He ta) hatt-ı seyhi ile (Hati) veya (Hatu) bu kavm-i kadîmin (samiyet), (Hindû-Avrupa) ırkından ayrı bir kavim olduğu şübhesiz gibidir.

Asyâ'yı sagîrde Suriyenin şimâl taraflarında bazı abideler bulunmuş ve e'l-ân da bulunuyor. Âsar-ı mezkûre ne kadîm-i Mısırlere ne de akvâm-ı sâ'ire-i ma'lûmeye âiddir. Aradaki müşâbehet yalnız kitâblerde hiyeroglif hurûfunun bulunmasından ibâretidir. Elif bâsı iki yüz harfden mürekkeb ve gâyet karışık. Anın için bu lisân ile muharrer kitâbeler kısmen kırâ'at edilebilmesinden dolayı Hitit devrine âid ma'lûmât Tevrâddan, Mısır-ı kadîm ve Asuriye âsârından ahz ve iktibâs edilmiştir.

Hititlerin Avrupadan Asyaya muhâceret etmiş oldukları zan olunuyorsa da bu cihet muhakkak değildir. Yalnız târihçe ma'lûm olan şey kable'l-milâd iki bin sene evvel Hititlerin yavaş yavaş Asyayı sugrâdan Suriye ve El-Cezireye doğru ilerlediklerinden ve kadîm Mısır ve Bâbil medeniyetiyle ihtilât etmeleri üzerine tarîk-i medeniyete dâhil olmalarından ibâretidir. Babiller milâddan iki ve Hatti üç bin sene evvel (hâtti) memleketi biliyorlar idi. Bu kavmin yalnız Mityani şubesi hakkında daha ziyâde ma'lûmât-ı târihiyede mevcûddur. Târih Mityanilerin kable'l-milâd bin beş yüz târihinde şimâli El-cezire ve Suriyede bulduklarını ve o zaman Ninova Şehrinin bunların elinde olduğunu beyân ediyor. Kable'l-milâd bin üç yüz sene evvel Hititler (Hermon) a kadar ilerleyip o esnâda ikinci Ramsese balâda zikr olunan mu'âhedenâmeyi akdetmiştir. Ma'mâfih kable'l-milâd sekiz yüz târihinde Hititler buralardan çekilib akvâm-ı sâ'ireye karışmışlardır. Hititler Asya-yı sugrânın hemen her tarafına yayılmış olup kable'l-milâd 700 târihinde Avrupanın taht-ı nüfûsuna girmişlerdir.

(314)

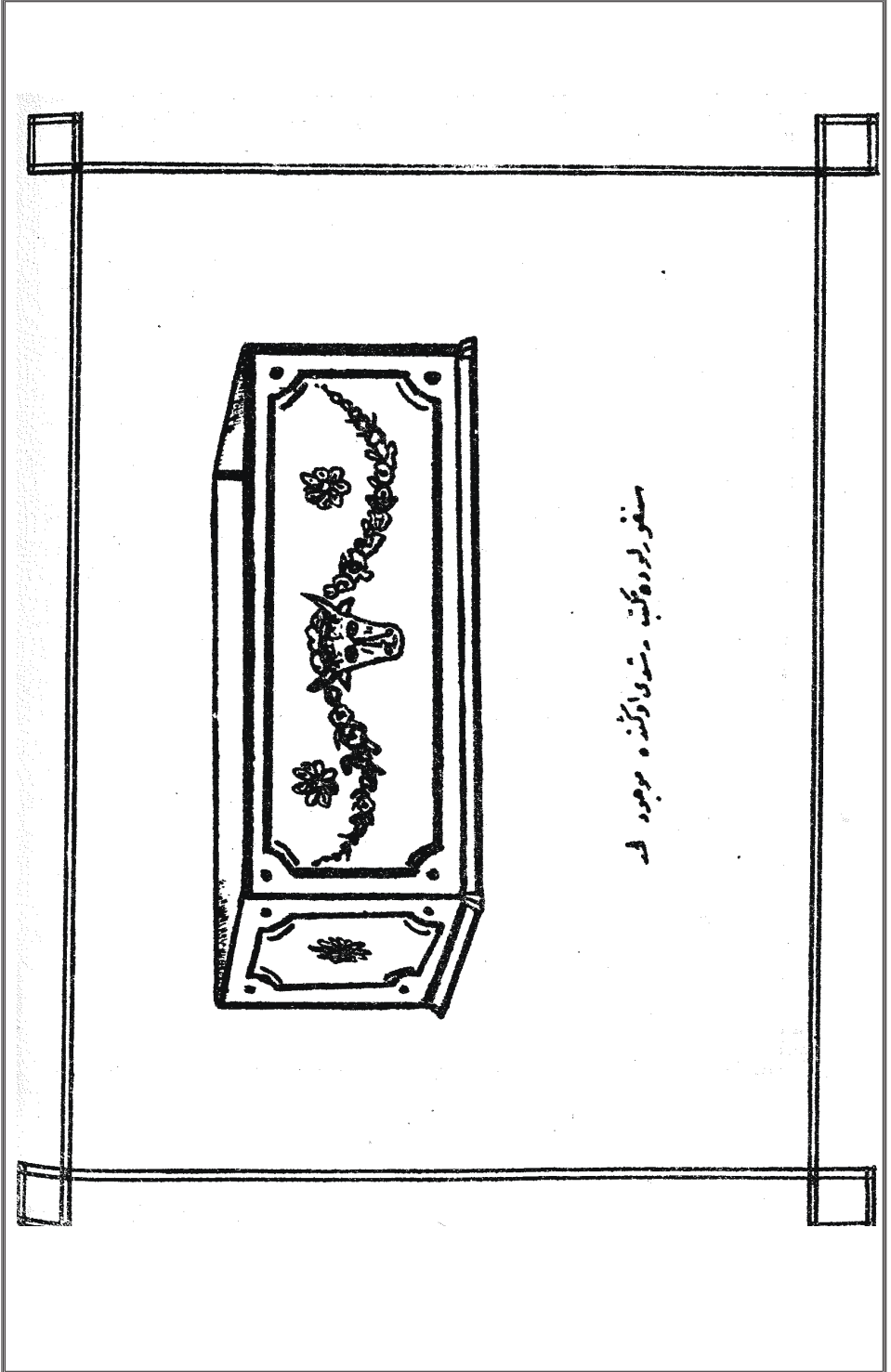
(Sâlnâme-i Vilâyet)

Hititlerin mezhebine dâ'ir ma'lumât-ı kat'îye mevcûd olmayıb yalnız buldukları memâlikde mukîm akvâmın itikâdını kabul ettikleri zan olunuyor. Hititlerin Mısır-ı kadîm ve bi'l-hassa Bâbil Medeniyetinin taht-ı te'sîrinde bulunmuşdur.

Yazılıkaya denilen âsar Karyenin şarkında az meyilli bir tepenin üzerinde olup şark, garb ve cenûba mütevecceh yalnız bir ciheti açık kâ'imen yükselmiş ve yekdiğeriyle muzâvâten muttasıl üç kayanın üzerindedir. Şarka mütevcih olan kayanın üzerinde şekl-i tabî'ide iki insan tasvîri kabartma olarak yapılmışdır. Bunlardan birinin başında bir kıt'a-i kürre şeklinde tamâmıyle bir tâkiye biçiminde bir serpuş ve arkasında e'l-yevm müsta'mel olduğu vecihle kollu ve uzun etekli bol bir libâs olup yüzü şimâle mütevecceh ve sâğ elinde kanadlı bir şekilli musavver bir nev'i arma tutmaktadır.

Diğertasvirde aynı tarzda ve birincinin hizâsındadır. Cenûba mütevecceh kayanın üzerindeki tesâvir müte'addidedir. Sağ cihetde kanadlı bir şekil ve bu kanadlar üzerinde veçheleri garba nâzır, belden aşağı bir peştemâl ile mestûr ve ellerinde ufak bir asâ başlarında mahrûtun kâ'idesine muvâzi olarak kat'ından hâsıl olma şeklinde birer serpuş iki tasvîr ve bunun önünde sağ elinde bir topaç ve sol elinde vaz'iyet-i umûmiyeye yakın bir vaz'iyetde ve omuzuna müstenid bir hırba ve başında tamâmen mahrût şeklinde bir serpûş, ayaklarının altında yürür vaziyetde bir arslan bunun önünde yine bir arslan üzerinde ve aynı şekil ve vaz'iyetin fakat diğlerinden daha büyük bir tasvîr mevcûd ki cem'an dört tasvîr garbe müteveccehidir. Sol cihetde ise birer dizleriyle yere çökmüş iki şahsın omuzlarına binmiş ve şarka mütevecceh gâyet büyük bir tasvîr var. Hâl-i vaz'iyet dört evvelkilerin sonuncuya takaddüme ibrâzı zımmında gelmekte olup hey'et-i umûmiyenin âdeta bir resmi kabul demek olduğu anlaşılıyor.

Diğersarka nâzar kayanın derûnunda müte'addid ve vaz'iyât-ı muhtelifede ve fakat şekl-i

سفرنامه کتب - شواهد و موجود شد

(315)

(Sungurlu)

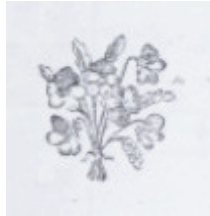
tabii'den ufak tesâvir mevcûd olub bunların alçılarla kalıbları alınmışdır. Tesâvir-i mezkûredeki tarz-ı telbîs Fars-i kadîmi andırır. Roma ve Yunan ve Mısır heykeltraşisinde görülen çıplaklık bunlarda yokdur.

İlk kayanın arka cihetinde gâyet dar bir delhîz mevcûd olub buradada tesâvir-i müte'addide vardır.

	Nüfus: Müslim			Gayri Müslim	
	Yekûn	Zükûr	Înâs	Zükûr	Înâs
Kasaba	7692	2709	1990	1643	1350
Umûm kurâ	29392	15151	14015	109	117
	37084	17860	16905	1752	1467

(Gayri ez techizât-ı mürettebât)

<u>Emlâk ve akâr Vergisi</u>	<u>Temettu' Vergisi</u>	<u>Bedel-i askeri</u>	<u>A'sâr</u>
297798	59087	78668	883831
<u>Agnâm</u>	<u>Hayvanât-ı ehliye</u>	<u>Rüsûm-ı mütenevvî'a ve hâsılât-ı müteferika</u>	
291485	122635	15025	

(316)

(Sâlnâme-i Vilâyet)

(Zirâ'at Bank Şu'besi)

İkrazât mecmû'u <u>Kuruş</u> 2022750	İkrazâtdan tahsilât <u>Kuruş</u> 51926	Bakâyâ <u>Kuruş</u> 150824
--	--	----------------------------------

Keskinden i'tibaren Zirâ'at Bank Şu'besi mu'âmelâtı idâre-i umûmiyenin 216 istatistikından alınmıştır.

Kasabada:

Hükümet Konağı	Posta ve Telgrafhâne	Dâ'ire-i Askeriye	Depo-yı Askeriye	Cebelhâne			
1	1	1	1	1			
Cevâmî' ve mesâcid	Tekke	Medrese	Hâne	Han	Dükkân	Mağaza	Debbaghâne
6	1	7	1692	4	400	7	18
Kilise	Şadırvan	Çeşme					
4	3	20					

306 Senesinden 321 Senesi nihâyetine kadar Sungurlu Kazâsının koyun ve tiftik mikdârını mübeyyin cetveldir.

Sene	Koyun Aded	Tiftik Aded	Sene	Koyun Aded	Tiftik Keçi Aded
306	47403	73264	314	37862	57366
307	47761	76069	315	34363	57366
308	61209	84526	316	38842	58794
309	64802	78655	317	44131	69655
310	61590	47287	318	43061	68284
311	38140	58144	319	37962	64276
312	39650	57323	320	35960	61704
313	42072	59993	321	26863	51885

(317)

(Sungurlu)

-Hayvânat-

Deve	İnek	Öküz	Manda	At vebargir kısırak	Merkebe	Ester	Tiftik keçi	Koyun
353	6390	1520	1315	5200	2	51885	26826	

Yapağı Hâsılâtı

Kıyye

50000

Tiftik Hâsılâtı

Kıyye

120000

(Sungurlu kasabasının topoğrafya-yı tabi ve ahvâl-i ticariye ve sâ'iresi hakkında ma'lûmât)

Sath-ı bahrdan irtifâ' : 600 metre
 Derece-i harâreti a'zâmi : + 30 (gölgede)
 Derece-i harâret asgari : -8 : -10

Vaz'iyet-i belde- Kasaba (Budaközü) Çayı Vâdisinin sağ kısmında ve tamâmen cenûba müteveccih az meyilli bir kısım arâzi üzerinde olub kısm-ı şimâlisi kapanıktır.

Maraz-ı belde- Ale't-tevâli (humma-yı mutakatta'a) Sıtma ile müstevli olub esbâb-ı mucîbesi çayın mevâsim-i tuğyânından getirib bıraktığı mevâd-ı uzviye bakâyasıdır. Bağ ve bahçelerin kesreti cihetle bunların sulanması ile de su birikintileri hâsıl olur. Suların ziyâde mikdarda emlâhı ihtivâ eylemesi (emrâz-ı em'â) da tevlid eder. Ma'mâfih ahvâl-i sıhhiye-i umûmiye selimdir.

Suların cinsi- Nefs-i kasaba suların ziyâde mikdarda emlâhı hâvî olub yalnız leziz ve hazma medâr kasabaya karîb (Gürpınar) nâmiyla bir menba' ve yine kasaba civârında ma'deni bir menba' suyu vardır.

Rüzgar- Kasaba vaz'iyet-i tabi'isine nazaran umûmiyetle cenûb rüzgarlarına ma'rûz olub poyraz azdır.

(318)

(Sâlnâme-i Vilâyet)

Vâridât-ı Belediye- 21 000 kuruşdur.

San'at- Kasabada demircilik, kuyumculuk, tiftikçilik gibi san'atlar vardır.

İhrâcât- Envâ'-i hubûbât, tiftik, mahmûze, afyon, kitre

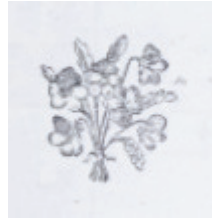
Yalnız Ankara'da istasyona senevî 45 vagon zâhire sevk eder ki 6 750 000 kilogram demektir.

İhrâcât iskelesi- Ankara, Samsun.

Meyve- Elma, armud, üzüm, kayısı, vişne ve emsâli meyveler nefâset ve lezzetçe hiçbir yerle mikyâs değildir.

Pazar günleri- Her hafta Perşembe günü kurulur. Pazarı vardır.

Panayır- Mayısın en başından Ağustos nihâyetine kadar devam eder ve haftada iki gün perşembe ve cuma günleri alım satım olur.

(319)

(Osmancık)			
(Osmancık Kazâsı)			
Kâ'im-makâm	Osman Feyzi	Efendi	<i>Sâlise M 4</i>
Nâ'ib	Veliyüddin	"	
Müfti	Hacı Mehmed Emin	"	
Mal Müdürü	Hacı Yaver	"	
Tahrirât Kâtibi	Behçet	"	
(Meclis-i Idâre-i Kazâ)			
Re'is Kâ'im-makâm Efendi			
A'zâ-ı dâ'imi		A'zâ-ı müntehave	
Nâ'ib Efendi		Hacı Mehmed Ağa	
Müfti "		Mustafa Ağa	
Mal Müdürü Efendi		Hacı Mustafa Ağa	
Tahrirât Kâtibi Efendi		Şükrü Efendi	
(Mal Kalemi)		(Mahkeme-i Bidâyet)	
Mal Müdürü	Hacı Yaver Efendi	Re'is	Nâ'ib Efendi
Mu'âvini	Hacı Mustafa "	A'zâ	Hüseyin Efendi
Refikî	Emin "	"	Hafız Mustafa "
Sandık Emîni	Ömer "	Başkâtib	Hacı Talat "
Tahsilât Müfettişi	Abdullah "	Mustantık Mu'âvini	Said "
(Mahkeme-i şer'îye)		(Nüfûs Dâ'iresi)	
Nâ'ib	Efendi	Me'mûr	Memiş Efendi
Kâtib	Hasan "	Kâtib	Halil Rifat Efendi

(320)

(Sâlnâme-i Vilâyet)	
(Zirâat Bank Dâ'iresi)	" Ömer "
Re'is Hacı Ahmed Efendi	" Hasan Ağa
Muhâsebe Kâtibi Aziz Efendi	" Hacı Mehmed Efendi
A'zâ Ömer "	Kâtib Aziz "
" Ali Ağa	
" Hasan Ağa	
(Duyûn-ı umûmiye idâresi)	(Ma'ârif Komisyonu)
Me'mûr Lutfullah Efendi	Re'is Hacı Emin Efendi
Kâtib Hacı Nuri Bey	A'zâ Hüseyin Bey
	" Hacı Mehmed Ağa
	" Hafız Mustafa Efendi
	Kâtib Yusuf "
(Bazı Me'mûrîn)	(Kargı Nâhiyesi)
Evkâf Vekîli Hasan Bey	Müdürlük Hakkı Efendi
Reji Me'mûrî İbrahim Efendi	Kâtib Ali Kemal "
Zâbita Me'mûrî Halim Bey	A'zâ Hacı Nuri Bey
Tapu Kâtibi Abdulkadir Efendi	" Mustafa Efendi
Eytâm Me'mûrî Hulusi "	" Şükri "
	" Ahmed "
	Tapu Kâtibi Mustafa "
(Belediye Dâ'iresi)	
Re'is İbrahim Ağa	
A'zâ Hamdi Efendi	
(Osmancık Kasabası)	
<p>Çorum Sancağı muzâfâtından kendi ismiyle müsemmâ kazânın merkezi olub vilâyetin müntehâ-yı şarkisinde Çorumun tahminen kırk kilometre şimâlinde ve evvelce muzâf olduğu Sivas Vilâyetinin Amasya Sancağının merkezi olan Amasya Kasabasının doksan bir kilometre garb-i şimâlisinde vâki'dir.</p>	

(321)

(Osmancık)

Kızılıрмаğın sağ sâhilinde mebnîdir. Kasabanın mebnî bulunduğu arâzinin vüstunda takrîben yetmiş seksen metre irtifâ'ında bir sahra-i azîme-i siyah mevcûd olub kasabanın binâları bu yekpâre cesîm kayanın dâ'iren mâdâr etrafında vâki'dir. Bi'l-umûm ebniyesi ahşâbdır. Nehir boyu tamâmen bahçeli olub gâyet leziz ve hoşkevâr meyveler hâsil eder. Nehrin sol sâhilinde hâneler mevcûd olub burası "Gemici Mahallesi" nâmıyla ma'rûf ve havası daha güzeldir. Asıl Osmancık Kasabasının kısm-ı şimâlisi mârûz-zikr kaya ile örtülü olduğundan poyraz rüzgarı almaz ve yazın kayaların kızmasından harâreti şedîd olur. Nehir boyunda müte'addid çerhli değirmen ve su dolabları vardır. Kısm-ı cenûbu gâyet cesîm çam ormanlarıyla mestûrdur. Kasaba karşı sâhilde bulunan Gemici Mahallesinde bir köprü ile merbût olub 'Koyun Baba Köprüsü' ve "Cisrigir" nâmlarıyla yâd olunan mezkûr köprüyü san'at-ı mî'mârice nevâdiratdandır. Köprünün ortası yüksek olub âdetâ iki sâhil arasında bir kavis teşkil edercesine on beş göz üzerine kârkîir olarak binâ edilmişdir. Vüstunda bulunan en büyük göz 15 metre irtifâ'ında ve 12 metre açıklığında olub diğer gözler her iki cihete doğru irtifâ' ve açıklıkça tenâkis ederek devam ederler.

Cisr-i mezkûrun bânisi selâtin-i izâm-ı Osmâniyeden Sultan Beyâzid-ı Veli bin Mehmed Hân-ı sâni Hazretleridir. Kasaba cihetinde köprünün başında gâyet güzel bir kitâbe mevcûd olub murûr-ı zaman ile yazıları okunmaz bir dereceye geldiğinden bezl-i himmet olunarak ta'mîri icrâ olunmuşdur. Kitâbe-i mezkûrenin ta'rifi vecihle köprünün binâsına "889" târihinde mübâşeret olunarak "894" târihinin Şa'banında reside-i hüsn-ı hitâm olunduğu anlaşılıyor.

İbtidâ-yı binâsına "Celil hayrühâ² ve ikmâline "Halil hayrühâ" târihi düşmüşdür.

(322)

(Sâlnâme-i Vilâyet)

İşbu kitâbenin târîh-i bed'e ve ikmâle ta'alluk eden son parçası ber-vech-i âti nakl olundu:

" ... temme hayrühâ tersîsühâ ve te'sîsühâ fi sene Şa'bân.

Celîl-i hayrühâ çü kantara hayr-i umûmi dâred halîl-i hayrühâ târîheş âmed"

889

894

Kızılırmak kış mevsiminde ve ilkbaharda hemân umûm gözleri istilâ eder ise de suyu az olduğu zaman kasaba cihetinde yalnız üç dört gözden güzâr eder.

Kasabanın sokakları düz ve genişcedir. Dâ'ire-i hükümeti sâhile karîb bir meydanlık üzerinde vâki'dir. Ufakca çarşısı vardır.

Osmancık Redîf Taburu merkezide kasabadır.

Kasabanın bir çeyrek sâ'at kadar garb-i şimâlisinde "Koyun Baba" dergâh-ı şerîfi mevcûd olub gâyet güzel ve etrâfı açık bir tepelikde vâki' etrâfı bahçelikdir. Sultan Bâyezîd Hân-ı sâni-i velî Hazretlerinin 'asr-ı devletleri muzanne-i kirâmından bulunan müşârün-ileyhin neseb-i âlileri on üç batında ibn-i Ebi Talib Ali kerremüllahü vecchühü Hazretlerine resîde olmaktadır.

Su itibâriyle Osmancık Kasabasında dört çeşme mevcûd olub kasabanın ihtiyâcını def' etmektedir. İki yüz sene mukaddemine yalnız Kızılırmak suyuyla def'-i ihtiyâca muzdâr kalınır ve mezkûr suda gayri kâbil-i şerb olub ba'zı emlâh ve mevâdi ihtivâ eylediğinden sıkındı çekilir iken devr-i Sultân Ahmed Hân-ı sâlisde mesned-i celîl sadâret-i uzma-yı ihrâz eden "Baltacı Mehmed Paşa" tarafından dört aded çeşme binâ ve uzak mesâfelerden gâyet leziz sular celb ve isâle olunduğundan kasabanın bu zarûreti izâle olunmuştur.

Bâni-i müşârün ileyh an asl Osmancık Kasabasında 1070 târîhinde tevellüd 1116 da

(323)

(Osmancık)

hâ'iz-i mansıb sadâret-i uzmâ olmuş ve çeşmeleri bir sene mürûrunda ya'nî 1117 târihinde inşa etdirmişdir. Vefâtı 1124 târihinde Limni Adasındadır.

Mârûz-zıkr çeşmelerden birisi köprü başında ve biri "Şeyh Câmî'i" nâm câmi'-i şerîf civârında ve diğerk ikisi mahal-i sâ'irededir. Kitâbeleri dördünün bir olub nakl olundu.

Menba'-ı ayn-ı asâ mâye-i ihsân-ı sühâ
Eyleyüb mâl-ı ferâvân ile sarf-ı himmet
Âti muhtâc idiler suya bu şehrin halkı
Kızılırmak gibi içdikleri hunâb idi hep
Vüzerâdan nice hayır ehli murâd itdi veli
Hamdü'llah ki o destûr salâh-ı endişe
Hele bir böyle sevâb itdi ki tâ mahşere dek
Çâriyârın şeref aşkına bu çeşme-i çâr
Dedi leb-i teşnelerde deri-i dâ'i târih

Hazret-i sadr-ı kerem pişe Mehmed Paşa
Şehr-i Osmancığ bu âb ile kıldı ihyâ
Vâki'a hayr-ı azim itdi ol asâf hakka
Bağırın evvel teşnelerin yakmışdı killet-i mâ
Birisı olmadı bu hayra muvaffak asla
Eyledi bu eser pâk-i müyesser-i mevlâ
Nûş idüb rahmet okurlar anâ a'lâ ednâ
Çâr-ı enhâr cenân ola anâ rûz-ı cezâ
Âb-ı selsâli sebil itdi Mehmed Paşa

1117

Bir de Beyler Çelebi nâmiyla kadîm ve gâyet güzel bir câmi'-i şerîf mevcûd olub müşerref harâb olmasına mebnî müceddeden icrâ-yı ta'miri husûs-ı makrûn müsâ'ade-i celîle-i cenâb-ı şehriyâr-i a'zamı buyrularak hâzine-i celîleden 77 000 kuruş sarf edilmiş ve ahâli tarafından da mu'avenet-i lâzimedede bulunularak 1319 da ikmâl olunmuşdur.

Târih-i ta'miri ber-vech-i âtidir:

Şehinşâh-ı felek câh-ı Gâzi-i sultan Hamidden kim
Penâ-yı köhneler asrında ma'mûr oldu her yerde
Derûnunda ibâdet eyleyen hep ehl-i İslâmın
Mu'ammer eyleyüb tûl-ı ömürle şevk-ı hatırla
Devletce ? sâde lafzan söyledim ta'mir târihin

Selefde böyle şâhi görmedi hiç a'yin-i insân
Benâ-yı devletin ma'mûr ve abâd eyleye sübhân
Olur ed'iyesi bi-şekk kabul hazret-i mennân
Kıla hak Hazreti Abdulhamidi harem-ı şâdân
(1319) da oldu ikmâl-i câmi'-i irfân

(324)

(Sâlnâme-i Vilâyet)

Kasabanın kısm-ı şarkîsinde kârkiir bir câmi'-i şerîf daha mevcûd olub üç küçük kubbe ile bir son cemâ'at mevki'inden ve harîminden müteşekkildir. Kapısı mimârlık nokta-i nazarından gâyet kıymetdâr bir bedî'adır. Sayfiyesinin sol cihetinde mermerden gâyet müsanna' ve üzeri âyât-ı kerîme ile müveşşah bir kabir varsa da bâninin değildir. Kapısı üzerindeki kitâbeye nazaran Ebu'l-feth ve'l-megâzi Sultan Mehmed Hân-ı sâni Hazretleri vüzerâsından Hızırzâde Mehmed Pâşâ tarafından (884) târîhinde inşâ edildiği anlaşılıyor.

Bunlardan başka kasabanın şâyân-ı dikkât ve ehemmiyet mebâni-i atîka ve cesîmesi yokdur.

Ahvâl-i Tabî'îye- Osmancık Kazası arâzisi zikr olunduğu vecihle vilâyetin mûntehâ-yı şimâl-i şarkiyesinde vâki' olub şimâl-i şarkî cihetinden Sivas Vilâyetinin Amasya Sancağının Köprü, şarken Merzifon şark-ı cenûbî cihetinden Mecidözü nâm-ı diğer Gümüş Hacı Köyü ve cenûben Çorum merkezi ve garben İskilib Kazâsı arâzisiyle muhâtdır. Umûmiyet arâzisi dağlık ve ârizalı olub münbit ovalıklar da çokdur. Çorumdun Osmancığa gidilirken (Kırk Dilim) Dağı geçilibde biraz daha devam ediliyor ve nefsi-i Osmancığa üç sâ'at mesâfede Kızılırmak Nehri ta'kîb olunmağa başlar. Nehrin sâhil yEmînine isâbet eden arâzide küçük dereler etrafında kenan ve mevrû'ât-ı sâ'ire bulunur. Osmancığın ormanları pek çok ve eşcâr-ı cesîme-i muhtelifeyi muhtevîdirler. Kızılıрмаğın sol sâhilinde vâki' cibâl eflâka ser çekmiş ormanlarla kaplanmışdır.

Vilâyet dâhilinde beş yüz kilometrelik kadar bir kavis-i azîm teşkil eden "Kızılırmak"ın son parçası Osmancık Kazâsı arâzisine mütessâdîfdir. İrmak arâzi-i kazâyâ cenûb-ı garbîden dâhil olarak şimâl, garb ve ba'dehü şark-ı şimâliye döner ve gâyet a'ucâclı olan mecrâsına birkaç çayı insibâb eder. Bunlardan birisi ehemmiyetlice olub Hacı Hamza Nâhiyesinden murûr eder ve nehr-i ahmere mansab olur.

(325)

(Osmancık Kasabası)

Ahvâl-i târîhiye- Osmancık Kasabası taksimât-ı kadîme-i târîhiyede Kızılırmak ve Filyas suları arasında müteşekkil ve Trabzonun Canik Sancağıyla bi'l-umûm Kastamonu Vilâyeti arâzisini ihtivâ eden "Paflagonya" hatt-ı kadîmesinin müntehâ-yı şark-ı cenûbiyesinde vâki' olub hatt-ı mezkûr kasabâtından biri olduğuna dâ'ir ma'lûmât elde edilemedi. Nehrin sâhilinde ve kasabanın ortasında mürtefi' bir sahra-i azîmenin tepesinde ufak ve kadîm fakat harâb bir kal'a mevcûddur. Müessis-i devlet ebed müddet-i Osmâniye Sultân Osman Hân-ı Gazî Hazretlerinin yed-i gâlibiyet celâdetleriyle "Bursa'nın fethinden altı sene mukaddem (720) târîh-i hicrîsinde zamîme-i memâlik-i mahrûse-i şâhâne olmuştur.

Kaza evvelce Sivâs Vilâyetinin Amasya Sancağına tâbî' iken âhiren İskilib ve Sungurlu kazalarının iltihâkiyla sancak olan Çorum Livâsına rabt olunmuştur.

Nüfûs:	Müslim			Gayri Müslim	
	Yekûn	Zükûr	Înâs	Zükûr	Înâs
Kasaba	4753	2324	2363	34	32
Umûm kurâ	<u>24329</u>	<u>12537</u>	<u>11792</u>	<u>00</u>	<u>00</u>
	29082	14861	14155	34	32

(Gayri ez Techizât-ı Mürettebât)

Emlâk ve Akâr Vergisi	Temettu' Vergisi	Bedel-i askerî	A'şâr
27406	49612	1700	438305
Agnâm	Hayvanât-ı ehliye	Rusûm-ı mütenevî'a ve hâsîlât-ı müteferrika	
210758	72743	4234	

- Hayvanât -

Deve	İnek öküz	Manda	At beygir ve kısrak	Merkeb	Ester	Tiftik keçi	Koyun
00	4148	855	1021	3298	174	33711	26863

(326)

(Sâlnâme-i Vilâyet)

Yapağı Hâsılâtı

Kıyye
40 000

Tiftik Hâsılâtı

Kıyye
50 000**=Zirâ'at Bank Şu'besi =**

İkrazât mecmû'u

Kuruş
302750

İkrazâtdan tahsilât

Kuruş
519260

Bakâyâ

Kuruş
150824

Keskinden i'tibâren Zirâ'at Bank Şu'besi mu'âmelâtı idâre-i umûmiyenin 316 istatistikinden alınmıştır.

Hükümet konağı	Telgrafhâne	Câmi'	Mescid	Dükkân	Medrese	Tekye
1	1	13	1	219	1	1

Hâne	Hân	Mağaza	Çeşme	Değirmen	İmâret
883	4	4	7	16	1 mevcûddur.

(Telgrafhâne binâsı mevcûd ise de henüz keşide olunmamıştır.)

311 Senesinden 321 Senesi nihâyetine kadar Osmanlık Kazâsının koyun ve tiftik mikdârını mübeyyin cetveldir.

Sene	Koyun Aded	Tiftik Aded	Sene	Koyun Aded	Tiftik Aded
311	30491	47601	317	27768	47545
312	28696	47860	318	26771	47268
313	31047	50332	319	23773	48761
314	31565	54026	320	30191	42820
315	27337	58881	321	26863	33711
316	28777	46017			

İskilib ve Osmanlık kazâları 1310 Senesinde Vilâyete rabt olunmuş olduklarından işbu istatistik cetveli 1311 Senesinden i'tibâren ahz olunabilmiştir.)

(327)

(Osmancık)

(Osmancık Kasabasının topoğrafya-yı tabi ve ahvâl-i Ticâriye vesâ'iresi hakkında ma'lûmât)

Sath-ı bahrdan irtifâ' – 350 metre

Derece-i harâret 'azami +40

“ ” **asgari:** Elde edilemedi. Fakat irtifâ'-ı bahrın azlığı ve kasabanın kısm-ı şimâlisinin kapanıklığı nazar-ı i'tibâra alınırsa fevku'l-âde bürûdet olmayacağı istidlâl olunur.

Rutûbet- Kasabanın mebnî bulunduğu arâzi münhât ve ırmak sâhilinde bulunduğundan rutûbet ziyâdededir.

Suların cinsi- Tahlili elde edilemedi. Şerbe sâlih olan sular mârû'z-zikr sadr-ı sâbık Mehmed Paşa merhûm tarafından ihyâ olunan çeşmelerin suyudur.

Maraz-ı Beledî- Arâzinin münhât olması ve ilkbaharda tuğyân eden nehir sularının bilâhare mecrâsından çamur bırakması (Humma-yı mütekattî'a) sıtma tevlîd eder.

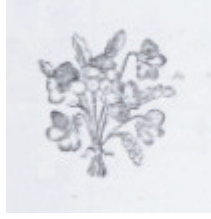
Belediye vâridâtı- 20000 kuruş

İhracât iskelesi- Samsun İnebolu.

Kasabanın şose ile merbût bulunduğu yerler - Hacı Hamza Nâhiyesiyle, Gümüş Hacı Köyüne şose ile merbût olub merkez livâ olan Çoruma doğru bir şose temdîdine ibtidâr olunmuşdur. Fakat nâ-tamamdır.

(344)

Merkez ve mülhakât-ı vilâyete â'id nüfusun erkâmı bin üç yüz dokuz senesi istatistik cedvellerinden alınmış olub âhiren tahrîr-i cedîd hitâm bulunduğundan tahrîr-i cedîd-i mezkûr mûcibince de tanzîm olunan vilâyetin nüfûs-ı umûmiye cedveli ber-vech-i zîr derc olundu.

(345)

Esâmi-i livâ	Yekûn-ı Umûmi	Yekûn		Zükûr ve İnâs	Zükûr ve İnâs	Hâne
		Zükûr	İNâs	İslâm	Gayri müslim	
Çorum Sancağı						
Merkez Kazâsı	80973	42204	38769	79666	1307	16997
İskilib "	52362	26669	25693	52306	56	8576
Osmancık "	29473	15436	14037	29386	87	6171
Sungurlu "	39793	20433	19360	36440	3353	7608
Yekûn	1139632	581479	548153	1003927	4803	33352

(350)

(Üç yüz on sekiz Senesi Martından Üç yüz yirmi bir Senesi
(Ankara Vilâyetine vurûd eden aşı tüpleriyle icrâ olunan

Sene 318

Sene 319

Esâmi-i mülhakât	Sene 318				Sene 319			
	Nezâretten mevrûd tüpleri	İcrâ kılınan aşı ameliyâtının mikdârı	Birinci defâ aşlanmaların mikdârı	İkinci ve üçüncü defâ aşlanmaların mikdârı	İcrâ kılınan aşı ameliyesinin mikdârı	Birinci defâ aşlanmaların mikdârı	İkinci üçüncü defâ aşlanmaların mikdârı	
Çorun Sancağı İskilb ve Osmancık "	350 250	1929 386	1800 321	229 65	550 600	1954 2443	1623 2175	331 26

(351) +

Şubat gâyesine kadar dört sene zarfında ma'a mülhakât beher sene)

aşı ameliyatını nâtık cedveldir)

Sene 321

Sene 321

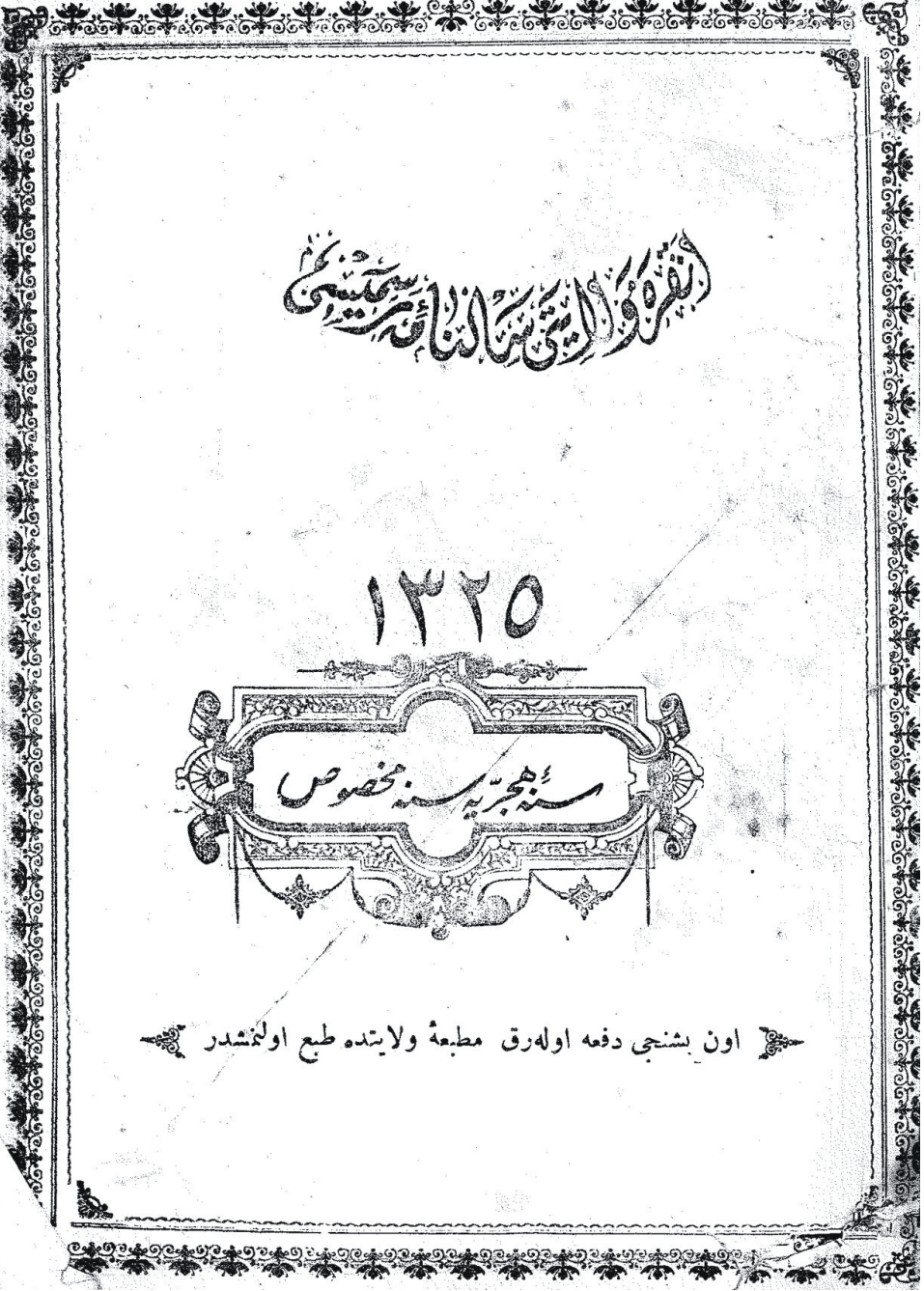
Nezâretten mevrûd tüpleri	İcrâ kılınan aşî ameliyatının yekûnü	Birinci defâ aşîlananların mîkdârî	İkinci üçüncü defâ aşîlananların mîkdârî	Nezâretten mevrûd aşî tüpleri	İcrâ kılınan aşî ameliyatının yekûnü	Birinci defâ aşîlananların mîkdârî	İkinci üçüncü defâ aşîlananların mîkdârî
700	2050	1824	226	1650	4025	3483	542
600	1200	1114	86	830	3050	2794	256

(352) -

(Vilâyet dâhilinde bulunan eczânelerin mikdârı)	
Çorum	1

EKLER:

چورم

چورم سنجاغی

میرمیران ۴ ع	متصرف	احمد کمال پاشا
ادرنه پایه مجردی	نائب	اسماعیل افندی
نالته	مفتی	علی طاهر افندی
متمايز	محاسبه جی	ابراهیم افندی
	تحریرات مدیری	عبدالحلیم افندی

مجلس اداره لواء

رئیس متصرف پاشا

اعضای دائمه		اعضای منتخبه	
نائب	افندی	حاجی ظریف افندی	ثانیه ۴ ع
مفتی	»	حاجی سعید	»
محاسبه جی	»	حسن	»
تحریرات مدیری	»	حاجی حسین اغا	»
تحریرات قلمی		مقید	اسعد افندی
مسود اول	سالم افندی	صندوق امینی	مصطفی
»	ثانی احمد سالم	خزینہ و کیلی	آغوب
میض اول	مصطفی	مجلس اداره قلمی	
»	کمال	باشکتاب تحسین افندی	
محاسبه قلمی		رفیق	سالم
باشکتاب		اوراق قلمی	
یومیه کاتبی	احمد حاکمی افندی	مأمور	ضیا افندی
مصالح جاریه کاتبی	فضلی	معاونی	شکری
اوراق مأموری	ثربا		

چورم

حسین اباد ناحیه سی	چورم ژاندارمه طاہوری
مدیر حافظ محمد سالم افندی مدالیہ یونان	بیکباشی عثمان بک ۵۵ مع التون کوش امتیاز
نائب محمود فوزی	طاہور کاتبی علی افندی ۴م
کاتب محمد خیری	پیاده یوزشینی عبداہ
ویر کوکاتبی عبداہ	سواری • محمد اغا ۵م کوش افتخار
طاہور کاتبی عثمان نوری	پیاد ملازم اولی صالح اغا ۴م
ضابطہ مأموری ملازم ثانی احمد رائف	سواری»»
افندی تخلیصہ لیاقت یونان	پیادہ ملازم ثانیسی بکر افندی امتیاز یونان
مکتب ابتدائی حمیدی معلمی احمد فوزی	سواری»» عثمان «افتخار»
افندی	

چوروم قصبہ سی

انقرہ ولایتک احتوا ایلدیکی بش سنجاقدن چورم سنجاقنک مرکزی اولوب ولایتک منہای شمال شرقیسنہ قریب وقیصری ... صامسون جادہ سی اوزرنده اسکہ سی اولان صامسوندن شوسہ کیلو متروسی اعتباریلہ (۱۵۰) مرکز ولایتدن (۲۷۰) قیصریدن (۱۹۰) یوزغاددن (۹۰) کیلو مترو بعد ومسافہدہ و ۴۰ درجہ ۳۰ دقیقہ عرض شمالی ابلہ ۳۳ درجہ ۳۶ دقیقہ طول شرقیدہ کائن و قرق دیلم « طاغرینک قسم جنوبیسنده متشکل ۱۲۵ کیلو مترو تربعدہ براوانک شرق جنوبیسنده واقع اولوب اووانک اطراف تلال و جبال ابلہ محاط و هوا و منظرہ سی لطیفدر . قصبہ نک غربندہ یکانہ برتپہ جاک اوزرنده مبحث مخصوص . صندہ تحریر اولنہ جنبی اوزرہ « صہیب رومی » حضر تلرینک تربہ منیفہ لری وارد . قصبہ نک سوقاقلری کنیش و منتظم ابنہ سنک طرز معماریسی خوش اولوب دوائر رسمیه حکومتی و حکومت قونانغی پیشکاهندہ درت و جهلی طاشدن مرتفع و مزین بر ساعت قله سی و قصبہ نک بش دقیقہ مسافہ سنده عسکری قشله سی

سالنامه ولایت

سنة قورلو قضاى

قائم مقام	مصطفى راقم افندی
نائب	ابراهيم ادهم
مفتی	حسن حامی
مال مدیری	مصطفى
تحریرات کاتبی	رحمی
کیار مدرس	
بروسه رؤی	

مجلس اداره قضا

رئیس قائم مقام افندی

اعضای منتخبه

اعضای دائمه

مدرس حافظ عمر افندی	نائب افندی
سایمان سری	مفتی
هاجی آغوب اغا	مال مدیری افندی
قره بت اغا	تحریرات کاتبی افندی
ثالثه	

محکمه بدایت

مال قاضی

رئیس نائب افندی	مال مدیری مصطفى افندی
اعضا حسین افندی	معاونی قره بت نظمی
» روپن »	رفیقی علی نابی
» باش کاتب ابراهیم	تحصیلات مفتشی علی
» مستنطق معاونی صالح	سر تحصیلدار نجیب
» ایکنجی کاتب مصطفى	
» مقاولات محرری احمد	
	محکمه شرعیه
	نائب افندی
	کاتب حاجی طاهر افندی

Salname sözcüğü, "almanak" ve "takvim" kelimesinden farklıdır. Takvim, herhangi bir şeyin yerini doğru göstermek için kullanılır. Günlerin, ayların, mevsim ile yıllar ve bayramların bir cetveli olarak değerlendirilebilir. Almanak ise, yapı itibarıyla salnameye çok yakın bir türdür, ancak konuları itibarıyla halka hitap etme zorunluluğu ile ev idaresi, oyunlar, sağlık örgütleri, fıkralar ve mizahi birçok şeye yer veren eserlerdir. Salnameler, devlet eli ile hazırlandığı gibi bunun yanında özel kurumlar tarafından da neşredilebilir.

Almanakların içeriği olarak sayılan konular, salnamelerde yer almamıştır. İngilizcesi "Year-book", Fransızcası "Annuaire" olan salnameler, Fransa'da Miller tarafından ilk annuaire (sâlnâme) 1793 yılında, "L'annuaire de la Republiqaine" ismiyle Paris'te neşredilmiştir. Daha sonra Fransa'da çeşitli konularda "Annuaire Politique", "Annuaire Historique" gibi daha birçok konuda salname türü eserler meydana getirilmiştir.

Osmanlı'da ilk resmi salname, 19. yüzyılın ortalarında Sadrazam Koca Reşit Paşanın teşviki ile, tarihçi Hayrullah Efendi, Ahmet Vefik Efendi ve Ahmet Cevdet Paşanın ortak çalışmaları sonucu 1847'de "Salname-i Devlet-i Aliye-i Osmaniye" adı ile yayınlanmıştır.

www.corum.bel.tr

ISBN: 9786056425301

9 786056 425301

Ankara, Kastamonu, Sivas
OSMANLI VİLAYET SALNAMELERİNDE
ÇORUM
(1869-1908)